

Oz'de bu hafta ilginizi çekecek 53 kitap, 46 film ve dizi, 18 konser ve sanat etkinliğinden oluşan bir seçki var.

Türkiye'nin en çok satan yazarlarından Canan Tan, kariyerinin 25'inci yılında çıkardığı iki kitabını Oz'ye anlattı.

Felakete 0.3 derece

Dünya Sanayi Devrimi'nden bu yana 1.2 derece ısındı. Dünya Meteoroloji Örgütü'ne göre ilk kritik aşama olan 1.5 derecelik artışa 5 yıl içinde ulaşma ihtimalimiz yüzde 40. Bu tahminler gerçekleştiği takdirde, insanlığı çok büyük tehlikeler bekliyor

GIDA VE SU GÜVENLİĞİ	SICAK DALGALARI	YAŞAMI VURACAK	NÜFUSA ETKİLERİ	HAYVANCILIK DARBE ALACAK	DÜNYA EKONOMİSİ
1.5 derecelik ısınma durumunda dünya nüfusunun yüzde 50'si 30 yıl içinde su ve gıda sıkıntısı yaşayacak.	Her beş yılda bir sıcak hava dalgalarıyla karşılaşılacak. Kutup bölgelerinde çok daha az buz görülecek.	Okyanuslardaki mercan resiflerinin yüzde 70 ila 90'ı ölecek. Karadaki bitkilerin yüzde 8'i, böceklerin 6'sı yok olacak.	En sıcak günlerdeki artış 3 dereceyi bulacak, dünya nüfusunun yüzde 14'ü buna bağlı sağlık sorunları yaşayacak.	Mera hayvanlarının yüzde 7 ila 10'u sıcaklara bağlı etkilerle kaybedilecek, balıkçılık da olumsuz etkilenecek.	Ortalama sıcaklığın 1.5 derece artmasının küresel ekonomiye getirdiği maliyet 54 trilyon dolara varacak.

🔥 Türkiye iklim krizinin ölümcül etkileriyle en ciddi şekilde yüzleşirken, Ege ve Akdeniz'deki ormanlar alev alev yanıyor 🔥

Yanan ormana bile birlikte üzüleliyoruz

ZÜLFÜ LİVANELİ 7'de

Yangında kurtarılabilecekler arasında ağaçlar yok

MEHMET Y. YILMAZ 4'te

Mumcular ve Bodrum'dan yangın izlenimleri

DEVİRİM DEVECİOĞLU 10-11'de

Yakını bilmesek de söndürmeyen unutulmaz

İCLAL AYDIN 12'de

Yeşiller uyarıyor: Siyasiler görmeli

ZEYNEP MİRAC 30'da

Akdeniz ormanları yangınlara bağımlıdır

ÇAĞRI MERT BAKIRCI 16'da

Mavi cennetin kızıl günleri

ALİ BORATAV 8'de

Yeşillenme çok zaman alacak

İklim değişikliği, yanan alanların geri dönüşünü de fazlasıyla etkileyecek. TEMA Vakfı Başkanı Deniz Ataç, üst toprağın derinliği ve yıllık yağış miktarından doğrudan etkilenen fidanların normalde 10 yılda büyüdüğünü ancak artık 15-20 yılda boy verdiğini söylüyor. Marmaris'te 8 yıl önce ağaçlandırılan yangın alanını ziyaret ettiğini anlatan Ataç "Bir gelişme göremedim, işimiz zor" diyor. 6'da

İnsanlık bu savaşı kaybediyor

NOAM CHOMSKY: "Paniğe kapılalım ama hayal kırıklığına kapılmayalım. Korkutucu haberlerin olumlu tarafı, liderler uyanıp nasıl bir dehşete yol açtıklarını görebilirler." 15'te

Krizi göremeyen televizyona baksın

MICHAEL MANN: "İklim değişikliğinin etkilerini daha önce benzeri görülmemiş hava olaylarıyla yaşıyoruz. Hala inkar edenler varsa, gazete okuyup televizyon izlesinler." 14'te

FINANCIAL TIMES

Sona doğru koşar adım ilerliyoruz

14 bin bilim insanının imza attığı ortak çalışmaya göre, okyanuslar sadece ısınmakla kalmadı, sudaki asidite de tarihin en yüksek seviyesinde. Buzullar ise rekor hızla eriyor. 13'de

Kriz gerçek mi emin miyiz?

Dünyanın yaşı milyarlarca, insanlığın tarihi ise bin yıllarla ölçülüyor. Peki iklim değişikliğinin insan eliyle gerçekleştiğinden nasıl eminiz? New York Times, kritik 12 soruyu uzmanlara yöneltti... 14'te

GETTY IMAGES

Böyle demokrasi olur mu?

Başbakan Boris Johnson'ın sadece bağış yapan iş insanlarını aldığı Danışma Kurulu, İngiltere'de tartışma yarattı. Kurulun ne üyelerinin ne de içeride konuşulanların kaydının tutulduğuna dikkat çeken Financial Times "İngiliz demokrasisi satılık mı?" diye sordu. 23'de

Bu yolu gülümseyerek yürüdüm

Olimpiyat şampiyonu Mete Gazoz, başarıya giden yolculuğunu anlattı: "Elbette fedakarlıklar yaptım ama en ufak bir mutsuzluk hissetsem bırakırdım. Bu kadar rahat olmam rakiplerimi daha çok strese soktu." AYŞE ACAR'ın röportajı 18'de

Aşı mı daha iyi korur hastalığı geçirmek mi?

Delta varyantı Covid-19'la ilgili öğrendiklerimizi sorgulatır oldu. Virüs iki doz aşı olanları bile teslim alırken, antikor tartışması da yeniden başladı. En güvende hissetmesi gereken kimler, Johns Hopkins uzmanları yanıtladı. 29'da

Birey olarak varız toplum için yokuz

Türkiye toplumu bireysel sorunlarını çözmek konusunda her yolu meşru görüyor. Ama ortak hayat söz konusu olduğunda o arzu yok oluyor. Devlete güvenmediği için ortak alanda eylemsizliği tercih ediyor. BEKİR AĞIRDİR 32'de.

Su içmeden önce bir zeytin, az şeker

İçtiğimiz suyun bağırsaklarda emilmesi için sodyuma yani tuz ve biraz da şekere ihtiyacımız var. Ben su içmeden önce 1-2 zeytin yiyip, dilime şeker geçiriyorum. DR. AYŞEGÜL ÇORUHLU 27'de

İstanbul ve İsfahan

İran'ın İsfahan'ı ile İstanbul'un benzerliği o kadar şaşırtıcı olabilir ki, bir anda Yeni Culfa'nın aslında Galata olduğunu düşünebilirsiniz...

ALİ YAYICIOĞLU 33'te

Dünya düzeninin yeni kutupları

Tarihte savaşların belirlediği kutuplar, artık teknolojiyle şekilleniyor. En büyük savaş, ABD ile Çin arasında.

M. SERDAR KUZULOĞLU 31'de

9 772718 075113

Fön rüzgarı nemi kurutup ortamı yangına hazırladı

Küresel çapta orman yangınlarının artmasında iklim değişikliğinin etkisi inkar edilemez. Yerel yangınların tetikleyicileri arasında ise bölgesel hava olayları var. Toroslardan 26 dereceyle inmeye başlayıp kıyıda 44 derecelik sıcaklığa ulaşan fön rüzgarı, Akdeniz'deki facianın sorumlularından

Orman yangınları, iç içe geçmiş birçok sorunu da beraberinde getiriyor. Alevler henüz söndürülemediği olsa da, şu anda hem yangının sebeplerini sorgulamak, hem de sonrasında yapılacakları konuşmak zorundayız. Ancak ne yazık ki bir bilgi kirliliğinin ortasındayız. Oksijen tüm bu kafa karışıklıklarına son vermek adına, konuyu tüm boyutlarıyla uzmanlarına sordu...

Bu yıl karşımıza farklı bir tablo çıktı

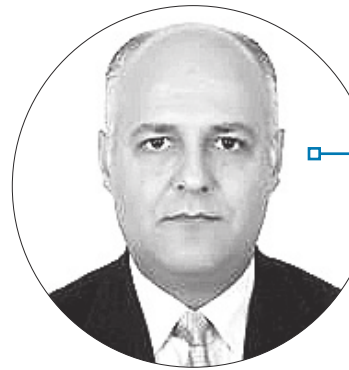
İstanbul Teknik Üniversitesi Meteoroloji Mühendisliği öğretim üyesi Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu: "Şu anda yangın bölgelerinde California'da orman yangınlarında da görülen Santa Ana rüzgarına benzer bir rüzgar hakim. Genel olarak fön dediğimiz bu rüzgarlar Karadeniz'den, İç Anadolu'ya; Toroslar'dan da Akdeniz'e inerek geçtiği alan-

larda havayı kurutur. Normal şartlarda şu şekilde bir güzergah ve karakter izler: Karadeniz'e ulaştığında sıcaklığı 13-14 derecedir. Ardından İç Anadolu üzerinden Akdeniz ve Ege'ye uzanır. Geçtiği İç Anadolu Bölgesi'nde 27-28 derece sıcaklığa ulaşır. Toroslar'a vardığında ise ısıyı yükseklikten dolayı 20 dereceye kadar düşer. Toroslar'ı aşışa doğru ilerlerken ısıyı tekrar yükselir çünkü fön rüzgarlarında sıcaklık her 100 metrede 1 derece artar. Bu şekilde hava ısınır ve maksimum 35 dereceye ulaşır. Bu sıcak hava nemi de etkiler ve bu bölgede sıcaklığa bağlı olarak nem 15 dereceye kadar düşer. Bu normal şartlarda yaşanan durum fakat bu yıl ise farklı bir tablo karşımıza çıktı. Fön rüzgarı Karadeniz kıyısını yine 13-14 derece ile aştı. Ancak İç Anadolu Bölgesi'ne ulaştığında başka bir durum ile karşılaştı çünkü bu bölgede aşırı sıcaklık vardı ve ısı 33-34 dereceye kadar çıktı. Toroslar'ın zirvesinde sıcaklığı 25-26 dereceye kadar düştü ama aşağıya inerken 44 dereceye çıktı. Bu da var olan nemin yüzde 6 düzeyine kadar inmesine sebep oldu, yangın için ideal ortamı oluşturdu.

önemli. Fidan dikimi sadece kozalak tohumlarının ulaşmadığı alanlarda yapılmalı."

Akdeniz ekosistemi yangına müsait

İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü Yangın Ekoloğu İsmail Bekar: "Akdeniz ikliminde yaşanan yangınlar aslında evrim sürecinin doğal bir gelişmesi. Zaten binlerce yıldır Akdeniz'de yangınlar görülüyor. Türkiye'de Akdeniz ekosistemi görülen bölge Çanakkale'den başlayıp Adana'ya kadar kıyı kesimine kadar uzanıyor. Bu yangınlar aynı zamanda toprağın ve bitki örtüsünün kısacası bölge ekolojisinin yenilenmesini sağlıyor. Ayrıca Akdeniz bitki örtüsünde çimlenmek için yangına ihtiyaç duyan bitkiler var. Bu açıdan yangınların ormanların gençleşmesine katkısı mevcut. İspanya ve İtalya dışında Kaliforniya'da da Akdeniz iklimi görülüyor. Çünkü Akdeniz ekosistemi, yangına müsait bir yapı barındırıyor. Amerika'da bu gençleşmeyi sağlamak için kontrollü yangınlar çıkarılıyor. Orman görevlileri döngüyü sağlamak adına toprak üstünde bulunan ölü ve canlı bitki örtüsünü yakıyor. Böylece hem daha büyük yangınların önüne geçiliyor hem de ekosistemin kendini yenilemesine olanak tanınıyor. Fakat çıkarılan bu kontrollü yangınların yerleşim alanlarına sıçramaması gerekiyor. Yangınlar, Akdeniz ekosistemine özel bir olaydır ve yangınları tamamen çıkarmak Akdeniz ekosistemine zarar verir."

Kuru yapraklar artık temizlenmiyor

İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Orman Fakültesi Orman Mühendisliği öğretim üyesi Prof. Dr. Doğanay Tolunay:

"Orman yangınları çıkmadan önlem alınır. Yangın ihtimalinin arttığı temmuz ve ağustos aylarında orman görevlileri, yangına hassas alanlarda kurumuş yaprak ve ölü bitki örtüsünün temizlenmesini sağlayarak hazırlık yapar ve potansiyel yangınların önüne geçer. Oysa personel eksikliği gibi nedenlerle birkaç yıldır bu işlem yapılmıyor. Özellikle kızılçam ağaçlarının iğne yaprakları dökülüyor ve zaman içinde kuruyarak yangına hassas hale geliyor. Bu aylarda ormanlara girişin denetlenmesi gerekirdi hatta kırmızı alarm verilmeliydi. Ama yapılmadığına şahit olduk. Türkiye'de 22.9 milyon hektarlık orman varlığı bulunuyor. Yangınların görüldüğü Akdeniz ve Ege bölgelerindeki doğal bitki örtüsü ise kızılçam ve makilerdir. Kızılçam içerisindeki reçine yapısının yanmaya müsait olması ve hava durumunun bitki örtüsünü kurutması yangının kolayca çıkmasına ve yayılmasına zemin hazırlıyor. Yangından sonra fidan dikme kampanyaları düzenlemek yerine doğanın kendisini yenilemesi için beklenmeli. Kızılçam, yanmaya uygun olsa da tohumlarını bulunduran kozalakları dayanıklı ve kozalaklar tek başlarına 1.5-2 yıl bozulmadan korunabiliyor. Kozalaklardaki tohumlar külün içerisinde düşüyor ve yangından sonraki ilkbaharda çimleniyor. Bu tohumlar da doğal bir ağaçlandırma çalışması yaparçasına yanan bölgede tekrar bitki örtüsü oluşmasını sağlıyor. Yanan makilerde ise bitkinin gövdesi yansa da kökleri yanmadığı için sonraki ilkbaharda 1 ila 1.5 metre boyunda makilik örtü oluşuyor. Fidan ekilmesi sonucu yanan ağaçların ve maki çalılarının kökleri sökülüyor, doğal bitki örtüsü içerisinde yer alan otsu türlerin tohumları yanan alandan koparılıyor. Yanan orman alanlarının korunarak bitkilerin kendiliğinden geri gelmesinin sağlanması, sadece ağaçlar değil, diğer otsu bitkilerin ve çalılarının da korunması açısından

Uydudan tespit edip önleyebildik

Gebze Teknik Üniversitesi Harita Mühendisliği Bölüm Başkanı Prof. Dr. Taşkın Kavzoğlu:

"ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS) tarafından servis edilen 31 Temmuz 2021 tarihli Landsat-8 OLI uydusu görüntüleri ve Avrupa Uzay Ajansı (ESA) tarafından servis edilen 30 Temmuz 2021 Sentinel-2 uydusu görüntüleri üzerinden görüntü işleme teknikleri kullanarak analiz ettik. Bu analizimiz sonucunda sadece Manavgat'ta 30 bin 632 hektar alanın yangınlardan zarar gördüğünü tespit ettik. Yangınlar devam ettiği gibi yeni görüntüler üzerinden analizlerimiz de sürüyor. İlk tespitlerimize göre yaklaşık 90 bin hektar alanın hasar gördüğünü söyleyebiliriz. Bunun yaklaşık üçte biri ise tamamen zarar gördü. Yaptığımız incelemelerde yangın çıkan alanlarda yüzey sıcaklığının 95 derece olduğunu ve alevlerin yer yer 500 dereceye ulaşabildiğini tespit ettik. Bu uydusu görüntüleri sadece yangın sonrasında zarar tespiti için değil yangını önceden tespit etme amacıyla da kullanılabilir. Örneğin Kanada, kuzeyde yer alan ve yangın riskinin az olduğu bir ülke olmasına rağmen yangınları önlemek konusunda uydusu görüntülerinden faydalananıyor. Uydularında bulunan orta ve termal kızılötesi sensörlerle ormanlarda sıcaklığın yükseldiği alanlara daha yangın çıkmadan helikopterlerle soğutma işlemi yaparak yangını önüyorlar. Hava sıcaklığının yüksek olduğu aylarda ise bu kontrolün gün-de dört kez yapıldığı oluyor. Türkiye'ye ait uydular iletişim ve askeri amaçlarla kullanıldığı için uydularımızda yangını önceden tespit edebilecek orta ve termal kızılötesi sensörler bulunmuyor. Fakat başta Çin ve Kazakistan'a ait uydulara abone olarak, yangın çıkmadan tespit edebiliriz."

DÜNYAMIZIN GELECEĞİ İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KONUŞALIM!

Hayatımızı çevreleyen ve ortak geleceğimiz için en önemli konuların başında gelen sürdürülebilirliğe dair her şey, her hafta yeni konularla "Sürdürülebilirliği Konuşalım" podcast kanalımızda!

Spotify | Apple Podcasts | Google Podcasts

SÜRDÜRÜLEBİLİR GELECEK İÇİN SINIRLARI KALDIRIYORUZ.

YapıKredi
Hizmette sınır yoktur.

‘Uçaklar çalışsa yangını 20 dakikada bastırırdık’

ÇAĞATAY BAYRAKTAR

Akdeniz ve Ege Bölgesi’nde etkili olan ve binlerce hektar ormanlık alanın yanmasına neden olan yangınlarla ilgili en tartışmalı konunun başında yangın söndürme uçakları geliyor. 2019 yılına kadar Türk Hava Kurumu bünyesindeki 6 uçak ile yangınla mücadele ediliyordu. Orman Genel Müdürlüğü tarafından bu uçaklar kiralanıyor ve özellikle yaz aylarında Türkiye’nin 5 farklı alanında konuşlandırılıyordu. Ancak 2019 yılında THK’dan uçak hizmeti alınmadı. Hatta aynı yıl Türkiye’de yangını ile mücadelede tek bir uçak bile kullanılmadı. 2020’de iki, 2021’de ise Rusya’dan üç uçak kullanıldı. Yetkililer THK uçakları için hurda dedi. Havacılık uzmanları karşı çıktı, hatta bu sefer Rusya’dan gelen uçakların Türkiye şartlarına uygun olmadığı iddia edildi. İşte bu hengame içinde alevler her yeri sardı. Avrupa Birliği’nden yardım istendi. İspanya ve Hırvatistan’dan 3 uçak geldi. İspanya’dan gelen ve Türkiye’deki uçaklar ile aynı model olan CL-215’ler sadece salı günü toplam 52 sorti yapınca uçak tartışması yine doruğa çıktı. “Elimizdeki kıymeti hurda ettik” diyenler olduğu gibi, “İspanya uçağı turbin motor, bizdekiler eski teknoloji” diyerek itiraz edenler de oldu. İşte bütün bu tartışmalı konuları uzmanlarına sorduk.

Konuyu, THK’da 2010-2019 Yönetim Kurulu üyeliği ve Antalya Şube Başkanlığı görevini yürüten emekli Albay Vasıf Yücelişi ve CL-215 Öğretmen Kaptan Pilot İsmail Çınar ile konuştuk.

Şimdi konunun en başına dönelim ve soru cevaplarla Vasıf Yücelişi ile THK ile Orman Bakanlığı’nın yollarının ayrıldığı süreç geçelim...

1 milyon dolar tasarruf edildi Orman Genel Müdürlüğü, her yıl THK’dan yangın söndürme uçağı kiralıyordu. 2019 yılında bu uygulamadan neden vazgeçildi?

Uçakların bakımını borçlanarak gerçekleştiriyorduk. İhale sonucu hak ediş ücretinden aldığımız paralarla hem uçakların tamiri için aldığımız borçları öderdik hem de kuruma da bir gelir sağlardık. Bu sistem 2019’da yönetimde olan Ahmet Bertan Nogaylaroğlu ve THK Genel Sekreteri yaptığı devre arkadaşı Rafet Yavuz dönemine kadar sürdü. Nogaylaroğlu’ndan önceki THK Genel Başkanı Kürşat Atılğan döneminde Bertan Nogaylaroğlu’na görevi devretmeden önce CL-215 tipi uçakların bakımı için 1 milyon dolar tasarruf edildi ve görevinden ayrıldı. Yani Atılğan görevi devrettiği gibi bu meblağı da yeni yönetime devretmiş oldu. Fakat yeni yönetim bunu acil

olmayan yerlere harcadı.

Kötü niyet söz konusu olabilir mi?

Herhangi bir art niyet söz konusu değil, sadece planlama hatası vardı. Orman Bakanlığı’nın CL-215 ihale dönemi geldiğinde uçaklara bakım yaptıracak para kalmamıştı ve bakımı yapılmayan uçaklarla ihaleye girmeye çalıştılar. Üstelik bir önceki yıl saatlik ücret olarak verilen 13 bin doların üstüne çıkıldı ve 14 bin 500 dolar teklif edildi. THK Genel Sekreteri Yavuz, yangın söndürme konusunda THK’nın rakibi olmadığı düşünceyle ve kurumun borçlarını azaltmak için bunu yaptı.

Bakanlık da bu durumu fark mı etti?

Evet ve aynı meblağ ile uçak yerine daha fazla sayıda helikopter kiralamayı tercih etti. Sonra, bakanlık ihalelere ‘THK uçaklarının 4 bin 900 litre kapasiteye sahip olduğu bilinmesine rağmen 5 bin litre kapasite şartı getirildi.

Bu koşulun düzeltilmesi için çaba harcanmadı mı?

Türk Hava Kurumu yönetimine getirilen Cenap Aşçı, ihaleler konusunda çaba göstermesine rağmen bakanlık fikrini değiştirmede.

Daha sonra da pilotlar işten mi çıkartıldı?

Uçmayan uçaklar söz konusu olunca yetiştirmesi için en az 4-5 yıl gereken pilotlar ve teknik ekip işten çıkarıldı.

Bir diğer tartışma da hangarlarda atıl bekleyen CL-215’ler, bu uçaklar dendiği gibi hurda mı? Ve geri kazanılmayacak durumda mı?

Hurda ve antika olarak adlandırılan 6 adet CL-215 tipi yangın söndürme uçağı bulunuyor. Hurda denilen bu CL-215, Teknofest’te gösteri uçuşu yaptı ve 20 metreden alevlere müdahale etti. Bu uçaklardan ikisi birkaç gün içerisinde uçmaya hazır hale getirilebilir. Diğer dört uçak ise 2.5 yıldır uçmadığı ve bakımları da yapılmadığı için yeniden uçabilmeleri 1 ayı bulur.

Türkiye’de yangın uçakları ne zaman kullanılmaya başlandı, bu işin geçmişini nereye dayanıyor. Bu soruyu ise CL-215 Öğretmen Kaptan Pilot İsmail Çınar’a sorduk:

M-18 tipi uçaklar Türkiye’de 1985’ten itibaren kullanılmaya başlandı. İzmir, Çanakkale, İstanbul ve Antalya’da konuşlanıyorlardı. Bu uçaklar yangına hızlı müdahale için etkili ve yangını çıktığı anda söndürme kapasitesine sahip. THK’ya ilk olarak 3 ila 4 tane alınan M-18’ler 1.5 ila 2 ton arası taşıma kapasitesine sahip. Bir tane de yangın keşiflerinde kullanılmak üzere keşif uçağı bulunuyordu. Bu uçak da önden giderek

yangın bölgesini tespit edip söndürme uçaklarına kılavuzluk ediyordu. Yangın helikopterleri ise ilk olarak 1995’te kullanılmaya başlandı. Bu helikopterlerin su ikmali için orman bölgelerine çok sayıda yapay gölet yapıldı. Helikopterin bir avantajı su ikmali yapmak için zemine inmeye ihtiyaç duymadan havuzdan suyu alabilmesidir. Helikopterler 1.5 ila 2 ton arası su taşıma kapasitesine sahip. Daha büyük kapasitede olan Kamof Ka-32 isimli uçaklar bu sene Türkiye’de kullanılmaya başlandı. Bu helikopterler Rusya ve Ukrayna gibi ülkelere kiralanıyordu. İtalya’da kullanılan ve 10 ton su taşıma kapasitesine sahip Skycrane S-64 Sikorsky helikopterleri de yüksek kapasiteli olmalarına rağmen pahalı oldukları için kiralanabiliyor ve satılmıyor.

Öyleyse THK’nın elinde sadece CL-215 tipi uçak olmaması gerekir. M-18’lerin akıbeti ne oldu? Bu soruya Albay Vasıf Yücelişi cevap verdi...

THK bünyesinde CL-215 tipi uçaklar dışında uçmaya uygun M-18 Dromader yangın söndürme uçakları mevcut. Bu uçaklar 2.5 ton su alma kapasitesine sahip ve manevra kabiliyeti de yüksek. Fakat bürokratik sorunlar nedeniyle bu uçaklar da 8 yıldır kullanılmıyor. M-18’lerin uçuşu için belgelerin düzenlenmesi gerekiyordu. Belgelerin düzenlenmesi için uçak üreticisi firmadan teknisyen de getirildi fakat firma, kurumun ödeyemeyeceği bir fiyat çıkardı. Bu miktar ödenemeyince uçaklar hangarlarla, çürümeye terk edildi. Önceleri sayısı 17 olan bu uçaklardan bakımsızlıktan dolayı 7-8 tane kaldı.

Peki tekrar faaliyete sokulabilir mi?

Bu uçakların hızlıca faaliyete sokulması için CL-215 tipi uçaklarla birlikte

Envanterdeki faal tek uçak bir iş jeti

Orman Genel Müdürlüğü tarafından 2016 yılında Citation VI model 11 yolcu kapasiteli yolcu uçağı alındı. Resmi sitede yeni uçak alımı, “Orman yangınlarında gücümüz artıyor” başlığı ile kamuoyuyla paylaşıldı ve şu ifadeler kullanıldı: “Citation VI tipi 11 yolcu kapasiteli jet uçağı, orman yangınları operasyonlarında kullanılmak üzere teşkilatımızın envanterine girmiştir. Uçak, orman yangınlarına personel naklinde gece gündüz hizmet verecek şekilde hazırlanmaktadır.”

Türkiye’nin ormanları yanarken en büyük tartışma konusu THK’nın hangarda bekleyen uçaklarıydı.

Antika denilen CL-215’lerde öğretmenlik yapan Kaptan Pilot İsmail Çınar’a göre yangının başında uçaklar devreye girse alevler 20-25 dakikada söndürülebilirdi. Ama kontrolden çıktıktan sonra ne uçak, ne helikopter mucize yaratabiliyor

devlet uçağı statüsüne eklenmesi bir çözüm. Bu çözümle parçaların getirilmesindeki gümrük sürecinden belgelerin düzenlenmesine kadar birçok prosedür kolayca halledilir ve tamir için gerekli vergilerden de muaf olunur.”

Helikopter mi uçak mı?

Ve gelelim “Helikopterler mi daha faydalı yangın uçakları mı?” konusuna... Önce Vasıf Yücelişi’e kulak verelim: “Yangınla mücadele bir savaş gibidir ve bu savaşta her ekipmanın farklı bir görevi vardır. Elinizde hepsinden olması gerekir. Helikopteriniz de olacak, büyük uçağınız da, manevra kabiliyeti yüksek küçük uçağınız da... Yangın söndürme helikopterleri yangının yoğun olduğu alanlarda kullanılmaz, yangının başlama zamanında ve soğutma çalışmalarında daha etkilidir. Çünkü helikopter pervanesinin havayı aşağıya doğru itmesiyle, yanan kozalakları 300-400 metre etrafa saçarak yangının genişlemesine sebep olabilir. Bunu önlemek için suyu yüksekte bırakırsa da etkili olmayabilir. Ayrıca helikopterler denize uzak iç bölgelerde göllerden su alabilir bu açıdan avantajı vardır.”

Türkiye’de uçaklar hangarda beklerken dünya hangi konumda? Hangi uçağı hangi ülke kullanıyor? Bu sorunun cevapları Kaptan pilot İsmail Çınar’da:

Dünya genelinde Avrupa ve Kanada başta olmak üzere CL-415 uçakları kullanılıyor. Hem yangına müdahalede hem de havaalanına dönüp su ikmali yapmada bu uçaklar seridir. THK’da bulunan CL-215 modellerinin türbin motorlu versiyonu bu uçaklar. CL-215 uçakları piston motorlu olduğu için bu modellere göre daha eski bir teknoloji ve bakımları daha zahmetli. Yangına müdahale konusunda bir farkları yok, sadece bakımları masraflı. 2023’te ise 7 ton kapasitesindeki CL-515 tipi uçaklar üretilecek. Beriev B-200 jet motorlu amfibik uçaklar Ukrayna, Rusya ve Azerbaycan’da var. Bu yıl Yunanistan da kiraladı. Yunanistan yangın söndürmede hem CL-215 hem de CL-415 ve M-18 Dromader uçaklarını kullanıyor. İtalya CL-415, Fransa ise CL-415’in yanında diğer uçaklarla karma bir şekilde kullanmayı tercih ediyor

Rus uçaklarının Türkiye coğrafyasına uygun olmadığı iddiasına da Vasıf Yücelişi yanıt verdi:

Rusya’dan 3 adet ve günlüğü 1.3 milyon liraya kiralanan Beriev B-200

tipi uçaklar ağır tonajlıdır. 12 ton su kapasiteleri olsa da manevra kabiliyetleri düşüktür ve su bırakırken çok aşağıya inemezler. Bu uçaklar yüksekte su bırakır, yaklaşık 150 metreden ve bu durumda yangından dolayı hava sıcaklığı da çok arttığından bırakılan su aşağı inerken buharlaşabilir. Jet motorları sayesinde saatte 190 kilometre hıza ulaşsalar da Türkiye’nin engeli bölgelerinde yeteri kadar verim gösteremezler, engesiz araziler için uygundur.

THK envanterinde atıl olarak yatan CL-215’in avantajları ne, Albay Vasıf Yücelişi yanıt verdi:

THK’nın envanterinde bulunan 6 adet CL-215 pervaneli ve piston motorlu olduğu için manevra kabiliyetleri yüksektir. Ayrıca yangın söndürmede uçaklar havada kalmaları için gerekli olan stall süratine göre yangına müdahale eder. Yani minimum uçuş süratıyla, yangına müdahale edecek kadar yavaş fakat havada kalması için yeterli hızda olmalı. CL-215 için bu hız 110 kilometre. Oysa Beriev B-200’de 140 kilometre ve aradaki fark sahada önem kazanıyor.

Kaptan pilot İsmail Çınar ise bu noktada İspanya ve Hırvatistan’dan gelen uçaklar ile THK envanterindeki uçakları kıyasladı: “İspanya’daki CL-215 THK’daki ile aynı yapıda ancak türbin motora sahip. THK’nın elindekiler piston motorlu.”

Uçaklar etkin kullanılsaydı yangın bu kadar büyür müydü? Yanıtı İsmail Çınar’dan alıyoruz:

Yangınlar dip ve tepe yangını olarak temelde ikiye ayrılır. Arazinin yapısı, ağaçların tipine göre de yangınlar değişiklik gösterir. Dip yangınlarda sadece otlar yanarken tepe yangında ağaçlar yanıyor. Dip yangın olduğunu beyaz duman çıktığında anlıyoruz. Fakat dip yangın büyürse ve tepe yangınına dönüşürse siyah dumanlar çıkmaya başlıyor, alevler ormanın üzerine çıkıyor. Tepe yangınlarda ısı artışı oldukça fazla, öyle ki 600 dereceyi aşan sıcaklıklar oluyor ve öüne çıkan ne varsa kurutup yakıyor. Dip yangınlarda bazen o kadar çok duman olur ki helikopterler işe yaramayabilir, zaten helikopterler yoğun dumanlı alana giremez. Fakat uçak da helikopter de müdahale için gerekli. Uçaklar yangının büyümesi sırasında kullanılır ve yüzde 95 başarı sağlanır.

Yangınları 20-25 dakika içerisinde, suya uzak bir noktada ise 1-2 saate bastırırdık. Şu an yaşanan kontrolden çıkmış büyük bir yangın. Çoğu uçak ve helikopter bu yangınlarda çok az etkili olur. Yangının söndürülmesi için yangın yönü hesaplanarak, ilerleyeceği alanlar boşaltılarak bir yol izlenmesi gerekir. Örneğin yerleşim yerlerine giden ve yangına yakın alanlardaki ağaçların temizlenmesiyle yangına bldurul yapılı, karşı ateş uygulanarak kontrol altına alınmaya çalışılır. •

Yangında *ilk kurtarılabacak!*

MEHMET Y. YILMAZ

A ntalya'daki SSK hastanesinin inşaatı sırasında şantiye alanı kardeşimle birlikte oyun parkımızdı.

Şimdi "inşaat sahasına girmek tehlikeli ve yasaktır" tabelalarını görüyorum da bize oralarda oynamamız için nasıl izin veriyorlardı, anlamıyorum.

Tek katlı şantiye binasında, babamın odasının hemen karşısında, koridorda üzerinde kırmızı bir şerit içinde beyaz harflerle "Yangında İlk Kurtarılabacak" yazan iki büyük çelik dolap vardı.

Hayattaki en büyük meraklarımdan biri o iki dolabın içinde ne olduğuydu, sorardım ama rahmetli babam bir espri fırsatını kaçırmak yerine bir kolunu feda etmeye hazır insanlardandı, verdiği yanıtlar kardeşimle beni güldürdü.

Ama içinde ne olduğunu asla öğrenememişim, kim bilir belki babam da bilmiyordu.

Yıllar sonra çok kısa süren üniversite asistanlığım döneminde aynı dolaplardan Adana İTİA'nın koridorlarında da gördüm.

Artık büyümüştüm, kimseye sormam gerekmiyordu, zaten biz üç beş yeni – hevesli asistan dışında öğretim üyelerinin odalarının bulunduğu binaya uğrayan da pek yoktu.

Bir akşam üzeri, bir zarf açacağını kullanarak o dolaplardan birini açtım.

İçinde üç – beş dosyadan başka bir şey yoktu, dosyaların içinde de akademinin dev sırları filan gizli değildi.

Birkaç harcırah yazışması, iki üç fatura, neden işi bitince çöpe atıldıklarını anlayamadığım iki – üç klasör sınav kağıdı.

Hayal kırıklığına uğramıştım, yangın çıkacak, canımı tehlikeye atarak önce bu koca dolabı kurtaracağım ve içinden çıkanlara bakın!

Bugün yangının tam ortasında kalan Oymapınar'daki baraj inşaatının ilk yıllarını hatırlıyorum, babamla gider gelirdik, geçerken Manavgat'ın köylerinden alışveriş etmeyi de ihmal etmeden... Sayısız hatıra gözlerimin önünden geçiyor.

Daha bir ay önce Hisarönü'nde ydim. Selimiye, Orhaniye, Datça.

Yangından bir hafta önce Mazi'daydım, iki ay önce Ören'de.

Hollandalı Ahmet'in oralarda gençliğimin son, orta yaşlılığımın ilk yıllarını bıraktım.

Her köşesinde acı – tatlı hatıralarım olan yerlerde çıkan yangınlar ile ilgili yetkililerin açıklamalarını izlerken o çirkin çelik dolapları hatırladım.

Görebildiğim kadarıyla yetkili kişilerin beyninin içindeki "yangında ilk kurtarılabacak" dolaplarında ağaçlar yok, irili – ufaklı orman canlıları yok!

İnce suratlı, ıslak burunlu keçiler, inekler... Bugün "mahalle" dedikleri köyler belli ki zaten hiç olmamış.

Yanmadan kurtulmuş insanların önemsediklerini ise "keyif çayı" dağıtıcılarından anladım.

Çayı kap, güzelce demle, bahçedeki sundurmanın altına çek bir sandalye, çayını yudumlarken yangını izle!

Gel keyifim gel!

"Yangını söndüremiyorsak, bırakın çay içsinler" vecizesinin doğuşuna da böylece tanıklık etmiş bulunuyoruz.

Fahrettin Bey kardeşimiz keşke çayın yanına birer paket de "kara şimşek" ekleydi, çekirdek çitlemeden seyirin keyfi çıkmaz çünkü.

Bu da benden "yapıcı eleştiri" olsun!

"İkramdan tasarruf olmaz" derim her zaman!

BİZE BU GÜNLERİ HANGİ FOTOĞRAF ANLATACAK?

Yangının ardından, bize bu acı günleri hatırlatacak birkaç video filmi ve birkaç fotoğraf kalacak.

Hangisi daha ikonik bir fotoğraf olarak bu yangını simgeleyecek, merak ediyorum.

Radikal'de tam sayfa kullanmıştım; kucağımda ekmecek ile gözyaşları dökken dedenin fotoğrafını. Deprem denilince hala o fotoğraf geliyor, gözümün önüne.

Öyle ikonik bir fotoğraf arıyorum. Alevler içinde yanarken ortasından kırılan çam ağacını gösteren fotoğraf mı, yannmış ayakları sarılmış köpeği yalamaya çalışan patisi sargılı kedi mi? Kabuğunun içinde kavrulmuş kaplumbağacık mı? Yoksa sırtındaki ağır yükte iki büküm yangına yardıma giden köylü kadını mı?

Kim bilir: Belki de oyunuzu özel uçğından yangın bölgesini seyreden Erdoğan'ı gösteren fotoğraf için de kullanabilirsiniz.

Etkileyici görünüyordu, hafif profilden çekilmiş bir fotoğraf bu; hava karamış, lacivert bir gökyüzü var.

Aşağıdaki kırmızılıklardan yangın bölgesinin üzerinde uçtuğunu anlıyoruz.

Havanın kararmış olması da gösteriyor ki Cumhurbaşkanımız gece – gündüz demeden görevinin başında. Bunu fark edip rahatlıyoruz haliyle.

Sureti uçağın camına aksetmiş, gözaltı torbalan seçilmiyor; itibar desen 10 numara!

Böyle bir fotoğraf da Orman Bakanlığı'nın var.

O da atlamış Cessna Citation VI tipi özel uçağına havadan yangın seyrediyor.

8 milyon dolarmış bu uçağın fiyatı, itibar için ödemeye değer bir rakam gibi geldi bana.

Zaten Orman Bakanı dediğin de yangını hem aşağıdan, hem yukarıdan seyredebilmeli.

"Orman Yangınına Havadan – Karadan Seyreden Orman Bakanı" başlığını atabileceğimiz bu fotoğraf, bugünleri anlatan ikonik bir fotoğraf olarak hafızalarımızda kalır mı dersiniz?

Bu fotoğraflar AKP dışında kimseyi tutmayan, tarafsız hükümet medyasında "yangın alanını incelediler" gibi başlıklarla yayımlandı.

Merak ettim, incelemelerinin sonucu ne oldu?

O kadar yüksekte bakınca ne gördüler?

Münasebetsizlik yapıp, "yeni otel alanları için kupon arazi keşfine çıktılar" filan demeyeceğim tabii; Cumhurbaşkanı söz verdi çünkü, yanan yerlere inşaat yapılmayacakmış.

DOSTLAR DÜŞMANLAR GÖRSÜN DİYE İNCELEME

Bizim kamu yönetiminde böyle afetlerden sonra incelemelerde bulunmak adettendir.

Hem dostlar, hem düşmanlar görsün diye yetkili zevat oralarda boy gösterir.

Kalabalık içindeki en önemli kişi, her zaman en ortada olanıdır.

Yancılar, bir yarım daire oluşturacak şekilde arkasında yer alırlar. Onun önüne geçmek ayıptır, hemen sağ tarafında yerel bir yönetici vardır, o açıklar: "Efendim bu bina yıkıldı, bu dükkânı sel aldı, bu ağaç yandı" gibisinden açıklamalar.

Yetkili zevat kendi gözleriyle gördüğünün böyle açıklamalarla teyit edilmesinden memnun olur; "hmmmmmm" gibisinden sesler çıkarır.

Eskiden böyle incelemeler sırasında münasebetsiz vatandaşlar da işin içine girer, yetkiliye verip veritirirlerdi. "Ananı da al git" tarihsel vakasından sonra buna geçit verilmiyor; iyi de yapılıyor.

Parti yöneticilerinin "bizdendir" dediği insanlar önceden inceleme alanına yerleştiriliyor ki yetkilinin incelemenin ardından vereceği demeç alkışlarla karşılaşınsın.

Yalnız bu sefer AKP teşkilatını hazırlıksız gördüm, yakıştıramadım.

Dışişleri Bakanı IBAN verip, vatandaş gönül penceresini açmaya çalışırken parazit yapan sesler çıktı.

ÖZEL GÜNLERDE ÖZEL İNSANLAR ÇIKAR

Böyle özel günler, milletlerin içinden özel insanların da çıktığı günlerdir.

Namık Kemal'in "Vatanın bağına düşman dayamış hançerini / Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini?" dizelerini Meclis kürsüsünde okuyan Mustafa Kemal, 13 Ocak 1921'de şöyle söylemişti:

"Vatanın bağına düşman dayasın hançerini / Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini!"

O günlerden bugünlere kolay gel-medik tabii.

Yangın başlayınca birçok insan feda-karca yardıma koştu.

Şahin Akdemir, 25 yaşındaydı, "bulunur kurtaracak" diye öne atılanlardan biriydi.

Onu, güzel yüzü is içindeki o son fotoğrafıyla hatırlayacağız hep.

Cumhurbaşkanı, baş sağlığı dilemek için ailesini "huzura aldırdı". Çay ikram etti mi bilmiyorum.

Yangınla mevcudiyetinden haberdar olduğumuz bir diğer özel insan Gündoğmuş Belediye Başkanı Mehmet Özeren!

O da "bulunur kurtaracak" diye öne atıldı ve demeci patlattı:

"Evi eski olan vatandaşlarımız keşke bizim de evimiz yansaydı diyecek!"

Huysuz muhalifler bunu eleştirince de imdadına "her hıyarım var diyene, tuz bende" diye koşma yarışmalarının birincisi Melih Gökçek yetişti:

"AK Partili Mehmet Özeren'i linç ettiler. İnsanları teselli etmek için söylenen sözün neresi yanlış."

Birbirine bu kadar bağlı politikacıları bir araya getirmek konusunda, AKP insan kaynakları yönetiminin ne kadar başarılı olduğunu böylece bir kez daha teşhis etme olanağı buldum.

Orhan Veli'yi de rahmetle andım bu arada:

Neler yapmadık şu vatan için! Kimimiz öldük; Kimimiz nutuk söyledik.

ANALAR NE ASLANLAR DOĞURUYOR...

Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, bu facia karşısında bile dirayetini bozmayan, liderlik yeteneklerini halkımızın hizmetinde cömertçe kullanan bir kişilik olarak öne çıktı.

Uzak görüşlülüğü şuradan belliydi ki yangından sonra ilk yapılması gereken işleri bile ajandasına not etmişti.

Onca telaş arasında bunu bizlerle de paylaşmak yüce gönüllülüğünü gösterdi, yangından sonra ilk iş belediye itfaiyelerine el atacağını söyledi.

"Bu konuyu derhal ele alıp itfaiyelerin kapasiteleri ve konumlarını elden geçirmemiz şart" dedi.

İnsanın haliyle gözleri yaşıyor; analar ne aslanlar doğuruyor diye!

Adam hem havadan, hem karadan yangını seyretmekle kalmıyor; durmuyor, üşenmiyor ve yangından sonra belediyelerin itfaiye işlerine de el atmaya hazırlanıyor.

Gerçi tabloya bakınca "Aman Bekir Bey, bırakın dağınık kalsın" demek geliyor içimden ama milli birlik ve beraberliğe her zamankinden daha fazla muhtaç olduğumuz bu günlerde içimden geçen sesi susturuyorum.

Ve Bekir Bey, yangınla mücadelesinde THK'ya rağmen başarılı olabiliyor!

THK'nın başına da eskiden AKP milletvekili olan bir kayyum atanmış ama kayyumun dünyadan haberi yok.

Bir öyle söylüyor, bir böyle söylüyor.

Önce 1 milyon dolar yeter diyor, arkasından o rakam gözüne az gelmiş olmalı ki 4 milyon dolara çıkıyor.

Bu arada da ortaya çıktı ki THK'nın elindeki uçaklara antika diyen "Yangını havadan – karadan seyreden Orman Bakanı", 3 uçağı kiralamak için 23 milyon dolar harcamış.

Öte yandan şöyle bir gariplik de yok değil:

THK dediğimiz kurum, havacılığı sevdirmek, özendirmek amacıyla

kurulmuş.

Asıl işi yangın söndürmek filan değil.

Ama ne olduysa geçmişte THK yangın söndürme uçakları almış ya da kiralamış ve bu işe girmiş.

Ve devletimizin yöneticileri, devletin ana organizasyon şeması içinde yeri hiç olmayan bu kurumu suçluyorlar, uçaklarını beğenmiyorlar filan!

"Beğenmiyorsanız siz kendiniz niye yapmadınız, bir yangın söndürme birimi kurmadınız" deyince de kızıyorlar.

PARMAK ISIRTACAK YERLİ VE MİLLİ PROJELER

Yangınların geniş bir alandaki ormanları yakmasının ardından "Zihni Sinir Projeleri" de ortaya saçıldı tabii.

Bunlar arasında birinciliği yanan yerlere zeytin, elma, armut, avokado filan dikilmesini önerenlere verdim.

Bunlar hakikaten parmak ısırtacak zekaya sahiptir.

Yanan yerlere hem yanma derecesi az daha yüksek ağaç dikiyorsunuz, hem de meyvelerini toplayıp, satarak milli ekonomiye katkıda bulunuyorsunuz.

Yerli ve milli proje dediğin işte böyle bir şey olmalı ancak bir küçük sorun var:

Zeytin ağaçlarının yoğun olarak bulunduğu yerlere "zeytinlik" diyoruz.

Elma, armut, badem, portakal, mandalina gibi ağaçların topluca bulunduğu yerlere de güzel Türkçemizde "bahçe" diyoruz, orman denmiyor.

Ve hektarlarca araziye sulama borularını nasıl döşeyeceğiz, o da ayrı bir soru.

Olaylar Türkiye'de cereyan eder de ardından komplo teorileri ortaya çıkmaz mı?

Elbette o da var ve bu konudaki birinciliği "kızıl çam ağaçlarını ABD diktirdi, Türkiye'ye diz çöktürmek istediğinde kolayca yakabilsin diye" şeklinde özetlenebilecek olan teoriye verdim.

Gerçi kızıl çam ormanları bu bölgede 23 milyon yıldır var ve ABD kurulu daha ancak 245 yıl oldu ama olsun.

Bu yaratıcılığa şapka çıkarmak şart!

AĞAÇLAR DEĞİL İTİBAR ÖNEMLİ!

Bir gazeteci olarak ve günlük yazılar da yazdığım için olayın başından beri her türlü haber kaynağını dikkatle okudum.

Vardığım sonuç şu: Bugün ülkemizi yönetenler için "yangında ilk kurtarılabacak" şey, ormandaki bir ağaç, bir kaplumbağa, bir küçük domuzcuk, tilkikik değil.

İtibara çok önem veriyorlar, onun için burunları yere düşse eğilip alınıyorlar.

Uluslararası yardım çağrılarına pek yüz vermedikleri gibi çağrıda bulunanları da "devletimizi küçük düşürmekle" suçluyorlar.

"Türkiye Hain Tespit Etme ve İfşa Etme Genel Müdürlüğü" diye bir makam olsa, oraya ilk önereceğim insan olan Devlet Bahçeli'ye bakın ne dedi:

"Yabancı ülkelere çağrı yapılarak yardım taleplerinin yoğun olarak gündeme taşınması Türkiye'yi aciz ve muhtaç bir ülke gösterme sinsiliğinin şifreli mesajı olarak değerlendirilmelidir."

Bahçeli'ye katılıyorum. Türkiye aciz ve muhtaç bir ülke gibi gösterilmemelidir.

Bakın, Okluk Koyu'ndaki Yazlık Saray'a bir şey oldu mu?

30 kilometre ilerisi cayır cayır yanarken, Saray ve çevresindeki orman mis gibi yerinde duruyordu.

Saray ve çevresindeki ormanı korumak için havadan fedakarca soğutma işlemini yapan helikopterlerin pilotlarına bu emri verenlere ne kadar teşekkür etmek azdır.

"O helikopterler yangına müdahale etselerdi bazı yerler kurtulurdu" diyeceklere de benim bir çift sözüm var:

İtibardan tasarruf olmaz arkadaş!●

Evimiz, barkımız, geleceğimiz yandı

Türkiye’yi yasa boğan orman yangınlarının ilk kıvılcımı 28 Temmuz’da Manavgat’ta parladı ve ardından günler süren felaket başladı... Antalya, Muğla, İzmir, Isparta derken 40’a yakın ilde 170’den fazla orman yangını çıktı. Bugüne kadar yaklaşık 81 bin futbol sahası büyüklüğünde orman alanı kül oldu. Onlarca köy haritadan silindi, onlarca da halen tehdit altında. O köylerden bazılarının muhtarları, yaşadıkları dehşeti anlattı.

Bekir Keser, Ören Köyü Muhtarı (Milas, Muğla) “Kimse ayrılmıyor”

Muğla’nın her tarafı yanıyor, hangi bir yere yardım yetişebilir ki? Sadece Ören’de yaklaşık 3 bin kayıtlı nüfus var, yazları 20 binleri görüyoruz. Yangını söndürmek için canla başla çalışıyoruz; çocuğuyla yaşlısıyla herkes dışarıda... Kimse ayrılmak istemiyor çünkü evini, hayvanlarını kurtarmaya çalışıyor; mekanlarını bırakamıyor. Mal canın yongası, herkes evinin etrafında. İnsanlar gerekirse canını verir ama kimse yerini terk etmez.

Dursun Kayhan, Bozalan Mahallesi Muhtarı (Milas, Muğla) “Üvey evlat gibi olduk”

Çok acı, ne desek boş. Maalesef müdahale ekiplerinden yeterince destek göremediğimiz için kendimizi üvey evlat gibi hissediyoruz. Zaten yanacak bir şey de kalmadı, her yer yandı. 280 nüfuslu köyde kimse kalmadı. Biz çiftçi aileyiz, ürünlerimiz topraklarımız gitti. Sadece malımız mülkümüz değil geleceğimiz de yandı.

Ertan Kotar, Çökertme Köyü Muhtarı (Milas, Muğla) “Kaderimizle baş başa bıraktılar”

1 Ağustos’ta başlayan yangın Çökertme’yi kül etti. Yangın ilk çıktığında Orman İşletmeleri’ni aradım, işletme müdürü “daha önce de aynı tekniklerle söndürmeyi denedik ama başarılı olamadık, bir daha denemeye gerek görmüyorum” dedi. 2 helikopter geldi, 2 sefer su atıp gitti. İş başa düştü tüm köylü yangına müdahale etti. Evi yananlar bile komşularının evini kurtarmak için acılarını yüreklerine bastı. Hayatımızı idame ettirdiğimiz zeytinlikler, keçi boynuzu ağaçları hep kül oldu. Bizi kaderimizle baş başa bıraktılar...

Erkan Kaba Fesleğen Mahallesi Muhtarı (Milas, Muğla) “Evlerimizi kurtarmaya çalışıyoruz”

Fesleğen’de 900 kişi yaşıyor, 200 hane var. Ekinlerimiz vardı, hepsi kül oldu, hiçbir şey kalmadı. Şimdi evlerimizi kurtarmaya çalışıyoruz. Arazöz lazım, havadan müdahale lazım ama yok! Havadan destek için sabah bir kere geldiler fakat destek hiçbir şekilde yeterli değil.

Sedat Furma, Mazı Mahallesi Muhtarı (Milas, Muğla) “Zeytinlerin yüzde 70’i kül oldu”

Mazı’nın nüfusu yaklaşık 2 bin kişi ve hepsi tahliye edildi. Tahliyeden sonra ise 1 helikopter geldi, 5-6 sefer su attı gitti. Orman Müdürlüğü’ndeki yetkililere niye gittiklerini sordum, mazot-

Yangının etkisini en sert gösterdiği yerlerden biri de Marmaris oldu. Yangında binlerce hektar alan zarar gördüğü gibi binlerce hayvan da telef oldu. Geçimlerini çiftçilikle sağlayan köylüler ise “Mal canın yongasıdır” diyerek neredeyse canlarını hiçe sayarak hayvanlarını alevlerden korumaya çalıştı...

ları bitti doldurmaya gitti dediler. Sonra da bir daha gelmediler. Böyle bir şey olabilir mi? Şu an için 10 bin zeytin ağacından 7 bini yandı diyebilirim.

Gülizar Pekpak, Siteler Mahallesi (Marmaris, Muğla) “Bizim ciğerlerimiz yandı”

Uçak gelse de sadece yanan bölgenin yanından geçiyor, kimseye yetmiyor. Her yer yandı. Bas bas bağıriyorum, bizim ciğerlerimiz yandı. Bizim bütün kuşumuz kurdumuz insanlarımız yandı. Artık sözün bittiği yerdeyiz. Asker nerede? Yangın ekipleri nerede? Orman ekibi ne iş yapar? Hiçbiri ortada yok.

Biz köy çocuğuyuz, eskiden ormanlar temizlenirdi ve yapraklar tırmıklanırdı yangın çıkmaması için. Artık öyle bir önlem alma durumu da yok...

Ümit Kaya, Turgut Köyü Muhtarı (Marmaris, Muğla) “Arcılık artık tamamen bitti”

Turgut Köyü’nde yaklaşık 500 hane var. Biz yer fıstığı yetiştiririz ve arcılık yaparız. Arcılık artık tamamen bitti, yer fıstıklarımız da yandı bitti heba oldu. Kendi başımıza ayakta durmaya çalışıyoruz. İleride ne yapacağımızı bilmiyoruz. Yangınla hala mücadele ediyoruz, sönmeydi. Tam bitti derken başka yerden başlıyor.

Arslan Eraslan, Bayır Mahallesi (Marmaris, Muğla) “Geçimimizi nasıl sağlarsınız bilmiyoruz”

Balıkesir ve İzmir ekipleri ile birlikte savaştık. Ama Osmanlı’nın tüm tarım alanları kül oldu, bunun dışında 13 ev yandı, 18 ev de ağır hasarlı durumda. Biz çiftçiyiz;

zeytinimiz var, arcılık ve hayvancılık yapıyoruz. Şu an için erzağımız var ama gelecek için geçimimizi nasıl sağlarsınız bilmiyoruz.

Salih Özer, Bucakşeyhler Köyü Muhtarı (Manavgat, Antalya) “Kaderimizle baş başa kaldık”

Yangın kendi kendine söndü çünkü artık yanacak yer kalmamıştı. 300 hanenin 25’i yandı, şu anda köyün yakınlarında kalıyoruz. Kaderimizle baş başa kaldık ve yardım alamadık, köylü yangınla kendi başına mücadele etti.

Hasan Kaya, Evrenseki Muhtarı (Manavgat, Antalya) “1 saatte 20 kilometre ilerledi”

Yandı bitti Evrenseki. 30 ev yandı, yangınlar rüzgardan dolayı

40 metre ötelere savruluyordu. 1 saatte 20 kilometre kadar ilerledi. Hiçbir teknolojinin o yangınları söndürebileceğine inanmıyorum, o dehşeti yaşamak için görmemiz gerekirdi. Orman işçisi Yaşar Cinbaş da bu mücadele sırasında şehit oldu. Evrensekililer olarak yaşadığımız yeri terk etmeden mücadelemizi sürdürüyoruz.

Mustafa Cansız, Kalemler Muhtarı (Manavgat, Antalya) “Yanacak bir yer kalmadı”

Yangın bir hafta sürdü. Zaten yanacak bir yer kalmadı ki devam etsin. 100 hanelik 250 kişinin yaşadığı köyümüzde 60’tan fazla ev yandı. Yaklaşık 100 tane hayvanımız da telef oldu. Yangın 20 bin dönümden fazla alanı kül etti. Biz sadece malımızı değil, canlarımızı da kaybettik. Fahri Yiğitokur abim ve eşi Andrea... Alevler evini aniden sardı, eşi ve 3 köpeğini alıp motosikleti ile kaçmaya çalışmış ama alevler onları bırakmamış... Helalleşemedik Fahri abi ile...

Mehmet Çil, Sırtköy Muhtarı (Manavgat, Antalya) “Her şeyimiz yok oldu”

Mahallemizde yaklaşık 500 kişi yaşıyor, bir haftadır yanıyoruz. Yangın göz göre göre geldi. Daha 2 Ağustos’ta Orman Müdürü’nü aradık, rica ettik, ne olur söndürün şu yangını dedik. 3-4 sorti ile iş bitecekti ama yapılmadı. Birçok kişi canlarını kurtarmak için evlerini terk etti. 11 ev yandıktan sonra uçak, helikopter ve Elazığ ile Tokat’tan su tankerleri geldi. Bizim gelirimiz defnedir, cevizdir, zeytindir, incirdir; hepsi kül oldu. Bundan sonra biz ne yapacağız? •

© Volodymyr Burdiak / Shutterstock

#Türkiye’ninCanlarınıYaşatalım

Hepimizi derinden sarsan yangınlar sebebiyle acımız sonsuz.

Parçası olduğumuz WWF ağı (Dünya Doğayı Koruma Vakfı), orman yangınlarıyla mücadele ve etkilenen yaban hayatı kurtarma çalışmalarına katkıda bulunmak için uluslararası destek çağrısında bulundu.

Hedef öncelikle yangınla mücadele çalışmalarına, yaban hayatı ilk yardımı ve rehabilitasyonuna destek olmak.

Sahada alevlerle mücadele eden tüm görevli ve gönüllülere kahramanlıkları için; uluslararası ağımıza, tüm paydaşlarımıza ve destekçilerimize bu dönemde gösterdikleri dayanışma için şükranlarımızla,

Yaraları sarmak birlikte mümkün

#Türkiye'ninCanlarınıYaşatalım

WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

İklim değişikliği işimizi zorlaştırıyor, yanan bölgenin eski halini alması 15-20 yılı bulur

TEMA Vakfı, yanan orman alanlarının tekrar ağaçlandırılması için kampanya başlattı. Vakıf Başkanı Deniz Ataç; “İklim değişikliği işimizi çok zorlaştırıyor. Eskiden diktiğimiz fidanlar 10 yılda büyüyordu, şimdi eski halini alması için 15-20 yıl sürüyor” dedi

YUSUF AKCAKAYA

yusuf@gazeteoksijen.com

TEMA Vakfı, son 9 günde kül olan orman alanlarının yeniden ağaçlandırılması için ‘Yaşamı Yeniden Yeşertiyoruz’ kampanyası başlattı. Kampanya ilk günden büyük ilgi gördü, ancak aynı zamanda özellikle sosyal medyada “TEMA yardım topluyor ama fidanları Orman Genel Müdürlüğü diyecekmiş. Orman Genel Müdürlüğü’ne güvenmiyoruz” yönünde tepkiler yükseldi. Bir kesim ise yanan alanların kamuoyu baskısı nedeniyle olması gerekenden önce ağaçlandırılmaya başlanacağını ve bunun yanlış olduğunu iddia etti. İşte bu tartışmalar çerçevesinde başlatılan ağaçlandırma kampanyasını, Orman Genel Müdürlüğü tartışmalarını ve ağaçlandırma çalışmalarının detaylarını TEMA Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Deniz Ataç ile konuştuk.

Orman Genel Müdürlüğü (OGM) ile nasıl bir çalışma yaparsınız?

OGM ile bir nevi alışveriş yapıyoruz ağaçlandırma çalışmalarında. Onlar Türkiye’de ağaçlandıracak alanları belirliyorlar, biz de o seneki fidan bağışımız kadar bir protokol imzalıyoruz. Protokolde yazan kadar fidanın bize tahsis edilmesini istiyoruz; örneğin OGM bir alanda 5 milyon fidan diyecekse biz o ağaçlandırma sahasının 500 binini alıyoruz.

Ağaçlandırma çalışmalarında süreç nasıl işler?

İlk olarak ülkede ağaçlandırma yapılacak araziler belirlenir. Araziler belirlendikten sonra hangi araziye hangi ağaç türlerinin dikileceği belli olur. Burada pek çok kriter dikkate alınır; iklim, toprak ve bitki örtüsüne bakılır. Fidan türlerine karar verilir. Mevsim geldiği zaman toprak işleme yapılır. Toprak işleme bittiğinde ise fidanlar sahaya getirilir ve Orman Bakanlığı çalışanları tarafından sahaya dikilir.

TEMA Vakfı tarafından yürütülen bir başka proje ise Tekirdağ Malkara’da. 126 hektar alanda 2008 yılından başlayarak 176 bin kızılçam fidesi ekildi. Yaklaşık 10 yılda boyları 2 metreyi geçti...

İş birliği zorunlu

Dikim işlemlerini takip ediyor musunuz?

Bağışlar bize emanet olduğu için arazi seçiminden ağaçlandırmaya kadar tüm süreci takip ediyoruz. Dikimlerden 1 yıl sonra da kaçının yaşayıp yaşamadığını görmek için kontrolünü yapıyoruz. Başarı oranı yüzde 80’in üzerindeyse sorun yok demektir, altında ise bakanlığa durumu rapor edip tamamlama dikimi yapılmasını istiyoruz. İkinci ve üçüncü sene bu işlemleri tekrar ederiz, üçüncü senenin sonunda zaten fidanlar büyümüş olur, bu oran yakalanır. Ayrıca üç yıldan sonra da belirli aralıklarla yine kontrol yapıp son durumu görürüz. Bunları da fotoğraflar, sitemize yükleriz. Dikim yapılan sahaların aralıklı olarak gelişimini sitemizden görebilirsiniz. Şu ana kadar dikimdeki başarı ortalamamız yüzde 86.

Peki ağaçlandırmada devlet ile iş birliği olmaması söz konusu mu?

Orman arazilerinin yüzde 99’u

devlete ait. Yani siz ağaçlandırmanınızın ‘orman’ vasfını kazanmasını istiyorsanız devlet ile işbirliği yapmak zorundasınız; bunun için de tek yetkili kurum Orman Genel Müdürlüğü’dür. Bu iş birliği olmazsa ağaçlandırdığınız yer ‘bahçe’ olarak kalır.

Tarım ve Orman Bakanlığı 2019’da İzmir’de gerçekleşen büyük yangına kadar yanan yerlerin ağaçlandırılması için bağış almıyordu. Kendilerinin yenileyeceğini belirtiyorlardı. Fakat vatandaşlar TEMA ve bazı başka sivil toplum kuruluşlarına baskı kurdu, yanan bölgelerin rehabilite olacağından emin olmak istiyorlardı. Biz de bakanlığa aynı kaygıları ilettik ve ilk defa o yangından sonra bağışlarımızı yönlendirebildik. İkinci olarak ise geçen yıl Hatay’da çıkan büyük yangın için bunu yapabildik. İzmir için 269 bin, Hatay için ise 722 bin fidan bağışında bulunduk.

Yanmış bir bölgenin ağaçlandırması nasıl yapılır?

Önce yangın söndürülür veya biter, ortalık sakinleşir. Tarım ve

“

Denizli’de, TEMA tarafından 70 hektarlık alan 2011 yılında ağaçlandırılmaya başlandı. 2017 yılına gelindiğinde ağaçların yüzde 80’inden fazlasının tuttuğu tespit edildi

Orman Bakanlığı rutin işlemlerini yapar, hasar tespitinde bulunur. Yanan ağaçlar oradan çıkarılır ve arkasından sahanın şartlarına, toprağın yapısına, ağaçların yetişme koşullarına, bitki örtüsüne bakılır. Olası yeni yangın tehlikelerine karşı emniyet şeritleri belirlenir. Tabii ki tüm bunlar için bir süreye ihtiyaç var, yangından etkilenen alan büyüdükçe de bu süre uzar.

En sonunda ise araştırma yapılan bölge için bir plan hazır hale gelir.

Daha sonra ise ağaçlandırma hazırlıkları başlar. İlk olarak uygun fidanların hangileri olduğuna, daha sonra bunların mevcut olup olmadığına bakılır. Dikim dönemleri sonbahar ve ilkbahar olduğundan, eğer hazır fidan bulunursa hangi mevsim daha yakınsa o zaman dikime başlanır. Bu süre ortalama 1.5 yıldır. Eğer hazır fidan yoksa yaklaşık 10 ay kadar da bu fidanların yetiştirilmesi için beklenilir.

Vatandaşların baskısı ağaçlandırma süresini etkiliyor mu?

Evet, aslında yanan alanlara acele bir dikim yapılmaması gerekiyor. Ağaçlandırma için 1.5 yıldan fazla beklenmesi gerekebilir. Mümkün oldukça ekosistemin kendi kendini yenilemesine müsaade etmek en iyi yol. Ancak vatandaşlardan yanan alanların tekrar ağaçlandırılması konusunda çok fazla baskı gelmesi, orman idaresinin hızla ormanı büyütmek istemesi nedeniyle bekleme süresi kısaltılıyor.

Yangın sonrası saha etüd çalışması yapılır, yeterince yapılabilir tohumun olup olmadığına bakılır. Çalışma sonucunda hangi alanların kendi haline bırakılacağı, hangi alanlara dikim yapılacağına karar verilir. Kurucumuz Hayrettin Karaca da eğer uygun şartları sağlıyorsa, yangın sonrası kendi haline bırakılan alanların daha çeşitli bir bitki örtüsüyle yeniden canlanacağını söylledi, ki bunun birçok örneğini de gördük.

İklim değişikliği yeniden yeşillenmemizi zorlaştıracak

Yanan ormanlar eski haline ne zaman kavuşabilir?

İklim değişikliği işimizi çok zorlaştıracak. Eğer bu fidanlar normalde 10 yılda büyüyecekse, iklim nedeniyle belki 15-20 yıl kadar bir sürede büyüyecek. Yangınları gözlemlemek için Marmaris’e gittiğimde o bölgede daha önce ağaçlandırılan bir alanı da ziyaret ettim, 7-8 yıl geçmesine rağmen yeterince bir gelişme göremedim.

İklim değişikliği ağaçların yetişmesinde önemli çünkü üst toprağın derinliği ve yıllık yağış miktarı ağaç gelişimini büyük oranda etkiler.

Mesela bu seneki yangınların önemli bir kısmının etkili olduğu Manavgat sıcak, kuru ve az yağmur alan bir yer. Ağaçlar kolay bir şekilde yetişemeyecek orada. Marmaris’teki Bördübet’e Mart’tan bu yana hiç yağmur yağmadığını söylediler. İşimiz zor olacak. •

Büyük yangınları önlemek için iklim modellemesi şart

Büyük yangınlar yaşamamız için neler yapmak gerek?

Yangınlardan çıkardığımız önemli bir ders var. Gördüğümüz gibi iklim değişikliği bundan sonra hayatımızın her alanını etkileyecek. Geçen sene, bu seneye hazırlanırken iklim modellerini açıp sıcaklığın hangi ayda hangi derecelere ulaşacağını, havanın nem durumunu, rüzgarların nasıl olacağını incelememiz gerekirdi. Bundan sonra ise, bir bölgedeki geçmiş yıllara ait bu verileri alıp kaç yangının çıktığına bakmalıyız. Böylece gelecek sene için öngörülen verilerle bunları karşılaştırıp kaç yangın çıkabileceğini hesaplayabiliriz. Çünkü bunlar tahmin edilebilir şeyler. Ve bu tahmine ulaştıktan sonra diyebileceğimiz ki, eskiden yangınları söndürmek için 5 tane uçak gerekiyken bu seneki yangınlarda bir artış olacağından bu sene 10 uçağa ihtiyacımız olacak. Bundan sonra hayatı planlarken iklim değişikliğinin etkilerini baş faktör olarak ele almamız gerekecek.

28 Temmuz’da çıkan yangınlar için başlattığınız kampanyada son durum ne?

Başlattığımız Yaşamı Yeniden Yeşertiyoruz kampanyasına yoğun ilgi oldu. Adana, Antalya, Mersin, Muğla ve Osmanlıye için topladığımız bağışlarda şu ana kadar 6.5 milyon fidan sayısına ulaştık. Bağışçılarımızı çok teşekkür ediyoruz.

TEMA Vakfı Başkanı Deniz Ataç

Çıkarma gemileriyle tahliye

Muğla’nın Milas ilçesine bağlı Ören’de bulunan Kemerköy Termik Santrali Çarşamba gece yarısı alevlere teslim oldu. Alevlerin yaklaşması üzerine gündüz saatlerinde santralde bulunan yanıcı maddeler ve hidrojen tankları boşaltıldı, personel tahliye edildi. Tüm çabalara karşın saat 21.00 sularında yangın santral bahçesine sıçradı. Santral yetkilileri patlama riski olmadığını bildirirse de Muğla Valiliği,

santral yakınında bulunan Ören, Alatepe, Kurtak, Çamlıca, Bayır, Fesleğen, Demirciler, Bağdamları, Pinar ve Karaağaç mahallelerinin tahliye edilmesine karar verdi. Bunun üzerine tahliye için bölgede bulunan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’na ait çıkarma gemileri kullanılarak, bölgedeki yüzlerce kişi güvenli bölgelere taşındı. Milas Ören yolu kapatıldı, Akyaka yönünde uzun araç kuyrukları oluştu. Ören’in tahliyesi sürerken bölgeye araç

ve yaya girişine izin verilmedi. Alevler, mahalleye 7 kilometre uzaklıkta bulunan Yeniköy Termik Santralini de tehdit ediyor. Bağdamları Mahallesi’nde bulunan ve Türkiye’nin 30’uncu büyük elektrik ve 4’üncü büyük linyit santrali olan Kemerköy Termik Santrali 1994’ten beri faaliyettedir. Santral yıllık 4 milyar 95 milyon kilowatt saatlik elektrik üretimi yapıyordu. Günlük yakıt ihtiyacı 21 bin 600 ton olan santral 3 üniteden oluşuyordu. •

YANGIN YERİ

**Zülfü
Livaneli**

Geçen haftaki yazımda Ernest Renan'ın millet tanımından yola çıkarak "tasada ve kıvançta" bir olmak kavramına yer vermiştim. Bu hafta yangın felaketi, bu ilkenin işlemediğini, tam tersine zıtlasmalar yaşamakta olduğumuzu açıkça gösterdi. Biz artık bir şeye ortak üzülmüş, ortak sevinemiyoruz. Bilenen düşmanlıklar bu duygumuzu köreltmış. Milli sporcularımızın başarılarına birlikte sevinip, yangında mahvolan ormanlarımıza birlikte üzülmüş "millet" olmanın gereğidir. Ne yazık ki her sevinç ve üzüntü konusu hem siyasi liderlerde, hem de basında ve sosyal medyada acımasız suçlamalara yol açıyor ve kutuplaşmayı keskinleştiriyor.

Şehir yangınları Osmanlı'nın, orman yangınları ise Cumhuriyet'in büyük, çok büyük bir dertidir.

Yaşar Kemal 1955 yılında Cumhuriyet gazetesi için "Yanan Ormanlarda Elli Gün" röportajları yapmıştı. Yalnız Türkiye'de değil dünyada da röportaj türünün başyapıtlarından biri olarak kabul edilen bu yazılarda Yaşar Kemal şu sayıları veriyor: "1951'de bütün yurttta 628 yangın olmuştur. Bu, Orman Genel Müdürlüğü'nün verdiği rakamdır. Hiç düşünmeden bunu iki üç misline çıkarabiliriz. Neyse, rakamı olduğu gibi kabul edelim. 1952'deki yangın adedi 1282'ye yükselmiştir. Bu korkunç bir artıştır. 1938'den bu yana yangın adedi boyuna artmaktadır. 1938'de 398 yangın olmuştur."

BUGÜN

Yaşar Kemal'in "korkunç" olarak nitelediği artışın bir de bugünkü halini görelim:

Son beş yılda 16 bin yangın çıkmış.

Sema Kızıllarslan'ın aktardığı veriler şöyle:

"2020 yılında ise toplam 3 bin 399 adet yangın çıktı. Yine 2020 yılında sadece Muğla ve Antalya illerinin her birinde 260'ar yangın afeti yaşandı, toplamda 877,8 hektarlık alan yok oldu. Ağrı, Iğdır ve Muş'ta ise 2020 yılında hiç yangın afeti yaşanmadı.

2020 yılındaki yangınların çıkış nedenleri:

- Sigara izmariti 45,
- Çoban ateşi 49,
- Kundaklama 30,
- Avcılık 4,
- Piknik 24

2020 yılında "nedeni bilinmeyen" 1859 yangın yaşandı. Nedeni bilinmeyen yangınlar en çok Muğla'da meydana geldi. 2020 yılı içinde sadece Muğla'da sebebi bilinmeyen 196 yangın çıktı. Sigara izmariti nedeniyle ise en çok yangın İzmir'de meydana geldi."

İKLİM FELAKETİ

Bütün bunlar yangını başlatan sebepler olabilir ama işin aslı, aşırı iklim değişikliği yüzünden 40 derecenin üstünde seyreden havanın,

Türkiye gibi birçok ülkede ortamı yanmaya hazır hale getirmesi. İtalya 800 yangınla boğuşuyor. İspanya ve Yunanistan'da da durum feci.

Evet bizim halkın maalesef arabadan doğaya, yürüdüğü ormana, kısıacası her yere yanan sigara atma alışkanlığı var. Herkes birbirini bu zararlı huya karşı uyarmalı. Çünkü artık bir iklim krizinin içindeyiz. Küçük bir izmarit memleket büyüklüğünde ormanı tutuşturacak hale geldi. Bu işin kundaklamaktan farkı yok.

Muğla'da kundaklanan yerlere dikilen büyük oteller ise hepimizin gözünün önünde. Fazla söze hacet yok.

YANGINLA MÜCADELE

Gelelim yangınla mücadeleye. Biz bu yılki yangınlarda bir anormallik yaşıyoruz. Üç yıl önce kayyum atanarak çöktürilmeye çalışılan THK gibi ulusal bir kurumumuzun elindeki yangın söndürme uçakları çürümeye terk edilmiş. Oysa iki yıl önceki Teknofest'te gösteri yapmıştı bu uçaklar. İsrail'e bile yardım için gönderilmişti.

THK'nın eski yetkilileri bugün bile sadece 4 milyon dolar harcanarak uçakları kaldırmanın mümkün olduğunu açıkladılar. Gönüllü, deneyimli, yurtsever pilotlarımız da hazır olduklarını beyan ettiler. Bütün bunlara rağmen uçaklar olduğu yerde kaldı, ormanlar cayıp cayıp yanarken hükümet bu işle ilgilenmedi. Ortalık yanıp harabolduktan sonra 24 milyon dolara kiraladığı birkaç yabancı uçağı devreye soktu.

RUS JETLERİ UYGUN DEĞİL

Bu arada çok tecrübeli bir uçak mühendisi dostumdan gelen bilgileri paylaşmak istiyorum: Rus jetleri dağlık bölgelerdeki yangınlara müdahale edemez. Dağa tepeye yaklaşmak için pervaneli uçaklar gerekir. Bunlar da bizim THK'nın elindeki uçaklar. Rus jetleri düz alanlar içindir.

Kanada Viking Canadair Water Bomber yangın söndürme uçakları ise Amerika ve Avrupa'da en çok kullanılan, tercih edilen marka. Aşağıdaki linke tıkladığınızda bu uçaklardan hangi ülkede ne kadar bulunduğunu görüyorsunuz. Firmanın resmi videosunda Türkiye'nin on adet uçağı sahip olduğu belirtiliyor. İşte sorular da burada başlıyor. Bu on uçak nerede, ne durumda? İyi durumda değilse niçin, ne zamanda beri böyle? Bakımı yapılamaz mı?

Bunlar siyasi değil teknik sorular.

<https://www.youtube.com/watch?v=68ZFhaWC-tM>

ORDU FAKTÖRÜ

Bu arada içi yanan herkes, askeriyenin niçin bu felakete karşı görev yapmadığını sorguladı. Bildiğimiz gibi ordunun elinde yangın söndürmek için birçok araç gereç ve personel var. Bunları satın alan, maaşları ödeyen biziz. Vergi veren halk olarak; Azerbaycan askerleri yardım gelmişken kendi ordumuzun niçin devrede olmadığını sormak hakkımız değil mi?

YAZIK BU ÜLKEYE

Ne yazık ki soramıyoruz. Çünkü bu kadar makul ve içten sorular bile en yetkili ağızlardan yapılan korkunç suçlamalarla karşılaşılıyor.

Yurttaşlar, pandemi belasındaki uygulamaları sorguladığında hemen "vatan hainleri rejimi yıkmak için harekete geçti" yaygarası koparılıyor.

Yangınlarla yüreği dağlanan insanlar "THK'ya ne oldu. Niçin uçak kaldırmıyor-sunuz?" diye sordukları anda vatana ihanetten casusluğa, memlekete işgal güçleri (!) davet etmeye kadar ağza alınmayacak suçlamalarla karşılaşılıyor.

Sanırsınız ki bu ülkede milyonlarca ajan, on milyonlarca vatan haini yaşıyor. İktidara soru soran herkes hain.

Bu bir akıl tutulması. Ailesinde şehitler olan, vergi veren, askerlik yapan milyonlarca yurttaş, sadece size soru soruyor ya da muhalefet ediyor diye nasıl "vatana ihanet"le suçlarsınız.

Bir de PKK yaktı iddiaları var. Eğer terör örgütü yüzlerce noktada yangın başlattı ve bir tanesi bile yakalanmadı-

Bodrum Belediye Başkanı Ahmet Aras'la yangın bölgesindeyiz. Yangınlar hala devam ediyor. Çok üzücü çok.

sa bu bir acz ifadesidir.

Eğer yakhtysa, bu iddia doğruysa o kınlasıca elleri bulun ve en ağır cezalara çarptırın. Yurttaş olarak talebimiz budur.

Ama ortada somut bir bulgu yoksa, bütün provokasyonlara rağmen bir arada

yaşamayı sürdüren, kız alıp veren çileli Türk ve Kürt insanlarımızı düşmanlaştırmaya çalışmayın. Bir ülkeyi yönetenlerin görevi halkı kışkırtmak değil, tam tersine sakinleştirmek, barışı ve huzuru korumak, düşmanca faaliyetleri önlemek, doğal

afetlerle en etkili biçimde mücadele etmektir.

Hükümetler gelir geçer, geride iyi ya da kötü hatıraları kalır. Biz ise hepimiz "ağaç erleri" olup yanan ormanlarımızı yeniden yeşertiriz ama ne yazık ki ekilen nefret tohumlarının tedavisi yok. •

Generation Vilebrequin

*Fondé à St-Tropez en 1971**

AKMERKEZ - İSTİNYEPARK - ZORLU, İSTANBUL
YALIKAVAK MARINA - MANDARIN ORIENTAL, BODRUM
BEACH OF MOMO, ÇEŞME
LAND OF LEGENDS, ANTALYA

WWW.VILEBREQUIN.COM.TR

* Founded in St-Tropez in 1971

Yıllardır deniz günleri bitip karaya vurduğumuzda en aşağı 2-3 kez sudan bahaneler yaratır; Marmaris İçmeler’de başlayan dağ yollarından Söğüt’e, Selimiye’ye orman içinden geçip yolculuk yapmaktan büyük mutluluk duyardık. Amaçsız geziler, bahane bazen Bayır’daki Şahin’den yarım kilo bal almak, bazen Çiftlik’te Yaşar’dan bir kavanoz deniz tuzu almak... İle de yol ortasındaki Bayır’da 1200 yıllık çınar ağacının gölgesinde bir acı çay içmek için bir mola verirdik.

Güneybatı istikametinde 40 km. uzanan ve Hisarönü ile Marmaris Körfezleri’ni ayıran yarımada genel olarak Bozburun Yarımadası olarak bilinir. Bu yarımada dip noktalarında bir sapan tahtası gibi ikiye ayrılır, Söğüt-Taşlıca’dan Serçe-Bozukkale’ye uzanan güney ucu Karaburun’dur. Kuzey uç ise yine Bozburun olarak anılır. Karaburun ve Bozburun kayalık, orman tabakası yoktur, yer yer zeytinlikler, defne ağaçları... İsmi üstünde ‘boz’dur.

28 Temmuz günü Armutalan’da parlayan kıvılcım ile yarımada’nın ‘boz’ olmayan tüm mahalleleri yandı. Sanıyorum benim ömrüm bu bölgeyi bir daha orman olarak görmeye yetmeyecek. Gençler, hele ki çocuklar bu bölgeye belki ‘Marmaris Karadağları’ ismini verecekler.

Denizden bakınca...

Daha önce Gazete Oksijen’de ‘Gökova’da huzur’ başlıklı bir yazı yazmıştım. Datça-Knidos’u dönüp Hisarönü’ne girdiğimizde huzur yerini acı ve kasvete bıraktı. Simi’nin üstü bile sarı-gri kül ve yangın dumanıyla örtülüydü. Sonrası bazen artan rüzgarla kızılbaşan, ama hep tüten tepeler...

Mavi kıyılarımızın bu bölgedeki eşsiz duraklarının çoğu, Hisarönü, Orhaniye, Turgut, Selimiye-Delikol Yarımadası kaderine terk edilmişçesine tamamen yandı. Marmaris tarafında ise, İçmeler’den sonra Turunç, Amos, Kumlubük, Kadirga, Ilımar, Sarımersin koyları ve Çiftlik yamaçları... Bu kıyıda Gebekse sınır çizgi...

Alevleri canı pahasına durdurmaya çalışan ormancıları, belediye çalışanlarını, askerleri, sivil halkı çeşitli sosyal medya paylaşımlarında gördük-duyduk. Ama alevlerin karadan yapılacak müdahale ile kontrol altına alınabilecek bir hali yoktu. Neredeyse tamamen kaderine terk edilmiş yangın, rüzgarın insafına göre oradan oraya yayılıyordu. Ve rüzgar bir hafta boyunca esti, esti...

Sonuçta Turunç ve Hisarönü’nde kumsala kadar alevler ulaştı. İnsanlar denizden tahliye edildiler. Donanma, Sahil Güvenlik ve hatta pek çok yerde amatör-ticari denizcilerin yardımıyla.

Şu satırları yazdığım 3 Ağustos öğlen saatlerinde alevler Amos Antik Kenti ve yerleşim bölgesine dayanmış durumdaydı.

Önümüzdeki aylarda, yıllarda bu bölgeyi denizden ziyaret edenler belki kıyametin boyutlarını tam olarak hissedemeyecekler. Çünkü kıyılarda hala pek çok yeşil kalmış alan var. Ama tepelerin ardı tamamen yanık.

Kabaca kenarları 10x15 km. dikdörtgen biçimi bir alandan söz ediyoruz. Mavi cennetin en eski ve en yoğun orman bölgesi.

Martı Marina boşaltılmadan hemen önce, Palmiye’den Orhaniye tepeleri...

Doğayla birlikte eko-sistem ve kültür de yok oluyor.

Bölgeyi denizden ziyaret edenler kıyı insanlarını tanırlar, dostluklar kurarlar. Bu insanlar bölgenin turizm elçileridir. Çoğunun aileleri dağ köylerinde yaşar. Biraz zeytinçilik, biraz dokumacılık, hayvancılık yaparlar. Ve en büyük iktisadi faaliyet çam balı üretimidir.

Artık çok uzun bir süre Marmaris çam balı olmayacak.

Arıcılar Birliği’nden aldığım bilgiye göre, 2012’de yapılan master planla Muğla’da 12 bin arı yetiştirme noktası saptanmıştır. Bu

spotların 1500’ü yanan bölgede. Burada 740 aile arıcılık yapıyor. Her birinin ortalama 100 kovana var. 74 bin kovan. Dışarıdan gelen arıcılarla birlikte 100 bin kovan. Her kovanda 50 bin arı var. .

Şu anda bu kovanlar yaylalarda, yani yangından

kurtuldular. Ama 15 Ağustos’ta Marmaris’e döneceklerdi. Şimdi nereye gidecekler belli değil. Muğla’daki arıcılık spotlarının tümü üreticiler arasında paylaşılmış durumda. Kafana göre bir spota 5 milyon arı götürürsen kavga çıkar.

Yerel kültürü yaşatan dağ köyleri idi. Bu bir orman yaşamıydı, artık orman yok. O insanlar yanık ormanın içinde yaşarlar mı, göç mü ederler, bir soru işareti.

Ormanlarla birlikte eko-sistem yok olmuş durumda. Bundan sonra tamamen bölgeye bir turizm kültürü egemen olacak. Bu da yerel kültürün yerini İstanbul-Ankara kültürü alacak demektir.

Orman, orman canlılarının kaybı ve ardından yerel kültürün eriyişi... Yanan sadece yeşil değil... Orman olmazsa yaban hayatı

buğday eker gibi yetiştiremezsiniz, yenileyemezsiniz. Ancak kümes kurar, tavuk yetiştirirsiniz.

Neden, neden, neden?

Bu hafta 31 ilde irili ufaklı 138 yangın çıktı... Mesela Manavgat yangını kesinlikle çok daha büyük bir doğa felaketi... Dumanları ve kül bulutu Afrika’ya dek ulaştı.

Ben ‘mavi cennet’ten görebildiklerimi, duyabildiklerimi yazdım. Binlerce kompo teorisi, binlerce soru... “Yanan yerlere yapılacak otellere gitmeyeceğiz” gibi bir takım kampanyalar...

Hiçbirine yorum yapamıyorum...

Ama ‘neden’ diye soranlara tüm kalbimle hak veriyorum.

Bünyamin Sürmeli geçen gün bir yayında “Küresel ısınma diyorlar. Yeni mi öğrendik? Buna göre önlem alınması gerekmez miydi?” diye sordu. Haksız mı?

Denizciler denizden tepelerde parlayan alevi anında görüyorlardı. Ama ihbar edecek bir telefon bile bulamadılar. Neden?

Uzay yolculuğuna hazırlandığı ilan edilen ülkemizde bir Marmaris yangını ihbar hattı, Bodrum yangını ihbar hattı kurmak çok mu zordu?

Gerçekten telefonla ulaşılacak bir kriz merkezi bile yoktu. Armutalan’daki ilk kıvılcımdan 6 gün sonra Çubucak’ta bir kriz merkezi kurulduğunu işittik. Ama hala bu merkezdeki çağrı telefonunu bilmiyoruz. Neden?

Bunlar gibi sayısız basit ve haklı soru var.

Bir de veri var elimizde: Bu hafta içinde başlayan ve tamamen rüzgarın insafına göre hareket edip bir türlü kontrol altına alınamayan orman yangınları Türkiye’nin hiçbir önlem almadığının kanıtıdır.

Peki neden...? Bilmiyorum. Ama mavi cennetin göz göre göre yangına terk edildiğini hepimiz gördük, yaşadık! •

Marmaris Turunç, boşaltılmadan az önce..

İçmeler... Marmaris yangını böyle başladı.

İnbükü’nden Hisarönü ve Orhaniye kıyıları.

AYŞEM DİRİK

Büyük bilgi kirliliği arasından yerel notlar...

Tüm hafta boyunca büyük bir bilgi kirliliği yaşandı. Türkiye’deki basının hali pür meali bir kez daha ortaya çıktı. Bölgede gazetecilerden, yerel dostlarımızdan; ya da alevlerin arasına dalan Şahan Gökbakar gibi bağımsız bireylerden; Fatih Portakal gibi bağımsız gazetecilerden öğreniyorduk. Bu esnada tüm ‘resmi’ basın kanalları da “her şey mükemmel, yangın kontrol altına alındı” diye haberler yapıyordu. Bir uç örnek: Hisarönü cayır cayır yanarken canlı yayında “alevler kontrol altında” diye konuşan TRT muhabirini halk linç etmeye kalkıştı.

Onca bilgi kirliliği arasında 3 Ağustos itibarıyla Marmaris-Bodrum kıyılarında yaşayan dostlardan bazı notlar:

• Yangının başlangıç noktası olan Armutalan’dan Çiftlik’e uzanan kıyılarda ilk günlerde hasarsız kalan bölge Kadirga idi... Şu satırları yazdığım dakikalarda rüzgar batılı, o bölgede alevler yeniden canlandı. Alevler kıyı boyunca Ilımar-Sarımersin’den Kadirga’ya doğru ilerliyor. Yani Marmaris’ten çıktığınızda Gebekse’ye kadar yeşil kalmayacak gibi görünüyor.

• Çiftlik kıyı şeridi, yerel halkın büyük çabasıyla şu an için kurtulmuş gibi görünüyor. Rüzgar yön değiştirir ve alev Çiftlik’i geçerse Karaburun Yarımadası ormanları da kavrulur.

• Bayır Köyü’nün anıt çınarı mucizevi bir şekilde kapkara yanmış ormanların ortasında hala yemyeşil duruyor. Aslında bu bir mucize değil. Syrna antik kentine ev sahipliği yapmış Bayır, tüm bu bölgenin merkezidir, kalbidir. Bölgede “Tüm yollar Bayır’a çıkar diye bir laf vardır. Bölge insanları, traktörle su taşıyıp köylerini büyük ölçüde yangından korudular.

• Ama bölgenin bir diğer simgesel doğa varlığı Turgut Şelalesi alevlere yenik düştü...

• Yangın dağ köylerinden Osmaniye’yi silip süpürdü. Bu arada Bal Evi diye bilinen arıcılık müzesi de yandı. Ve ironik bir şekilde tam karşısındaki Orman Yangın Merkezi de...

• Hisarönü Köyü ve kıyı şeridi neredeyse tamamen yandı. Alevlerin Datça Yarımadası’na sığramaması için olağanüstü çaba gösterildi. Bu esnada Çubucak Ormanı’ndaki binlerce kişilik kamping alanı boşaltıldı.

• 2 Ağustos akşamüstü alevler Orhaniye’ye doğru yamaçtan aşağı yuvarlanmaya başlamıştı. Martı Marina’da alarm verildi. Yaklaşık 200-250 tekne açığa alargaya alındı. Yamaçlarda hala alevler var.

• Orhaniye Kırsal iskeleleri (Palmye, Alesta) boşaltılmadı. Arkadaki azmaklar ve bataklık bu bölgeyi alevlerden koruyordu. Ama kuzey ve doğu yamaçları ateşten korunamadı.

• Turgut’taki iskeleler Ella ve Zakkum da hasar görmedi. Ama bahçeleri, bostanlar ile kaplı güzelim Turgut Vadisi’nde hasar çok. Alevler şu anda Delikol Yarımadası boyunca ilerliyor, yeniden Turgut’a ulaşabilir.

AMATÖR DENİZCİLER

Bodrum–Gökova kıyameti...

Marmaris’ten 2 gün sonra Bodrum’da Mumcular’da bir kıvılcım çıktı. Büyük bir hızla Mazi ve Çökertme’ye kadar yani 25 km. uzakta Gökova kıyılarına alevler ulaştı.

Tablo yine aynı... Alev yine rüzgarın insafına kalmıştı. Ve rüzgar hiç durmadı. Önce Ören yakınlarında Türkevleri mahallesine kadar doğuya doğru yayıldı ateşler. Sonra rüzgar kuzeye döndü, alevler yön değiştirdi. Bu kez muhteşem bir çam ormaniyle kaplı Şeytan Deresi gitti. Alevler Alakışla, Kise Bükü, Adalyalı’ya doğru ilerledi. Kısa süre sonra da Kise Bükü alevlere teslim oldu. Saatler içinde alevler Doğu yönünde Türkevleri’ni geçti, Ören Termik Santrali’ne dayandı. 14 km. uzunluğunda bir kıyı şeridi şu anda siyah dumanlarla kaplı. Dağ köyleriyle birlikte Bodrum Yarımadası genişliğinde bir alandan bahsediyoruz. Kabaca kenarları 25x14x12 km. olan üçgen biçimi bir bölge...

Yine aynı konu... Doğa yok olurken eko sistem de altüst oldu. Bu bölge kısmen çam, çoğunlukla zeytinlikler ve fundalıkla kaplı. Kaç milyon zeytin ağacı yandı tahmin edilemiyor. Ama Bodrum’un ünlü Memecik zeytinini uzunca bir süre unutmak durumunda kalabiliriz. Doğa ve beraberinde kültürü gidiyor... Örnek: Bu bölge Bodrum mutfak kültüründe ‘acı ot’ olarak anılan 130 civarında yabani ot ve 7 çeşit mantarın yetiştiği bölgeydi. Tilkişen, kuzugöbeği, radiko olmazsa Bodrum mutfak kültürü de olmaz. ‘Acıkanlar’a (yani, yanan bölgelerde yapılabilecek otellere) kötü haber!

MİKROFONU SAHADA KAHRAMANCA MÜCADELE VEREN İTFAİYECİLERE UZATTIK

İtfaiyecinin meslek sınıfı bile yok

30'a yakın fakültede eğitimi verilen itfaiyecilik, mevzuatta “meslek sınıfı” olarak tanımlanmıyor. Bu da yıpranma payından meslek hastalığına kadar tüm özlük haklarını etkiliyor. Afeti atlattıktan sonraki ilk işlerimizden biri bunu düzeltmek olmalı

DEVİRİM DEVECİOĞLU

Günlerdir devam eden yangınlar-da gözümüzü öncelikle uçaklar ve helikopterlerdeydi, ama yine bizim için canını kaybedenler itfaiye çalışanları oldu. İki satır da olsa bizzat itfaiyecilerle konuşmayı çok istedim, ancak bağlı oldukları yerlerden izin almayı başaramadım.

Kim konuşur bana diye düşününce aklıma Kamu Emekçileri Sendikası'na bağlı Tüm Bel-Sen'li itfaiyeciler geldi. Yanılmamışım; 29 yıldır itfaiye dalgıçlığı ve şoförlüğü yaptıktan sonra Tüm Bel-Sen'in yönetimine giren itfaiye memuru Osman Şeheri sorularımı yanıtladı:

Eskiden bir itfaiye eriyle ofiste dosya dağıtan bir kişi aynı memur sınıfında tanımlanıyordu, değil mi?

Evet, hepimiz “Yardımcı Hizmetler Sınıfı”ydık.

Şu anki kadronuz nedir?

Yaklaşık 10 yıl önce “Genel İdare Hizmetler Sınıfı”na geçtik ama bu da sorunumuzu çözmedi. Biz asıl ayrı bir “meslek sınıfı” olarak kabul edilmek istiyoruz. Yani memurları sınıflandıran 10 tane meslek sınıfı vardır, biz itfaiyeciler de 11'incisi olmak istiyoruz, mesela “İtfaiye Hizmetleri Sınıfı” gibi...

Meslek olarak kabul edildiğiniz zaman ne elde etmiş olacaksınız?

Bir meslek sınıfımız olduğu zaman “meslek hastalığımız” da olacak, iş

Destek vermek için Ankara'dan Manavgat'taki itfaiye merkezine giden Şeheri, bir haftadır yangınla boğuşan itfaiye erlerinin hala çalışma azmi içinde olduğunu söylüyor.

güvenliğimiz, özlük haklarımız ona göre artacak, yıpranmadan ona göre faydalanacağız. Bunlar olunca da işimize daha fazla motive olacağız.

Yıpranma hakkınız şu an nasıl?

Yangında geçirdiğimiz süre kadar. Yani 10 dakikada söndürüyorsan, yıpranma payın 10 dakika kabul ediliyor. Polis, asker ya da yıpranma kapsamına giren devlet sanatçıları tam gün yararlanıyor.

Bu birinci mesele; iki?

Büyük şehirlerde profesyonel itfaiyecilik var, ama küçük illerde yok. Başkan'ın istediklerini yapmadığın zaman “Seni itfaiyeye sürerim” dedikleri bir yer itfaiye müdürlükleri. Oralarda da ya parklara

bayrak astırırlar ya da kanal temizletirirler. Oysa bizim görev alanımız o kadar genişledi ki, bunlara artık bizim bakmamamız gerekir. Asansörde kurtarmadan trafik kazaları, sel, deprem, yangın, göçüğe kadar her iş bizde. Biz artık yarım sosyolog, yarım psikolog, yarım doktor olmuş durumdayız. Ama yönetmeliğe göre bir bilgisayar işletmecisinin iş riski bir itfaiyeciden daha fazla. İkimizin bordrosunu bir karşılaştırmamızı isterim.

Maaşların nispeten iyi olduğunu duydum, 7-8 bin lira Türkiye ortalaması için fena değil, ne dersiniz?

O da şöyle; bunlar giydirilmiş maaş. Kendi maaşımdan örnek vereyim, benim

maaşımın çıplak hali 4 bin lira. Aldığımız gerçek maaş Emekli Sandığı'na yansımadığı için herkesten önce vergi dilimine giriyoruz, emeklilikte sıkıntı çekiyoruz.

Meslek sınıfı olmanız bu da mı çözüldü?

Hepsi çözülür. 30'a yakın itfaiyecilik fakültesi var, ama meslek sınıfı değil. Böyle bir şey olabilir mi?

Peki iş güvenliğiyle ilgili bir sorun yaşıyor musunuz?

Giysilerimizin standardı dünya çapında. 1997'de Tuzla'da bir tankerde çıkan yangın sırasında bu konu çok tartışılmıştı. O bir dönüm noktası oldu. Ondan beri hepimize 600-800 santigrata dayanıklı Nomex giysi veriyorlar.

Ama Nomex'in türleri var galiba?

Var tabii. Bizim kullandığımız Nomex'ler kötü değil, iyi. Ama çok ağır. Onlarla çalışmak çok zor. Bir giysinin ağırlığı 2.8 kilodan 4.2'ye kadar değişir, bizimkiler 3.8-4 kilo arasında. Ağırlık düştükçe fiyat artıyor tabii.

İzmir Adnan Menderes Havaalanı'ndaki müdahale süresinin 2 dakika olduğunu biliyorum; sizde nedir?

Alarm verildiğinde 1 ila 2 dakikada istasyondan çıkış yaparız. En uzak yere 10 dakikada gitmemiz gerekir.

Geçici işçi meselesi var bir de?

Son Manavgat'ta ölen iki kardeşimiz geçici işçiydi biliyorsunuz.

Bir itfaiye memuru ile geçici itfaiye işçisi arasındaki fark ne oluyor?

Şu oluyor; biz devamlı zinde kalıyo-

ruz, o sayede olaya daha profesyonel yaklaşıyoruz. O insanlar ise belli bir dönem yangına geliyorlar, sonra belli bir dönemde işten çıkartılıyorlar. Bilingli bir yangın söndürme elemanı olma şansları kalmıyor. Bu da riski artırıyor.

Başka eklemek istediğiniz ne var?

İtfaiyeciliğin bir standardı yok, onu söylemek lazım. Güneydoğu'daki polisle Antalya'daki polis aynı silahı kullanır, aynı yıpranmadan faydalanır. Bizde öyle değil. Personel alım statülerimiz farklıdır. Aynı eğitimi almayız. Giysi, malzeme birliğimiz yoktur. Sahada ciddi sorun bunlar.

Her kurumun aynı ihaleye çıkmasıyla mı alakalı?

Kesinlikle. Bir de büyükşehir belediyeleri haricinde itfaiyeciliğe çok ciddi bir kurum olarak bakmıyorlar, onunla da alakalı. Sonuçta itfaiyecilik belediyelere gelir kazandıran bir kapı değil. Bazen bir atlama tahtası olarak görülür; hatırlayın Melih Gökçek zamanında 650'er alındı, belediyede 120'si kaldı, hepsi başka kadrolara dağıtıldı. Dolayısıyla aslında hiçbir zaman söylendiği kadar itfaiye eri yoktur.

Doğrusu nedir, bir şehirde kaç itfaiye eri olmalıdır?

Kitaba göre 1000 ila 1500 kişiye bir itfaiyecinin düşmesi gerekir.

Bizdeki rakamı biliyor musunuz?

Son beş yılda alınan verilere göre bütün belediyeler, orman müdürlükleri, havaalanları, büyük sanayi işletmelerindeki özel itfaiye ekipleri dahil toplam kadro 32 bin. •

ANADOLU
EFES

GENÇLERİN HAYALLERİNE ORTAK OLUYOR

Advertoryal İçerik

Bar Teknolojilerinin Geleceği: Pubinno

Genç girişimci Can Algül, ortağı Necdet Alpmen'le 2015'te kurduğu Pubinno ile yeme içme sektöründeki paydaşlarına uçtan uca akıllı çözümler sunuyor, bar teknolojilerinin geleceğini kuruyor. Bu teknoloji ile izlenebilir, verimli ve hijyenik bir operasyon sağlayarak, üst kalitede pub hizmeti sunuyor.

Bira dünyanın en çok içilen üçüncü içeceği, fiçinin ise sektörde ayrı bir yeri var. Pubinno da bu düşünceden hareketle, fiçi kültürünü akıllı teknolojiler kullanarak geliştirmek üzere kurulmuş bir girişim. Kurucu ortaklarından Can Algül'ün (34) Beyoğlu'ndaki bir mekanda yaşadığı hesap karışıklığı olayıyla birlikte Pubinno'nun tohumları ilk kez filizleniyor. Daha sonra ortağı Necdet Alpmen'le tanışıyor ve 2015 yılında birlikte Pubinno'yu kuruyorlar.

Pubinno'nun yolu, yolculuğunun daha en başında Anadolu Efes ile kesişiyor. Girişim, Anadolu Efes'in kalite ekibi ve birçok farklı departmanı ile birlikte uzun yıllardır çalışıyor. Pubinno, uzun çalışmalarının sonucunda işletmelerin en büyük sorunlarından biri olan fiçilerdeki fire oranını yüzde

Can Algül

50'ye varan seviyelerde azaltmayı, fiçi başına verimliliği %20'ye dek yükseltmeyi başarıyor.

Pubinno patentli “Akıllı Musluk” (Smart Tap) teknolojisi, işletmelere birayı müşterilerine ideal soğuklukta ve her seferinde doğru miktarda servis etmelerine olanak sağlıyor. İşletme sahipleri manuel sistemin yerine kurulan Smart Tap sayesinde verimliliği artırıp, kalite standardizasyonu sağlarken, mobil uygulama sayesinde anlık tüm verileri görebiliyor ve aksiyon alabiliyor. Böylelikle hem müşteriler hem de işletme sahipleri memnun oluyor.

Smart Tap'a tamamen bağlı olan Smart Hub ise markalara ve işletme sahiplerine günlük iş operasyonlarının doğru yönetiminde tam olarak yardımcı olan veri izleme ve problem anında uyarı gibi hizmetler sunuyor.

Pubinno, son 24 aydır Ar-Ge'sini yürüttüğü, fiçi biraanın hijyenine yönelik yeni ürünü Smart Clean ile fiçi bira hatlarının temizliğini tamamen otomatik hale getirip, yapay zeka ve patentli teknolojisi sayesinde hijyenik ve en üst düzey müşteri deneyimini garanti altına alıyor. Smart Clean, Münih Teknik Üniversitesi'nde test edildi ve dünyanın en prestijli tasarım yarışmalarından biri olan A' Design Award Milano'dan ödülle layık görüldü.

106 milyon litre su israfı engellendi

Can, girişimlerinde sürdürülebilirliği başrole

koyduklarını söylüyor. İnovasyonlarının sürdürülebilirliğe olan katkısı için, “Şu ana dek ürünlerimiz sayesinde 106 milyon litre su israfını engelledik” diyor. Can ayrıca, projelerinin hayata geçmesinde, yola çıktıkları ilk andan itibaren kendilerini destekleyen Anadolu Efes'in ve Silikon Vadisi deneyimin büyük bir rolü olduğunun altını çiziyor.

Bugün, Türkiye'de 13 ilde, dünyada ise 5 farklı ülkede Pubinno teknolojileri kullanılıyor. Girişimin uzun vadedeki hedefi ise endüstrinin standardı haline gelmek. Can bu hedeflerini şu sözlerle ifade ediyor: “Bu hayali gerçekleştirirken hem sektörün ihtiyaçlarını karşıyoruz hem doğaya saygı duyuyoruz. Daha iyi bir gelecek için üzerimize düşeni yapmaya çalışıyoruz.”

GİRİŞİMCİLİĞE DESTEK

Anadolu Efes, sürdürülebilirlik konusunda özellikle son yıllarda giderek ivmelenen çalışmalar yapıyor. Doğal kaynakların sorumlu kullanımından atık yönetimine, plastik kullanımını en aza indirmekten, döngüsel ekonomiye katkı sağlamaya kadar çözümler üretiyor. Şirket bunun için tedarikçileri, üniversiteler ve girişimcilik ekosistemi ile yakın çalışmalar yapıyor. Girişimcilik ekosisteminde sosyal fayda sağlayan, küresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu çözümler konusunda yeni girişimlerle iş birliği yapıyor.

İlham verecek hikâyeleri birlikte çoğaltmak dileğiyle...

Devrim
Devecioğlu

dsevimay@gmail.com

Bodrum tek vücut

Bodrum'da önce 29 Temmuz'da Güvercinlik'teki Pina Yarımadası'nda yangın çıktı. Sonra 31 Temmuz'da sabahtan gece yarısına kadar sırasıyla Umurça, Kumbahçe sırtları, İçmeler mahalleleri, Mumcular'ın Bayır, komşumuz Milas'ın Beyciler köyü, Gökpınar, Mazi, Çökertme ve Yatağan'da yeni yangınlar başladı. 2 Ağustos'ta Umurça ve İçmeler'de canlanma oldu, aynı gün afet zincirine Armutçuk, Yeniköy, Kissebüki, Kıyıkışlacık ve Fesleğen yangınları eklendi. Bunların önemli bir kısmı kontrol altına alınamadı, ama bazıları bu satırları yazdığımız saatlerde dahi sürüyordu. An itibarıyla ilk hesaplamalara göre tüm il genelinde 42 bin hektarlık ormanlık bir alan yanmış durumda. Yani şöyle düşünün, İzmir'de 30 yılda yanan (1988-2018) ormanlık alan miktarı yaklaşık olarak Muğla'da 4 günde yok olmuş görünüyor. Bu korkunç manzaranın anlatılacak ve sürekli değişen pek çok cephesi var. Ben size 2 Ağustos günü tanık olduklarımı aktarmaya çalışacağım:

Güvercinlik Çınaraltı kahvesi. Saat 10'u biraz geçiyor. İlk gelen Muğla Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Osman Gürün. Hemen ardından Bodrum Belediye Başkanı Ahmet Aras... Aras'ın yüzü, kolları "sıcak yanıği".

Kaç saat uyudunuz?

Galiba 4.

Kahvede sabahın ilk çayını içmeye gelmiş vatandaşlar masalara dağılmış oturuyor. Selamlaşıp biz de birine geçiyoruz. Her iki Başkan da sadece yangına odaklı, başka herhangisi bir söze dahi girmeden masaya hemen bir Muğla haritası açıyorlar. Üzerindeki yangın yerleri sürekli değiştiği için harita PVC kaplı. Gazlı kalemle çizilen bölgeler her saat başı genişliyor. Son durum hakkında bilgi veren Muğla İtfaiye Daire Başkanı Sezai Koyuncu'nun haberleri iyi değil. Mazi'nün üstündeki yangın devam ediyor, nem hala çok düşük, rüzgar giderek artıyor. Ören, Çökertme çok kötü, Marmaris çok kötü...

Derken masaya üç saat uzaktan "Sizinleyiz, ne isterseniz yapmaya hazırız" demek üzere güler yüzü bir konuk geliyor: İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer. Aslında bunu telefonda da söyleyebilir, ama tam "çeken bilir" durumu... "İki yıl önce de biz yanmıştık. Ne kadar acı bir olay olduğunu biliyoruz, o yüzden tüm İzmir adına bizzat söylemeye geldim. Bugün de yarın da sizin yanınızda olacağız" diyor Soyer...

Masanın dördüncü ismi CHP Grup Başkanvekili Engin Altay. O da "Ne zaman nereye isterseniz çağırın, gelirim" diyerek katılıyor ekibe. Birlikte yangının ortasında kalmış köylere gidip, vatandaşın durumu nedir inceleme yapacaklar. Tam kalkacakken aralarında kısa bir konuşma geçiyor:

Hepimiz ayrı ayrı araca binip trafiği sıkıştırmayalım. Hem gösterişe gelmişiz gibi de olur. Aynı arabaya sığarız.

Treebeard'ı belerken...

Bizim gazetenin aracı ve zabıta dahil önce 10 araçlık bir konvoy oluyordu. Onun da yarısı yola çıktıktan 4-5 dakika sonra Mumcular'da beklemek üzere ayrılıyor. Çok dar bir kadro, etrafta koruma ve danışman şürekası olmadan Mumcular'ın tepelerine doğru tırmanıyoruz.

Tırmadıkça yangın kokusu doluyor aracın içine. Camı açıyorum, koku giderek "görünür" hale geliyor. Artık sanki siyah beyaz bir film karesinin içindeyiz. Dumanlı bir kubbenin altında, dikkatli bakınca eskiden ağaç oldukları anlaşılan gri-siyah uzunluklar var etrafımızda. Yaprakları, dalları gitmiş, Pers

© ALPAY KARŞI

Belediye başkanları Osman Gürün, Tunç Soyer, Ahmet Aras ve CHP milletvekili Engin Altay, Bodrum ve Milas'ta yangından zarar gören köyleri gezip vatandaşların sıkıntılarını dinledi, ihtiyaçlarını karşılama sözü verdi.

ordusunun okçu süvari birliğinden fırlatılıp toprağa saplanmış kara mızraklar gibi duruyor koca çam ormanı... Kuş sesi yok, yaprak hışırtısı yok, ışık huzmesi yok... Fotoğrafçı arkadaşım Alpay, "Burada yanmış ağaçların önünde çekelim mi?" diye soruyor. Bir ölüyle poz vermek gibi geliyor bana, içim kaldırmıyor. Orman resmen bir cenaze evi olmuş. Görünen görünmeyen binlerce canlının cenazesi var burada. Gittikçe konvoyu, belediye başkanlarını, köylülere unutuyorum artık ve birden bir ses geliyor kulağıma... Çok yaşlı bir ses... Ağaçsakal'ın sesi bu. Sanki Orta Dünya'dan çıkıp söylene söylene buraya, Mumcular'ın tepelerine yaklaşıyor:

Şu tarla faresi ailesi vakit vakit üzerime tırmanarak beni gıdıklar... Hep bir yerlere girmek isterler...

Birden cümlesi kesiliyor dev Ent'in... Karşısına bu yanmış orman çıkıyor çünkü ve şaşkınlıkla bağırtıyor:

Oooooo....

Ağaçsakal, bir süre hiç konuşmadan büyük bir hüzünle tek tek bakıyor ağaçlara. Sonra ağlamaklı bir sesle:

Bu ağaçların ekseriyeti dostumdu. Tohum ve kozalakları aşına olduğunu nebatat... Hepsi kendi seslerine sahiptiler...

Tabii dostlarının neden yandığını hemen anlıyor Ağaçsakal... Öyle bir nefretle doluyor ki içi, "Saruman!!!" diye bağırtıyor:

Bir büyücü daha dikkatli olmalı! Ne Elfçe'de ne Entçe'de ne de insan lisanında bu yaptığı hainliğin karşılığı var. Bu gece Isengard'ın taşı ve toprağıyla meşgul olacağım...

Sonra yürek titreten bir çığlık atıyor Ağaçsakal, tüm ağaç gövdelerinde yaşayan Ent'lere "Gelin Isengard'a gidiyoruz" çığığlıdır bu... Ormanın içinden büyük gürültüler koparak çıkıp geliyor Ent'ler ve yaşlı liderleri onlara ağır ağır konuşarak diyor ki:

Elbette dostlarım, kendi nihaye-

timize gidiyor olmamız da muhtemeldir. Entlerin son resmi geçitleri... Lakin eğer evimizde oturup hiçbir şey yapmasaydık sonumuz zaten yakamıza yapışacaktı, eninde sonunda. Bu fikir uzun zamandır gönüllerimizde inkişaf ediyordu; işte o yüzden yürüyüşe başladık. Bu ani bir niyet değildi. Şimdi en azından Entlerin son resmi geçitleri hakkı için bir şarkı yakmaya değer."

Bir bambi-bucket yeter

Ünlü yazar Tolkien, İki Kule'de geçen bir meşhur diyalogunu Macbeth'teki "Birnəm ormanının kalkıp Dunsinane'ye yürümesinden" etkilenecek kaleme aldığını söylemiş. Ve tabii sanayileşmeyle Birinci Dünya Savaşı'nın doğadaki yıkıcılığından da etkilenmiş büyük edebiyatçı... Ama eminim sadece şu karşıdaki Armutçuk mevkiindeki tepeyi de görse yazardı bu satırları...

O tepede beş ayrı yangın noktası var. Biri daha büyük, onun yanındaki daha küçük, diğerleri ise hemen gelip müdahale edilse sönecek cinsten, daha sadece dumanı çıkıyor ve alevler büyümemiş. Peki havada gördüğümüz bir helikopter var mı? Sesi dahi yok. Orman Genel Müdürlüğü'nde uzun yıllar çalışmış eski ve çok deneyimli bir uzmandan dinledim: "Mutfağımızda küçük bir yangın çıksa bir tas suyla çözülür; biraz büyüdüğünde bir yangın söndürme cihazı ve 5 kovaıyla çözersiniz; ama oturma odasına geçtiği zaman sizi kimse kurtaramaz. Orman yangın-

4 Ağustos itibariyle Muğla'da yangınlarda görev alan tüm belediyelerden itfaiye personeli sayısı 1.769. OGM personeli 1.092, AFAD 83, Jandarma 96.

ları da bunun gibidir. Eğer olayın ilk bir saati içinde müdahale ederseniz helikopterden dökeceğiniz bir bambi-bucket'lık kadar suyun bile faydası vardır. Evet, yangın ilerledikçe suyun miktarı önem kazanır, ama ilk başta miktar değil acil müdahale önemlidir."

İlk durak Beyciler

Tabii ateşin pilinin bittiği yerler de var. Hani yağmurun içindeyken nerede başlayıp nerede durduğunu anlayamazsınız, ama yangının bıçak gibi kesildiği yerleri çok net görmek mümkün. Bir santim öncesi yanmış, ama sonrası aynen yeşil devam ediyor. Büyük olasılıkla ya orada gücü tükenmiş, ya rüzgar dönmüş veya bir kahraman ordusunun eli değip durdurmuş.

İlk durağımız olan Milas'a bağlı Beyciler köyü böyle bir yer. Yangın çok yaklaşmış, bütün zeytinlikleri, arazileri kül olmuş ama evleri zarar görmeden kurtulmuşlar. Muhtar, gelen heyete önce neler olup bittiğini bir özetliyor. Sonra tam belediye başkanları sözü alacak, bir genç geriden gelip söz istiyor:

Başkanım Allah razı olsun herkes gelip gidiyor, ama "Size yardımcı olacağız" diyen daha kimse yok. Ahmet Başkanım önceki gelişinde sağolsun dedi, ama bu yardım ne zaman olacak?

Genç adam o kadar içi yanarak söylüyor ki bunları, Osman Gürün hemen durumu izah etmeye çalışıyor:

Çünkü yangın devam ediyor. Sönen yerler bir daha yanmaya başlıyor. Önce bir yangını bitirelim, sonra hasar tespiti yapalım. Ne yapmamız gerektiğini ancak öyle bileceğiz. Bakın burası afet bölgesi ilan edildi. Devletin yardımını alabilmeniz için önce müracaatlar yapıp hasarınızı bildirmeniz lazım. Devletin yardımını aldıktan sonra da gerisini birlikte yapacağız.

Etrafta toplanan köylüler dikkatle dinliyorlar Gürün'ü... Ardından Tunç Soyer alıyor sözü:

Delikanlı bunun için geldik biz.

Sadece bunun için geldik. Zeytinin gitti, hayvanın gitti, nasıl devam edecek bu hayat? Aileni nasıl geçindireceksin? Tarımı nasıl yapacaksın? Bu kaygıyı seninle biz de yaşıyoruz. Bunları konuşalım diye geldik. Devletin hasar yardımını alacaksınız. Ama devlet bu parayı verdikten sonra artık kendi kaderinle baş başasın, gerisini kendin hallet diyor. İşte biz o noktada varız yanınızda. Sizi kendi kaderinizle baş başa bırakmayacağız. Ama önce bir hasar envanterini çıkarmanız lazım. İhtiyaç ne? Devletten ne kadarını alacaksınız? Daha ne kadarına ihtiyacınız kalmış olacak?

Bu kez ben soruyorum:

Bu süreç ne zaman tamamlanır da yardım etme sırası size gelir; bir zaman verebiliyor musunuz?

Soyer yine köylülere dönerek yanıtlıyor:

Biz sizden haber bekleyeceğiz, siz ne zaman diyorsunuz... Yeter ki bize "Benim 52 tane zeytinim vardı, devlet sunu verdi, şuna ihtiyacım kaldı" deyin. Bunları Başkanım koordinasyon halinde yapacağız.

Ahmet Aras günlerdir buraları adım adım gezdiği için artık evin oğlu gibi olmuş, hafif Bodrumca lisanıyla açıkça söylüyor:

İş de verilir gerekirse. Bakın gerçekten, iş isteyeni bize gönderin. Biz şu an personel alacağız, ya temizliğe ya da park bahçeye... Ama başvuran yok, çünkü Bodrum'da herkes maşallah... Mazi'dan gelen bile var. Ha Mazi ha Beyciler... Hatta Beyciler daha bile goley...

Gürün'le gülüşüyoruz "goley" e. **"Ben de kullanırım, bizim burada ağzımız budur"** diyor. Sonra son kez sözü yine Tunç Soyer alıyor:

Özeti şu arkadaşlar: İciniz rahat etsin. Buraya ne şov yapmaya geldik ne parsa toplamaya geldik ne de siyasete... Hiçbiri değil. Sadece kalbimiz sizin çektiğiniz sıkıntıyı çekti, ondan geldik.

Yaşlı bir köylü: İnsanlık için geldiniz yanı...

Soyer: O kadar işte be Abi...

Gücümüz neyse sonuna kadar size destek çıkacağız. Bugün herkes destek çıkar, ama biz bugünle değil yarınla ilgiliyiz. Yarın tek başına kaldığınızda ne yapacaksınız? Şimdi gidin ve eşlerinize çocuklarınıza söyleyin, içleri rahat etsin, biz varız.

Gürün: Biraz sabır, biz yangını bitirelim siz de şu hasar tespitlerinizi yapın, yine görüşeceğiz.

Arılar dönünce çam yok

İçleri ne diyor bilemem, ama yüzlerindeki gerginlik biraz da olsa azalmış görünüyor köylülerin. Dualarla teşekkürlerle yolcu ediyorlar heyeti. Şimdi yönümüz Gökpınar mahallesi, ama Aras'ın aklı Çocuk Mezarlığı mevkiinde:

Bizim arkadaşlar ağlayarak aradılar şimdi, yangın giderek büyüyor-muş.

Uçak var mı?

Sabahleyin Turizm Bakanı'yla konuştum, "Rusya'dan iki tane uçak geliyor. İzmir Çiğli' de dolum yapılınsın hemen göndereceğim" dedi. Hava Eğitim Komutanlığı da iki helikopter göndereceklerini söyledi. Onlar yetişinceye kadar elimizden geleni yapacağız.

Ne yapabilirsiniz, o tepeye nasıl su taşıyacaksınız?

Taşıyoruz valla, dünyada herhalde eşi benzeri olmayan bir sistem kurduk. Birazdan gidince göreceksiniz.

Ne göreceğimizi çok merak ediyorum, ama önce Gökpınar'a gidiyoruz. Burası da etrafı yanmış, yerleşim bölgesi korunmuş bir köy. Muhtar anlatırken ilginç bir şey söylüyor:

Allah'tan aralarımızın başka bölgede yaşadığı dönemde, onlara bir şey olmadı. Ama döndükleri zaman bal yapacakları çam kalmadı.

Soyer: Biz de bu yüzden buradayız zaten. Bize bu bilgileri verin ki ne yapacağımızı görelim. Yoksa kuzu mu verelim, kuzu yorsa inek mi? Ürünümüzü al dersiniz ürününüzü alalım.

Ahmet Aras, Milas ve Bodrum'un köylerinde evin oğlu gibi ilgi görüyor. "Yorulduğunda gel bizde yat, yerimiz var" diyenden gelip sarılana kadar... Aslında oralara kim gitse köylüler ilgi gösterir, tıpkı 80 küsur yaşındaki Saniye Teyze gibi...

Zeytin fidanı istersen fide verelim.

Başka bir köylü: Mesela benim hayvanım yanmadı, ama otlaklar yandı, hayvanlar aç, saman lazım.

Gürün: Çok doğru söylüyorsun, Marmaris'e göndermiştik, hemen notumuzu alıp size de acil gönderelim.

Derken elinde sopasına tutuna tutuna 80 yaşından fazla ama ne kadar fazla olduğunu bilmeyen Saniye Teyze geliyor. Aras "Teyzecim, senin de zeytinlerin yandı mı" diye soruyor:

Yanma mı a oğul... Eskiden de yandıydı, şimdi de yandı. Ama bu kez çok yandı. Büyüdüğünü görmem artık.

Köylülerden sesler yükseliyor:

Hiç uçak görmedik! Yukarıdan hiç suyla müdahale eden olmadı!

Gürün: Yangın ilerledikten sonra uçağın da faydası bir yere kadar. Yangını çıktığı zaman çezeceksin. Şimdi ancak yerleşim birimlerinin önüne su atıp, sizi korumaya çalışıyoruz. Yangın kendisi ne zaman biterse öyle sönecek. Artık o noktadayız.

Soyer: Ama eşinize dostunuza söyleyin, çaresiz değilsiniz. Biz geleceğiz ve sizin arkanızda duracağız. Devlet ne veriyorsa alın, ama sonra hayat devam ederken biz yanınızda olacağız. Sizin şimdi tek yapacağınız hasarınızı tam ve doğru şekilde devlete bildirmeniz.

Bir köylü itiraz ediyor: Bizim Bodrum'a kadar gidecek halimiz kalmadı, buradan kimse Muğla'ya gidip de bir şeyi bildiremez, İlçe Tarım'dan gelip onlar tespit etsinler.

Gürün: Muhtarlar çezecek o işleri merak etmeyin. Ama siz de takipçisi olun. Müracaat zamanını kaçırmayın.

Pet şişeyle yangın söndürdü

Buradan da kalkıyoruz. Bu kez Bayır mevkiinde köylüler toplanmış, heyet onları dinlemek istiyor. Varır varmaz köyün durağı gibi bir yerde kadınlı erkekli bir grup etrafımızı sarıyor. Gürün, Soyer ve Engin Altay hemen oracıkta buldukları banklara oturup köylülerle konuşurken Ahmet Aras sürekli telefonda bilgi almakla meşgul. Bir Torba yanıyor diyen, şimdi Türkbükü'nde çıktı diye arayan, Ortakent'te alevler görüldü ihbarı yapan... Danışmanına "Hep mi böyle" diye soruyorum, "Hep böyle, sürekli yalan yanlış ihbarlar geliyor. Ortalıkı karıştırmak isteyen, eğlenmek

isteyen, yanlış gören, hepsi var..."

Yine de her ihbar için Aras ilgili birimleri tek tek kendi arayıp kontrol ediyor, çünkü en büyük korkusu yeni bir yer daha yanmaya başladı haberi. Yine günlerdir çevresinde birlikte sabahladığı ekipten başka birine soruyorum: "En çok ne zaman korktuğunu gördünüz Başkan'ın?" Yanıt "İçmeler" oluyor. "İçmeler'de gemi tersanesine sıçrayacak diye çok endişelendi. Bir ara getirilen 5 litrelik pet şişelerle ağaçların dibini sulamaya başladı. Su bitince dallarla sıçrayan kıvılcımları söndürüyordu. Günlendir bir dakika durduğunu görmedik."

Yine duramıyor. Az önce demişti hani, aklı hala o Çocuk Mezarlığı mevkiinde, "Hadi artık oraya gidelim" diyor. Tekrar arabalara biniyoruz. Bu kez biraz daha tırmanıyoruz. Artık yanımızdan türlü türlü araçlar geçiyor: Üzerinde 57. Topçu Tugay Komutanlığı yazan kocaman bir itfaiye aracı, Manisa Büyükşehir'den kepçe, dozer tırları, Isparta'dan arazöz, Karayolları sulama aracı, köylülerin küçük su tankerleri, özel işletmelerin beton mikserleri... Biri iniyor, biri çıkıyor... Trafik yoğun ve bir noktadan sonra Jandarma yolu kesmiş, vatandaşlar daha fazla yukarıya yaklaşamıyor. Derken artık Çocuk Mezarlığı da denen Armutçuk Küme evler mevkiine varıyoruz. Mazi'ya 7 km uzaklıkta tepede bir nokta burası. Yangının sıcaklığı, külü artık üzerimize düşüyor. Ama gözümüz Aras'ın az önce "Dünyada herhalde eşi benzeri olmayan bir sistem kurduk. Birazdan gidince göreceksiniz" dediği büyük alanda. Meğer deminden beri gördüğümüz dev mikserler bu alana su taşıyor, suyu dev pompalarla arazöz, itfaiye ve tankerlere aktarıp yangın bölgesine gönderiyorlarmış. Sırf git gelden zaman kazanmak için. Aras'a soruyorum:

Kimin aklı bu?

Vallahi ilk teklif özel şirketlerden geldi.

Kaç gündür var bu sistem?

Üç gündür bu haldeyiz.

Mikserlerin kapasitesi ne kadar? 10 ton.

Nereden getiriyorlar suyu?

Mumcular'da halk kuyularını açtı, oralarından alıyorlar. MUSKİ'nin kuyuları var. Ayrıca Mazi'da Taşlı

Bölgedeki tüm belediye başkanları gibi Ahmet Aras da bir haftayı aşkın süre Bodrum ve Milas'ta yangın yerinde "orman ve kent savunmasına" katıldı.

Yalı bölgesinde denizden çekiyoruz. Nereden bulurlarsa doldurup doldurup getiriyorlar.

Kaç beton mikseri vardır böyle?

En son 16 pompa, 80 mikser diye biliyorum.

Tunç Soyer, "Bence yangın söndürme tarihinde böyle bir şey yoktur" diyor. Gürün de aynı fikirde.

Bu noktadaki çalışmalardan sorumlu Bodrum Belediyesi Başkan Yardımcısı Önder Batmaz: "Hepsine çok teşekkür ediyoruz. Bölgemizdeki bütün beton santralleri, ellerindeki bütün imkanlarıyla yanımsızdalar."

Madem bu kadar değerli bir katkıda bulunuyorlar isimlerini de yazmak lazım diyorum; Batmaz, "Çağdaş Beton, Bodrum Beton, Kösem, Tanker Santrali... Kimin mikseri, mikseri varsa şu an burada" diye yanıtlıyor.

Aklıma "Bugün su taşıyanlar yarın da buralara beton taşır mı" lafı geliyor. Sonuçta bütün kış trafikte gördüğümüz, Bodrum'un karbon ayak izini artıran beton mikser araçları bunlar, ama onun takibi sonraki iş. Şimdi emeği geçen herkese teşekkür etme vakti; patronundan tanker şoförü-

ne...

"Muğlalılara bayıldık"

Armutçuk Kümeevler mevkiinde arı gibi çalışıyor görevliler. "Ya gelirse" diye hemen yakında devam eden yangına hazırlık halindeler, ki zaten bundan birkaç saat önce daha ilerideki bir mevkiidelermiş, yangın yayıldığı için geri çekilmişler. "Hazırlık dediğiniz nedir" diye soruyorum

rum Batmaz'a:

Bir kere ağaçları ve toprağı olabildiğince ıslatıyoruz. İkincisi dozerlerle sınırdaki ağaçları indiriyoruz, çünkü üzerlerindeki kozalaklar tuttuğu anda mermi gibi 200 metre ileriye fırlayıp aynı anda başka yerlerde yangın başlatıyor. Bir de emniyet şeritleri açıp yangını olduğu yere hapsedmeye çalışıyoruz.

Uçak veya helikopter gördünüz mü?

Evet, dün bir kez gördüm.

Gözüm o sırada üzerinde "Diyarbakır" yazan bir 112'ciye takılıyor. "Diyarbakır'dan İzmir'e, İzmir'den de buraya geldim" diyor. Yanında İzmir kurtarma ekibinden bir kişi daha var. İkisi birden aynı şeyi söylüyor:

Alevlerin içinden sırtımızda insan çıkardık, neredeyse biz kurtarılmalık oluyorduk, ama bu insanlar için her şeye değer. Muğlalılara bayıldık. Evleri yanmış, kendi derterlerini bırakıp bizi nasıl ağırlayacaklarını düşünüyorlar.

Sağlık Bakanlığı'nın UMKE ekibinden biri görevli de yanlarında, o da aynı görüşte:

Halk mükemmel. Hatta haddinden fazla mükemmel. Öyle ki bir ara onların yardımından işimizi yapamaz hale geldik.

Tekrar İzmirli ekibe dönüyorum:

Siz madem İzmir'den geldiniz, bir karşılaştırma yapabilirsiniz, iki yıl önce oradaki yangın da böyle miydi?

Kavacık böyleydi aynen. Aynı

burada olduğu gibi bir tepeden hep beraber seyrediyorduk. Bu saatten sonra yapacak tek şey seyretmek.

Hiç uçak veya helikopter gördünüz mü?

3 gündür buradayız, hiç görmedik.

UMKE'ci söze giriyor:

Yok, ben Çökertme'de bir tane gördüm, eksik bilgi olmasın.

CHP'nin adı geçmedi

Bayır mevkiindeyken son baktığımızda sıcaklık 45 derece, nem yüzde 11'di. Ama Armutçuk'ta hava değerleri nasıl, artık bakmak aklıma bile gelmedi. Benim orada gördüğüm tek hava, çaresizlikle gayretkeşliğin yanı yana yaşandığıydı. İkisini de aynı anda yapıyordu herkes. Gayretlerinin büyük resmi değiştirmeyeceğini biliyorlar, ama ya tek bir ağacı daha yanmaktan kurtarmak mümkünse diye çalışmaya devam ediyorlardı. Ve bir not: Artık "N'olur uçak gönderin" demeyi bırakmış, yangına "N'olur bit artık" deme noktasına gelmişlerdi.

Armutçuk'tan Mumcular'a dönüyoruz. Soyer, Gürün, Aras ve Altay son duruma ilişkin bir basın açıklaması yapıyor. Tarım ve Orman Bakanı Pakdemirli'nin "Yerleşim bölgeleriyle belediyelerin itfaiyeleri ilgilenseydi biz de ormanı söndürdük" minvalindeki yeni açıklamasına belediye başkanlarının hiç yanıt vermemesi dikkatimi çekiyor. Yanıt sadece CHP Grup Başkanvekili Altay'dan geliyor. Aslında enteresan bir şekilde üç belediye başkanının da sabahtan beri günlük siyasetten hiç bahsetmediklerini fark ediyorum. Ne köylülerle ne kendi aralarında ne de bana... Bütün incelemeler ve sohbetler boyunca tek bir kez bile "CHP" dediklerini duymuyorum.

Saat 15.30 olmak üzere. İnceleme heyeti dağılıyor. Herkes kendi görev yerine, Aras da Kissebükü'ne... Dönüşe geçtiğimizde, buraya gelirken aşağıdaki yoldan gördüğümüz Armutçuk mevkiindeki tepeye özellikle bakıyorum. 5 saat önce uzaktan sadece dumanı izlenebilen yangının artık alevlerini görmek mümkün. Aslında bütün bir haftanın Gökova ve Akdeniz'deki özeti budur; gerisinin tamamı unutulabilir, ama bunu unutmayacağız.

BODRUM'DA SAHADAN ÖNEMLİ NOTLAR...

Bodrum'da yangınlara müdahale eden gönüllüler arasında ismi öne çıkan Deniz Kılıç, afetler karşısında sivillerin artık daha organize ve donanımlı olması gerektiğini söylüyor

Deniz Kılıç, uzun yıllardır Bodrum'da yaşayan profesyonel bir rehber.

90'a yakın ülkede bulunmuş, Türkiye'nin en kapsamlı "Gezginler Zirvesi"ni düzenlemiş; "Out of Eden Walk" projesinin Türkiye ayağını Pulitzer ödüllü Paul Salopek'le birlikte yürümüş; Bodrum için alternatif turizm rotaları geliştirmiş biri. Ama Kılıç'ın rehberliğinin yanı sıra başka merakları da var: Dağcılık yapmak, dünya sıcak hava balon şampiyonasına katılmak, Motokros ve Enduro yarışçısı olmak veya motosikletiyle 107 günde Bodrum'dan Cape Town'a gitmek gibi...

26 Mart tarihli Oksijen'deki Bodrum söyleşimizde bunları anlatmıştım zaten, niye şimdi bir daha Deniz Kılıç'tan bahsediyorum? Çünkü Manavgat'ta 28 Temmuz'da yangın başladı; Bodrum'dan yola çıkan Deniz Kılıç cipini tanıdığı yardımseverlerden topladığı malzemelerle doldurup, 30 Temmuz sabahı Manavgat'taydı. Orada yardımları dağıttı, görevliler ve köylülerle birlikte çalıştı, çadırında yatıp yangın bitene kadar da Manavgat'ta kalmaya niyetliydi, lakin Bodrum'da yangınlar ciddi boyutlara ulaşınca geri dönüp, bu kez Bodrum için çalışmaya başladı. Günlendir sahada ya alevlerin arasında ya evlerin tahliyesinde ya da

yardım taşıyor. Bodrum'daki sivil organizasyonda ismi o kadar öne çıktı ki bir akü firması bile Kılıç'ı arayıp, "Nasıl yardım edebiliriz, ne gönderelim" diye sormuş. O nedenle kendisinden bizimle şu yaşadığımız son bir haftadan çıkardığı notları paylaşmasını istedim:

En güçlü yönümüz: Yardımcı olmak için çırpınan çok güzel insanlar var ve sayıları çok. Onlara sadece ne istediğini söyle yeter; birbirlerini tanımıyorlar bile ama hemen iletişime geçiyorlar, lazım olanı buluyorlar, alıyorlar ve anında gitmesi gereken noktaya kadar ulaştırıyorlar.

En büyük eksikimiz: İlk yardım ve felaketlere müdahale konusunda hepimiz eğitimsiz. Akl ve özveriyle bir yere kadar götürebiliyorsunuz, ama profesyonellik şart. Sahada ne yapması gerektiğini bilmeyen insan çok. Bizim daha fazla motivasyonu yüksek, kondisyonlu, maraton koşucusu insanlara ihtiyacımız var.

En dikkat çekici: Yardım yapmak isteyenler belli bir kurum yerine güvendiği insanların sosyal medya üzerinden oluşturduğu gruplara katılmayı tercih ediyor. Bu bana çok düşündürücü geldi.

En fazla ihtiyaç: Yanmayan eldiven, ayakkabı, tulum, yangın hortumları, o hortumların ucuna takılan aparatlar, jeneratör, motorlu testere, maske. Bunlar an ve yerine

Deniz Kılıç'ın Manavgat'a giderken götürdüğü bilhassa soğutucular ve taşınabilir şarj aletlerine itfaiye çalışanları çok sevinmiş.

göre devam eden ihtiyaçlar. Ama genel anlamda yardım göndermeyi bence artık biraz durdurmalıyız. Bu uzun soluklu bir iş, insanların yardıma daha aylarca ihtiyacı olacak, enerjimizi o zamanlara saklamalıyız. Aksi halde bir anda sağa sola atılmış dolu su şişeleri, ayran kutularıyla karşılaşabiliyorsunuz. Her şeyi organize ve kararında yapmakta büyük fayda var.

En büyük gençler: Bilhassa Umurca'daki yardım merkezinde toplanan gençlerin enerjisi, beden güçleri, çabucak organize olma becerileri inanılmaz.

En çok aranan: Yangını söndürmeye yardım anlamında askerin varlığını çok aradık. Ben izci olduğum için küçüklüğünden beri her türlü yardım faaliyetine elimden geldiğince katıldım; eskiden biz askere yardım ederdik, asker de lojistik ve kol gücüyle önemli sorunları çözerdi. Sahada onlar olsaydı mesela çok daha çabuk ormanda

emniyet şeritleri açabilirdik.

En ciddi tehlike: Köylülerin arasında da sivil toplumdaki en duyarlı dediğimiz insanların arasında da etnik köken ismini anarak, "Hadi çıkıp şunları avlayalım" diyenlere maalesef çok rastladım. Bu yangın kadar büyük bir tehlike. İnsanlar iklim krizi gibi bilmediği bir sorunla uğraşmak yerine olağan şüphelileri suçlamayı daha efektif görüyor.

En gizli sorun: Risk noktalarını bilip, önceden önlem almıyoruz. Trafonun bakımı yapılmadığı için çıkan yangın var. O trafo daha önce de arıza yapmış, muhtemelen bundan sonra yine yapacak. Bizim orada önceden önlem almamız kadar büyük bir ihmalkarlık olamaz.

En birinci mesele: Belli ki bu tip kaotik olaylar karşısında kendi işimizi kendimiz halletmemiz gerekecek. O nedenle bugün sivil gruplardan sahada çalışmış, deneyimli insanların ilk fırsatta bir araya

Milas Yeniköy'de bir su tankерinin önünde kahramanlar mola anında...

gelerek afetlerde neler yapılması gerektiğini planlaması lazım. Mesela benim bir telsizim, bir drone'um olsaydı çok daha fazla yardım edebilirdim. Yardımların nasıl organize edileceğinden insanların travmalarının nasıl giderileceğine kadar artık hepimizin donanımlı olması şart.

NOT: Telefonu kapadıktan sonra aklıma Bodrumlu teknelerin hemen organize olup insanların tahliyesine yardım etmelerini konuşmadığımız geldi. Onu da eklemek için tekrar aradığımda Deniz Kılıç sadece birkaç saniye yanıt verebildi, "Biz müdahaleye başladık, sonra konuşalım." Az önceki görüşmemizden nereden, ne yaptıklarını biliyorum: Bir itfaiye aracı ve erleri, üç beş köylü, Deniz Kılıç, antropolog Timuçin Binder ve 1 kilometrelik hortum. Amaçları kendi bulundukları hattan yangını Yeniköy'de durdurup Mumcular'a sıçramasını önlemek. (Gazete baskıya girmeden önce aldığım habere göre başarmışlar.) •

İclal Aydın

Oysa ben size denizi anlatacaktım bu hafta. Sıra sıra liman evlerini. O evlerde denize gidenin dönü-şünü bekleyenleri. Denizin ve rüzgarın kıızıyla açtığım yelkenliyi, onun beni suyla uzlaştırmaya çalıştığı o özgür saatleri...

Size denizin tuzunu, serinliğini, ferahlatan sesini anlatacaktım.

Ama şimdi denizin sesini kusan, üzerini kaplayan bir ateş öyküsü var. Ülkemin ve dünyanın dört bir yanında günlerdir sürüyor. Denizin kıyısında yanıyor o evler, ağaçlar, kuşlar, böcekler...

Yangın haberlerde izlediğimiz ölçüde bizden uzakta olduğunda bir film gibi geliyor. Böyle olması çok olağan. Kokusunu ve o cehennem sıcaklığını hissetmediğimiz sürece anlayabilmek çok güç çünkü.

Bunun bir film olmadığını 2019 yazında Urla'da başlayıp Seferihisar ormanlarını, Efem çukurunu, Demircili koyunu, Yağcılar Köyü'nün sınırlarını ve İzmir'in geniş bir alanını yok eden, günler süren o büyük yangından sonra anlamıştım.

Siz hiç yanmasın diye zeytinin ağacının üzerine evindeki kilimi, battaniyeyi, çarşafı ıslatıp saran, ağacını kucaklayarak ölüme teslim etmemek için direnen birini gördünüz mü? Ben o gün gördüm. Spor arabasıyla su taşıyan delikanlıyı, bir kaplumbağayı almak için şortuyla ateşe atlayan genç kıızı, komşu tarlanın bağlarını korumaya koşan garsonları, uykusuzluktan ve yorgunluktan yol kenarlarında uyuyakalmış itfaiye ve orman çalışanlarını televizyonda değil, gazetede değil karşımda gördüğümde anladım bu bir film değil.

O koku her yana sindi

Günlerce İzmir'i o büyük yangının sisi bulutu kapladı. Başımızı ne zaman göğe kaldırsak o kara bulut oradaydı.

Yangının çıktığı gün şiddetli bir rüzgar vardı. Hatta o yılın en şiddetli rüzgarı o gündü. Her nasıl oluyorsa aşağı yukarı aynı dakikalarda İzmir'in farklı bölgeleri aynı anda yanmaya başladı. Komşu illerden yardım gelirken yarı yolda onlarda da yangın çıktığına dair haberleri öğrendik. Ne tuhaf tıpkı bugünkü gibi birbirini kovalıyordu aksilikler. Bozuk uçaklar, helikopterler, kaynağı belli olmayan haberler, şüphe, güvensizlik, çaresizlik ve öfke yine birbirine karışıyordu. Kim yapmıştı bunu? Kim? Kim başlatmıştı? Neden önüne geçilemiyordu? Herkesin bir fikri kaldı. Geriye Orman Genel Müdürlüğü yangın önleme ve söndürme teşkilatının külecisi, işçisi, şoförü, teknik elemanı, 7/24 çalışanı, itfaiye ve jandarma, pilot, ambulans şoförü, sağlık çalışanı ve gönüllülerinin günler süren kahramanlığı kaldı.

Burası 2019'daki büyük İzmir yangınında kül olan Demircili koyu. O büyük yangından bir yıl sonra yanan bölgede umudun çiçekleri açmıştı bile. Belki bu yaşadığımız karanlık günlerde o çiçekler bize bir teselli verir...

Bu yangını kimin çıkardığını belki bilemeyeceğiz. Ama kimin söndürmediğini hiç unutmayacağız

Şimdi bu yıl, bu yaz bu kadar çok yangından sonra o kokuyu ve bugünün kahramanlarını kimsenin unutabileceğini sanmıyorum. Sanmak istemiyorum doğrusu. Üstelik o koku, öyle bir koku ki... Kederin karanlık kokusu. Ölüm kokusu. 2019 yazındaki o büyük yangından sonra çok sevdiğim Demircili koyuna gidip kara tepelere bakardım. Oysa bir yaz öncesinde denize girip o güzel yeşil ağaçları izlemek, Allah'a bu şahanelik, bu büyük hediye için teşekkür etmek ne de güzeldi.

O kara tepelerden yarısı yanmış ağaçları söktüler önce. Temizlediler. Otlar büyümeye başladı. Yağmur yağdı. Fırtına çıktı. Dolu indirdi. Sonra bahar geldi. Yukarıdaki fotoğrafı 2020 yılının Mart ayında Demircili Koyu'ndaki yürüyüşlerimden birinde çekmiştim. Pandeminin ilk haftalarımış. Sonra da instagramda paylaş-

mıştım. Şimdi dönüp bir daha o günlere baktım. Yangındaki görüntüleri izledim. Bu fotoğrafın altına şunu yazmışım:

"Günaydın yaşı 65-75-85 ve ötesi gençler. Günaydın eli kalbinde iyi haber bekleyen hasta yakınları. Günaydın hastane, eczane, kent sokaklarını temizlemek, kargoyu ulaştırmak, ekmek yapmak, sebze ve meyveyi satışa yetiştirmek için direksiyon başına geçenler. Günaydın ücretli ders veren ve durumu belirsizleşen öğretmenler. Günaydın iş yerini kapatan küçük esnaf. Günaydın evine değil stok yapmaya kalkışmak, haftalık bir mutfak alışveriş için bile kenara bir para koyamamış olanlar. Günaydın lise ve üniversite sınavı şimdi ne olacak diye karanlıkta düşünün gençler. Günaydın bugün de belirsizliğe uyananlar... Günaydın

hepinize... Bu mor çiçeklerin arkasında geçen yaz bir orman vardı. Hatırlarsınız yandı. Şimdi o yangından kalan kara dalların önünde açan çiçekler 'Hayat devam eder, hep akar. Bir zamanlar o ormandan da önce burada bir Antik kent vardı. Kentler, kültürler, insanlar, çiçekler hepsi gelir ve geçer. Geçerken iyi şeyler bırak' diyor. Kendime bulduğum bir teselli oldu geçenlerde bir akşam üzeri, size de vermek istedim..."

Yani demem o ki sadece anımsamak için geri dönüp baktığımda gördüm ki yangın, hastalık, sel, deprem, terör hep devam etmiş, hiç durmamış. Bir gün yüzü görmek ne de zor olmuş. Ama hayat akmış işte. Yine akacak. Yine unutulacak bugün olanlar.

Mesela dün Güzelbahçe'deki gibi sanki bu yangınlar hiç yokmuş gibi bir

düğünde meşale yakanlar yeni bir yangına sebebiyet verecekler. Köyünü şehirden gelen kadar önemseyen delikanlı yine arkadaşının arabasına binip bira içerek dolaşacak ve o bira şişesini kendi köyünün sokaklarına atacak. Sabahları onları toplayan şehirliye öfkeyle bakacak. Yine mangal yapacak belki haberi bile olmayacak ardındaki ateşin kaç bin hektarı yaktığını. Yine sosyal medya üzerinde birbirini yiyecek fikir sahipleri. Yine sorumluluk almayacak sorumlu olsun diye seçtiklerimiz. Yine alışacağız. Hayat yine dolduracak yerini. Hayat boşluk sevmiyor çünkü.

Fidan dikmeyi, bağış yapmayı, yardım istemeyi yargılayan olacak. Sahte duyarlılık diyerek başını çeviren de çıkacak. Fakat o sırada sigarasını atacak biri yol kenarına. Yine atacak. Yine. Ya o sigara ya da diğer delikanlının yol

kenarına attığı bira şişesi 47 derece sıcakta otu tutuşturacak. Sağa sola atılan maskeler yardım edecek o bira şişesine. İyice büyüyecek o yangın. İçimiz zaten çoktan kavruldu, yağmur da görünmüyor üstelik.

Ama önünde sonunda gelecek yağmur. Mor çiçekler açacak o yangın yerinin üzerinde. Yıllar geçecek. Bütün acısını unuttuğu gibi unuttak insan bugünü de.

Ama unutmamalı. Oysa unutmamalı...

Bu sayfada hiç kendi kitabımdan bahsetmedim. Affınıza sığınarak tekrara düşmemek adına bir kitabımdan alıntı yaparak yazıma son vermek istiyorum. Büyük acıların, büyük yangınların, büyük yıkımların ardından hayatta kalan bir kadının oğludur alıntı yapacağım kahramanım gazeteci Oktay Onur Yortan.

Ve der ki:
"Kitabın hazırlık aşamasında Kerem içtenlikle, 'Peki, İzmir'i kim yaktı?' diye sormuştu. Ülkelerin resmi tarihleri birbirini suçlar. Tarihçi bir dost, "O yangını gerçek anlamda hangi el ya da eller tutuşturdu, belki bilemeyiz. Ama kimler söndürmedi, işte bunu hep bileceğiz" demişti vaktiyle. Tanık olduğumuz, haber yaptığımız, haberlerini okuduğumuz tüm savaş ve acı haberlerinde o büyük insanlık yangınına başlatan elin peşine düştük. Ama asıl sormamız gereken soru, o yangınları kimin söndürmediğidir. Peşine düşülüp hesap sorulması gerekler onlardır. Annemin reddettiği, sildiği ve dönmeyi kabul etmediği geçmişinin, bir dünya yangınına neden olan o tanıdık eller olduğunu biliyorum şimdi.

İnsanın savaşı bitmez

Seçimine duyduğum o büyük saygı, ona olan sevgimi daha da derinleştiriyor. Onur kelimesinin karşılığı olan onlarca yaşam şekli beliriyor gözümün önünde. Saygıyla eğiliyorum önlerinde.

İnsanın savaşı hiç bitmez. Kardeşiyle, anne babasıyla, kendisiyle, bir başka canlıyla, diğer türlerle, karşı cinsle, öteki dinle, inançlarla... Varoluşunu bununla anlamlandırır. Savaşını kutsallaştırır. Korkutanların, ayrıştıranların ve bu şekilde savaştıranların çekim alanına girer. Edebiyatın, sinemanın tüm çekişmeleri iki ucun savaşı üzerindedir. *Romeo ve Juliet*'ten *Uzay Yolu*'na kadar, başka bir form göremezsiniz.

Bu kitap, dünya üzerindeki her tür savaşın anlamsızlığında yok olanlara ve bu savaşlar sırasında kaybedilen değerlerimize adanmıştır.

Ve bir canlıyı sadece varoluşu nedeniyle ile sevebilme çabasına...*

★★★

Bir kez daha affınıza sığınırım. Ama o ormanda yanan her ne varsa sadece var oluşu nedeniyle sevilmeyi ve yaşatılmayı hak etmektedir. Yaşanan savaşın türü bugün tartışılabilir artık çok anlaşılır.

Dün bir mahalle, bir şehir, bir otel, bugün tüm Türkiye yanmaktadır. O tarihinin dediği gibi bu yangınları kimin çıkardığını hiçbir zaman bilmemek de kimlerin söndürmediğini hiç unutmayacağız.

*İclal Aydın-
Söylenmemiş Sözler •

Sona doğru koşar adım

14 bin bilim insanı ortak bir çalışmaya imza attı: 31 kilit kritere göre dünya hayati sinyaller veriyor. Financial Times'ın haberine göre 18 gösterge hayati sınıra ulaştı, fosil yakıtlarla mücadelede yol alındı ama bu da yeterli değil

CHELSEA BRUCE-LOCKHART

Tokyo Olimpiyatlarında her gün bir düzine yeni rekor kırılıyor. Gezegenimizde ise başka ve tatsız rekorlarla tarih yeniden yazılıyor.

Bu hafta başında yayınlanan ve iklim değişikliğine dair çeşitli göstergeleri inceleyen çalışma, geçtiğimiz yıl insan faaliyetlerindeki azalmaya karşın "dünyanın yaşam bulgularında" yeni fakat istenmeyen rekorlar kırıldığını gösteriyor.

Verilere göre buzullar rekor hızda eriyor; deniz seviyeleri tüm zamanların en yüksek noktasında; atmosferdeki karbondioksit, metan ve azot oksit hiç bu kadar yoğun olmamıştı. Çalışmanın yazarlarından, Oregon Eyalet Üniversitesi ekoloji profesörü William J. Ripple, "Kaygılıyım. Panikteyim. İnsanların bu verileri bir arada görmesinin önemli olduğunu düşünüyorum" diyor. "Covid-19 pandemisinin yol açtığı geçici kesintiyi saymazsak, çoğunlukla aynı davranmayı sürdürüyoruz; üstelik bu bile rekorlar kırmamıza neden oluyor."

Birçok bilim insanı son dönemdeki hava olaylarının ölçeğini ve sıklığını küresel ısınma ile ilişkilendiriyor. Çalışma da bu görüşleri destekler nitelikte.

Okyanus asitleniyor

Göstergeler arasında yer alan kara ve deniz yüzeyi sıcaklıklarındaki anomaliler, 2020 yılında bazı bölgelerde görülmemiş düzeylere çıkmış durumda.

Verilere göre, okyanuslar ısınmakla kalmadı; asidite bakımından son yedi yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Bu etkilerin bir araya gelmesi sıcak denizlerdeki mercan resiflerini soldurup öldürüyor. Gidişatın kısa süre içinde bir "taşma noktasına" ulaşmasından korkuluyor. O noktaya varılırsa yıkımı tersine döndürmek zor olacak.

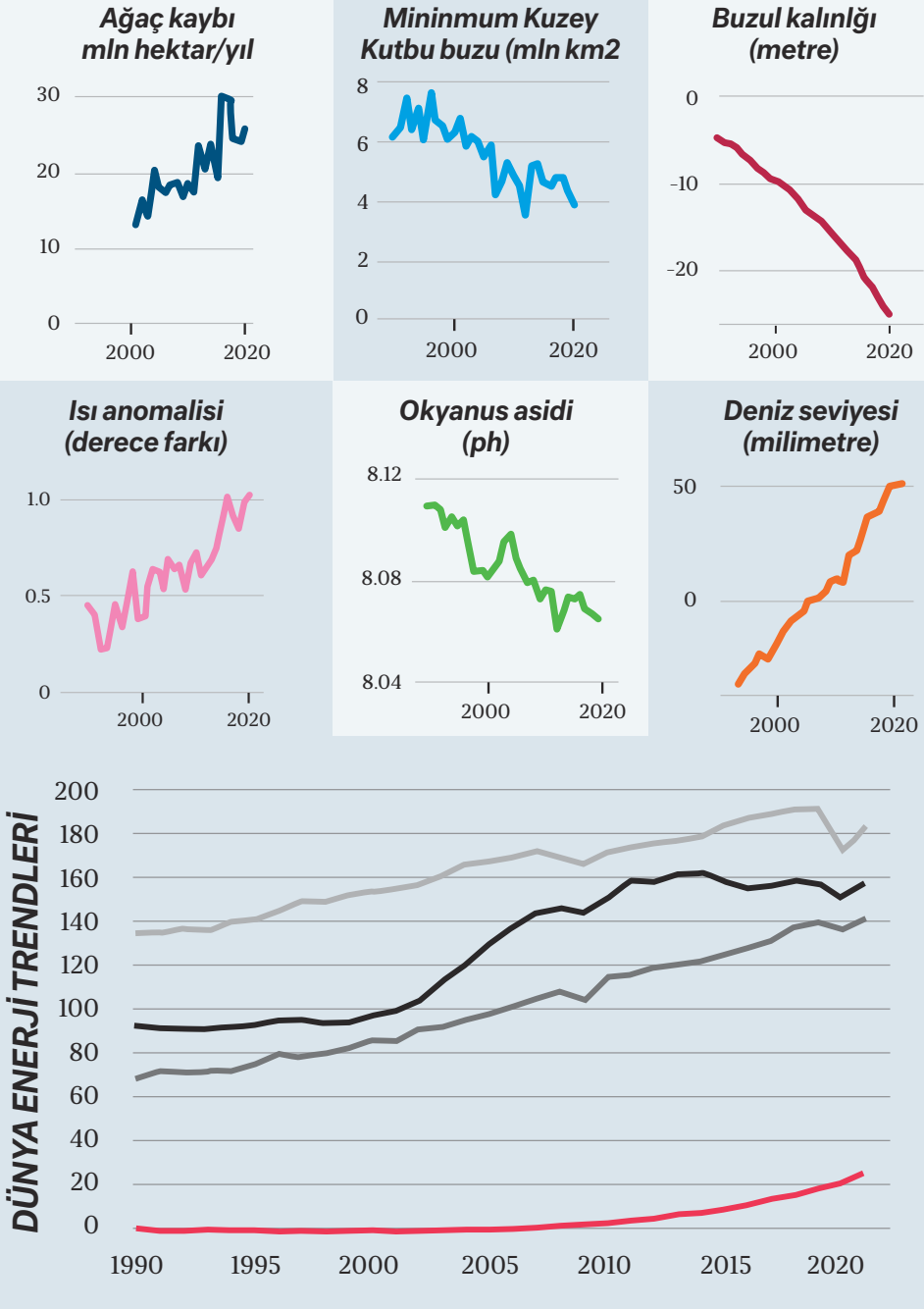
Covid-19 pandemisinin gezegenin "yaşam bulguları" üzerindeki olumlu etkisinin bu denli geçici olması, bilim insanlarını özellikle kaygılandırıyor.

Ripple, "Pandemi nedeniyle enerji tüketimimizde büyük azalma oldu ama bunun etkisi çok sınırlı kaldı" diyor. "Demek ki artık büyük ve dönüştürücü bir değişim gerekiyor ama hâlâ fosil yakıt toplamıyoruz."

2020 yılında pandeminin sanayi ve hizmet sektörünü durma noktasına getirmesiyle birlikte,

İklim değişikliğiyle tetiklenen sıra dışı doğa olaylarından Çin de etkilendi. Henan eyaletini vuran selde en az 300 kişi yaşamını yitirdi. Arama çalışmaları devam sürüyor.

fosil yakıt kaynaklı enerji tüketimi düştü. Ancak bu yıl kömür kaynaklı global enerji kullanımının pandemi öncesi dönemi aşması bekleniyor; petrol ve doğalgaz kaynaklı enerji kullanımında da yeni bir sıçrama öngörülüyor.

Bilim ekibi tarafından izlenen 31 göstergeden tam 18'i son dönemde sınır değerlere ulaştı.

Yine de her şeye olumsuz bakılmamalı; çünkü kimilerine göre bir umut ışığı var.

Örneğin bu yıl 2019'a kıyasla rüzgar ve güneş enerjisi kullanımının üçte bir oranında artması bekleniyor.

2020 yılında tüm dünyada fosil yakıtlar için sağlanan devlet yardımları bir önceki yıla göre yüzde 40 azaldı.

Ayrıca fosil yakıtlara yönelen yatırımlar giderek azalıyor. Emekli sandıkları, eğitim kurumları, hükümetler ve farklı kuruluşlar bu alana yaptıkları yatırımların 11.5 trilyon dolarını 2019'da başka alanlara yönlendirmişti. 2020'de fosil yakıtlardan çekilen bu tür yatırımlar 14 trilyon dolara çıktı.

Ama çalışmayı yapan bilim insanları, iklim konusundaki tedbirlerin kaygı verici gidişatı tersine çevirmek için yeterli olmadığını görüşünde.

Ripple, "İklimde acil durum söz konusu; hem de çok tehlikeli bir acil durum" diyor. "Bu aşamada hızlı etki gösterecek şeyler yapmamız önemli."

© The Financial Times Limited 2021 •

Dünya için 31 hayati gösterge

Geçtiğimiz günlerde 34 ülkede 14 bin bilim insanı ortak bir çalışmaya imza atarak dünyanın verdiği "hayati sinyallerin" giderek kötüleştiğini bildirdi. BioScience dergisinin yayınladığı raporda yakından takip edilmesi gereken 31 gösterge sıralanıyor. 2019'da çalışmanın ilk versiyonu hazırlandığında 11 bin 258 bilim insanı imza atmıştı.

İşte o 31 madde:

İnsan nüfusu; doğurganlık oranı; geniş getiren çiftlik hayvanları; kişi başına et üretimi; GSYİH; ağaç örtüsü kaybı; Amazon yağmur ormanı kaybı; kömür tüketimi; petrol tüketimi; benzin tüketimi; güneş/rüzgar gücü tüketimi; hava taşımacılığı; fosil yakıt firmalarının hisse senetlerinden çekilme; karbondioksit emisyonları; kişi başına karbondioksit emisyonları; karbon fiyatlandırmasına tabi olacak sera gazı emisyonlarının oranı; karbon fiyatlandırması; fosil yakıt sübvansiyonları; ulusal iklim acil durum beyannameleri; milyonda CO₂ parçası; milyarda metan parçası; milyarda nitroz oksit parçası; yüzey sıcaklığı; Arktik deniz buzı; Grönland buz kütlesi; Antarktika buz kütlesi; buzul kalınlığı; okyanus ısı değişimi; okyanus asitliği; deniz seviyesi değişimi; ABD'de yanan alan.

Karbon fiyatlandırması nedir?

Karbon fiyatlandırması, iklim değişikliğiyle mücadelede büyük rolü olan sera gazı emisyonlarının azaltılması konusunda en önemli enstrümanlar arasında yer alıyor. Karbon fiyatlandırmasının, karbon emisyonu gerçekleştiren kurumların düşük karbon ekonomisine geçişini özendirerek için önemli bir işlevi var.

Karbon piyasaları, zorunlu ve gönüllü olmak üzere iki ana grupta inceleniyor:

1. Zorunlu karbon piyasaları: Bu mekanizma, Kyoto Protokolünde tanımlanan esneklik mekanizmaları ile ülkelerin düşük maliyetle karbon salımı azaltımı yapabilmelerine olanak sağlıyor.

2. Gönüllü Karbon Piyasaları: Bu düzenleme, bireylerin, kurum ve kuruluşların, firmaların, sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri sonucu oluşan sera gazı salımlarının gönüllü olarak azaltma ve dengeleyebilmesini kolaylaştırıyor amaçlıyor.

İklim krizi önceliğimiz...

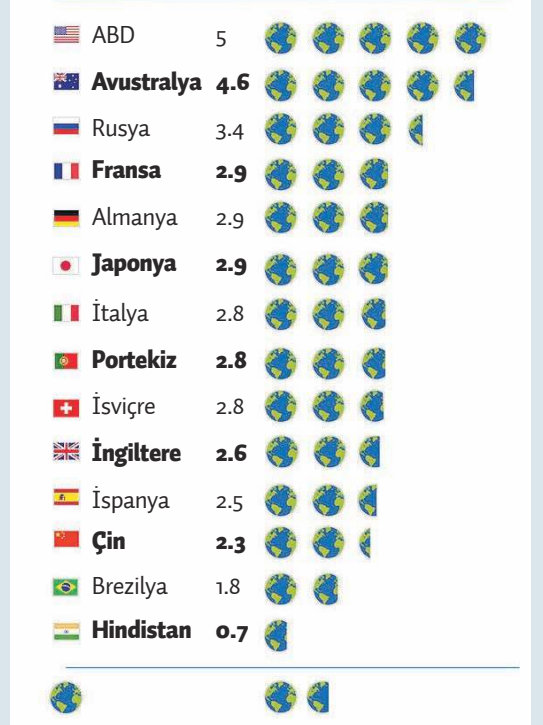
İklim krizi ve çevre, Oksijen için yayın hayatına başladığı ilk günden itibaren öncelik oldu. Bir yandan yerel çevre gündemini takip eden Oksijen, Financial Times ve Project Syndicate gibi saygın uluslararası yayın organlarıyla yaptığı iş birliği sayesinde uluslararası tartışmaları ve önemli görüşleri sayfalarına taşıyor. İşte o haberlerimizden bazıları:

Herkes Amerikalılar gibi tüketse kaç dünya yeter?

Her yıl ekolojik sorunlara dikkat çekmek için Dünya Limit Aşım Günü tespit ediliyor. Hesap basit: İnsanlığın, dünyanın sunduğu bir yıllık doğal kaynakları tükettiği gün tespit ediliyor. Bu yıl limitimizi 29 Temmuz'da aştık. Yani 29 Temmuz'dan bu yana "cepten yiyoruz" ve toplam beş ayı böyle geçireceğiz.

Toplamda 1.7 dünya var gibi yaşıyoruz ama maalesef sadece bir gezegenimiz var. Yandaki tablo, enerji ve doğal kaynak kullanımına bakarak oluşturuldu ve her bir ülkenin kaynak tüketiminin dünyaya yayılması halinde kaç dünya gerektireceğini gösteriyor. ABD lider. Dünyadaki herkes Hintliler gibi kaynak tüketseydi, "yarım dünyanın" kaynaklarının biraz fazlası hepimize yeterdi. •

Michael Mann

Bugün önlem alırsak dünyayı kurtarabiliriz

İklim aktivisti Ömer Madra'nın da sık sık referans verdiği Michael Mann, dünyayı asıl kurtaracak adımların politika değişiklikleriyle geleceğini söylüyor

İklim krizi konusunun referans akademisyenlerinden, Penn Üniversitesi'ndeki Earth System Science Center'ın direktörü Michael Mann, geçtiğimiz hafta gazeteci Greta Van Susteren'e konuştu. İklim krizi konusunda çarpıcı kitaplara da imza atan Mann, bazı hava olaylarını iklim modellerinin dahi öngöremediğini belirtiyor. İnternette videosuna da ulaşabileceğiniz söyleşinin bazı önemli bölümleri şöyle:

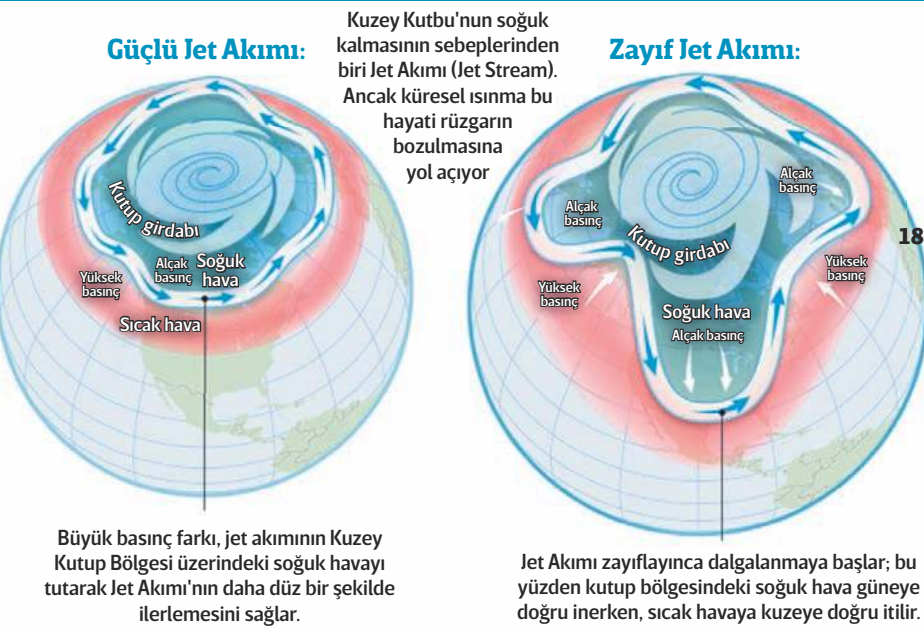
İklim değişikliğini en basit şekilde anlatmanın yolu nedir?

İklim değişikliğini şu günlerde idrak etmek o kadar da zor değil. Değişikliği "gerçek zamanlı" olarak yaşıyoruz. Biz iklim bilimciler, eskiden verileri okuyarak değişikliği anlamak zorundaydık. İklim değişikliğinin etkilerini zaten şu anda daha önce benzeri görülmemiş hava olaylarıyla gözlütüyoruz. Hala iklim değişikliği gerçeğini inkar edenler varsa onlara şunu söyleyebilirim. Televizyonu açın, gazete okuyun, pencereden dışarı bakın, değişikliği göreceksiniz.

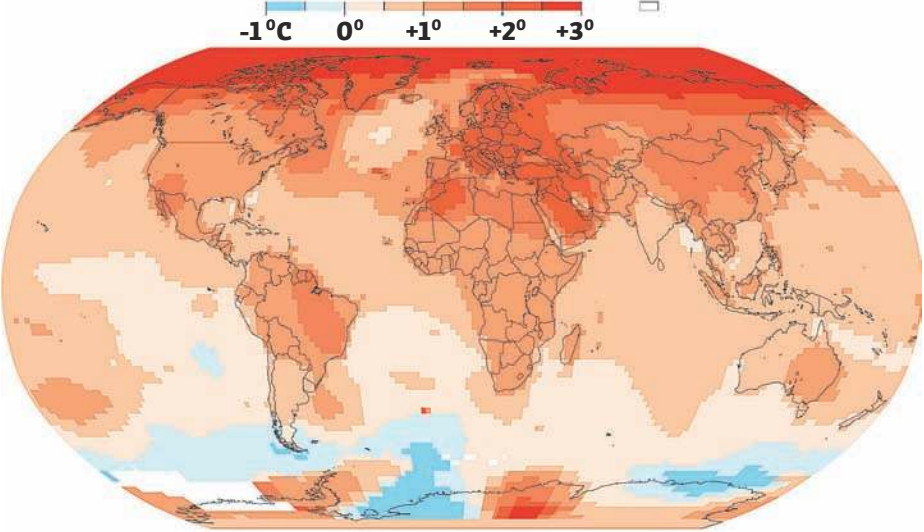
Peki, iklim değişikliği ve sıra dışı hava olayları değişiminin arasındaki ilişki nedir?

Bazı olaylarla iklim arasındaki ilişki oldukça basit: Gezegeni ısıtırsanız daha yoğun ve sık sıcak hava dalgalar yaşarsınız. Bu oldukça açık. Ayrıca atmosferdeki nem oranını da artırırsınız. Bundan dolayı yağış başladığında daha çok yağmur yağar. Bu yüzden daha yoğun yağış ve sel vakaları yaşıyoruz. Ayrıca biz okyanusları ısıttıkça tropikal kasırgaları ve hortumları büyütecek enerjiyi sağlıyoruz. "5. kategori" denen dev fırtınalar görüyoruz. Aynı zamanda, dünyayı ısıtıyoruz, toprağı ısıtıyoruz, havayı kurutuyoruz ve her zamankinden büyük kuraklıklar yaşıyor. Sıcak kuraklık bir araya gelince şiddetli, kontrol edilmesi güç yangınlarla karşı karşıya kalıyoruz. Basit fizik bu aslında. İklim modelleri de buna bakıyor. Alışılmadık hava değişimi olaylarındaki iklim değişikliği etkisi, öngörülerin bir yönünü oluşturuyor. Ancak bugünkü modellerlerin tam olarak çözemediği şeyler de var. Bugün ABD'nin batısında yaşadığımız sıcak hava kubbesi ve ısrarcı aşırı hava koşullarıyla ilgili olarak gözlediğimiz bir

Jet Akımı bozulursa ne olur?

20. yüzyılın ortalarına kıyasla 2020'de havanın daha soğuk veya daha sıcak olduğu yerler

Kaynak: NASA Goddard Institute

yer de Jet Akımı rüzgarlarının yavaşlaması. Bu yüzden bu hava sistemleri belirli bir yerde sıkışıyor ve büyüyor.

Yani iklim modelleri bu ilave etkiyi en azından tam olarak yakalayamıyorlar. Aslında bu modeller bile iklim değişikliğinin sıra dışı hava olayları üzerindeki etkisini azımsamış oluyor.

Jet Akımı'nın duraksamasının nedenlerinden biri iklim değişikliği mi?

Evet, kesinlikle. Yani Jet Akımı'nın var olmasının başlıca nedeni aslında soğuk kutup bölgeleri ve daha sıcak subtropikal bölgeler arasındaki sıcaklık farkı. Buzullar eriyip kutup ısınınca bu sıcaklık farkı azalıyor çünkü kutba yakın yerler, subtropikal bölgelere göre daha hızlı ısınıyor. Jet Akımı yavaşlatıldığında atmosfer dalgalanmaları yaşa-

Edison'un yüz yıl önce şöyle demiş:"Güneşten gelen muazzam miktardaki enerjiden faydalanmamamız gerçekten çok yazık olur."

ıyor. Bu dalgalanmalar, jet Akımı'nda görmeye alışık olduğumuz eğrileri büyütüyor, aşırı hava olaylarının gerçekleşmesine sebep oluyor.

Yeni İklim Savaşı (New Climate War) kitabınız ocak ayında çıktı. Ne kadar zamanınız kaldı? Yani her şey bugünkü gibi ilerlerse?

Kitapta bunu söylüyorum. Durum çok acil çünkü şimdiden felaket getiren

iklim değişikliğiyle karşı karşıyayız. Bu etkileri bu yaz görüyoruz. Ancak harekete geçmek için halen çok geç değil. Ancak devasa hamleler gerekecek. Önümüzdeki on yıl içinde karbon emisyonlarımızı yüzde 50 azaltmamız gerekiyor. Bu çok büyük bir görev. Şimdi, iyi haber şu ki mevcut ABD yönetimi bunu yapmaya çalışacağına dair bir taahhütte bulundu. İngiltere'nin ve AB'nin de benzer şekilde cesur sözler verdiğini gördük. Ancak tüm dünya ülkelerinin Glasgow'da Kasım'da yapılacak olan iklim zirvesinde bir araya gelmesine ihtiyacımız var. Herkesin bu çabaya katılması gerek. Bu yola gerçekten girersek, feci sonuçlardan kaçınmak üzere karbon emisyonlarımızı zamanda azaltacağız.

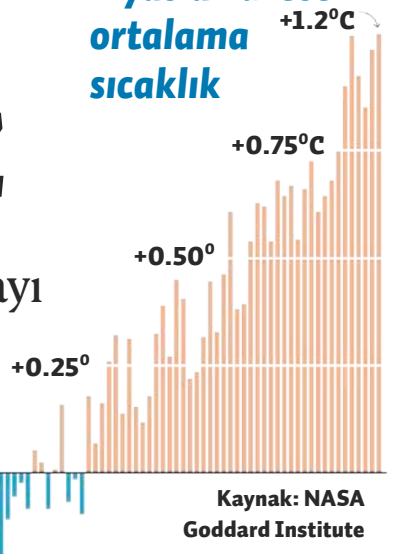
Ayrıca bireyler de ekonomik teşvikle kendileri iklim krizini umursasalar da umursamasalar da daha uygun seçimleri yapmaya yönlendirilmeli.

Alternatif teknolojiler

Biz karbon emisyonumuzu azaltmak için çalışırken karbon emisyonunu yakalayacak bir teknoloji var mı?

Dev bir elektrik süpürgesi gibi mi? Karbon yakalama ve ayırma teknolojisi hakkında çok şey konuşuluyor. Ve nihayetinde, muhtemelen bu noktada sınırlı bir temelde uygulanabilir ancak bunu gerçekten bir fark yaratacak seviyeye yükseltmek büyük bir yatırım, büyük kaynaklar gerektirecektir. O zaman şöyle sormak gerekiyor: En iyi durumda emisyonların kesinlikle yüzde yüzünü değil ama en iyi olasılıkla yüzde yetmişini yakalayabilecek kusurlu bir teknolojiye yatırım yapmak daha mı iyi? Yoksa sıfır emisyonun olduğu enerji teknolojisinin mi yatırım yapmalıyız? Karbon yakalamaya yapılan yatırımın daha iyi bir çözüme, yenilenebilir enerjiye yapılacak yatırımı azaltma tehlikesi var. Ayrıca kirleticilerin eline bir malzeme verebilir. Stratosfer partiküller yollayıp güneş ışınlarını

20. yüzyılın ortalarına kıyasla küresel ortalama sıcaklık

“

Kirleticilerin birincil taktiklerinden birinin, her şeyin çözümünü bireysel eylemle ilgili gibi göstermek olduğunu kabul etmeliyiz

engellemek gibi teknolojik projeler bile konuşuluyor. Ancak çözüm basit. Arkamızdan esen rüzgar gökyüzüne baktığımızda gördüğümüz güneş. Gitmemiz gereken yön bu. Thomas Edison'un yaklaşık yüz yıl önce şöyle demiş:"Güneşten gelen muazzam miktardaki enerjiden faydalanmamamız gerçekten çok yazık olur."

İklim krizini engellemek için politika değişikliği gerektiğini söylüyorsunuz. Bizlerin yapabileceği küçük değişiklikler var mı?

Biliyorsunuz ki karbon ayak izimizi azaltmak için, çevresel ayak izimizi azaltmak için günlük hayatımızda gerçekten elimizden geleni yapmalıyız. Bunlar bisiklete binmek gibi basit, sağlıklı ve tasarruf sağlayan yöntemler. Böylelikle hem kendinizi iyi hissedersiniz, hem de başkalarına örnek olursunuz.

Ama aynı zamanda, kirleticilerin birincil taktiklerinden birinin, her şeyi bize yüklemek olduğunu, her şeyin yalnızca bireysel eylemle ilgiliymiş gibi görünmesini sağlamak olduğunu kabul etmeliyiz. Politikaların değişmesi için, karbonun fiyatlandırılması için, yeni fosil yakıt altyapısının önlenmesi için baskı yapmalıyız. Bütün bunlar, kirleticilerin ekonomik zarar verecek şeyler. Bireysel olarak elimizden geleni yaparken sorunu gerçekten çözmenin tek yolunun, seçilmiş temsilcilerimizin bizi toplu olarak fosil yakıtlardan mümkün olduğunca çabuk uzaklaştıracak politikaları desteklemesi olduğunu unutmamalıyız. •

12 soruda iklim krizi

New York Times, küresel ısınma ile ilgili olarak cevabı merak edilen 12 soruya dair bilimsel yanıtlar yayınladı. Jeoloji alanında doktorası bulunan Julia Rosen'ın hazırladığı dosya, ekonomiden doğa-insan ilişkisine pek çok önemli bilgi ve görüşe yer veriyor

1 Dünya gerçekten ısınıyor mu?

Bilim, yüz yıldan uzun süredir karbondioksit gibi sera gazlarının neden ısınmaya neden olduğunu gösteriyor. Bu gazlar atmosferin sadece küçük bir bölümünü oluşturuyor ancak uzaya çıkma eğilimindeki ısının bir kısmını hapsederek Dünya'nın iklimi üzerinde etkili oluyor. Sera etkisi denen bu durum, güneşe bu kadar uzak bir gezegende sıvı halde su ve yaşam olmasını sağlıyor.

Ancak Sanayi Devrimi sırasında kurulan santraller, fabrikalar ve buhar makinelerinde yakılan kömür ve diğer fosil yakıtlar atmosfere daha fazla sera gazı salmaya başladı. O dönemden bu yana insan faaliyetleri nedeniyle gezegen ısınıyor.

2 Bilim insanlarının hepsi aynı şeyi mi düşünüyor?

İklimin değişmekte olduğuna dair tartışma artık sona erdi. Sayısız araştırma, iklim üzerine yayınları bulunan bilim insanlarının yüzde 97'sinin gezegenin ısındığı ve bunun başlıca nedeninin insanlar olduğu konusunda hemfikir olduğunu gösterdi. Dinozorların neden öldüğü gibi soruların cevapları üzerinde farklı görüşlerin çatıştığı bilim dünyası için bu yüksek bir oran.

1995'te Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli, "küresel iklim üzerinde fark edilebilir bir insan etkisi olduğunu" kabul etti. İklim değişikliğinin boyutu üzerindeki tartışmaların sürmesinin sebebi ise inkarcı şirketlerin ve politikacıların söylemleri.

3 Son 150 yılın iklim verisi gerçekten elimizde mi?

Dünyanın iklimi doğası gereği değişkendir. Buzul dönemleri binlerce yıla yayılıyor. Öyleyse bilim, nispeten kısa bir süre içinde toplanan verilerle nasıl sonuçlara ulaşıyor? Tarihî kayıtlar, insanlığın okyanusları aşarak farklı yerlerdeki sıcaklıkları düzenli olarak ölçmeye başladığı 1880'lere, bazı yerler için daha eskilere uzanıyor. Bu veriler, 20. yüzyıl boyunca süren ısınma eğilimini kanıtlıyor. Bazı kesimler, ölçümlerin şehir merkezlerine yakın yerlerde yapıldığını ve doğruyu yansıtmadığını öne sürdü. Ancak bilim bu ön yargıları da çürüttü. Gezegenin en az 1000 yıldır, muhtemelen de daha uzun süredir hiç bu kadar sıcak olmadığını biliyoruz.

4 Değişiklik insan kaynaklı mı?

Güneş enerjisi, okyanus sirkülasyonu, volkanik aktivite ve atmosferdeki sera gazı miktarındaki değişiklikler, iklimi en çok etkileyen faktörler. Ancak son birkaç yüzyılda ilk üç değişkende çok az fark görülürken sera gazı salımı bariz biçimde yükseldi. 1950'den itibaren ise güneş enerjisindeki ve volkanik faaliyetlerdeki azalma soğuma etkisi yarattı. Buza hapsolmuş eski hava kabarcıkları, yaklaşık 1750'den önce atmosferdeki karbondioksit konsantrasyonunun milyonda yaklaşık 280 parça olduğunu gösteriyor. 1900 civarında rakam 300'ü geçti. İnsan kaynaklı emisyonlar olmadan mevcut ısınmanın gerçekleşme olasılığı 100 binde 1'den az.

5 Sera gazları doğalsa neden şimdi ısınıyoruz?

Su buharı ve karbondioksit gibi sera gazları iklimde önemli bir rol oynar. Onlar olmasaydı, Dünya sıvı suyu muhafaza edemeyecek kadar soğuk olurdu, biz de yaşayamazdık. Bilim, bunu 1850'lerden beri ortaya koyuyor. Esas olarak tarımsal faaliyetlerden salınan önemli insan kaynaklı sera gazları olan metan ve azotoksit de son 250 yılda artış gösterdi. Evet, su buharı da atmosferde en bol bulunan sera gazı. Ancak ısınmaya değil, soğumaya sebep oluyor çünkü sıcak havanın daha nemli olmasını sağlıyor.

Sıcak hava daha fazla nem tuttuğu için insan kaynaklı ısınma atmosferin daha fazla su buharı tutmasına yol açıyor. Bu da iklim değişikliği üzerinde bir kartopu etkisi yaratıyor. ►

A rizona Üniversitesi Dilbilim Profesörü ve MIT Fahri Profesörü, dil bilim, uluslararası ilişkiler, Amerikan dış politikası, ekonomi-politik ve kitle iletişim araçları hakkında 150'den fazla eseri bulunan düşünür Noam Chomsky ile iktisatçı ve siyaset bilimci C. J. Polychroniou'nun yaptığı röportaj geçtiğimiz hafta *Truthout* isimli internet sitesinde yayınlandı. İşte bu önemli röportajın bazı bölümleri:

C. J. Polychroniou: ABD ve Kanada'nın birçok bölgesindeki sıcak hava dalgası 49 dereceyi aşan sıcaklıklara sebep oluyor; Batı Avrupa'daki sellerde 200'e yakın kişi hayatını kaybetti ve yüzlercesinden haber alınamıyor; Moskova'da tarihin en sıcak ikinci haziran ayı yaşandı. Aşırı hava koşulları iklim bilimcileri bile şaşırtıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Noam Chomsky: Belki hatırlarsınız; üç yıl önce Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporunun başyazarı, Oxford Üniversitesi'nden fizikçi Raymond Pierrehumbert, "Panik vakti; başımız büyük belada" demişti.

O günden beri öğrendiklerimiz bu uyarıyı daha da pekiştiriyor. Haziran ayında Agence France-Presse'e sızan IPCC raporu taslağı, kaygı verici derecede yakın olan ve geriye döndürülmesi mümkün olmayacak kritik eşikleri sıralıyor ve "giderek daha ciddileşen, yüzyıllarca sürecek ve bazı durumlarda geri döndürülmesi mümkün olmayan sonuçlara" karşı uyarıyordu.

Trump felaketti

Geçtiğimiz yıl 3 Kasım'da korkunç bir felaketi ucuz atlattık. Trump dört yıl daha iktidarda kalsaydı, dünyayı uçuruma doğru götürerek bu kritik eşikleri aşabilirdi. İnkarcı parti iktidara dörnerse panik yapmak için bile çok geç olur. Gerçekten de başımız büyük belada demektir.

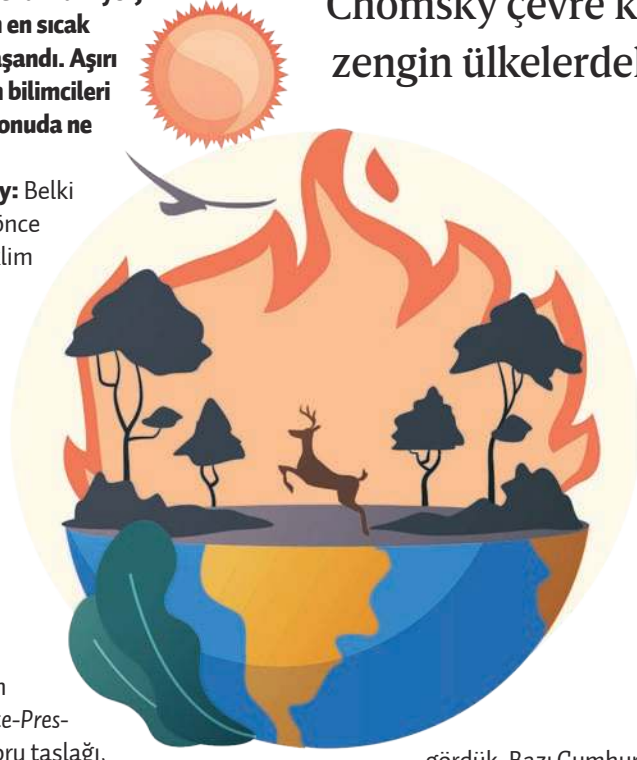
Üstelik basına sızan IPCC raporu ortaya çıktığında henüz 2021 yazındaki aşırı hava olayları yaşanmamıştı. İklimbilimci Michael Mann, gezegenin ısınması "on yıllar öncesindeki iklim modeli tahminlerine aşağı yukarı paralel ilerliyor" diyor ama "aşırı hava olaylarındaki artış beklentilerin ötesinde" diye de ekliyor. Görünüşe göre bunun sebebi, iklim çalışmaları göz önüne alınmayan ve atmosferin ısınmasıyla ortaya çıkan bir başka etkiydi: Son haftalarda dünyanın büyük bölümünü etkisi altına alan aşırı hava koşullarının nedeni, jet akımlarındaki dengesizlik.

Üst üste genel korkutucu haberlerin olumlu bir tarafı da var. Küresel liderlerin uyanıp nasıl bir dehşete yol açtıklarını görmelerini sağlayabilir. Gözümüzün önünde olup bitenleri görmek Cumhuriyetçileri ve onların Fox News adlı yankı odasını bile gerçeklere biraz yaklaştırabilir.

Covid krizinde bunun işaretlerini

Chomsky: Ya hep beraber ya hiç birimiz

Çağımızın önde gelen düşünürlerinden Chomsky çevre krizinin esas sorumluları, zengin ülkelerdeki küçük bir azınlık diyor

gördük. Bazı Cumhuriyetçi valiler tedbirlerle alay

ettikten sonra, önlemlerin eksikliği ve aşırı karışıklığı sebebiyle salgın kendi ayakları altına bomba atarak kendini yok etmeye çalışırken işi ciddiye almak zorunda kaldılar. Florida vaka ve ölüm sayılarında ülkenin zirvesine kurulan, Vali Ron De Santis bu olayları bir kenara bıraktı; hatta bu tavırla kendi partisi tarafından davayı satmakla suçlandı.

Kötülük Müzesi

Son anketlere göre Cumhuriyetçilerin yüzde 58'i iklim değişikliğini "ciddi bir sorun" olarak görmüyor. Yüzde 40'tan fazlası ise insanların bu yaklaşan felakette kayda değer bir payı olduğuna inanmıyor. Yine yüzde 44'ü "iklim bilimcilerin iklim politikası tartışmalarında abartılı bir nüfuza sahip olduğunu" düşünüyor.

Tarihin bu kritik anı üzerine bir çalışma yapılacak olsa ve işlenen suçları anmak için bir "Kötülük Müzesi" açılrsa, Cumhuriyetçi Parti-Fox ikilisi için özel bir şeref salonu açmak gerekir.

Ama başka sorumlular da var. İç karartıcı kayıtları gözden geçirmek için vakitimiz yok, ama küçük bilgiler bile genel resmi sunabilir. Medya analizi kuruluşu FAIR, televizyondaki sabah yayınlarında iklim krizine ayrılan süreyle Jeff Bezos'un uzaya gidişine ayrılan süreyi karşılaştırdı: 2020 yılının tamamı boyunca insanlık tarihinin en önemli sorununa 267 dakika yer verilirken, Bezos'un saçma sapan halkla ilişkiler faaliyetine sadece bir günde 212 dakika ayrılmıştı.

Sorunuza dönecek olursak, insanlık

şu anda savaşı kesinlikle kaybediyor, ama henüz bu savaş bitmekten uzak. Daha iyi bir dünya mümkün, bunu nasıl yapacağımızı biliyoruz ve birçok iyi insan mücadelede aktif rol alıyor. Temel mesajımız şu olmalı: Paniğe kapılalım, ama hayal kırıklığına kapılmayalım.

Size göre iklim krizinin inkarı sadece kültürel ve ekonomik faktörlerden mi kaynaklanıyor, yoksa başka bir nedeni mi var? Daha açık bir ifadeyle, bilim ve nesnellığe yönelik postmodern saldırılar ile bu inkar ve eylemsizlik arasında bir bağlantı var mı?

17. yüzyılda bir şüphecilik krizi yaşandı. Düşünce tarihinin esaslı ve önemli bir anıydı. Bunun sonucunda ampirik sorgulamanın doğası çok daha iyi anlaşıldı. Ama postmodern eleştirinin bu alanda yeni bir katkı yapacağını düşünmüyorum.

Daha iyi bir dünya mümkün, bunu nasıl yapacağımızı biliyoruz. Paniğe kapılalım, ama hayal kırıklığına kapılmayalım

75 yıl önce okuldayken

Sorunuza gelirse, postmodern eleştirinin bir etkisi olsa bile, bunun eğitimi, dar çevrelerin dışında çok fazla yayılabileceğini sanmıyorum. Bence özelde iklim bilimin inkarı ve genel olarak bilimin reddi, kültürün derinliklerindeki farklı bir kaynaktan geliyor.

75 yıl önce öğrenciydim. Sınıfta evrim lafı geçmeden önce olumsuz tepkilerin önünü almak için şöyle söylenirdi: "Buna inanmak zorunda değilsiniz ama bazı insanların inandığını bilmelisiniz." Bu, ABD'nin önemli okullarının birinde söyleniyordu.

Bugün nüfusun büyük bölümü için derin dini bağlılıklar bilimsel sorgulamanın sonuçlarıyla çelişiyor. O halde bilim yanlıy olmalı; kentlerdeki pislik yuvalarında bir liberal entelektüeller tarikatı, "gerçek Amerikalı"

Noam Chomsky

olmayanların etkisine girmiş olmalı! Tüm bunlar Trump döneminde akıl dışılığın etkin kullanımı sonucu iyice alevlendi. Trump sürekli uydurmalarıyla doğru ile yanlış arasındaki ayrımı aşındırdı.

Yıllar önce gerçek bir siyasi parti olan ama bugünlerde Trump'ın malı haline gelen Cumhuriyetçi Parti, böyle bir figüre çok önceden zemin hazırlamıştı. McCain'in seçim kampanyası sırasında Cumhuriyetçilerin çevresel yıkım gerçekleriyle kısa süreli flörtünü ve Koch kardeşlerin gözdağı vermesiyle bunun bir anda kesiliverdiğini daha önce konuşmuştuk. Cumhuriyetçi liderler en son 2016 ön seçimlerinde Trump'a itaat etmeden özgürce konuşmuştu; o zaman da hepsi iklim sorunlarını inkar ediyordu.

Bilim insanları da insan. Ne onlar ne de kurumları eleştirinin üzerinde. Hataları, yalanları, çocukça kavgaları, her tür insani kusurları olabilir. Ancak bilimin kendisine karşı eleştirilerek olmak, insanın yaşadığımız dünyayı anlama çabasını suçlu çıkarmak demek. Umutu bir kenara bırakmak demek.

İklim krizine dair birçok tartışma "eşitlik" ve "adalet" etrafında dönüyor. Küresel ısınmanın getirdiği krizi aşmanın tek yolu belli ki ekonomiyi karbondan arındırmak. Konumuz eşitliğin mi yoksa adaletin mi önce geldiği değil; ama özellikle Paris Anlaşması bağlamında, karbonsuzlaştırma hedefi açısından bu tartışmaları ne kadar önemsemek gerekiyor?

Dün de bugün de çevre krizinin esas sorumlularının, çoğu zengin ülkelerde bulunan küçük ve çok zengin bir azınlık olduğu gerçeğini unutmamak gerekiyor. Hal böyle olunca, karbonsuzlaştırma ve eşitlik-adalet kaygıları ciddi ölçüde örtüşüyor. Daha pragmatik düzlemde bile, ahlaki sorumluluk bir yana, gerekli karbonsuzlaştırma düzeyine ulaşmamızı sağlayacak büyük çaplı sosyoekonomik değişimler için geniş kitlelerden halk desteği gerekiyor. Bunun için adalet şart.

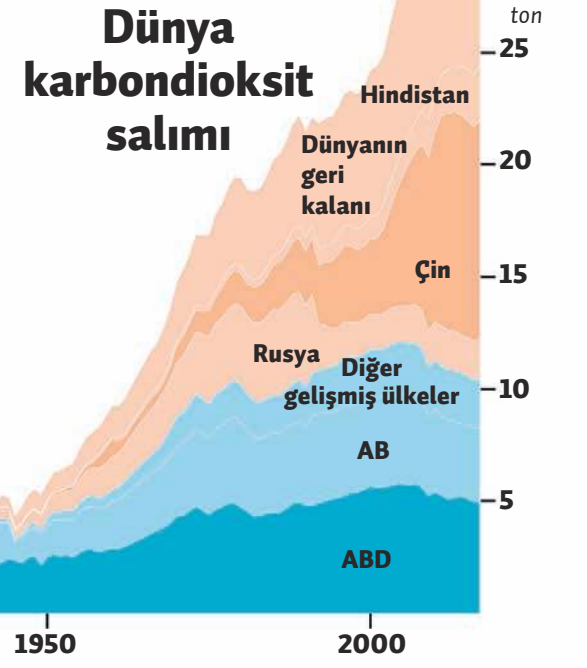
"Birbirimizin boğazını kesmek" yerine uluslararası dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma kurumlarına bilgili ve kaygıları olan bir kesimi dahil etmemiz, sınırları aşındırmamız, kaderimizin ortak olduğunu kabul etmemiz ve ortak yarar için birlikte çalışmaya kendimizi adamaya yönelik adımlar atmamız gerekiyor. •

Dünya 1.5 derece ısınır ne olur?

Dünya, endüstri öncesi döneme göre 1.5 derece daha sıcak. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'ne göre 1.5 santigrat derecelik ısınmada, insan sağlığı, geçim kaynakları, gıda güvenliği, güvenlik, su temini ve ekonomik büyüme önemli darbeler alacak, 2 derecelik ısınma ise bu tehlikeleri katlayacak. Rapora göre, ısıya bağlı hastalık ve ölüm riski, 1,5 santigrat derece ısınmada 2 dereceye göre daha düşük.

- 1.5 derecelik artış daha fazla orman yangını, daha sık normal dışı hava koşulları ve istilacı türlerin artması demek.
- Dünya 1.5 derece ısınır, her beş yılda bir sıcak dalgalarıyla mücadele edeceğiz. Kutuplarda yaz aylarında daha az buz göreceğiz. Deniz canlılarının yaşam kaynağı mercan resimlerinin yüzde 70 ila 90'ı ölecek. Bitkilerin yüzde 8'i, böceklerin yüzde 6'sı yaşam alanlarının yarısını kaybedecek.
- 1.5 derece ısınmada, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 14'ü en az beş yılda bir şiddetli ısı dalgalarına maruz kalacak.
- Dünyanın orta enlemlerinde, en sıcak günler 1.5 derece ısınmada 3 dereceye kadar daha sıcak olacak.
- Yüksek enlemlerde, en soğuk geceler, 2 derecelik ısınmada yaklaşık 6 derece daha sıcak olacak. Dünya ısınmayı 1.5 derecede tutabilirse bu rakam 4.5 derecede kalacak.
- Dünyanın 2 derece yerine 1.5 derece ısınması, dünya nüfusunun yüzde 50'ye kadar daha azının su sıkıntısı yaşamaması anlamına geliyor.

- 1.5 derecelik ısınmada okyanuslar daha asidik hale gelecek. Okyanusların oksijen seviyeleri de azalacak ve bu da denizin ortasında "ölü bölgelere" yol açacak.
- Rapora göre, 1.5 santigrat derecelik ısınmada, birçok deniz canlısının coğrafi dağılımı daha yüksek enlemlere kayacak.
- Gıda, Amazon Afrika, Akdeniz, Orta Avrupa ve Amazon'da 1.5 derecede azalacak ancak 2 derecede fark daha büyük olacak. Yaklaşık 2 derecelik ısınmada mera hayvanlarının yüzde 7 ila 10'u kaybedilecek.
- Dünya Meteoroloji Örgütü'ne göre 1.5 derecelik artışın önümüzdeki 5 yıl içinde gerçekleşme olasılığı yüzde 40.

6 1.2 derece için neden bu kadar endişeleniyoruz?

Hava ve iklim farklı şeyler. İklim hava koşullarının genellikle 30 yıllık bir süre üzerinden hesaplanan uzun vadeli ortalamasıdır. Hava durumu ruh halinizde iklim kişiliğinizdir. 1.2 derece iklim açısından önemli bir fark; buzdu eritmeye, deniz seviyelerini yükseltmeye, dünyadaki yağış düzenlerini değiştirmeye ve hayvanları daha serin habitatlara doğru yönlendirmeye ve milyonlarca ağacı öldürmeye yeterli. Haziran 2020'de Sibirya'da 38 dereceye yakın bir sıcaklık kaydedildi. Avustralya'da, sıcaklıkların 51 dereceyi aştığı alanları göstermek için hava durumu haritalarına renk eklendi.

7 Gezegen doğal bir döngü içinde olamaz mı?

Dünyanın iklimi her zaman değişti. Yüz milyonlarca yıl önce tüm gezegen dondu. Elli milyon yıl önce, timsahlar şimdi Kuzey Kutbu'da yaşadığımız yerde yaşıyordu. Son 2,6 milyon yıldır gezegen, buz tabakalarının Kuzey Amerika ve Avrupa'nın çoğunu kapladığı buzul çağları ile şu anki gibi daha ılıman dönemler arasında döngüler yaşıyor. İklim inkarcıları, bu döngülere işaret ediyor. Ancak önümüzdeki bir veya iki yüzyılda toplumlar ve ekosistemler bu iklim değişikliğinin sonuçlarını yaşayacak. Bazı araştırmalara göre, bir sonraki buzul döngüsünün başlangıcını 50.000 yıl geciktirdik bile

8 Ya güneş veya volkanlardan kaynaklanıyorsa?

Uydular ölçümlerinden ve diğer astronomik gözlemlerden güneşten gelen enerjinin 11 yıllık döngülerde değiştiğini biliyoruz. 1900'den 1950'lere kadar güneş ısınımının arttığını biliyoruz. Araştırmalar, bunun 20. yüzyılın başlarındaki iklim üzerinde mütevazı bir etkisi olduğunu ve 1800'lerin sonlarından bu yana meydana gelen ısınmanın yüzde 10'unu açıkladığını gösteriyor. Ancak, en fazla ısınmanın meydana geldiği yüzyılın ikinci yarısında, güneş aktivitesi aslında azaldı. Peki ya volkanlar? Volkanlar esas olarak iklim soğutucuları olarak hareket ettirdiğinden, son zamanlardaki ısınmayı açıklamıyor.

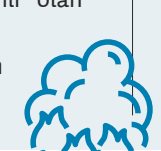
9 Isınıyorsak, kış niye artık daha soğuk?

Son yıllarda bazı dev fırtınalar yaşansa da aslında kışlar tüm dünyada ısınıyor. ABD'de aralık, ocak ve şubat aylarında ortalama sıcaklıklar bu yüzyılda arttı. Öte yandan, rekor düzeyde soğuk günler rekor düzeyde sıcak günlerden daha az yaygın hale geliyor. Yine de bazı bilim insanlarına göre küresel ısınma şiddetli kış fırtınalarında etkili. Bunun önemli bir nedeni Kuzey Kutbu'ndaki ısınmanın atmosferik hava dolaşımı etkilemesi. Bazı bilim insanları, insan kaynaklı iklim değişikliği yerine "küresel tuhafılık" kavramını kullanıyor.

10 Yangınların iklimle bağı var mı?

Çalışmalara göre iklim değişikliği yüzünden sıcak hava dalgası, kuraklık ve sellerin sıklığı ve şiddeti arttı. Aşırı sıcaklar eskiye göre beş kat daha sık yaşanıyor ve daha uzun sürüyor. İklim değişikliği buharlaşmayı artırdığı için kuraklığı da tetikliyor. Yüksek sıcaklıklar aşırı yağışlara ve buna bağlı sellere yol açıyor. Elbette doğal afetlerin çeşitli sebepleri var ama iklim değişikliğinin rolü artık eskisinden hala çok büyük. Örneğin ormanlar daha sıcak ve daha kuru olduğu için yangına daha yatkın hale geliyor. Normalde "yanmayacak kadar nemli" olan Amazon'daki yangınlar bunun en yakın örneği.

11 İklim krizinin sonuçları nereye varabilir?

Böyle devam edersek bu yüzyılın sonunda Orta Doğu ve Güney Asya'da sıcak hava dalgaları sırasında evden çıkamayacağız. Orta Amerika, Akdeniz kıyıları ve Afrika'nın güneyi kuraklığa yenik düşecek. Yükselen deniz seviyesi birçok adayı ve alçak araziye su altında bırakacak. Eşitsizlik daha da artacak. Yoksul ülkeler daha az sera gazı salmalarına rağmen daha çok etkilenecek. Göçler artıyor, artmaya da devam edecek. Zengin ülkelerde de yoksul insanlar sıcaktan korunma, afet durumunda tahliye ve sonrasında toparlanma açısından dezavantajlı.

12 Hiçbir şey yapmanın maliyeti nedir?

Mücadelenin maliyetine bakalım. Paris Anlaşması'ndaki 2 derece hedefi için ortalama 16 trilyon dolarlık bir maliyet hesaplanıyor. 2019'da dünya ekonomisinin toplamı 88 trilyon dolardı. Yani çok para lazım. 2100 yılına gelindiğinde 1.5 derecelik artışın maliyeti 54 trilyon dolar, 2 derecelik artışın 69 trilyon dolar olacak. Doğal afetlerin yol açtığı maddi zarar da katlanarak artıyor. Birçok iktisatçı bu yüzden mücadeleyi eylemsizlikten daha makul görüyor. Dahası, hava kirliliğinin azalması ve iklim dostu beslenme sayesinde milyonlarca hayat kurtulacak. Fakat büyük yatırımlar entelendikçe hedefe ulaşmak için daha çok para gerekecek. •

Akdeniz ormanları yangına bağımlıdır

Kaliforniya, Şili, Güney Afrika'daki gibi Akdeniz ormanlarının da gelişebilmesi için yanması gerekir. Bu coğrafyalar yangınlarla evrimleşmiştir, hatta türlerin bir kısmı bizzat yangın başlatır

Geçtiğimiz hafta yanan kızılçam ormanları, sadece birkaç yıl yemyeşil olacak, 20-30 yıl içinde kendini yenileyecektir. Bu tür felaketlerde genelin aksine asıl düşünmemiz gereken insanlardır

Çağrı Mert Bakırcı

cmb@evrimagaci.org

İnsanlar gerçekten çok ilginç. Normalde bilim insanları ve anlatıcıları olarak, insanların bencilliğini kırmaya, onlara insanın doğadaki yeriyle ilgili gerçekleri göstermeye çalışırız. Örneğin içinde bulunduğumuz ve her gün daha fazla can alan iklim krizi, insan bencilliğinin ve doğanın dengesine duyarlılığının bir sonucudur. Bu tür şeyleri anlatırken, diğer canlıların ve ekosistemlerin de en az insanlar kadar önemli olduğunu izah etmeye çalışırız. İnsanlar anlattıklarımızı nadiren anlar veya umursarlar ama bu elbette denemenin önünde engel değildir.

Akdeniz Ormanları'nda içimizi dağılayan ve çok zor kontrol altına alınabilen yangınlarsa, bize insanın doğa algısıyla ilgili çok ilginç bir ikilem sunuyor: Normalde bir ormanın yanması, ağaçların küll olması, hayvanların kavrulması içler acısı bir durumdur, berbatır. Fakat söz konusu Akdeniz Ormanları olduğunda bu... Doğaldır. Normaldir!

Gelişmeleri buna bağlı

Akdeniz Ormanları, Kaliforniya Ormanları, Orta Şili Ormanları, Ümit Burnu'nun batısındaki Güney Afrika Ormanları ve Güneydoğu ile Güney Avustralya ormanları, yangına bağımlı ekosistemler olarak bilinen yaşam alanlarıdır. Bakın, yangına “toleranslı” veya “direncili” değil. Yangına bağımlı. Çünkü buralardaki ormanların büyüyebilmesi, gelişebilmesi, sorunlarından arınabilmesi için yanması gerekir.

Akdeniz Ormanları, bırakın Türkiye'yi, Homo sapiens türü doğmadan önce, milyonlarca yıl boyunca yangınlarla iç içe yaşadı. Buradaki ağaçlar için yangın, bir düşman değil, bir dost. Ama isterseniz, “dost/düşman” diye kategorilendirerek, ormanları antropomorfize etmeyelim (insanlaştırmayalım): Bu saydığım coğrafyalardaki ormanlar, yangın gerçeğinden bihaber şekilde değil, yangın gerçeği ile bir arada evrimleşmişlerdir. Dolayısıyla biyolojik yapıları, her an yeni bir yangın olacağı gibi özelleşmiştir. Hatta bu türlerin bir kısmı, yangınları bizzat başlatacak ve yayacak biçimde evrimleşmiştir!

Örneğin ardıc ağacının kozalaklarında ve yapraklarında bolca bulunan eterik

Ardıc ağacının kozalaklarında ve yapraklarında bulunan eterik ve terpenik yağlar, yanıcı özelliktedir. Kurak ve sıcak ortamlarda çıra gibi kolayca tutuşurlar.

ve terpenik yağlar, yanıcı özelliktedir. Bu yapılar kurak/sıcak ortamlarda kolayca tutuşurlar. Böylelikle yangının başlamasına neden olurlar. Bu sırada sıkıca kapalı kozalaklar, sıcaklığın etkisiyle şişerler ve bir bomba gibi patlayarak, onlarca metre uzağa tohumlarını saçarlar. Benzer şekilde, Akdeniz Ormanları'nın da büyük bir kısmını oluşturan kızılçam ağaçlarının sıkı sıkıya kapanmış kozalakları, yangın sıcaklığıyla eriyen reçinenin dağılması sayesinde açılır ve ağaç, bu sayede yangından sonra hızla çoğalır. Tüm bunlar, o ağaçların üremesini ve yayılmasını sağlar. Ayrıca orman yangınları, yıllar boyu bir ormanı yavaş yavaş işgal eden, o ormana ait olmayan (dolayısıyla yangına adapte olmamış) istilacı türlerin elenmesini sağlar; böylece yangına bağımlı türler, yangınlar sayesinde kendilerine yeniden yaşam alanı açabilirler.

Kartal yangın çıkarır

Kartal ve şahinler gibi ekosistemin önemli parçaları olan yırtıcı kuşlar, ormanları bilerek ateşe verirler! “Alevşahini Yırtıcıları” olarak bilinen kara çaylak, ıslık çaylağı ve kahverengi doğan gibi türler, aslında yangına dönüşemeyecek kadar ufak çer çöp ateşlerini gagalarıyla ormanlık bölgelerine, özellikle de yanmaya uygun ardıc ağaçları ve diğerlerinin civarına götürüp yangını başlatır veya büyütürler. Böylece yangından korkarak kaçan avları kolaylıkla avlayabilmektedirler.

Büyük bir yangın sonrası zeytin ağaçları, sanki köküne kadar yanarak yok olmuş, bir daha asla var olmayacakmış gibi gözükür. Bu görüntü yürek parçalar (ve zeytin ekonomisi bundan ağır hasar görür). Ancak toprağın hemen dibinde, lignotüber denen nişastaca

zengin depoları vardır. Bir yangın sonrasında zeytin ağaçları, bu depoyu kullanarak kısa sürede küllerinden yeniden doğarlar.

Elbette tek bir tavşanın, tek bir kedi veya köpeğin öldüğünü görmek içimizi dağılar, kalbimizi yakar. Ama tür bazında ve ekolojik olarak baktığımızda, bu ormanlarla iç içe büyüyen yaban hayvanları da yangın gerçeğine göre adapte olmuşlardır. Memeliler genellikle iyi koşucu veya kazıcıdır. Böylece ya ateşten hızlıca kaçarak ya da kendilerini toprağa gömerek yangının geçmesini beklerler. Birçok sürüngen de kendini gömer, amfibiler su kaynaklarına kaçarak. Mantarlar ise yangın bitikten sonra alevlerden kaçamayan canlıları yiyerek, eskisinden bile başarılı hale gelirler! Yani Akdeniz Ormanları'ndaki hiçbir yangın, tek başına bu ormanları yok edemez. Buralarda yanan orman alanları, yangını yenilenmek ve yeniden doğmak için bir fırsat olarak görür.

İşte ikilem, burada doğar: Söz konusu Akdeniz Ormanları'ndaki yangınlar olduğunda, bu tür felaketlerde genelde olanın aksine, asıl düşünmemiz gereken yanan ormanlardan ziyade, insanlardır. Bu ormanların dibini asırlardır mesken edinmiş, burada ürettiği bal ile veya ormancılıkla geçimini yapan, doğa ile iç içe yaşamayı öğrenmiş kişiler, toplumlar, köyler... Bu yangınların bir an önce kontrol altına alınıp yaşam alanlarından uzaklaştırılması bu nedenle önemlidir. Yangınlara hazırlıklı olmak, gerekli ekipmanları ve ekipleri her an hazır bulundurmak hayati öneme sahiptir. Bölge halkının aldığı ekonomik zararları geri döndürmek veya insan evlerini yerlerine yenilerini koymak, milyonlarca yıldır yangına adapte olacak biçimde evrimleşen orman-

ları döndürmekten çok daha zor olabilir.

Doğa için kısa bir süre

Küle dönmüş bir tepe, estetik olmayan ve üzücü bir görüntü sunabilir ama yangından sonraki birinci haftanın sonunda bile yangın alanında ateş zambaklarının açtığını görebilirsiniz. İsimleri, tesadüf değildir. Ertesi baharda ilk bodur bitkiler ve ağaçlar kendilerini göstereceklerdir ve sonraki her yıl, orman kendini biraz daha toparlayacaktır. Geçtiğimiz hafta yanan kızılçam ormanları, sadece birkaç yıl sonra yemyeşil olacaktır, 20-30 yıl içinde kendini tamamen yenileyecektir – ki bu süre, biz insanlar için uzun gibi gelse de doğanın kendi süreçleri için göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir süreçtir. Yangından kaçan hayvanlar, kısa süre içinde buralara geri dönecekler, rekabetten tamamen arınmış nişleri ve yaşam alanlarını hızla doldurmaya başlayacaklardır. İşte bu nedenle az önce anlattığım evrimsel sistemlere bir bütün olarak “toparlanma adaptasyonları” denir.

Ayrıca elbette, hayvanların büyük bir kısmının kurtulabilecek şekilde evrimleşmiş olması, o kadar şanslı olmayıp da yardım eli uzatılacaklarımıza yardım etmememiz gerektiği anlamına da gelmez. Bu yangında da hayvanseverlerin gösterdikleri duyarlılık sayesinde birçok can kurtulabilmiştir. Bu, hepimizin yüreğine serin bir su serpmektedir. Doğaya

“Küle dönmüş bir tepe üzücü bir görüntüdür ama yangından bir hafta sonra bile orada ateş zambaklarının açtığını görebilirsiniz

can veren herkese yürekten teşekkürler.

Benzer şekilde, elbette yangına bağımlı ekosistemlerde de aynı yerin çok sık yanması bir tehlike yaratabilir. Örneğin bir kızılçam ormanın aynı noktasının 15-20 yıldan daha sık yanması, toparlanma adaptasyonlarını riske atabilir. Ama zaten büyük bir yangından sonra, aynı bölgede nadiren yeterince “yakıt” (yani yanabilecek madde) birikebilir; dolayısıyla bire bir aynı yerin yanma ihtimali çok düşüktür. Ayrıca Türkiye'deki ve Dünya'daki her orman da “yangına bağımlı ekosistem” değildir; örneğin burada yazdıklarım, daha kuzey enlemlerde bulunan karaçam ormanları gibi ormanlarımız için geçerli değildir. Bu ormanlarda yangın adaptasyonları bulunmamaktadır, çünkü bu tür şartlar altında evrimleşmiş türler değildir.

Zaten bu nedenle toparlanma evresinde olan bir ormana, bilimsel gerçekler ışığında yaklaşmak gerekir: Örneğin zaten hızlı bir şekilde toparlanma becerisi olan bir orman yandıktan sonra, aceleci ve duygusal kararlar alarak yanlış bir ağaçlandırmaya çalışması yürütmek, Akdeniz Ormanları'na faydadan çok zarar getirecektir. Bunun yerine kızılçam gibi ağaçların yangın sonrası açılacak kozalaklarına yardımcı olmak, onları daha geniş arazilere yaymak ve ormanı kendi doğal döngüsüne bırakmak en sağlıklı olacaktır.

Ders çıkarmak önemli

Bu vesileyle, bu felaketlerde canını yitirmiş olanların yakınlarına başsağlığı, evlerini ve iş yerlerini yitirmiş olanlara geçmiş olsun dileklerini iletiyorum. Bunu da elbet atlatacağız ama her felakette olduğu gibi sonucu asıl değiştirecek olan şey, bu felaketten dersler çıkarıp bir sonrakine daha iyi hazırlanmak. İklim krizi güç kazanıp insan-orman etkileşimi arttıkça çok daha fazla ve çok daha büyük yangını çok daha sık görmeye başlayacağız. Bu nedenle ormanlarla temas eden yaşam alanlarımızda hem kendimizi hem sevdiklerimizi hem de doğayı korumak adına, bilimden gücünü alan, ani/kontrolsüz tepkilere veya duygusal reaksiyonlara yer vermeyen protokoller geliştirmek ve hazırlıklar yapmak zorundayız.

Her geçen gün daha fazla afete yüz yüze geliyoruz gibi hissediyorsanız, yanılmıyorsunuz. Ne yazık ki bu, sadece başlangıç. İnsanlık olarak, ektiğimizi biçme vakti çoktan geldi. ●

Alevlerin yeni merkezi

Avrupa Birliği'nin atmosfer gözlem merkezi CAMS, Akdeniz'in dev yangınlar için yeni merkez olduğunu açıkladı. Türkiye, İtalya ve Yunanistan'da devam eden yangınları inceleyen kurum, aşırı sıcak ve kuru hava nedeniyle yenilerinin gelebileceğini de belirtti. Yüksek sıcaklığın yangın için tek başına yeterli olmadığı, ateşleyici bir faktörün şart olduğu biliniyor.

Uydularla ve yeryüzünden yapılan gözlem raporlarıyla yangınları takip eden CAMS, alevlerin yayılımının ve yoğunluğunun Türkiye ve Güney İtalya'da hızla arttığını söyledi. Yoğunluğun en önemli göstergelerinden biri olan hem ağaçların hem de diğer maddelerin yanmasıyla ortaya çıkan enerjiyi hesaplayan “yangının radyasyon yayma gücü”, ölçümlerin başladığı 2003'ten beri Türkiye'deki en yüksek seviyesine ulaştı.

CAMS bölgeden alınan uydü görüntülerinde, Türkiye'nin güneyindeki duman bulutlarının net şekilde görülebildiğini ve alevlerin çapının yüksek oranda partikül kirliliğine yol açtığını söyledi.

Kaliforniya'nın en büyüğü Dixie tekrar hızlandı

ABD'nin Kaliforniya eyaletinde 14 Temmuz'dan beri devam eden Kaliforniya yangınlarının en büyüğü Dixie çarşamba günü yeniden hızlandı. Bugüne kadar 800 bin dönümü kül eden yangın nedeniyle 15 bin kişinin daha yaşadıkları bölgeden tahliye edilmesine karar verildi. Bölgedeki itfaiye birimleri, yükselen alevlerin 3 kilometre yüksekliğe ulaşan bir yangın bulutu oluşturduğunu söyledi. Türkiye'deki yangını şiddetlendiren şartların benzerini yaşayan bölgede, rüzgar saatte 65 kilometreye varan hızıyla alevlerin yayılmasına sebep oluyor. En az 67 ev ve yapıyı kullanılmaz hale getiren Dixie'nin yüzde 35'i ancak kontrol altına alınamadı. Dixie haricinde Kaliforniya'da 10 yangın daha devam ediyor. ABD'nin 50 eyaletinin 13'ünde süren çeşitli yangınlarla 20 binden fazla itfaiyeci ve destek personel mücadele ediyor. Yangınların en büyüğü olan, Montana eyaletinde başlayan ve yüzde 85'i kontrol altına alınan Bootleg, en az 1 milyon 600 bin dönümlük alanı yaktı.

Okyanusları maske bastı

Pandemiyle birlikte gezegenin her noktasında kullanılmaya başlanan maskeler, okyanuslar için en büyük tehditlerden biri haline geldi. Sadece 2020 yılında okyanuslarda biriken maske sayısı 1.6 milyar olarak hesaplanıyor. Bu rakam, kullanılan her üç maskeden birinin atık olarak okyanuslara gittiğine işaret ediyor. Sulardaki maske kirliliğinin toplam hacmi ise 5.5 ton olarak hesaplanıyor.

Maskeler, sonunda mikropplastiklere ayrılan polipropilenden yapılıyor. Mikroplastikler ise deniz canlılarının sindirim sistemlerini tıkayarak ölümüne yol açıyor. Biyolojik olarak parçalanmaları ise 450 yıl alıyor. Yakın tarihte okyanuslarda deniz anasından daha fazla maske olacağını belirten uzmanlar, bu olumsuz etkiyi en aza indirmenin yolunu, kullanılan maskeleri uygun şekilde çöp kutusuna atmak olarak gösteriyor.

8 soruda ‘BİLGİ’li olmak

Rektör Prof. Dr. M. N. Alpaslan Parlakçı sekiz soruda İstanbul Bilgi Üniversitesi’nin öğrencilerine sunduğu olanakları, okulun dünya çapındaki işbirliklerini ve geleceğe dair öngörülerini paylaştı

1 İstanbul Bilgi Üniversitesi 25 yıllık bir eğitim kurumu. Bu dönemde en hızlı yol alan üniversiteler arasında ön sıralarda geliyor. Bu 25 yılda BİLGİ’yi öne çıkaran noktalar sizce neler oldu?

Türkiye’nin ilk vakıf üniversitelerinden biri olarak kurulan BİLGİ, eğitim kalitesi, saygın akademik kadrosu, inşa ettiği özgürlükçü düşünce ortamı ve yenilikçiliğiyle ilk günden bu yana kendine has çizgisini koruyan bir üniversite oldu. BİLGİ’yi öne çıkaran en önemli nokta uluslararası ölçekte de akredite edilmiş bir eğitim anlayışıdır. Öğrenmeyi hayatta edinilen deneyimle bütünleştiren eğitim yaklaşımı, güçlü uluslararası bağlantıları, alanlarında çok değerli isimlerden oluşan öğretim üyeleriyle öğrencilerine kuruluşundan bu yana ayrıcalıklı bir eğitim sundu.

BİLGİ’nin bir diğer niteliği Türkiye’nin ilk kent üniversitelerinden biri olarak bu yönde çok başarılı bir örnek oluşturmıştır. BİLGİ, toplumla etkileşim içinde sosyal fayda sağlamayı odağına alan bir yaklaşımı benimsemiştir. BİLGİ’nin sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerinin; göç, insan hakları, çevre gibi alanlarda toplumsal sorunlara çözüm arayışına katkı yaparak yaptığı öncülüğün çok değerli olduğunu düşünüyoruz.

2 BİLGİ’de kaç öğrenci, kaç fakülte, kaç öğretim üyesi, kaç kampüs bulunuyor?

BİLGİ’de 20.000’i aşkın öğrencimiz öğrenim görüyor. 1000’in üzerinde öğretim üyemiz var. 7 fakülte, 4 yüksekokul, 3 meslek yüksekokulu ve 3 enstitümüzde, 150’yi aşkın akademik program sunuyoruz. **santral**istanbul, Kuştepe ve Dolapdere olmak üzere üç kampüsümüz bulunuyor.

3 Türkiye’de iyi üniversitelerden mezun olan gençlerin önemli bölümü eğitimlerine yurt dışında devam etmek istiyor. BİLGİ’nin bu konuda öğrencilerine yardımcı olacak, yol gösterecek uluslararası işbirlikleri var mı?

Çağımızda gençlerin uluslararası alanda rekabet edebilecekleri bir donanım kazanabilmeleri büyük önem taşıyor. Bu donanımı kazanmak uluslararası düzeyde bir yükseköğretim ile mümkün. Öğrencilerimize eğitimlerinin bir bölümünü dünyanın önde gelen üniversitelerinde görebilecekleri uluslararası olanaklar sunuyoruz. Bugün 40’ın üzerinde ülkede 250’yi aşkın önde gelen üniversiteyle öğrenci değişimleri, ortak programlar ve dönemsel proje işbirliklerimiz var. Dünya sıralamasında inovasyon alanında son beş yıldır ABD’de MIT ve Stanford Üniversitesi’ni geride bırakarak birinci olan ve küresel patent sıralamasında dünyadaki en iyi 10 üniversite arasında yer alan Arizona State Üniversitesi ile şimdiye dek Türkiye’deki ve bölgedeki

en kapsamlı akademik işbirliğini hayata geçirdik. Buna ek olarak University of London’a bağlı London School of Economics ile yürüttüğümüz Üstün Başarı Programları ve Nuova Accademia di Belle Arti Milano (NABA) ile ortak programlarımız sayesinde öğrencilerimiz bu programlarda BİLGİ diplomasının yanı sıra bu üniversitelerden de diploma ile mezun olabiliyor. Tüm bu uluslararası olanakların lisansüstü eğitimlerine yurtdışında devam etmek isteyen öğrencilerimize mezun olduklarında yol gösterici olacağına inanıyoruz.

4 BİLGİ’de burs sistemi nasıl çalışıyor, prensipleri nedir? Tam veya yarım burslu öğrenci oranınız nedir?

Nitelikli eğitime erişimin gençlerimiz için özellikle Koronavirüs pandemisinin ortaya çıkardığı koşullarda son derece önemli olduğunu düşünüyoruz. Türkiye’nin dört bir yanından öğrenci kabul ediyoruz. Öğrencilerimizin yüzde 89’u, oranları değişmekle birlikte burs olanaklarımızdan faydalanıyor. Üniversitemizin tüm bölümlerinde ÖSYM koşullarını sağladıkları takdirde öğrencilerimiz burslu kontenjandan faydalanabilmekte, öğrenimlerine başladıktan sonra gösterdikleri başarıya göre de burs alabilmekteler. ÖSYM ve Yetenek Bursları, Başarı Bursları, Spor Bursları ve Uluslararası Bakalorya (IB) burslarının yanı sıra öğrencilerimiz mezun indiriminden de faydalanabiliyor. BİLGİ’nin özel yetenek sınavıyla öğrenci alan “Müzik”, “Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi” ile “Tekstil ve Moda Tasarımı” programlarında ÖSYM bursuna ek yüzde 40 “BİLGİ Yeteneğini Destekleyici Bursu”ndan faydalanma olanağı sunuyoruz. Ayrıca öğretmen çocuklarına, maddi açıdan zorluk yaşayan öğrencilerimize de destek olmayı sosyal sorumluluğumuzun bir parçası olarak görüyoruz.

5 Z kuşağı nasıl bir lisans eğitimi tercih ediyor? BİLGİ, bu talebe cevap verebiliyor mu?

Z kuşağının öğrenme biçiminde öne çıkan iki önemli nokta var, bu iki noktanın tercih ettikleri eğitimi de belirlediğini düşünüyorum. Bunlardan ilki dijital dünya ile iç içe bir nesil olmalarından dolayı öğrenme deneyimlerinde teknolojiyi ve dijital araçları daha etkin kullanmak istemeleri. İkincisi ise öğrenme sürecinde aktif olmayı, yaparak öğrenmeyi ve etkileşimli bir eğitim ortamını tercih etmeleri.

Öğrencilerimizin eğitim süreçlerinde yeni teknolojilerle tanışmaları, bu teknolojileri kullanarak kendi fikirlerini hayata geçirmelerini önemsiyoruz. “Okul için değil, yaşam için öğrenmeli” motto-

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Rektörü Prof. Dr. M. N. Alpaslan Parlakçı

suyla kurulmuş bir üniversite olarak ilk yıllarımızdan bu yana eğitimi yaşamın içinde deneyimle bir araya getiren bir yaklaşımı benimsiyoruz. Bu doğrultuda “yaparak öğrenmeye” dayalı bir eğitim modelimiz var. Bu model ile öğrencilerimizin kuramsal bilgii hayatın içinde pratiğe dökerek öğrenme süreçlerini tamamlamalarını amaçlıyoruz. Öğrencilerimiz hem kampüslerimizde en yeni teknolojilerle donatılmış stüdyo ve laboratuvarlarda hem de sektörde mesleki deneyim kazanmış olarak mezun oluyor, kendi girişimlerini eğitim süreçlerinde hayata geçirebiliyor.

6 Pandemi sonrası eğitim sektörünün geleceğini nasıl görüyorsunuz? Yeni dünya düzenine üniversiteler nasıl ayak uydurmalı, öğrencilere hangi yetkinlikler kazandırılmalı?

COVID-19 pandemisi, eğitim sektöründe dijitalleşmeyi ve inovasyonu küresel ölçekte hızlandıran bir etki mey-

dana getirdi. Yükseköğretim kurumları hem operasyon süreçlerinde hem de eğitimde dijital teknolojileri daha etkin kullanarak pandemi koşullarına çok hızlı bir biçimde adapte olmak zorunda kaldı. Bu dijitalleşme eğilimine eğitim kurumlarının ne ölçüde ayak uydurabildiği pandemi sonrasında da kurumlar için belirleyici olacak.

Dijitalleşme ve bunun sonucunda klasik iş yapma biçimlerinin dönüşmesi bir paradigma kırılmasını da beraberinde getiriyor. Üniversitelerin bu sürece ayak uydurabilmesi için her şeyden önce eğitime bakış açısının değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesleki becerilerin hızla eskidiği çağımızda üniversite eğitiminin öğrencilere mesleki beceri kazandırmanın ötesine geçmesi gerekiyor. Onlara bu becerileri nasıl geliştirebileceklerini öğrenmelerini de sağlayacak bir eğitim sunmak önem taşıyor. İçinde yaşadığımız bilgi toplumu, kalıpların dışına çıkabilen, ezberlerimizi bozabilen, kendini sürekli geliştiren, yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip bireylere ihtiyaç duyuyor. Dünya Ekonomik Forumu’na göre örneğin önümüzdeki dört yıl içinde analitik düşünme ve inovasyon, etkin öğrenme, karmaşık sorunlara çözüm üretme, eleştirel düşünce ve analiz yetisi küresel ölçekte en çok ihtiyaç duyulan yetkinlikler olacak. Üniversite olarak öğrencilerimizin bu yetkinliklere sahip bireyler olarak mezun olmalarına her programımızda önem veriyoruz.

7 Dünyada ve Türkiye’de önümüzdeki yıllarda öne çıkacak meslekler ya da sektörler sizce hangileri olacak?

Dijital dönüşümün lokomotifi ko-

numdaki sektör ve meslekler, önümüzdeki süreçte yükselişte olacak. Yapay zekâ ekonomisi, bulut bilişim, ürün geliştirme öne çıkan alanlar arasında yer alıyor. Özellikle bilgisayar mühendisliği başta olmak üzere mühendisliğin farklı kolları bu süreçte öne çıkan alanlar arasında yer alıyor.

Diğer yandan pandemi süreci özellikle teknik anlamda uzmanlaşmış sağlık personeline olan ihtiyacı ülkemizde önemli ölçüde artırdı. Sağlık sektöründe sahada çalışan nitelikli eleman eksikliğini üniversitemizde olduğu gibi nitelikli sağlık bilimleri fakülteleri karşılamaya çalışıyor.

Ayrıca reklam, pazarlama ve dijital medya alanları ülkemizde hızlı büyüyen sektörler arasında yer alıyor. Bu alanlarda dijital teknolojilere hakim nitelikli iş gücüne olan ihtiyacın gelecekte de artacağını öngörebiliriz.

Tüm bunların yanı sıra dünyanın daha yaşanabilir bir yer olmasına katkı sağlayacak alanlara önümüzdeki süreçte daha fazla ihtiyaç duyacağımızı düşünüyorum. Fosil yakıtların gün geçtikçe tükenmesi ve devletlerin bu enerji türlerine olan bağımlılığını azaltmak istemesiyle birlikte önümüzdeki yıllarda yenilenebilir enerji konusunda uzman iş gücüne olan talepte artış yaşanacak.

8 Üniversite olarak gelecek yol haritanızda hangi hedefler var?

BİLGİ olarak eğitim ve araştırma kalitemizi artırmak amacıyla kalite ve akreditasyon çalışmalarımıza devam ediyoruz. Bu yıl dünyanın en saygın akreditasyon kurumlarından WASC Senior College and University Commission (WSCUC) tarafından Türkiye’den akreditasyon alan ilk yükseköğretim kurumu olduk. Kalite ve sürdürülebilirlik, iyi yönetim, öğrenci odaklılık, sürekli gelişim, akademik özgürlüğe bağlılık, şeffaflık gibi önem verdiğimiz pek çok alanda WSCUC standartlarına uygunluğumuz kanıta dayalı verilerle kabul edildi. UCLA, CalTech, UC Berkeley ve Stanford gibi dünyanın en iyi üniversiteleriyle aynı kurumsal standartlara sahip olduğumuz uluslararası alanda tescillenmiş oldu.

Ayrıca ABD’nin önde gelen üniversitelerinden Arizona State Üniversitesi (ASU) ile çok katmanlı akademik bir işbirliğimiz sayesinde hem araştırma ve inovasyon hem de eğitim ve öğrenci deneyimi alanlarında yeni bir açılım yapmayı hedefliyoruz.

Diğer yandan, Üniversitemiz ile sanayi arasında teknoloji transferinin sağlanmasına yönelik çalışmalarımıza ağırlık veriyoruz. Bu yıl TEKMER projemiz için bir protokol imzaladık. “Sürdürülebilir Sistemler için Akıllı Teknolojiler” temasıyla hayata geçireceğimiz bu proje ile girişimcilere AR-GE projelerini mentorlar desteğiyle geliştirmeleri için destek sağlayacağız. •

OLİMPİYAT ŞAMPİYONU METE GAZOZ

AYŞE ACAR
acarayse@yahoo.com

1999 yılında İstanbul’da doğdu. Henüz üç yaşındayken yay çekmeye, beş yaşındayken ok atmaya başladı. Sırt kaslarının güçlenmesi için yüzme, sağ sol el koordinasyonunu sağlamak için basketbol, bakış ve odaklanma becerisi için resim, beyninin her iki bölümünü de kullanabilmek için piyano eğitimi aldı. Henüz 13 yaşındayken Türkiye şampiyonu, 14 yaşındayken Dünya Gençler Şampiyonası’nda dünya ikincisi oldu. 16 yaşındayken Rio Olimpiyatları’na katıldı. Elendi ama Tokyo Olimpiyatları için tüm Türkiye’ye altın madalya sözü verdi. Ve o sözü tuttu. Bu hafta İstanbul’dayız. Konuşumuz Tokyo’dan gelerek, ayağının tozuyla röportaj teklifimizi kabul eden, olimpiyatlar tarihinde Türkiye’ye 40’inci altın madalyayı kazandıran Mete Gazoz. Sporcumuzla başarıya uzanan yolculuğunu konuştuk.

Öncelikle tebrikler Mete! Tüm Türkiye’yi zor günlerde sevince boğdun. Sen neler hissediyorsun?

Tarif etmek çok zor. 16 yaşında tüm ülkeye bir söz vermiştim, beş sene sonra verdiğim sözü tutmanın mutluluğunu yaşıyorum. Üç yaşında çıktığım bir yolculuk, kendimi bildim bileli kurduğum bir hayal... Emeklerimin ve fedakarlığımın karşılığını alacağımdan hiçbir zaman şüphe duymadım. Beni tanıyan kimse şüphe duymadı. Bir sporcu kariyerinin en büyük sınavına çıkarken başka ne ister ki? Madalyayı alacağıma inanan öyle çok insan vardı ki... Bu da en az madalya kazanmak kadar değerli.

Birçok şampiyonluğun var ama Olimpiyatlar’da altın madalya kazanmak bir başka değil mi?

Dünya şampiyonluklarım, rekorlarım var ama bu çok başka bir duygu. Olimpiyatlarda altın madalya kazanmak “Ben dünyanın en iyi okcusuyum” hissiyatından daha çok dünyaya “Benim ülkem okçuluk ülkesi” diye haykırmak bir anlamda. Umarım nice branşlarda benzer başarılar elde ederiz, çünkü ülkemiz birçok spor branşı için bir cennet.

Elene ilk oku aldığın anı hatırlıyor musun?

Henüz üç yaşında olduğum için hatırladığımı söylersem yalan olur. 5-6 yaşlarından itibaren hatırlıyorum sanırım. Babam da beni hiç yormadan, sıkmadan, asla baskı yapmadan okçuluğu bir oyun olarak soktu hayatıma, en sevdiğim oyundu!

Tam da “Ok senin oyuncağın olmuşt” diyecektim. Küçükken arkadaşlarına öğretmeye çalışır mıydın?

Hiç kaza yaptın mı?

Daha önce hiç kaza yaşamadım. Hatta daha altıncı sınıftayken bütün okul arkadaşlarıma ok attırışlığım var, benim kontrolümde tabii. Her sporun bir öğretiliş ve uygulama şekli var. Bunlara sadık kalırsanız herhangi bir sorun olmaz.

Küçük çocukları doğru hocalara teslim edin, eline güvenle ok verin.

Peki, üç yaş herhangi bir spora başlamak için çok erken değil mi? Bu alanda başarılı bir sporcu ve antrenör olan baban, oğlunun bu oyunu bir mesleğe dönüştürmesini kafasına koymuş diyebilir miyiz?

“Erken kalkan, erken yol alır” diye düşünmüş olabilir. Ama babam sırf kendi kafasına koydu diye bir çocuğun herhangi bir spor dalında başarılı olamayacağını bilecek kadar iyi bir eğitimcidir ve bu işin sevilmeden yapılmayacağını bilir. Babam, bende o enerjiyi, tutkuyu görmese yetenekli bile olsam asla ısrarcı olmazdı.

“Tek rakibim var o da kendim”

Antrenörü Göktaş Ergin, Mete ve Yasemin’i gözyaşlarıyla karşıladı.

Annen de okçuluk kulübü başkanı. O da seni bu yolculukta çok destekledi değil mi?

Tabii ki, annem ve kardeşimin de başarımda payı büyük. Babam sportif açıdan kendimi geliştirmeme odaklanırken, annem de kişisel gelişime destek oldu. Her şey bir yana bir sporcuya en çok söylenen şey ‘Ne kadar mutlu bir çocuk!’ ise bunda ailesinin payı büyüktür.

Başarıya ulaşmak için küçük

yaştan itibaren aldığın eğitim çok konuşuldu. Yüzme, resim, satranç, basketbol, piyano. Bir de senden dinleyebilir miyiz?

Okçulukta duruşu, kuvveti geriye doğru kullanmanın çok büyük önemi var. Bu sebeple sırt kaslarımla gelişmesi için babamın yönlendirmesiyle ilk önce yüzme kursuna gittim. Okçulukta en önemli kriterlerden biri olan el koordinasyonunun gelişimi için basketbol kursuna gittim ve ardından da bakmak ve görmenin farkını ayırtabilmek için resim dersleri aldım. Beynimin hem sağ hem de sol bölgesini aynı anda geliştirebilmek için piyano dersleri de aldım.

Zorlandın mı küçük yaşlardan itibaren birçok farklı spor ve sanat dalına odaklanırken.

Benim için en zorlayıcı olanın piyano çalmak olduğunu söyleyebilirim. Ancak, her birini severek yaptım. Hayallerime ulaşmama katkı sağlayacağına inanıyordum. Zaten bana inanmadığım bir şeyi asla yaptıramazsınız.

Baban iyi bir antrenör olarak böyle bir eğitim modeline mi inanıyordu?

Babam da her baba gibi çocuğunun en iyi eğitimi alarak, en iyi yere gelmesini istiyordu. Bu nedenle çok fazla araştırma yaptım, sonuçları değerlendirdim. Bu doğrultuda beni geliştirebilmek için önce kendi bilgi birikimini arttırdı, kendisini geliştirdi. Sadece beni değil, camiada yüzlerce sporcuyu yetiştirdi.

Mete, takım arkadaşı Yasemin Ecem Anagöz, antrenörü Göktaş Ergin ve takım psikoloğu Cem Doğanhan Gizep ile Tokyo seyahati öncesi.

Mete, okçulukta olimpiyat altını kazanan ilk sporcumuz.

Mete ve Yasemin, kadın erkek karışık takımda aldıkları galibiyeti antrenörleri Göktaş Ergin ile kutluyor.

Çocukluğunu yaşayamadığını hissettin mi? Böyle bir başarı ne tür fedakarlıklar gerektiriyor?

Hiç hissetmedim. En ufak bir mutsuzluk, bıkkınlık hissetsem bırakırdım. İnsan kendini mutlu hissetmediği bir şeyin içinde başarılı olamaz ki zaten... Elbette bu düzeydeki her sporcunun yaptığı fedakarlıkları ben de yaptım; ailemden aylarca uzak kaldım, hayatımın çok büyük bir kısmını antrenman yaparak geçirdim. Öte yandan birçok insanın hayalini kurduğu şeyleri de yaşadım; dünyanın birçok ülkesini ziyaret etme ve oradaki kültürleri, insanları tanıma fırsatım oldu. Çok genç yaşlarda tarihi başarılar kazandım, insanların sevgi ve saygısını elde ettim. Benden sonraki nesillere ilham verdim, cesaretlendirdim. Ve bu yolun tamamını gülümseyerek yürüdüm.

Ne güzel! Milli takıma seçildiğinde 14 yaşındaydın. O günden beri aynı antrenör ile çalışıyorsun. Bu başarıda payı büyük olan Göktaş (Ergin) Hoca’yı senden dinlemek isteriz.

Yasemin ve ben onun elinde büyüdük diyebiliriz. Elde ettiğimiz tüm başarılarda, kazandığımız madalyalarda, kırdığımız rekorlarda ve Türk okçuluğunun dünyada bu noktaya gelmesinde Göktaş Hoca’nın çok büyük bir payı var. 14 yaşında Milli Takım’a seçildiğimiz ilk günden beri bize yerlilik, bağımsızlık, öz güven, disiplin ve takım ruhu kazandırmak için var gücüyle çalıştı. Biz ailemizden çok onu görerek büyüdük, bize antrenör, baba, abi, dost her şey oldu. Birlikte hayal kurduk, birlikte gerçekleştirdik. Kendisine ne kadar teşekkür etsem az. Göktaş Hoca ön plana çıkmayı sevmez ama bu soru sayesinde onu biraz ön plana itmiş olayım.

Okçuluk kadın ve erkek sporcuların birlikte ve birbirine karşı yarışabildiği çok özel bir spor. Yasemin Ecem Anagöz gibi bir kadın sporcuyu birlikte büyümek, takım olmayı öğrenmek sana neler kattı?

Yasemin benim vazgeçilmezlerimdir, birlikte büyüdük biz. Beni onun kadar, onu da benim kadar iyi tanıyan yoktur. Konuşmadan anlaşırız. Birbirimizle uğraşmayı çok severiz. Sırdışıdır. Çok olgun, çok akıllı başında bir insan. Akıllı ve güçlüdür, çok da iyi kalplidir. Birbirimizi hep yukarı çektik, geliştirdik. Sadece sportif açıdan değil, her açıdan. Bazen fark edemediğim bir sürü noktayı görmemde, farklılıklara saygı duymamda ve açıkçası daha iyi bir insan olmamda rolü çok büyük.

Bir röportajında -ki epey küçük-sün orada- sana “rakibin kim?” diye soruyorlar. “Rakip yok. Tek rakibim var, kendim” diyorsun. Hep böyle mi hazırların yarışlara?

Kendinden başka kimseyle yarışmazsan, ne stresin, ne telaşın, ne de bahanen oluyor. Bu kimseyi ciddiye almamak değil, kendini yeterince ciddiye almak.

Olimpiyat finallerinde de çok sakın gözüküyordun.

Dediğim gibi, ben sadece kendime odaklanıyorum. Kendime güveniyorum, yaptığım işten zevk alıyorum. O an orada olmaktan keyif alıyorum, kendimi şanslı hissediyorum. Bu kadar rahat olmam da rakiplerimi daha çok strese sokuyor. Bence oldukça basit bir formül.

Okçuluk alanında ata sporlarımız arasında ama Türkiye’nin şimdiye kadar hiç olimpiyat başarısı yok. Bunu neye bağlıyorsun?

Uluslararası turnuvalarda önemli başarıları ve rekorları olan bir ülkemiz. Olimpiyat başarısı da uzun yıllardır verilen emeklerin, planlamaların, yatırımların sonucunda geldi. Başta bakanlığımız olmak üzere, federasyonumuzun tüm kadroları müthiş bir yatırım yapıyor okçuluğa. İmkanlarımız çok iyi. Spor Bakanımız olimpiyatlardan 10 gün önce sürpriz bir şekilde Antalya kampımıza ziyarete geldi. Tüm branşlara çok önem veriyor, bizzat ilgileniyor. Bu gelen, tesadüfi bir başarı değil.

Sence başarının, Türkiye’deki okçuluk sporunu ve genç okçuları nasıl etkileyecek?

Madalya kazandığım günden beri müthiş bir ilgi var. Çocuklardan benim gibi okçu olmak istedikleriyle, ebeveynlerden de çocuklarını okçuluğa göndererekleriyle ilgili bir sürü mesaj aldım. Bu soru için bir sene sonra tekrar konuşalım derim. •

Mücadele asıl şimdi başlıyor

A Milli Voleybol takımımız, çeyrek finalde Güney Kore'ye elendi ancak mücadelesiyle büyük sempati topladı.

Tokyo 2020'nin kahramanları arasında çok sayıda kadın sporcu sayıyoruz. Ancak kadın sporcuların mücadelesi sahayla sınırlı değil. Hatta saha dışındaki mücadele yeni başlıyor...

ALP ULAGAY
alp.ulagay@gmail.com

Olimpiyatlar tarihinin cinsiyet açısından en dengeli oyunlarını tamamlamak üzereyiz. Tokyo 2020'deki sporcuların neredeyse yarısı (yüzde 49.6) kadınlardan oluşuyor. Kadınların yarışmadığı tek dal grekoromen güreş. Ayrıca atletizmde 50 km yürüyüş, jimnastikte halka, kulplu beygir, barfiks, bokstaki birkaç sıklet gibi bazı disiplinlerde görmüyoruz kadınları. Diğer tüm dallarda ve disiplinlerde koşuyorlar, atlıyorlar, yürüyorlar ve dövüyorlar.

Halbuki bundan bir yüzyıl evvel tablo hiç de böyle değildi. Kadın sporcular Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC) kendilerine bahsettiği bir avuç dalda mücadele edebiliyordu. Mesela Amsterdam 1928'de atletizmde kadınların ilk kez katıldığı 800 metre yarışını bir hatırlayalım. Dönemin öncü atleti Alman Lina Radke'nin kazandığı final yarışında bir rakibinin bitiş çizgisi sonrası yere kapaklanması abartılarak anlatılmış, bu mesafenin "zayıf kadın cinsine" pek uygun olmadığı efsanesi uydurulmuştu. Bu sebeple olsa gerek erkek egemen IOC, 1964 Olimpiyatları'na dek bir daha kadınlara 800 metre koşturmadı. Yani bırakın maratonu, kadınların pistte iki tur atabilecek dayanıklılığa sahip olmadığı gibi bir

ön yargı söz konusuydu.

Bu ön yargının yıkılmasında 1950'den sonra özellikle Doğu Bloku'ndan gelen kadın sporcuların büyük payı olduğunu söylememiz lazım. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyal yapıya uygun şekilde kadın sporcular erkeklerin yarıştığı her dala katılabilecek kapasitede görülmüyordu. Atletizmde, jimnastikte ve yüzmede Dawn Fraser, Vera Caslavskaya, Larisa Latynina, Wilma Rudolph gibi sporun ilk büyük kadın kahramanlarının 1950'lerde ve 1960'larda ortaya çıktığını da ekleyelim.

Ancak 1980'lere dek kadınların hâlâ birçok spor dalında yarışmasına izin yoktu. Los Angeles 1984'te Amerikalı Joan Benoit Samuelson ilk kez koşulan maratonu kazandığında bir çığır açmıştı. Sonraki 30 yılda, doğru şekilde idman yapan ve desteklenen kadın sporcuların her olimpiik sporda yarışabileceğine dair kanaat iyice yerleşti. Güreş, boks gibi erkeklerle özgü spor dalları birer birer bu özelliklerini kaybetti. Çekiş atma, üç adım atlama, 10 bin metre gibi atletizm branşları, 1500 metre gibi bir yüzme branşı kadınlara da açıldı.

Sıra saha dışında

Bununla beraber kadınların mücadelesi sadece sahayla, havuzla, pistle kısıtlı değil. Öncelikle annelik-hijyen gibi konularda aynı bir desteğe ihtiyaçları var. Mesela Tokyo 2020'de, yakın dönemde anne olmuş sporcular bebeklerini emzirebilme iznini uzun bir uğraştan sonra koparttılar. Yine annelikten sonra spora devam etmek isteyen sporcuların sponsor desteğini

kaybetmesi gibi sorunlar yıllardır çözülmüş değil. Amerikalı atlet Allyson Felix gibi isimler bu amaçla çok sıkı bir mücadele veriyor. Keza Simone Biles gibi kadın jimnastikçilerin geçmişte uğradıkları tacizin yıllarca süren altı edilmesi gibi sorunlar da Tokyo'da yeniden gündeme geldi.

Ancak kadın sporunda çözümleri gereken asıl sorun yöneticilik ve antrenörlükle ilgili. Olimpiyatlar'da kadınlar her takım sporuna katılıyorlar. Sahada 5,6,8,11 kadın sporcu

1980'lere dek kadınların hâlâ birçok spor dalında yarışmasına izin yoktu. Tokyo 2020'deki sporcuların neredeyse yarısı kadınlardan oluştu

var. Ya kenarda? Kadın takımlarının çoğunluğunu yine erkek antrenörler çalıştırıyor. Örneğin Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 12 kadın voleybol takımından sadece ikisinin, Çin ve Japonya'nın antrenörleri kadın. Basketbolda kadın oranı biraz daha yüksek: 12'de altı. Ya hentbolda? 12'de bir. Açıkçası kadın takımlarında niye daha fazla kadın antrenör bulunmadığını anlamak mümkün değil. Belli ki takım yönetimi hâlâ bir camdan tavanla karşı karşıya kadınlar. Sporculuğu bıraktıktan sonra antrenörlük pozisyonu bulmakta zorlanıyorlar ya da erkek meslektaşlarına karşı birkaç adım geride başlıyorlar. Sanki bilgi, tecrübe ve liderlik

vasıflarına değilmişler gibi bir tavır söz konusu. Belki burada bir kota uygulamak, kadın antrenör zorunluluğu getirmek durumu değiştirebilir.

Bundan da önemli sorun ise dünya sporunun yönetiminde yatıyor. Dünyada sporun kurallarını koyanlar da, sporu yönetenler de ekseriyetle erkekler. Hatta uzun süre bu erkek egemen dünya kadınları bünyesinde kabul etmek istemedi. 1980'e kadar IOC'nin üyeleri arasında hiçbir kadın bulunmadığını söylesem şaşırırınız değil mi? Ama durum böyleydi. Bugün IOC'nin 102 daimi üyesinden 38'i kadın. Aralarında Yelena İsin-bayeva, Neval El Mutavakil gibi eski ünlü sporcular da var. IOC komisyonlarında kadın üye oranı yüzde 47'ye ulaşmış durumda. Yani yaklaşık 40 yılda IOC'nin yönetim yapısı fazlasıyla değişti. Buna karşılık henüz bir kadın başkan göremedik IOC'de. Mevcut başkan Thomas Bach'tan sonra bir kadın başkanın seçilmesi önemli bir dönüm noktası olabilir.

Elbette spor yönetimi deyince mesele IOC'yle bitmiyor. Yaz Olimpiyatları'nda temsil edilen 28 uluslararası federasyonun kaçında kadın başkan var biliyor musunuz? Sadece iki: Uluslararası Triatlon Birliği başkanı Marisol Casado ve Uluslararası Golf Federasyonu başkanı Annika Sörenstam. Geri kalan 26 federasyonun hepsinde yarışma kurallarından giyecekleri kıyafetlere kadar kadın sporcular hakkındaki tüm kararları erkek başkanlar ve erkek ağırlıklı yönetim kurulları alıyor. Bu yapı değişmeden kadın-erkek sporu arasındaki mali ve idari eşitsizliğin kapanması da kolay olmayacak. •

BU HAFTA SONU İZLENECEK BEŞ FİNAL

Boks kadınlar sinek sıklet ve welter sıklet finali 7 Ağustos Cumartesi

Türkiye için tarihi bir gün. Olimpiyatlar'a ilk kez katılan kadın boksörlerden Buse Naz Çakıroğlu ve Busenaz Sürmeneli finalde yumruk sallayacak. Sıkletlerinin favorisi iki boksörden Çakıroğlu Bulgar Krasteva, Sürmeneli ise Çinli Hong karşısında altın madalya için ringe çıkacak.

Atletizm kadınlar 10 bin metre finali 7 Ağustos Cumartesi

Hollandalı Sifan Hassan bir mucize için yine piste çıkacak. 1500 metre seçmelerinde düştüğü halde geri dönüp turu geçen, 5000 metrede şampiyon olan Hollandalı atlet bu kez 10000 metre finalinde Doğu Afrikalı rakipleriyle çekecek.

Erkekler basketbol finali 7 Ağustos Cumartesi

ABD bundan önceki üç Olimpiyat'a en iyi kadrolarla gelip tartışmasız şekilde altın madalyayı kazanmıştı. Ancak Tokyo'da ilk maçta Fransa'ya yenildiler. Altın madalyayla aralarında

en büyük engel Luka Dončić'li Slovenya ya da DeColo'lu Fransa olabilir.

Erkekler maraton 8 Ağustos Pazar

Tokyo'nun nemli havası sebebiyle Kuzey Japonya'daki Sapporo'da koşulacak maratonda dünya rekortmeni Kenyalı Eliud Kipchoge bakalım unvanını koruyabilecek mi? Bu yarışta üç Türk atleti Yavuz Ağralı, Polat Kemboi Arıkan ve Kaan Kigen Özbilen'i de izleyeceğiz.

Kadınlar voleybol finali 8 Ağustos Pazar

Türkiye'yi de burada görmek isterdik ama çeyrek finalde Güney Kore engelini aşamadık. Kadınlar voleybolun en iyisi Tokyo 2020'nin son müsabakalarından biri olan bu final maçında belli olacak. Son iki Olimpiyat'ın şampiyonu Brezilya unvanını ABD ya da Sırbistan'a karşı korumaya çalışacak. •

Tokyo'nun 5 kahramanı

Engelin hâkimleri Warholm ve McLaughlin

Engelin üstünden bu kadar hızlı geçilebildiğini görmemiştik daha evvel. Tokyo'da da her iki 400 metre engelli finalinde iki harika yarış izledik. Üstelik her iki yarışta da akla hayale sığmayan birer dünya rekoru kırdı. Erkeklerde Norveçli Karsten Warholm 29 yıldır kırılmayan dünya rekorunu önceki ay az farkla kırmıştı. Tokyo Olimpiyat Stadı'ndaysa rekoru ilk kez 46 saniyenin altına indirdi: 45.94. Aynı şekilde kadınlardaki rekortmen Amerikalı Sidney McLaughlin altın madalyayı kazanırken 51.46 saniyeyle bir kez daha dünya rekoru kırdı.

7 madalyalı şampiyon Emma McKeon

Avustralyalı yüzücü Emma McKeon, Tokyo'da girdiği her yarıştan madalya çıkarmayı başararak bir milli kahramana dönüştü. Öncelikle favori olduğu iki bireysel dalda, 50 metre ve 100 metre serbestte Olimpiyat rekoru kırarak şampiyon oldu. 100 kelebekte üçüncülüğe kaldı ama dört bayrak yarışında birden yüzerek iki altın, iki bronz kazanmayı başardı. Böylece 1952'deki Rus jimnastikçi Maria Gorohovskaya'dan sonra aynı Olimpiyatlar'da yedi madalya kazanan ikinci kadın sporcu olmayı da başardı.

Karışık takımlar

Tokyo 2020'nin en başarılı dalları kadınların ve erkeklerin bir arada yarıştığı karışık takım müsabakaları oldu. Atletizmdeki ve yüzmedeki karışık bayrak yarışlarının yanına triatlon ve judo-daki takım yarışları eklendi. Yarışan sporcular kadar izleyenler de çok memnun kaldı. Bir dahaki Olimpiyatlar'da mevcutların yanına yeni karışık yarışların eklendiğini de görebiliriz.

Tamberi ve Barşim'in çitadaki dostluğu

Atletizmde erkekler yüksek atlama Olimpiyat tarihinde ilk kez vuku bulan bir olaya şahitlik ettik. Yarışmanın iki favorisi Katarlı Mutaz Barşim ve İtalyan Gianmarco Tamberi 2.37 metrelik çitayı ilk haklarında geçtikten sonra 2.39'da taktılar. İkisi beraber lider durumdaydı ve şampiyonu belirleyecek bir baraj atlayışı yapmaları gerekiyordu. Ancak yarışma hâkemi Can Korkmazoğlu'nun "karar sizin: Baraj atlayışı mı yoksa beraber altın madalya mı?" sorusuna iki saniyelik bakışmadan sonra birbirlerine sarılarak karşılık verdiler. Ardından pistte çlgın bir kutlama izledik. İki yakın arkadaş böylece kürsünün en üst basamağını paylaşırken madalyalarını birbirine takma fırsatını da kaçırmadı.

En hızlı kadın Elaine Thompson

Olimpiyatlar'ın bir yıl ertelenmesi Elaine Thompson'ın bir efsaneye dönüşmesini sağladı. Jamaikalı sürat koşucusu Ro 2016'da hem 100 metrede hem 200 metrede şampiyon olmuştu. Ancak uzun bir sakatlık sürecinden sonra geçen yıl unvanını koruması uzak bir ihtimaldi. Bu yıl ise yeniden müthiş bir form grafiği yakaladı. Tokyo'da her iki dalda altın madalyaya uzanırken tarihin en hızlı ikinci atleti olmayı başardı. Ayrıca hem 100 metrede hem 200 metrede ikiye kez Olimpiyat şampiyonu olan ilk kadın atlet unvanına da kavuştu.

Tarla yerine *havuzda tarım*

Harun Malkoçlar Çeşme Ovacık'ta derin su kültürü teknolojisiyle tamamen suda üretim yapıyor. Tüm yeşillikler ve taze baharatlar suda üretiliyor. Malkoçlar “Rant peşinde koşulmasa, doğru tarım teknikleriyle Türkiye hem kendini hem Afrika'yı doyurur” diyor

ELİF ERGU
elif@gazeteksijen.com

Türkiye tarım topraklarını kaybediyor. TÜİK'in 2020 verilerine göre son 12 yılda çiftçi sayısı yüzde 48 azaldı. Tarım alanları da son 18 yılda yüzde 12.3'e düştü.

Türkiye, iklim değişikliğinin etkileri kuraklık ve su kıtlığının tehdidi altında. Tarıma yeni teknolojileri sokmaz, tarım arazilerini korumazsak 2030'dan sonra sıkıntılar katlanarak büyüyecek.

Çeşme Ovacık'ta tamamen yeni teknolojilerle donatılmış, derin su kültüründe topraksız tarım yapan Growponics Turkey'yi ziyaret ettim. Markanın Türkiye'deki kurucusu Harun Malkoçlar'la sohbet ettik. Serayı ve fideliği gezdik.

2019'da ilk denemeleri yaptıklarında da tesisi gezmiştim. 3 yılda çok yol alınmış. Neredeyse aklınıza gelebilecek tüm yeşil yapraklı bitkiler suda üretiliyor, fidelikte de ata tohumlarına sahip çıkılıyor.

Topraksız tarıma nasıl başladınız?

Ben aslında emeklilik planı yaparken bu işe girdim. Kendimi bir anda çok profesyonel yapılması gereken bir işin içinde buldum. 12 yıldır ailemle birlikte yazları Çeşme'ye geliyorduk. Çeşme'nin mikro iklimi, ortamı çok özel. Örneğin dün Menderes bölgesindeydim. 38 dereceyi gördüm, Çeşme 1 saatlik uzaklıkta, Çeşme Yarımadası'na dönünce nefes aldık, esinti var ve rutubet yok, sıcaklık seviyesi 1 saat uzaklıktan çok farklıydı. Çeme denildiğinde her ne kadar önce tatil ortamı akla gelse de; kavunu, enginarı, domatesi, bağları, zeytinlikleriyle, endemik bitkileriyle özel bir coğrafya. Biz yıllardır bunun farkında olarak, “Çeşme'de daha uzun nasıl kalınır?, Burada yaşarsak ne yaparız?” diye bakıyorduk. Eşim de çok istekliyd. Tarıma ilgi duyuyorduk. Önce araziyi aldık.

Hep toprakta tarım vardı aklınızda...

Aynen, ben yıllardır dış ticaretle uğraşıyorum. Çevremizdekilerin tavsiyelerini dinlerken dijital ortamda “topraksız tarım” bilgilerine ilgi duyup

Harun Malkoçlar, Yıldız Teknik Üniversitesi Kimya Mühendisliği mezunu. Southern New Hampshire Üniversitesi'nde de işletme mastını yapan Malkoçlar, profesyonel iş hayatında Alman ve Fransız şirketlerde deneyim kazandıktan sonra 2000 yılında kendi dış ticaret şirketi Vista'yı kurdu. 4 yıldır da ileri tarım teknolojileri şirketi Growponics'in Türkiye'deki ortağı, Growponics Sera Teknolojileri Türkiye Genel Müdürü.

araştırmalarımızı yoğunlaştırdık. Ve bugün iş ortaklığı yaptığımız Grow Ponics UK şirketiyle yazışmaya başladık. Biz buna başladığımızda Türkiye'de derin su kültüründe üretim yapan da yoktu. Halen oluklu sistem, dikey tarım gibi uygulamalar var ancak tamamen derin su kültüründe üretim yapan yok denecek kadar az.

Nedir bu “derin su kültürü” üretimi?

Tamamen suda üretim. Topraksız tarımı araştırmaya başlarken bu iş bizi mknatıs gibi çekti. Yatırım maliyeti vardı ancak bölgede bir ilki yapacaktık. Öncelikle bu işte hasatta verimlilik çok yüksek, çapa yok, sürdürülebilir tarım. Suda tarım yapılıyor ama su tasarrufu sağlıyor, tarım ilacı yok. Dünyanın kaynakları kısıtlı, iklim değişikliği baş gündem, bundan sonra nitelikli tarım çok daha önemli olacak. Malum dünya nüfusu artıyor, kaynaklar israf ediliyor. Uluslararası ortağımız GrowPonics dünyanın farklı yerlerinde derin su kültüründe bitki yetiştiriyor. Farklı yerlerdeki işlerini gezdik.

İlk ne kadarlık bir yatırım yaptınız?

Araziyi almıştık. İlk 1 milyon dolar yatırım yaptık. Sonra ikiye katlandı. Her işte olduğu gibi bu işte de durmak demek geri kalmak demek. İş dinamik, yeniliklere açık.

Bunun için için özel izin vs gerekiyor mu?

Burası derin su kültüründe yapılan ilk topraksız tarım tesisi. Bunun için izinler alındı, İl Tarım Müdürlüğü ve Çeşme Tarım Müdürlüğü çok destek verdi.

Derin su kültüründe üretimi anlatır mısınız?

Fidelikte fideleri yetiştiriyoruz. Sonra havuzlara aktarıyoruz. Bitkinin tüm kökleri havuzda. Bitki tüm besin ihtiyacını havuzun içindeki mineralerden, vitaminlerden ve gübrelerden alıyor. Toprağın içinde de mineraller, vitaminler, azot, fosfor ve potasyum var. Toprakta bunlar çok farklı oranlarda olabiliyor. Örneğin daha önce ektiğiniz bitkinin azot ihtiyacı çoks toprakta azot azalıyor. Bitkinin topraktan ne kadar azot aldığını bilmiyorsunuz. Suda üretimde ise biliyorsunuz. Biz su tanklarına

bitkilerin tüm ihtiyacı olan mineralleri veriyoruz. Azot ihtiyacı 3 gr ise bunu biz otomatik bir şekilde yapıyoruz. Biz suyu besliyoruz, bitki ihtiyacı olanı sudan alıyor. 20'den fazla minerali alıyor bitkiler. Bu olunca hep aynı kaliteyi yakalıyoruz. Bitki devamlı sudan beslendiği için hasar olmuyor. Suyu seven yeşillikleri suda hasarsız üretiliyor.

Yılda 1 milyon marul

Derin su kültüründe üretimde neler yetiştiriyor?

Tüm yaprağı yenilenebilir yeşillikleri 12 ay yetiştirebiliyoruz. Tüm taze baharatları 12 ay yetiştirebiliyoruz. En son sap kereviz denemesi de yaptık. Sulu ortamda yeşillik grubundan hepsi yetiştirilebilir. Maruldan fesleğene, farklı marul çeşitleri, reyhan vs...Hepsi.

Yumru sebze olmuyor...

Patates, havuç, pancar denemeleri de yaptık. Bunlar yumru sebzeler olduğu için çok farklı oluyor ancak yeşillikler gibi değil. Biz çiçek yetiştiriciliği denemeleri yaptık. Çok güzel sonuçlar alınıyor. Bu alanda yatırımlar olacağını da düşünüyorum.

Bu işi tarıma yeni girecek olanlara önerir misiniz?

30 yıllık iş insanıyım. “Kimsenin gücünün yetmediğini ya da kimsenin yapmadığını yapacağını” demişti bir büyüğüm. “Kimsenin gücünün yetmediğine benim de gücüm yetmez. Ama yapmadığını yapabilirim” diye düşündüm.

Biz burada birçok şeyi de millileştirdik. Yazılım dışında kurulum, ekipmanlar ve altyapı artık Türkiye'de yapılabilir. Bunu yapınca büyümeye de karar verdik. İşin başında olmak gerekiyor. Bu sistemin yatırım maliyeti başta yüksek. Bu işe girecekler bunu bilmeli. Ancak işletme ve üretim maliyetleri avantajlı. 4500 m2'de 8 kişiyle 12 ayda iş yapabiliyoruz. İnsanın fideyi eline alıp, köklenmesini bekledikten sonra bitkilerin büyümesini görmek büyük keyif.

Bulgaristan'da da tesis kuruyor

Çeşme'de başladınız bu işe, burada devam mı?

Devam. Burada büyüyoruz. Burada ata tohumu işine de girdik. Fideliliğimizi de kurduk. İşleme, paketle ve kurutma tesisimizi, soğuk hava depolarımızı kurduk. Kısa süre önce de Bulgaristan'da da bir şirket kurduk. Şimdi bu teknolojiyi oraya götürüyoruz.

Neden Bulgaristan?

Bulgaristan AB'nin önümüzdeki dönemde en büyük sebze ve meyve ambarı olacak.

Niye Türkiye olamıyor?

Güzel soru! Hem politik hem de bürokratik nedenler var. Bulgaristan bu işe odaklandı, tüm yasal düzenlemelerini yaptı, eğitimlerini gerçekleştiriyor. Devlet destekliyor. Bulgaristan AB entegrasyonu içinde tüm hazırlıklarını gerçekleştirdi. AB'nin 6-7 milyar euroluk tarım endüstrisine sağlayacağı hibeler ve krediler var Bulgaristan için. Bunlar da devreye girecek. Yeni teknolojileri getiriyorlar, tarımda yeniliğe açıklar.

Sizin için de yurt dışına açılma fırsatı değil mi?

Kesinlikle. Bizim için de gelecek yurtdışına açılmak. Biz Ovacık'ta fidelik de yaptık. Fidelikte yetiştirdiğimiz fideleri farklı yerlerde denedik. Hatta ilk mahsuller Bulgaristan'a ihrac edildi. 500 bin adet domates fidesini çiftçilere yolladık. Orada bizim domates fidelerini toprakta yetiştiriyorlar.

Suda tarım nasıl su tasarrufu sağlıyor toprakta tarıma göre?

Suyu hiç boşa harcamıyoruz. Bu sistem tamamen akıllı. Burada kuyudan suyu çıkarıyoruz. Çıkan su artılıyor. Artılan su bitkinin ihtiyacı olan mineraller vs ile havuzlara aktarılıyor. 24 saat kendi içinde besleme yaparak suyu bitkilerin yer aldığı havuzlara veriyoruz. Boşa su kullanılmıyor. Yaz kış sıcaklık farkından dolayı buharlaşan su ekleniyor. 5 havuzda 300 ton su var. Toprakta gerçekleşen tarımın yüzde 50'si kadar su kullanıyoruz. Hiç atığımız da yok.

Yılda ne kadar üretim yapıyorsunuz?

4500 m2'lik ilk alandayız. Yılda 1 milyon marul üretiliyor. Açık alanda dönümüne 6 bin fide dikilir. Biz 4500 m2'de, bir seferde 27 bin marul fidesi diyoruz. Senede 4-5 dikim de yapabi-

liyoruz. Marul 15-18 günde fide haline geliyor. Aktarıldıktan sonra 4 haftada yetiştiriyor. Kışın bu süreler biraz uzuyor. Bu aralar en çok fesleğen ekiliyor.

“Kayıp yok, hasar yok” yazılmış hep. Bu nasıl oluyor?

Sistemin en iyi yanı bu. Tohumu alıyoruz, fide haline getiriyoruz. Havuzlara koyuyoruz. Eğer bir hastalık olmazsa yüzde 100 verimle çalışıyoruz.

Hastalık hiç mi olmuyor?

Mevsimsel geçişlerde sıcaklık farklılıkları oluyor. Gece ve gündüz arasındaki sıcaklık farkı da etkileyebiliyor. Ancak önlem alıyoruz. Isıtma tesisatı da var burada. Hasarlı bitkiyi hemen fark ediyoruz. Böylece 12 ay üretim yapıyoruz.

Bu iş yapılırken kimyasal kullanılmıyor mu?

Kimyasal olarak ilaç konuşuluyorsa açık arazilerde ilaç çok daha fazla kullanılıyor. Bitkilerin sofraya gelebilmesi için ilaç kullanılıyor. Burada magnezyum, demir, potasyum diyorsanız bunları kimyasal olarak değerlendirmek lazım. Bunlar her insanın, hayvanın, bitkinin ihtiyacı olan elementler. Biz 12 ay buradayız. Bitki bozulduğunda hemen imha ediyoruz ya da bozulmadan hasat edip işleme alıyoruz. Bu yöntem “iyi tarım” uygulaması. İngiltere ve İsrail'in de bu işe giriş nedeni bu.

Burada yetişen ürünler daha pahalı değil mi? Müşterinin kimler?

Satış en zor tarafı diyebilirim. Bizimle proje geliştirmek isteyen çok yatırımcı geliyor. Ben onlara “ne üreteceksiniz ve nereye satacaksınız” diye soruyorum. Taze yeşillige her gün ihtiyacı olan tüketiciye gidiyoruz. Yeni yatırımımızla kendi ürünlerimizi paketliyoruz. Kendimiz salata yapıyoruz, temizliğini de yapıp satıyoruz. Kendi lojistik servisimiz var. Ege Bölgesi'nde oteller, restoranlar ve beach club'lara servisimiz oluyor. Her sabah 9.00'da adreslere salatalar teslim ediliyor. Çeşme'nin en ünlü beach'lerinin salatalarını biz veriyoruz. Ayrıca bölgedeki oteller de bizimle çalışıyor. Sözleşmeli tarım yaptığımız çiftçiler de var. Yurt dışında market zincirleri de ilgileniyor. Maydanoz ve dereotu bile ambalaja giriyor artık.

Gıda israfı ve atığı önlemek için ne yapıyorsunuz?

Atık konusu çok önemli. Yenilikleri takip ediliyoruz. Salatalarımız raf ömrünü uzatan ambalajlarla, modifiye ambalajlarla satılıyor. Hala maalesef plastik kullanılıyor. İngiltere'de kraft ambalaja geçiliyor. Kraft ambalajı Türkiye'de tedarik ediliyor. •

Araziler rant için değil üretim için açılmalı

Bu işe girdiniz. “Gelecek tarımda” diyen birisiniz artık. Sizce Türkiye'de en büyük eksiklik ne? Neden zaman içinde neredeyse her şeyi ithal eden bir ülke haline geldik?

Çiftçilik aile işi. Türkiye'de küçük arazilerde yapılan bir iş olarak görülüyor. Çiftçiler ürettiklerini satıp geçiniyorlar. Bu verimli bir model değil. Ayrıca yeni teknolojileri tarıma hızla sokmak, çiftçileri eğitmek gerekiyor. Maalesef Türkiye'de rant peşinde koşuluyor. Tarıma sahip çıkılmalı.

Türkiye Afrika'yı doyurur!

Bu yüzden de tarım arazilerinde büyük kayıp var. Verimlilik de düşük.

Türkiye'nin en büyük katma değer ihracatına sahip olabileceği iş gıdadır. Bu konu gelecekte de çok daha değerli olacak. Eğer bürokrasi kolaylaşır, boş araziler hakkını verecek insanlara verilirse Türkiye Afrika'yı doyurur. Doğru tarım yöntemleri seçilirse hem çiftçi profili değişir, hem ülke kazanır hem de topraklarımıza sahip çıkarız. Türkiye'nin gıda ithalatı yapmaması gerektiğine, her şeyi kendimizin yetiştirebileceğine inanım sonsuz.

Türkiye niye pesto sos ithal etsin?

Soğuk hava depoları, paketleme üniteleri...İşi nasıl geliştireceksiniz?

Fesleğen sosu yapmaya başladık. Çok fesleğen ekiyoruz. Püre haline getiriyoruz. Türkiye neden İtalya'dan fesleğen sosu alsın? Biliyorsunuz Türkiye'ye pesto sosu İtalya'dan ithal geliyor. Pesto sosta parmesan peyniri kullanılıyor, parmesan da üretiliyor Türkiye'de. EgePesto adıyla marka tescil ettik. Sonbaharda pazarlama

çalışmalarımız başlayacak. Ayrıca dereotu, maydanoz, nane kurutuyoruz. Sebze soslarına hazırlık yapıyoruz. 2022'de bu işi de büyüteceğiz.

Diğer yandan da tohum çoğaltmaya çalışıyoruz. Çeşme İlçe Tarım bize destek oluyor. Artvin'den ata tohumları getirildi buraya. Ata tohumlarından domates üretiliyor. Çeşme kavunu tohumlarına sahip çıkıyoruz. Enginar bu bölgeye çok özel. Diğer yerlerde yetişen enginarlara benze-

miyor. Geçen sene *Tarlada Enginar Kalmayacak* diye bir çalışma başlatıldı belediye tarafından. Bu çalışmalarını destekliyoruz. Bölgede kooperatif oluşturuluyor. Enginarların işlenmesi ve saklanması gerekiyor. Yalnızca kavanoz değil, vakumlu ambalaja da ihtiyaç var. 12 ay boyunca soğuk hava depolarında tutulup ihracat da yapılabilir. Buradaki üreticiyi de kalkındırmak gerekiyor. Bu alanda da yeni yatırımlarımız olabilir.

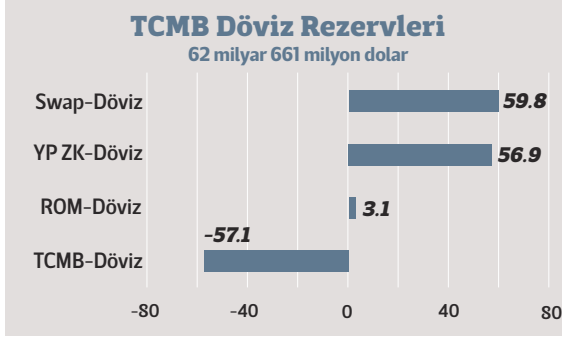
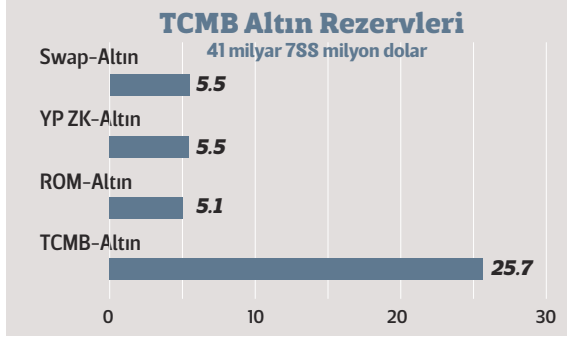
Son üç ayda ne oldu da TCMB rezervleri 17.8 milyar dolar yükseldi?

Merkez Bankası'nın altın dahil brüt rezervleri 105.7 milyar dolara çıktı. Rezerv artışında swap'lar ve Hazine'nin döviz borçlanmaları etkili oldu. 23 Ağustos'ta da IMF'den yaklaşık 6.4 milyar dolar karşılığı SDR gelecek. Hatırlatayım; bu da bir yükümlülük, yani borç

Haluk Bürümcekçi

Geçtiğimiz iki yıl boyunca toplam döviz rezervlerinde "malum nedenlerle" büyük kayıplar yaşayan Merkez Bankası, bu yıl Nisan sonuna kadar bu eğilimi korusa da, son aylarda rezervlerini önemli ölçüde artırmayı başarmış görünüyor. Bu yıla 94.6 milyar dolar seviyesinde giren altın dahil toplam rezervler Nisan sonunda 87.9 milyar dolara kadar düştükten sonra, takip eden üç ayda 17.8 milyar dolar artışla 105.7 milyar dolar seviyesine çıkmış (son hafta verisi yazımı hazırladığımızda açıklanmadığından kendi tahminime yer verdim) bulunuyor. İyi haberler bununla da sınırlı kalmıyor, IMF'nin üye ülkelerin merkez bankalarına toplamda 650 milyar dolarlık IMF parası (SDR-özel çekme hakları) aktarması planında son onayın geçtiğimiz günlerde alınması ile 23 Ağustos tarihinde Türkiye'nin IMF'deki yüzde 0.98 oranındaki kotası doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na (TCMB) 6.37 milyar dolar karşılığı SDR aktarılacak.

Daha önce de belirttiğim gibi, bu gelişme brüt rezervlerin artmasına yol açarken, aynı zamanda bir yükümlülük olduğundan net rezervleri etkilemeyecek.

Piyasalarda ise son aylarda gözlenen bu artış ve IMF katkısı ile gözlenecek artışın TL'yi destekleyen bir unsur olduğunu ve son günlerde dolar kurunun 8.30'lara geri çekilmesinde etkili olduğunu söyleyenler bulunuyor. Bu görüşe katılmadığımı, bu eğilimin daha çok küresel gelişmelerle güç kaybeden ABD Doları'nın gelişmekte olan ülkeler paralarına ilgiyi artırmasından kaynaklandığını belirtmeliyim. Bana göre, nasıl her rezerv düşüşü TL açısından olumsuz bir gelişme olarak etiketlenmezse, tersi durum da aynen geçerlidir. Burada önemli olan rezerv artışını mümkün kılan kanallardaki gelişmeleri yakından takip etmek ve ne ölçüde bu gelişmenin bir yükümlülük yaratmadan oluşabildiğini analiz

etmektir. Şunu demeye çalışıyorum; Hazine'nin döviz cinsi iç ve dış borçlanmalarını artırmaya ya da Merkez Bankası'nın yurt içi bankalar ve yabancı merkez bankaları ile yapılan swapları büyütmeye gibi işlemler bilanço kayıt usulleri ve IMF'nin rezerv tanımlarının bir lütfü olarak hem brüt hem de net rezervleri yükseltmektedir. Ama bu ne ölçüde sağlıklı bir rezerv birikimidir, çok tartışılır. Sonuçta bu şekilde sağlanan varlık artışlarının karşılığı dış borç yükümlülüğü olarak karşımıza çıkar. Bir diğer örnek; yurt içi bankaların yabancı para zorunlu karşılıklarını artırması brüt rezervi yükseltmekte ancak net rezervi değiştirmemektedir. Önemli olan brüt ve net rezervlerin, hanehalkının döviz tasarruflarını TL'ye çevirmesi ve benzer şekilde yabancı yatırımcıların TL cinsi varlıklara portföy yatırımlarını ve Türkiye'deki doğrudan yatırımlarını artırmalarını sağlayarak birikmesini

sağlamaktır. Bu konuda ise uzun süredir olumlu bir gelişmenin gözlenmediğini belirtmeliyim.

Bu bağlamda yazının geri kalan kısmında, bu yıl Ocak-Temmuz döneminde net rezerv artışına yol açan kanallardaki gelişmeleri ve son durumda TCMB rezervlerinin sahiplik durumunu aktarıyor olacağım.

Artış hangi kalemlerden?

Bilindiği gibi, yukarıda bahsettiğim kanallar dışında en önemli rezerv birikimi yolu TL olarak kullandırılan ihracat reeskont kredilerinin vadesinde döviz olarak tahsil edilmesidir. Bu yıl ilk yedi ayda (Temmuz ayı tüm verileri kesinleşmediğinden ilgili tabloda Ocak-Haziran gerçekleşmeleri verilmekte) bu kanaldan 9.1 milyar dolar giriş sağlandığı bilinmektedir. Yılın kalan dönemi için beklenti ise 10.1 milyar dolar daha girişle bu yıl rezervlere katkısı 19.9 milyar dolara taşımaktır. İkinci en

	Reeskont	BOTAŞ	Swap	Hazine net dış borç	Hazine döviz net iç borç	Toplam	Net uluslararası rezervler
2021							
Ocak	1.0	0.0	-2.7	3.2	-1.3	0.3	0.1
Şubat	0.9	0.0	-1.2	-0.7	2.1	1.1	0.2
Mart	1.1	0.0	1.8	-4.4	-1.7	-3.2	-3.7
Nisan	1.2	0.0	0.8	-0.6	0.2	1.6	1.8
Mayıs	1.3	0.0	-0.5	-0.2	-1.6	-1.0	0.6
Haziran	1.9	-0.3	5.1	1.2	0.4	8.3	7.7
Toplam	7.4	-0.3	3.2	-1.5	-1.8	7.1	6.5

yüksek katkı ise, swap işlemlerinden gelmiştir. Özellikle Çin Merkez Bankası'ndan sağlanan ilave 3.6 milyar dolar ve yurt içi bankalarla yapılan işlemlerin artması ile bu kanaldan ilk yedi ayda yaklaşık 4.2 milyar dolar giriş gözlenmiştir. Son iki ayda Hazine'nin döviz cinsi iç ve dış borçlanmasını belirgin artırması da rezervlere katkı sağlamıştır.

Bu gelişmelere rağmen sahiplik anlamında TCMB'nin altın ve brüt döviz rezervlerinin dağılımında önemli bir iyileşme sağlanamamıştır. Bankanın altın rezervleri içinde, yurt içi bankalar tarafından zorunlu karşılık ve Rezerv Opsiyon Mekanizması (ROM) kapsamında tutulan altın rezervleri toplam 10.5 milyar dolar ve bankalarla yapılan altın swap işlemlerinden gelen 5.5 milyar dolar düzeyinde bulunuyor. Bunları çıkardığımızda TCMB sahipliğindeki altın rezervi 25.7 milyar dolar olarak karşımıza çıkıyor. Toplam döviz

rezervleri ise 62.7 milyar dolar görünürken, bunun yaklaşık 15 milyar doları Hazine'nin döviz mevduatı, 60 milyar doları zorunlu karşılık ve ROM kapsamındaki bankalar tarafından tutulan kısım ve aynı tarih itibarı ile 59.8 milyar dolar olarak olarak açıklanan bankalar ve Merkez Bankaları ile yapılan döviz swaplarından oluşuyor.

Net rezerv - 57.1 milyar \$

Dolayısı ile, Bankanın kendine ait (satın aldığı) döviz rezervinin olmadığı ve hatta çok belirgin negatif (Hazine'nin döviz mevduatını düşmezsek -57.1 milyar dolar) düzeyinde kaldığı anlaşılmakta. Altın ve döviz toplamı olarak baktığımızda da, bankalardan zorunlu karşılık ve swap kanalları ile alınan kısmın 135.9 milyar dolara ulaştığı, yani TCMB'nin toplam 104.4 milyar dolar olan rezervinin çok üzerinde kalmaya devam ettiği hesaplanmaktadır. •

Görüntülü Bankacılık ile Kiraz Hesap'ta kazanma sırası sizde!

Fibabanka Mobil'i indirin, anında Kiraz Hesaplı olun.

%19,50
Hoş Geldin Faizi

Detaylı bilgi için QR kodu cep telefonunuzdan okutabilirsiniz.

Fibabanka

Hoş geldin faiz oranı brüt olup, Fibabanka Mobil ve İnternet Bankacılığı kanallarından 1.000.000 TL'ye kadar ilk defa açılan yeni TL Kiraz Hesap'ınız için 90 gün boyunca geçerlidir. Faiz ödemesi fibabanka.com.tr adresinde belirtilen tutar aralıklarına göre değişen vadesiz bakiyelerin üzerinde kalan tutarlar için gerçekleşir. Fibabanka A.Ş., ürün koşullarını ve faiz oranını dilediği zaman durdurma ve/veya değiştirme yetkisine sahiptir.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

Nüfus azalacak ama bir sebebi var

Nijerya, Hindistan'dan sonra en kalabalık ülke olacak. 2064'ten sonra dünya nüfusu azalacak. Ancak bu dönüşümün can sıkıcı nedenleri var. Bazı ülkelerde insanlar çocuk sahibi olamıyor çünkü çalışma saatleri uzun, konut ve eğitim çok pahalı

SARAH O'CONNOR

Annem doğduğunda dünya nüfusu 3 milyarın altındaydı. Ben doğduğumda yaklaşık 5 milyardı. Kızım doğduğunda ise yeryüzünde 7.7 milyar insan yaşıyordu. Ama kızım yeni bir çağın başlangıcına tanıklık edebilir: Gezegendeki insanların sayısı azalmaya başlayabilir.

Pandemi bazı ülkelerdeki doğum oranlarını görülmemiş oranda azalttı. İspanya'da 2020 yılının aralık ayında doğan bebek sayısı, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20 daha düşüktü ve kayıtların tutulmaya başladığı 1941 yılından bu yana en düşük seviye görüldü. Doğumlar İtalya'da yüzde 22, Fransa'da yüzde 13 oranında azaldı.

Her yerde yeni doğan sayısı az değil. Almanya gibi bazı ülkelerde küçük artışlar yaşandı. Pandeminin üreme üzerindeki etkisi de geçici olabilir. Ama dünyanın hemen her yerinde uzun vadede doğum oranının

azalacağı öngörüsü dikkat çekici.

Şu anda dünya nüfusunun neredeyse yarısının yaşadığı ülke ve bölgelerde, doğurganlık oranı, yani kadın başına ortalama bebek sayısı 2.1'lik "ikame oranının", yani dünya nüfusunun sabit kalmasını sağlayacak oranın altında.

2064'te zirve

Nüfusun hâlâ hızla arttığı Sahra Altı Afrika'da bile doğurganlık hızı 1970'lerde 6.8 iken şimdi 4.6'ya gerilemiş durumda. 2019 tarihli son BM Dünya Nüfusu Tahminleri raporuna göre, 2100 yılına gelindiğinde küresel nüfus yatay bir seyir izliyor olacak. Öte yandan geçen yıl The *Lancet*'te yayınlanan bir makale, dünya nüfusunun 2064 yılında 9.7 milyara yükselerek zirveyi göreceğini, ardından 2100'e gelindiğinde 8.8 milyara gerileyeceğini söylüyor.

Birçokları bunu gezegen için müjde olarak görebilir. Hızlı nüfus artışı çevrenin aşırı stres altına girmesinde pay sahibi oldu. Gelişmekte

Bazı ülkelerde gençler politikaların giderek daha kalabalık olan yaşlı nüfusun ihtiyaçlarına göre şekillendiğini düşünüyor.

olan ülkelerde doğurganlık oranının azalması, genellikle kadınların daha fazla eğitime ve fırsata erişimiyle ilişkilendiriliyor.

Önümüzdeki on yıllarda yaşlanan nüfusun masrafını ve bakımını karşılamakta zorlanması beklenen ülkeler, kalabalıklaşmaya devam eden yerlerden göç almayı tercih edebilir. *The Lancet*'in çalışmasına göre, 2100 yılında 201 milyon nüfuslu Nijerya, Hindistan'ın ardından dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olacak. Max Planck Demografik Araştırma Enstitüsü'nden araştırma görevlisi Joshua Wilde, "Dünyanın her yerinde Avrupa ve ABD'ye gelmek için can atan insanlar var; onları kabul edebiliriz" diyor.

Ama istesek bile zengin ülkelerdeki doğurganlığı "ikame oranı" seviyesine çekemeyebiliriz. Beş buçuk milyon nüfuslu Finlandiya ebeveynlerin çalışırken çocuk büyümesini kolaylaştıran sağlayan bir dizi politika uyguluyor. Yine de ülkedeki doğurganlık oranı ikame oranının epey altında. Finlandiya Nüfus Araştırmaları Enstitüsü'nden Anna Rotkirch, "Çocukları 16 yaşından küçük olan anne-babalar üzerine bir araştırma yaparak iş ve aile yaşamını nasıl birlikte götördüklerine baktık. En büyük derdimiz raporu ilginç hale getirmek oldu çünkü herkes halinden çok memnundu" diyor. "Gerçek cinsiyet eşitliğinin doğurganlık seviyesini artıracağına dair umut vardı, ama anne-babanın çalıştığı bu iki kariyerli düzende, ortalama doğurganlık oranı 1.5 seviyesinde kalacak gibi görünüyor. İnsanlar mutluydu bu durumu kötü sayabilir miyiz?"

"Fazla çalışmak erdem oldu"

Öte yandan sırf doğurganlık oranı azalıyor diye sevinmekle kalmayıp, bunun sebeplerine de bakmak gerek. Bazı ülkelerde insanlar istedikleri kadar çocuk sahibi olamıyor. Güney Kore'de doğurganlık oranı 1'in altına düşmüş durumda; çalışma saatleri çok uzun, konut ve eğitim çok pahalı ve anneler destek görmüyor. Seul Üniversitesi'nden

Yrd. Doç. Dr. Erin Hye-Won Kim, ekonomide hızlı kalkınma sağlayan sistemin bir yandan da toplumu stres altına soktuğunu belirtiyor: "Uzun sürelerle ve geç saatlere kadar çalışmak erdem haline geldi."

Ama stresli nesillerin sevinilecek yanı yok. Güney Kore bu açıdan ciddi sorun yaşasa da yalnız değil. *Financial Times*'in bu yıl başında tüm dünyadan gençler arasında yaptığı araştırmaya göre, katılımcıların birçoğu iş güvencesi ve konut sorunu yüzünden hiçbir zaman emekli olamama korkusunun yarattığı derin bir güvensizlik hissettiğini söyledi. Bazıları ise kendilerini çocuk yapacak kadar güvende hissetmediklerini belirtti.

Esas risk, ülkeler yaşlanıp nüfusları azaldıkça bu dinamiklerin bir kısır döngü yaratması. Gençler politikaların giderek daha kalabalık olan yaşlı

nüfusun ihtiyaçlarına göre şekillendiğini düşünüyor.

Nüfusun 2011'den itibaren azalmaya başladığı Japonya'da, Tokyo Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden profesör Hiroşi İşida'nın yaptığı anket, gençlerin şu anki yaşam standartlarından memnun, ama gelecek hakkında "çok daha ümitsiz"

olduğunu gösteriyor. Temple Üniversitesi Japonya kampüsünden Doç. Dr. Saçiko Horiguchi, "Siyasette fazla söz haklarının olmadığını biliyorlar; oyların çoğu yaşlılar tarafından kullanıldığı için siyaseti de yaşlılar yönlendiriyor, ayrıca bütün para da o kuşağa gidiyor" diyor. Önümüzdeki 100 yılın en büyük siyasi sorunlarından biri, bir yandan yaşlanan nüfusların ihtiyaçlarını karşılarken, diğer yandan gençlerin kendini umutlu ve güvende hissetmesini sağlamak olacak.

Kadınların kaç çocuk doğuracağını kontrol edemeyiz ve edilsin de istemeyiz. Ama çocuk yapmak birçok bakımdan geleceğe dönük inancı gösterir. Bazı insanlar istedikleri kadar çocuk yapamıyorsa, bu uyarıya kulak vermemiz gerekir. Dünyada zaten yeterince insan var diye düşünerek bu sorunu görmezden gelemeziz. ●

The Lancet'in yayınladığı bir makaleye göre, dünya nüfusu 2064 yılında 9.7 milyara yükselerek zirveyi görece, yüzyılın sonuna gelindiğinde ise 8.8 milyara gerileyecek.

13 MİLYAR TL

PORTFÖY BÜYÜKLÜĞÜ YERLİ VE BAĞIMSIZ OLARAK BAŞARDIK

Farklı yatırım enstrümanlarına profesyonel destek verebilmek bilgi ve deneyim gerektirir

İstanbul Portföy

✉ info@istanbulportfoy.com

☎ 0212 227 56 00

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

Johnson'ın zenginlerle dansı

Altı kişilik bir Financial Times ekibi, Başbakan Johnson'ın sağ kolu Elliot'ın kurduğu bağışçılar kulübünü ortaya çıkardı. Yüksek miktarlarda bağış yapanlar, ekonomiden pandemiye pek çok konuda başbakanın “kulağını çekebiliyor”

DANIEL DOMBEY

28 Haziran Pazartesi, Boris Johnson için sıkıntılı bir gündü. Birkaç gün önce Sağlık Bakanı Matt Hancock bir danışmanı ile ilişkisi sırasında koronavirüs kısıtlamalarını ihlal ettiği için istifa etmişti ve olayın siyasi yankıları devam ediyordu. Başbakan o akşam eşi Carrie ile birlikte Downing Street'teki yenilenmiş konutunda dinlenmek yerine, Londra'nın en varlıklı isimlerinden bazılarıyla buluşmak üzere Kensington'daki bir konağa gitti.

İçki ve kanepeler eşliğinde bahçe de dolananlar arasında, buluşmaya ev sahipliği yapan banker Rishi Khosla gibi, Muhafazakar Parti'nin büyük bağışçıları vardı. Johnson tarafından Lordlar Kamarası'na terfi edilinden günler sonra partiye 500 bin pound veren online ticaret devi Peter Crundas'ın yanı sıra, bu yıl partiye 250 bin pound bağışlayan, Shore Capital kurucusu Howard Shore da oradaydı.

Bunlar Johnson'ın iktidara gelmesine destek olmuş zengin insanlardan bazıları. Birçoğu aynı zamanda gizemli “Danışma Kurulu” üyeleri. Bugüne kadar bilinmeyen ve seçkin bağışçılardan oluşan bu grup, hükümetteki en güçlü kişilere sık sık ve doğrudan erişme ayrıcalığına sahipti.

Johnson sıcak karşılansa da buluşmaya katılanların aktardığına göre, bağışçılar gerek kabinedeki sorunlar gerekse ülkenin ekonomik gidişatı sebebiyle başbakanın kulağını çekmişti. Görüşmeler hakkında bilgi sahibi olan bir parti yetkilisi, “Devlet müdahalesinden bezmiş durumdalar” diyor. “En büyük bağışçılar Thatcher serbest piyasa yanlıları ve Boris'e karşı ağızlarına geleni söylemekten çekinmiyorlar.”

Johnson hep yaptığı gibi onlara duymak istedikleri şeyi, yani en yakın destekçilerini unutmadığını söyledi. Davetten ayrılmadan önce “özgürlük günü” kararının kesinlikle uygulanacağı sözünü verdi. Özgürlük günü, İngiltere'deki Covid-19 kısıtlamalarının çoğunun kaldırılacağı, epey tartışılan 19 Temmuz tarihi.

Daveti düzenleyen kişi Johnson değildi. Bu işi sosyete uzmanı Ben Elliot üstlenmişti. Elliot başbakan tarafından son seçimlerde partiye finansman sağlanması ve partinin hem bugün hem de yarın para sıkıntısı çekmemesi için görevlendirilmişti.

Madonna ve Jenifer Lopez'e servis

Kendini “yıldızların gönüllü hizmetkari” olarak tanımlayan Elliot, Quintessentially adlı şirketin sahibi olarak tanınıyor. Zenginlerin kaprisli isteklerine hizmet eden bu “konsiyerj” hizmetleri şirketi, Jennifer Lopez şerefine düzenlenecek bir parti için bir düzine albino tavus kuşu temin etmekten, Madonna'ya paketlerce karaağaç çayı

Cornwall düşesinin yeğeni Elliot (sağda), kendisini “yıldızların gönüllü hizmetkari” diye tanımlıyor. Tefirfatçılık ustası Elliot, artık Johnson için çalışıyor.

göttürmeye kadar birçok görev üstleniyor. Rock yıldızı Steve Winwood'un damadı olan 45 yaşındaki Elliot, 2011 yılında Financial Times'a verdiği röportajda, varlıklı müşterilere hizmette esas olanın “hangi iyilik için kiminle iletişime geçeceğini bilmek” olduğunu söylemişti.

Elliot döneminde Danışma Kurulu parti içinde en çok rağbet gören kulüp haline geldi; kurulun faaliyetlerine dair bilgi sahibi olanlara göre, üyeler ayda bir kez Johnson ve Maliye Bakanı Rishi Sunak ile bir araya gelebiliyor. Parti yetkilileri kurulun Johnson iktidara gelmeden önce oluşturduğunu söylese de kesin bir tarih vermiyor. Herhangi bir parti kaydında resmi olarak

adı geçmiyor. David Cameron dönemindeki bakanlardan biri, böyle bir kurulu “hiç duymadığını” söylüyor. Cornwall Düşesi Camilla'nın yeğeni olan Elliot, 2019 yılının Temmuz ayında Johnson tarafından Muhafazakar Parti eş-başkanlığına getirildi. O günden beri, Batı dünyasının en başarılı siyasi partisi olan Muhafazakarlara iktidarda tutacak finansmanı sağlayan operasyonun merkezinde yer alıyor. Parti yetkililerine göre, Elliot aynı zamanda Johnson'ın danışmanı ve finansal konularda zorlanan başbakana tavsiyelerde bulunuyor. Düzenli olarak buluşuyor, tenis ve squash kortlarında kozlarını paylaşıyorlar.

Cimriliğiyle ünlü ama her zaman parasız dolaşan Johnson'ın parayla ilişkisi berbat olabilir; ama Elliot

nin içindeler. 2000'lerin başında Elliot, Mayfair'deki Crown London Aspinalls kumarhanesinde zengin çevreler Ben ve Zac Goldsmith ile poker oynardı. Bu ekibin üyelerinden birine göre, aşağı yukarı aynı dönemlerde vurdumduymaz bir köşe yazarı ve yorumcuymken milletvekilliğine geçiş yapan Johnson da Aspinall klübünün bir parçasıydı. Ama Elliot müstakbel başbakanla hiç poker oynamadıklarını söylüyor.

Eşi kulüpte çalışıyor

Kulübün kurucusunun oğlu Damian Aspinall, aynı zamanda bir hayvan koruma kuruluşunu yönetiyor; Johnson'ın şimdiki eşi Carrie kısa süre önce bu kuruluşta iletişim direktörlüğüne getirildi. Goldsmith kardeşlerin babası James, Avrupa Birliği'ne muhalif bir finansçıydı. Risk düşkünlüğü, Eton College ve Brexit, grubu birbirine bağladı. Tarafra yakın biri, “Birbirlerini kollarlar” diyor.

Elliot ilişki kurmadaki becerisi ve Quintessentially'deki başarıları nedeniyle iş dünyasındaki meslektaşları tarafından “her yere giren adam” olarak tanınıyordu. Geçen sene Chicagolu bir reklamcı FT'ye yaptığı açıklamada, kendisine yıllık 8 bin 500 dolardan başlayıp 40 bin dolara ulaşan üç farklı Quintessentially üyeliği önerildiğini söyledi. “Quintessence” adındaki 13 ay süreli, davetlilere özel bu pakette Buckingham Sarayı'nda akşam yemeği, Sundance ve Cannes Film Festivaline VIP paketler, ayrıca Richard Branson'la Karayiplerdeki adasında tenis turnuvası yer alıyormuş.

Sihirli rakam: 250 bin

Görünüşe bakılırsa Elliot iki yıl önce göreve gelişinden bu yana siyaset arenasında da benzer bir model uyguluyor; bu kez lüks tatil rotaları yerine Johnson'a erişim sağlıyor. Kendine has bir cazibesi olduğu söylenen Elliot, potansiyel bağışçılara işçi sınıfının taklidini yaparak seslenip hemen ardından sert bir tavır takılabiliyor. CP genel merkezinden bir yetkili onun için “Çok etkileyici biri”

diyor ve hem bağışçıları hem de CP personelinin aynı şekilde tersleyebildiğini söylüyor. “Bağışçıların gırtlığına çöküp paralarını alıyor. Para peşinde koşarken ‘Bu parayı bize borçlusun, bu parayı vereceğine söz vermiştin’ gibi dobra ifadeler kullanabiliyor. İcra memuru gibi.”

Elliot, Johnson'ın her istediğini yaptı ve Muhafazakar Parti'yi seçim kazanan ve müthiş fonlanan bir makineye dönüştürdü. 2019'da Johnson'ın zaferine kadar parti 37.4 milyon pound bağışla rekor kırdı ve ana muhalefetteki İşçi Partisi'ni üçe katladı. Son bağış listelerinde 250 sayısına sık rastlanıyor. Sekiz parti bağışçısı 2020 yılında tam 250 bin pound vermiş. 2021'de de şu ana kadar en az bu miktarda bağış yapan üç kişi var. ●

Neye kaç para harcandı

17.9 milyon pound: Emlak ve imar bağlantılı bağışçıların, Johnson'ın başbakan olmasından bu yana partiye yaptığı bağış miktarı

275 bin pound: Johnson'ın haftalık köşe yazıları karşılığında Daily Telegraph'tan aldığı yıllık ücret

4 bin 250 pound: Oxfordshire'daki kır evinin aylık kira getirisi

En az 88 bin pound: Johnson'ın “Shakespeare: The Riddle of Genius” kitabı için aldığı avans

250 bin pound: Sekiz parti bağışçısının 2020 yılında partiye bağışladığı net tutar

2.7 milyon pound: Johnson'ın sekiz yıllık belediye başkanlığı dönemindeki ek gelirleri

1.2 milyon pound: Johnson ve eşi Carrie Symonds'un güney Londra'daki evlerine ödedikleri tutar

157 bin 372 pound: Yıllık başbakan maaşı

İngiliz demokrasisi satılık mı?

Financial Times, Boris Johnson ile ilgili haberinin ardından yayınladığı başyazıda “seçkin siyasi bağışçılardan oluşan karanlık grubu” ele alarak böyle sordu

İngiliz demokrasisi satılık mı? Finansçılardan ve kodamanlardan oluşan bir grup, 250 bin pounda ulaşan ciddi bağışlarda bulunarak Başbakan Boris Johnson'ın ve Maliye Bakanı Rishi Sunak'ın göz bebeği olan, Danışma Kurulu adındaki, sadece davetlilerin katılabildiği bir kulübe üye olmaya hak kazandılar. Grup içinde konuşulanların kaydı yok. Kimlerin üye olduğu net değil. Hatta kurulun varlığı bile kayıtlara geçmemiş; asıl sorun da bu.

Ne olduğu belirsiz bir ayrıcalıklı erişim söz konusu. Bu, yönetim ve hükümetin işleyişi için ciddi bir sorun; kayırmacılık ve yozlaşmışlık algısını daha da artırıyor.

Son yıllarda emlak sektöründen partiye gelen maddi desteğin oranı tüm bağışların dörtte birine ulaştı. Johnson'ın selefi Theresa May döneminde bu oran en çok yüzde 12'ye çıkmıştı.

O halde alarm zilleri çalma zamanı: Johnson yıl-da 300 bin konut inşaatını hedefleyen yeni bir imar

planını meclisten geçirmek için bastırıyor ve bu politika en çok partinin en büyük destekçilerine yarayacak. Elbette İngiltere'de bir konut krizi var ve süregelen arz darlığının bunda etkisi büyük. Ancak Johnson'ın planı, tarım arazilerini kullanan parti destekçilerini soğutabilir. Ayrıca bu durum hükümetin biyoçeşitliliği iyileştirme amacıyla da çelişiyor. Tek bir sektörden aşırı bağış almanın getirdiği ikilemlerden biri de bu: Johnson izlediği siyasette

samimi olsa bile, kararının nedenleri sorgulanacak.

Partinin güçlenen mali durumunda eş-başkan Ben Elliot'ın da ciddi payı var. Cornwall Düşesi'ni yeğeni olan Elliot, cemiyet içindeki bağlantılarını kullanarak Quintessentially adında bir konsiyerj hizmetleri şirketi kurdu. Zenginlerin kaprisli isteklerini yerine getirmek bir şirket için kârlı bir iş olabilir. Ancak devlet söz konusu olunca, servet yoluyla her yere erişim sağlamak o kadar da hoş durmuyor.

Manta efsanesi geri dönüyor

Opel, elektrikliye geçiş stratejisinde bir sonraki adıma geçiyor. Alman marka bu yıl öncelikle Avrupa'da 9 elektrikli model sunacak. Tüm Opel modellerinin 2024'ye kadar elektrikli versiyonlara kavuşması hedefleniyor. 2028 yılı itibarıyla

Opel Avrupa'da elektrikli markaya dönüşecek. Şirket, dünyanın en büyük otomotiv pazarı olan Çin'de de tamamen elektrikli marka olarak yer almayı planlıyor. Opel'in en büyük sürprizi efsane modeli Manta'nın yüzde 100 elektrikli versiyonu olacak.

Yeni bir markaya dönüşecek

Mercedes-Benz, 10 yıl içinde tüm pazarlarda tamamen elektrikliye geçmek için çalışmalarını hızlandırdı. Mercedes-Benz 2022-2030 yılları arasında elektrikli teknolojisine 40 milyar eurodan fazla yatırım yapacak. 2025'ten itibaren

üretilecek tüm yeni platformlar sadece elektrikli altyapıya sahip olacak. Mercedes-Benz, ortaklarıyla 8 adet batarya tesisi kurmayı planlıyor. En son amiral gemisi EQS'i tanıtan şirket, e-Citan ile E-Serisi'nin elektrikli EQE'yi lanse edecek.

Kiralık otodan 'elektrik' aldık

AUTO AJANS

Mete Tansu

metetansu@gazeteoksijen.com

Araç kiralamada dizelin yerini hibrit ve elektrikli alıyor. Filolarda elektrikli modellerin sayısı hızla artıyor. Tüketicilere günlük kiralamada Renault Zoe, Jaguar I-PACE, BMW i3 ve iX3, MG ZS EV, Porsche Taycan seçenekleri sunuluyor

Türkiye otomobil pazarında dizelin payı yüzde 20'lere kadar gerilerken, bireysel müşterilerin yanı sıra araç kiralama şirketleri de alternatif yakıtlı araçlara yöneliyor. Operasyonel filo kiralama sektöründe dizelin yerini hibrit ve elektrikli alıyor. Kiralama şirketleri araç parkını alternatif yakıtlılarla büyütürken, hibrit ile elektriklilerin payı yüzde 4'e yaklaştı. Günlük kiralamada da tüketicilere elektrikli araç seçeneği sunulmaya başlandı. Birçok şirket, filolarına önemli sayıda elektrikli model kattı. Tüketiciler benzinli ve dizel araçlara göre fiyatları daha yüksek olan elektrikli kiralama yoluyla deneyimleyebiliyor. Çevreci imajını güçlen-

dirmek ve karbon ayak izini azaltmak isteyen firmaların son dönemde alternatif yakıtlı araçları tercih etmesi de gözlerden kaçmıyor. Yakıt maliyeti, çevreci imajı ve artan menzile, elektrikli kiralamada popüler olmasını sağlıyor.

Altyapıyı da kuruyorlar

Özellikle son dönemde araç kiralama şirketlerinin elektrikli yatırımları dikkati çekiyor.

Dizelden daha ucuza geliyor

Elektrikli araçların kiralama fiyatları birçok benzinli ve dizel modelden daha uygun. Enterprise Türkiye'de BMW iX3 günlük 1.554 TL'ye, MG ZS EV 628 TL'ye kiralanabiliyor. Skoda Kamiq'in 644 TL, Mercedes E-Serisi dizelin 1.818

Enterprise Türkiye, filosuna 75 adet elektrikli BMW iX3 dahil etti. Bu yatırımla birlikte Türkiye'nin en büyük elektrikli araç filosuna sahip markası Enterprise oldu. Şirket önümüzdeki dönemde elektrikli araç sayısını 200 adede çıkarmayı hedefliyor. LeasePlan Türkiye, filosunu MG ZS EV ile genişletti. Elektrikli MG SUV'lar LeasePlan'ın online kiralama

kanalı tıklakirala.com ve diğer satış kanallarında kiralamaya sunuldu. Avis de elektrikli araç uygulaması 'Avis Green' ile

müşterilerine BMW i3 ile Jaguar I-PACE kiralyor. Otoplan, Türkiye'nin en çok satan elektrikli modeli Taycan'ı

ürün gamında bulunduruyor. Uzun dönemli kiralamada ise Intercity, şirketlere BMW iX3, Renault Zoe ve Jaguar I-PACE alternatifleri sunuyor. DRD Filo Kiralama da müşterilerinden elektrikli talebi gelmesi durumunda araç tedarik ediyor. Şirketler sadece kiralamakla kalmıyor, müşterilerine alt yapı desteği de sağlıyor. Şarj olanakları konusunda soru işareti yaşayanlara ofis ya da evlerine şarj üniteleri kurulması konusunda hizmet veriyorlar. •

Avrupa'nın en çok satan modelleri

Avrupa'da yılın ilk yarısında elektrikli otomobil satışları yüzde 124 artışla 483 bin 304 adede ulaşarak rekor kırdı. Yüzde 100 elektrikli-lerin payı yüzde 7.5'e ulaştı. Geçen yılın aynı döneminde bu oran yüzde 3.5'ti. Almanya, İngiltere, Fransa, Norveç ve İtalya en büyük pazarlar olarak sıralandı. İlk 6 ayda Tesla Model 3 en fazla satan elektrikli olurken, Volkswagen'in

iki modeli ilk 5'te yer aldı. İlk 10 şöyle oluştu: Model 3 (65.976 adet), VW ID.3 (30.292 adet), Renault Zoe (30.126 adet), VW ID.4 (24.204 adet), Hyundai Kona EV (22.234 adet), Kia Niro (20.941 adet), Peugeot e-208 (20.194 adet), Fiat 500 (18.828 adet), VW e-up (17.838 adet), Nissan Leaf (15.640 adet). •

'Ne veriyim ağbime' diyen garson yerine 'QR kod'u ile sipariş

Dışarıda yemeğe çıkmak 'çevrim dışı' bir etkinlik olarak kabul edilir. Oysa artık bir mekanda 'QR kod'u ile verilen yemek siparişi sayesinde 'veri pazarı'nın bir ürünü oluyoruz

Levent Ertem

leventmetre@gmail.com

Pandemi döneminde hayatımıza giren önemli yeniliklerden biri de **QR kod** uygulaması oldu. Evet, **QR kod** 'sistem olarak' çok daha önceleri de vardı ama yaygın kullanımı hatta patlama yaşaması tamamen **Covid-19** ile değişen alışkanlıklarımız sonrası oldu. Yani **"Aman virüs var, kağıt menüleri ellemeyelim şuna dijitalden bakalım"** demeseydik bu kadar yaygınlaşmayacaktı. Şimdi mahalle kafelerinden en büyük restoranlara, kağıt menü kullanan mekan pek kalmadı. **New York Times**'ın teknoloji sayfasında görüşlerine yer verilen **San Francisco**'daki **Teeth Bar** adlı mekanın sahibi, "13 yıldır bu sektördeyim. Hiç bu kadar hızlı yerleşen bir yenilik görmemiştim" diyor.

Bedava olanın hep bir bedeli olmuştur

Müşteri menüleri cep telefonundan bakıyor, işletmeci de menü bastırma derdinden kurtuluyor. İlk bakışta herkes için pratik bir **'yaşam tarzı'** değilmiş gibi geliyor değil mi?..

Evet ama o kadar basit değil. Dijital dünyada **'bedavanın'** ya da **'pratikliğin'** genellikle bir bedeli olduğunu hepimiz biliyoruz. QR kodu ile yemek sipariş ederken de bir tüketici olarak bu bedeli ödemeye hazırlanır.

Nasıl mı?.. Biliyoruz ki **'Big Brother'** her adımımızı takip etmeyi çok sever. 3-5 arkadaş, sosyalleşmek için bir araya geldiğimizde peşimizi bırakacak değil ya. Hatta telefonlara hiç bakmadan eşinizle baş başa bir yemek hayali bile kursanız, o menüden siparişi vermek için o **QR kodu** taratmanız yeter de artar bile. Biliniz ki o menüler artık size sadece yemek listesi ve fiyatları göstermekle kalmıyor. Çünkü telefonunuz menüyü görmeniz için çoğunlukla sizi bir internet sitesine (URL adre-

sine) yönlendiriyor. Yani açılan pencere ile gittiğiniz yerin tüm kişisel bilgilerinizi toplayan diğer internet adreslerinden hiçbir farkı yok. **Google**'in izini ya da izinsiz topladığı verilerin yanında bu sadece bir aperiye sayılır. Bulduğunuz lokasyondan, ilgilendiğiniz yemeklere kadar tüm bilgilerinizi paylaşmaya o an başlıyorsunuz. Şimdilik tabii ki mahalledeki pastanenin menüsünü yönlendirdiği internet sitesinin bu kadar kapsamlı veri toplamasını beklemiyoruz.

Bu yemeği sevenler bunları da seviyor!

Fakat küreselleşen dünyada yarın **Coca-Cola**, **Starbucks**, **Unilever** ya da **alkollü içki markaları** bu işe girecek. Yani mahalle bakkalının tabelası nasıl bira markalarının renklerini yansıtıyorsa en ufak kafelerin **QR kodlu** menüleri de bu büyüklerin iş birliği ile hazırlanacak. Çünkü biliyoruz ki küresel markalar için **'büyük veri'** (big data) artık paha biçilmez bir değer. Yani müşterisinin tüketim alışkanlıklarını ortak havuzda toplayabilen gıda devleri rekabette öne çıkacak. Kartlı ödeme sistemlerinin de bu zincire bağlı olduğunu düşünürsek tüketici olarak harcama alışkanlıklarımızı da kendi ellerimizle paylaşmış olacağız. Yemek seçimlerimiz, gelir durumumuz, ne sıklıkla dışarıda yemek yediğimiz, beslenme tercihlerimiz, patates kırtarmasını sevip sevmeyeceğimiz, hatta temel sağlık verilerimiz bile zincir restoran ve gıda perakendecilerinin veri havuzuna dolacak. **IMDb**'deki **"Bu filmi beğenenler bunları da beğendi"** gibi önerileri yakın gelecekte restoran menülerinde göreceğiz. Bazen **"ne yesem"** diye kafa yormak yerine, yapay zekanın önceki tercihlerime göre bana önerdiği spesiyali deneyeceğim. Zaten ben genelde **'şefin tavsiyeleri-ni'** pek seçmem.

Kim bilir, belki de bu sayede garsonun **"Ne veriyim ağbime?"** muhabbetinden çok daha **'sonuç odaklı'** dijital yemek deneyimleri yaşayacağız. •

Oksijen

Yıl: 1 Sayı: 30

İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu

Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devecioğlu

İsmail Yuvaçan, Umut Alphan, İlke Gürsoy, Ali Kayalar

Tasarım: Cüneyt Çomoğlu

Haber Araştırma: Öge Demirkan

Dijital Platformlar: Elçin Yahşi

Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar

Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu

Reklam Koordinatörü: Ceyda Sezer

Reklam Rezervasyon: Şule Tutsak stutsak@gazeteoksijen.com

Yönetim Yeri:

Haftalık Yayıncılık AŞ

Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21

Beşiktaş 34330 İstanbul

Telefon: 0212 290 60 00

E-posta: reklam@gazeteoksijen.com

Baskı: Turkuvaz Haberleşme

Yayıncılık AŞ

Güzeltpe Mahallesi Mareşal Fevzi

Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060

Eyüpsultan/İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım

Pazarlama AŞ

Güzeltpe Mahallesi Mareşal

Fevzi Çakmak Caddesi B Blok

No 29/1/1 34060

Eyüpsultan/İstanbul

Haftalık Oksijen

yerel süreli yayındır.

Türkiye Çin'den sonra en büyük manyezit rezervlerine sahip ülke. Manyezit metal, cam, seramik, çimento sektörleri başta olmak üzere farklı alanlarda ateşe dayanıklı ürünlerde kullanılıyor.

Kız kardeşler madeni!

Onlar ekmeğini taştan çıkaran, “maden işi erkek işidir” algısını kıran kadınlar. Hayat mücadelesi içinde madenin tozunu yutan Eskişehirli madenci kadınları Sabancı Vakfı destekliyor

Mesleğin cinsiyeti yoktur, kadınlar her işi yapar. İşte buna çok özel bir örnek. “Maden işi erkek işidir!” algısını yıkan kadınlar. Madenci Kadınlar Dayanışma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, Eskişehir'in Nemli Köyü'nde bulunan yer üstü manyezit madeninde çalışan kadınlar tarafından kuruldu. Maden mühendisi Canan Geçit'in öncülük ettiği bu dernek, “Kadınlar İşleriyle Madeni Aydınlatıyor” projesini yürütüyor. Dernek, madenci kadınlara dikkat çekmek, onların sağlık sorunlarına çözüm bulmak, kadınların eğitim almalarını sağlamayı hedefliyor. Özellikle Türkiye gibi “kadının yerinin evi” olduğu inancının yaygın olduğu bir toplumda kadınların isterlerse her işi başara-caklarını gösteren güzel bir örnek.

Bu özel örnek, Türkiye'nin farklı bölgelerinden kadın, genç, engelli ve dezavantajlı kesimlerin toplumsal gelişmeye katkıda bulunacak projelerini destekleyen Sabancı Vakfı tarafından destekleniyor.

15 yılda 183 projeye 32 milyon lira kaynak aktaran vakıf, manyezit madenindeki kadınları güçlendirmeyi hedefliyor. 103 madenci kadının üye olduğu dernekteki kadınları da dinledik:

Maden işini ev işine tercih ederim

Sevgi Şanlı: “45 yaşındayım. Eşim işten çıkarılınca eve katkıda bulunmak için madende çalışmaya başladım. Madende çalıştığımı

söyleyince “Nasıl yani? Yer altı mı?” diye soruyorlar. “Ev işi mi yoksa madende çalışmak mı?” dersiniz cevabım madende çalışmak.”

4 kardeş aynı madende

Ayşe Kutlu: “45 yaşındayım, 3 çocuk annesiyim. Eşimden ayrıldım. 4 yıldır burada çalışıyorum. 4 kardeş aynı madende çalışıyoruz. Hep birlikte güvenli çalışmak çok güzel.”

Herkes erkek işi olarak gördü

Gülşen Erdemir: “48 yaşındayım. Çocuklar büyüyünce eve katkı olması için madende çalışmaya karar verdim. Herkes erkek işi olarak gördü ve yapamayacağımı söyledi. Ama ben inandım ve başardım. Çok ses olmasına rağmen kulaklıklarımız var. Soğuk olmasına rağmen ısıtıcılarımız var. Ama en önemlisi birbirimize saygımız ve sevgimiz var.”

Hiçbir iş görüldüğü gibi değil

Gülzade Elmas: “49 yaşındayım. Evliyim ve iki çocuk annesiyim. Eşim emekli. Bir gün madende çalışan iki komşum geldi. “Sen niye burada boş boş oturuyorsun?” dediler. İlk başladığım yıllarda kimse madenciligi

bilmiyordu. ‘Erkek işi değil mi? Kadınlara göre değil’ diyorlardı. Hiçbir iş görüldüğü gibi değildir. İşimizin en zor tarafı, ‘Bu iş erkekler yapıyor’ diye bilinmesi. Zor koşullara rağmen biz de varız diyebiliyoruz.”

Gururla madenciyim diyorum

Lütfiye Tombak: “47 yaşındayım. Madende jeneratör bakım servisinde çalışıyorum. Çevremdekiler başta nasıl bir yerde çalıştığımı, madenin nasıl çıktığını soruyorlardı. Şimdi bile ilk kez tanıştığım insanlar ‘nasıl ya?’ diye tepki veriyor. Ama ben gururla ‘Ben madenciyim ve madende ekmeğimi taştan kazanıyorum’ diyorum.”

Kadın madende mi çalışır?

Zehra Güleç: “46 yaşındayım, eşimin işleri bozulmuştu, bir işte sigortasız olarak çalışıyordum. Sigortam olsun istiyordum. Lütfiye Hanım ile durakta karşılaştık, bir gün ondan “Eğer madene işçi ihtiyacı olursa beni alır mısınız” diye rica ettim. Birkaç gün sonra aradı. 5 yıl oldu. ‘Kadın madende mi çalışır?’ diyorlar, “Madende çalışıyoruz” deyince ellerimizi görmek isteyenler bile oluyor.

Eşime inat madene girdim

Nergis Akçay: “12 yıldır çeşitli madenlerde çalışıyorum, 45 yaşındayım. Eşimin ‘yapamazsın’ telkinlerine inat ‘yaparım’ diyerek başladım. Burada çalışan kadınların tümü çok güçlü kadınlar. Kadınlar isterse her işi başarabilirler. •

Wall Street, La Liga’nın yüzde 10’unu istiyor

2008 krizinden bu yana yaşanan para basma furiasıyla inanılmaz miktarlarda fon biriktiren Amerikan sermaye piyasaları şirket satın almalarında sınır tanımıyor. Amerikan özel sermaye şirketi (Private Equity) CVC Capital Partners, dünyaca ünlü İspanya Futbol Ligi La Liga’nın yaklaşık yüzde 10 hissesini satın almak istiyor. İspanya İkinci Ligi’ni de kapsayan anlaşma gerçekleşirse CVC 2.7 milyar euro yatırım yapacak.

La Liga Impulso adı verilen anlaşmaya göre liglerin yönetimi için yeni bir kurumsal yapı kurulacak. CVC’nin ortak olacağı bu yapı liglerin naklen yayın, sponsorluk ve dijital haklarının sahibi olacak.

Finansal Times’ın haberine göre önümüzdeki 3 yıl içinde kulüplere toplam 2.5 milyar euroluk fon akışı sağlanacak. İspanya’nın en başarılı ve en değerli iki kulübü Barcelona ve Real Madrid 260’ar milyon euroyla bu fon akışından aslan

payını alacaklar.

Haberin duyulmasının ardından gelen bilgilere göre Real Madrid anlaşmaya karşı çıkıyor. İşin ilginç yanı; bizdeki Kulüpler Birliği benzeri bir yapı olan 14 üyeli La Liga Comision Delegada’da Real Madrid ve Barcelona yer almıyor. Comision Delegada her iki ligdeki 42 kulübü ilgilendiren anlaşmayı oy birliğiyle onayladı. Anlaşma önümüzdeki hafta

42 kulübün oylarına sunulacak. Bu aşamada oybirliği aranmasa da, iki dev kulübün safına katılacak başka kulüpler olup olmayacağı en büyük merak konusu.

CVC, geçen yıl İtalya birinci ligi Serie A için benzer bir anlaşma sağlamış, ancak ligin elit kulüplerinin karşı çıkması üye-

Amerikan sermayeli CVC Capital Partners İspanya birinci ligi La Liga’ya 24.2 milyar Euro değer biçti. Real Madrid’in karşı çıktığı anlaşmanın nasıl sonuçlanacağı merakla bekleniyor

rine plan rafa kalkmıştı. Bu yılın mayıs ayında da CVC ile birlikte Bridgepoint, ICG ve KKR, Almanya birinci ve ikinci ligleri için teklif yarışına girmiş, ancak Avrupa’nın diğer önemli liglerine göre finansal olarak daha iyi durumda olan Alman kulüpleri anlaşmaya karşı çıkmışlardı. Bu kararda, çoğu Alman kulübünün yüzde 50 artı bir hissesinin taraftarlara ait kurumsal yapılarda olması etkili olmuştu.

Tenise de göz dikti!

CVC, Haziran ayında aynı hamleyi tenis için yapmıştı. Dünyanın en önemli tenis organizasyonları olan ATP ve WTA’yı “One Tennis” çatısı altında toplamayı öneren CVC, bu yapının yüzde 15 hissesine 600 milyon dolar teklif etmişti.

ATP, her yıl 31 ülkede 64 turnuva düzenlerken, efsane kadın tenisçi Billy Jean King’in kurduğu kadın tenisçileri çatısı altında barındıran WTA da yılda 50’nin üzerinde turnuvanın organizatörü. Son 20 yılın en iyi tenis oyuncusu olarak kabul edilen Roger Federer ile Billy Jean King ATP ile WTA’nın birleşmesine destek veriyor. •

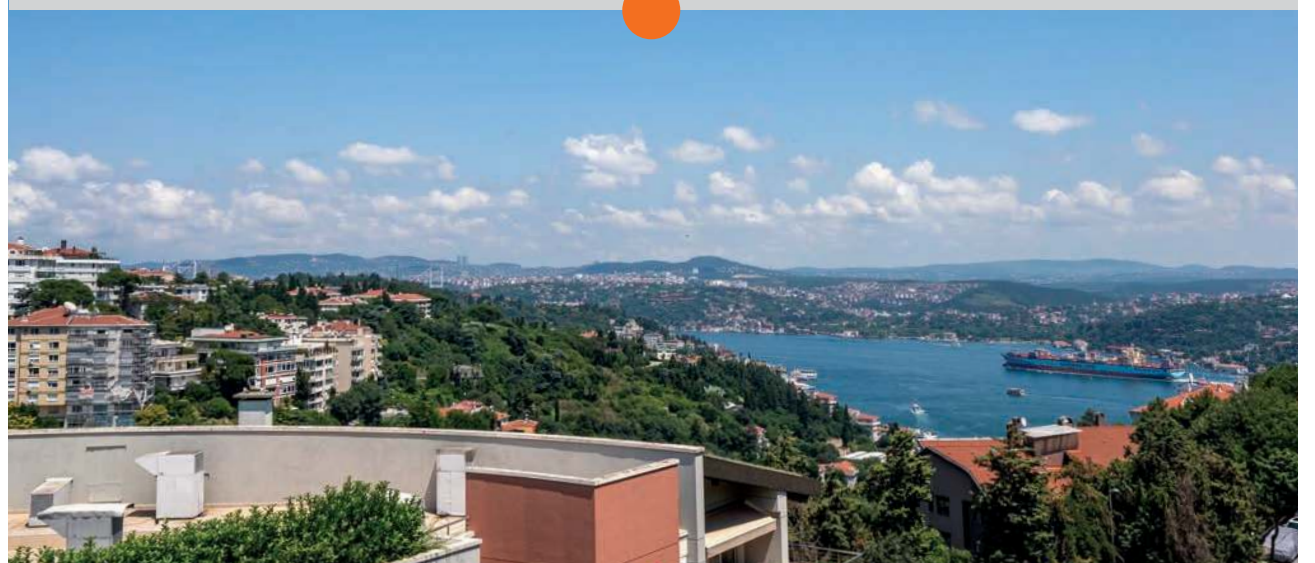
SATILIK

ETİLER MAYA RESIDENCES MUHTEŞEM PENTHOUSE

BİLGİ İÇİN: 0531 277 16 33

SPACEİSTANBUL.COM • REFERANS NO: 249671
@SPACEİSTANBUL • 0212 263 63 63

SPACE
LUXURY REAL ESTATE

Ekmeğini taştan çıkaran kadınların yanındayız

Sabancı Vakfı Gn. Md. Nevgül Bilsel Safkan:

“Sabancı Vakfı olarak 47 yıldır kadınlara ve kız çocuklarına fırsat eşitliği yaratmak için pek çok projeyi destekliyoruz. Kadınların çalışma hayatında var olmaları toplumsal gelişmenin olmazsa olmazı. Kadınların iş gücüne katılımının kendi sosyo-ekonomik durumlarını, ailelerini ve çevrelerini geliştirecek ve tüm toplumda etki yaratacak önemli bir değişim ve

gelişimin öncüsü olacağına inanıyoruz. Günümüzde kadın çalışanların hala belirli iş kollarıyla sınırlandığını görüyor ve kız çocuklarını hem eğitimlerinde hem de iş hayatında

belirli kalıplara yönlendiren ön yargılara şahit oluyoruz. Tam da bu noktada kadınların toplumda var olan ‘kadın işi’, ‘erkek işi’ ön yargılarının aksine her işi layıkıyla yapabileceğini gösteren madenci kadınları ve ‘Kadınlar İşleriyle Madeni Aydınlatıyor’ projesini desteklemekten mutluluk duyuyoruz. Sabancı Vakfı olarak kurulduğumuzdan bu yana ekmeğini taştan çıkaran tüm kadınların yanındayız.”

Kelliğe henüz ilaç yok ama saç dökülmesine karşı çaresiz değilsiniz

Dr. Mark Hyman: Merhaba. Bu hafta Dr. Elizabeth Boham ile saç dökülmesi hakkında konuşacağız. Erkek tipi saç dökülmesi ve kellik başka bir sorun; onunla başa çıkmak zor, ama başka tür saç dökülmeleri de var ve fonksiyonel tıp bunlara çözüm sunabiliyor. Bakalım ne kadar yaygınlar ve bu konuda neler yapılıyor. Hoş geldin Liz.

Dr. Elizabeth Boham: İnsanların neredeyse yarısı hayatlarının bir aşamasında bu sorunu yaşıyor. Bence fonksiyonel tıp saç dökülmesini gidermek için ideal; çünkü birçok farklı sebep var ama esas nedeni bulmak için her hastayı tek tek ele almak şart.

Dr. Mark Hyman: Tam saç dökülmesi yaşayan bir hastam vardı. Alopecia areata denen bu hastalıkta koltuk altındaki, hatta yüzünüzdeki tüyleri kaybedersiniz. Saç, kaşlar; erkeklerde bıyık ve sakal. Saç dökülmesinin farklı türlerini iyi ayırmak gerek.

Dr. Elizabeth Boham: Dökülenin dağınık mı yoksa parçalar halinde mi olduğuna bakmak gerekiyor. Belli bir yerde bir parça dökülme varsa, örneğin saç derimizin düz olduğu bölgede yuvarek bir alan saçsız kalmışsa, otoimmün sorunlar olabilir. Daha yaygın olanı, dağınık saç kaybı ve erkek ya da kadın tipi saç dökülmesidir. Erkek tipi kelliğe saç çizgisi geriye, saç derisinin ortasına doğru çekilir. Saç kaybının sebebi saç folikülleridir ve bunların bazıları androjen, testosteron ve DHEA gibi hormonlardan etkilenir.

Kadın tipi saç dökülmesi ise genellikle saçın bir bölümünün açılması şeklinde olur. Önce bir yerde görülür, sonra başın yukarısına doğru yayılır. Daha ağır ilerler. Genel seyrelme ve saç kırılması da başka saç kaybı türleridir.

Dr. Mark Hyman: Sadece saç dökülmesi değil, saçın niteliği de beslenmeye ve başka faktörlere bağlı. Otoimmün hastalıklardan bahsettin; bahsettiğim gibi total saç dökülmesi sorunları oluyor. Doktorlar buna karşı ne yapıyor?

Dr. Elizabeth Boham: Bazen belli tür saç dökülmeleri için steroid enjeksiyonları öneriyorlar. Dağınık dökülmelerde

Rogaine veriyorlar. Bazen de yaşlanmaya bağlıyor.

Dr. Mark Hyman: Erkeklerle Propecia da veriyorlar. Bu aslında prostat ilacı, ama testosteronu bloke ettiği için bugünlerde kelliğe karşı kullanılıyor. İlaç konusunda

kadınlar daha şanssız. Fazla seçenek yok.

Dr. Elizabeth Boham: Önemli olan hasta geçmişini iyi takip etmek. Ne zaman başladı? Ne zamandır var? Ne şekilde oluyor? Vücudun geri kalanında olup

bitenlere bakmak gerek. Hasta nasıl besleniyor? Sindirim sistemi iyi çalışıyor mu? Vücutta

başka iltihap belirtisi var mı? Otoimmün belirtiler varsa, bütün bunlara kademeli olarak bakmak gerek. Mikrobiyom, bağırsak geçirgenliği, belli çevresel toksin ve kimyasallara maruz kalmak tetikleyici olabilir. Genetik yatkınlık da önemli.

Tiroid, sindirim sistemi, beslenme

Dr. Mark Hyman: Peki, mesela bir kadın hasta erkek tipi kellik haricindeki bir saç sorunuyla geldiğinde neye bakıyorsunuz?

Dr. Elizabeth Boham: Hormonlara ve hormon dengesine bakıyoruz. Tiroid, sindirim sistemi, beslenme durumu... Demir

eksikliği çok yaygın. Enflamasyona sebep olan, sindirimi ve emilimi olumsuz etkileyen farklı yiyecekler var. Ama kadınlarda saç dökülmesi çoğunlukla hormonlarla ilişkili. Vücuttaki hormon değişimleri yüzünden PCOS (polikistik over sendromu) oluyor ve hem testosteron hem de DHEA seviyesi artıyor. Sonra saçlar da değişmeye başlıyor. Saç çizgileri geriliyor, tepede seyrelme oluyor. Ya da istenmeyen yerlerde, örneğin çene ve karın bölgesindeki ince tüyler koyulaşıp sertleşiyor.

Dr. Mark Hyman: Yani insülin direnci kadınlarda testosteron ve DHEA artışına yol açıyor. DHEA, erkeklik hormonuna benzeyen bir hormon ve saç dökülmesine sebep oluyor. Yani sadece kendi kendine bir yumurtalık ve hormon sorunu değil. Cinsiyet hormonu gibi değil, ama sonunda ona benziyor. Polikistik over sendromu aslında bir diyet sorunu. Şeker ve nişasta

tüketimi karın yağına yol açıyor, bu da insülin seviyesini yükseltiyor. Sonra cinsiyet hormonu dengesi bozuluyor ve saçlar dökülüyor.

Dr. Elizabeth Boham: Evet, çünkü insülin direncinden kaynaklanıyor.

Yanlış, işlenmiş ve rafine gıdalar ve çok fazla şeker tüketince insülin yükseliyor. İnsülin direncine sebep olan, BPA (bisfenol A) gibi başka toksinler de var. Mikrobiyomdaki değişiklikler insülin direnciyle ilişkili. Ama en yaygın sebep kötü beslenme. Polikistik over sendromu da bundan oluyor. Sadece saç ve tüy sorunu değil, adet düzenini de bozuyor. Doğurganlığı bile etkileyebiliyor.

Dr. Mark Hyman: Karın yağı fazla olan birini görünce, şekeri ve nişastayı kesip uygun yağları tüketirse-

niz saçlarınız yeniden çıkar diyesim geliyor. Ama kimseye karışamazsınız. Yine de üzülüyorum, çünkü hem morali hem dış görünüşü etkiliyor.

Dr. Elizabeth Boham: Genelde küçüklükten başlıyor. Küçükken çok fazla rafine ve işlenmiş gıda, şeker veriliyor. Gitgide çağ gibi büyüyor ve karın yağına, saç dökülmesine yol açıyor.

Dr. Mark Hyman: Teşhisi her zaman kolay değil ama fonksiyonel tıp sayesinde mümkün. İnsülini ölçerek glikoz toleransı testi yapınca insülin seviyesinin yüksekliği görülüyor. Testosteron, serbest testosteron, DHA ve başka şeylere de bakılabilir. PCOS riskini gösteren kapsamlı hormon taraması yapıyoruz. Bu sayede

nedenlere odaklanabiliyoruz. Beslenme, tükettiğimiz plastiklerdeki BPA, bağırsak sorunu gibi esas nedenleri bulmak için bu incelemeler şart. Sonrasında diyet ve yaşam tarzıyla, bazen de birkaç takviyeyle çözümü kolay

oluyor.

Tiroide de değinelim. Genellikle gözden kaçıyor ve biraz sinsi; normal yaşlanma ile karıştırılabilir. Tiroid ne kadar yaygın? Saç dökülmesiyle ilgisi var mı?

Gluten, çevresel toksinler, genetik

Dr. Elizabeth Boham: Tiroid yetersizliğinin en yaygın belirtilerinden biri saçtaki değişim. Seyrelme artıyor. Saç daha kuru ve kırılğan hale gelebiliyor. Kaşların dışa doğru üçte bir oranında dökülme varsa, tiroidden şüphelenin. Tiroid gerçekten sinsi olabiliyor. TSH (tiroid uyarıcı hormon) testi yeterli bilgi vermeyebilir. Orada iyi görünür, ama bazen tiroid sorunları gözden kaçabilir.

Dr. Mark Hyman: Bazen mi? Kadınların beşte birinde, erkeklerin onda birinde var. Yansından çoğuna teşhis bile konmuyor. Kansa bile herhalde yansı gereken tedaviyi görmüyor. Tiroid salgını var ve sebebi çok.

Gluten, çevresel toksinler, genetik vs. Beslenme eksikliği, D vitamini, selenyum eksikliği gibi birçok faktör var. TSH değeriniz normal veya biraz üzerinde çıksa bile sorunlu görülüyor. Ama saç seyrelmesi, dökülmesi,

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yaratan Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitaplar listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. Doktor Farmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcastleri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcastlerden derleniyor.

DR. ELIZABETH BOHAM

Kolesterol ve kalp hastalığı uzmanı. Fonksiyonel tıpta dünyadaki en iyi isimlerden biri. Massachusetts'teki UltraWellness Center'da 'işlevsel tıp' yaklaşımı aracılığıyla hastalara, hastalıkları önlemek ve iyileştirmek için vücutlarındaki dengiyi sağlamaya yardımcı oluyor. Aynı zamanda diyetisyen ve egzersiz fizyoloğu. Cornell mezunu. The Doctor's Farmacy yazarı.

Glutenle saç dökülmesi arasında bir bağlantı var

çatlama, kuruma ve kırılma, kuru cilt, kabızlık, sıvı tutulumu, kas krampı, yorgunluk, sabah yorgunluğu, düşük cinsellik dürtüsü, yüksek kolesterol, depresyon ve bilişsel işlev sorunları gibi bir sürü belirsiz semptomu yol açabiliyor. Aslında hiçbirisi tek sebebe bağlı değil. Bu yüzden doğru tedavi sadece saç değil, başka birçok sorunu da iyileştirebiliyor. TSH'den başka nelerle bakılıyor?

Dr. Elizabeth Boham: Serbest T3, T4. Vücudun T4'ü aktif tiroid hormonu olan T3'e dönüştürmesi gerekiyor. Bu yüzden T3 seviyesine bakıyoruz. Selenyum, iyot, A vitamini eksikliği varsa bu dönüşüm gerektiği gibi olmaz. Aynı yetersizlik genetik nedenlerden de kaynaklanabilir. T4 ve TSH iyi görünse bile aktif tiroid düşük kalabilir.

Dr. Mark Hyman: Biraz da diyet ve saç dökülmesi ilişkisinden bahsedelim. Bazen yediğimiz, bazen de yememiz gerekirken yemediğimiz şeyler saç dökülmesini tetikleyebiliyor.

Dr. Elizabeth Boham: Sanırım birinci sırada gluten var. Özellikle çölyak veya

çölyak başlangıcı olan hastalarda, ayrıca gluten yüzünden ciddi enflamasyon görülen kişilerde gluten ile saç dökülmesi arasında bağlantı kurulabilir. Her gluten yiyeenin saç dökülür demiyorum; ama gluten gıda sindirimini ve emilimini sekteye uğratar. Bunun yan etkilerinden biri de saç dökülmesidir.

Ayrıca yeterince protein almazsanız ya da midedeki bir otoimmün hastalık veya bağırsaktaki iltihap yüzünden, aldığımız proteinin sindirim ve emilimi düzgün değilse, sindirim enzimleri düzgün çalışmaz. Sonuçta vücudtaki protein seviyesi düşük kalır. Aminoasit değerlerine bakınca düşük olan çok kişiye rastlıyoruz. Bu hastalara belli ve uygun aminoasitleri verince saçlarına da çok iyi geldiğini görüyorum.

Demir, ferritin seviyesi mutlaka ölçülmeli

Dr. Mark Hyman: Önemli olan başka besinler de var. İçlerinden biri, bağırsak bakterileri tarafından üretilen biyotin. Bağırsağınız sağlıklı değilse, yeterli düzeyde üretilmez. Çoğu zaman es geçilen demir seviyesi, ferritin seviyesi de çok önemli. Âdet gören kadınlar ve bağırsak sorunu, gluten sorunu olan kadın-erkek herkes, demir emiliminde sorun yaşayabilir.

Dr. Elizabeth Boham: Hastaya tam kan sayımı (CBC) yapılıp ve anemik değilse demirine bakılmıyor. Halbuki tam bir demir taraması bize ferritin ve demir doygunluğu gibi ipuçları verebiliyor. Her şeyi gösteren tek bir test olamaz. Bu yüzden tüm bu testleri yapmak gerekebiliyor. Ferritin, vücudun demir stokunu gösteren bir belirteç. Genellikle 50-70 aralığında olmasını isteriz. Çok düşükse ve saç dökülmesi varsa, bu seviye yeniden 70'e çıkarılıp saçların da yeniden çıkması sağlanabilir.

Aktif tiroid olan T3 üretimi için de demire ihtiyaç var. Enerjiyle ATP üretmek için de demir gerekli. Birçok metabolik süreç için demir şart. Sadece kan sayımıyla vücuttaki demir durumunu göremiyoruz.

Dr. Mark Hyman: Vegan olan ve saç dökülen hastandan bahsedecetin. Sağlıklı olduğu düşünülüyor ama bazı riskleri var.

Dr. Elizabeth Boham: 35 yaşında bir hastam üç yıldır vegandı. Saç dökülmesi vardı, çözmek istiyordu. Hem çevre hem de kendisi için vegan olmuştu. Ancak bir yıldır saçının eskisi gibi olmadığını fark etmiş. Seyrelme ve kuruma vardı. Tırnakları hassaslaşıyordu. Tahliller yaptık ve serum aminoasit düzeylerinin düşük olduğunu bulduk. Aminoasitler proteinin yapıtaşıdır. Sindirim ve emilimde sorun varsa, zaten ayrılmış halde oldukları için aminoasitlerin sindirimi ve emilimi daha kolay olur. Bu hastada aminoasit seviyesi çok düştü. Üstelik demir eksikliği vardı.

Dr. Mark Hyman: Demir eksikliği beklenebilir, çünkü emilebilir demirin büyük bölümünü etten alıyoruz.

Dr. Elizabeth Boham: Bir süredir vegansanız bazı şeylere dikkat etmeniz gerek. Demir, çinko, Omega-3 ve protein gibi. Bazen, özellikle diyetine dikkat et-

meyen, dışarıda yiyeen veganlarda bunlar eksik kalıyor.

Veganların bazı takviyeler alması kaçınılmaz

Dr. Mark Hyman: Kas gelişimi ve saç büyümesi için kritik olan bazı belli aminoasitler var; baklagiller ve tahıllardan gelen protein ise bu aminoasitleri çok fazla içermiyor. Bu yüzden veganların dallı zincirli aminoasit takviyesi alması gerekiyor. Veganlığa kesinlikle karşı değiliz. Ama vegan olup dikkat etmezseniz zaman içinde B12, aminoasit, kas kaybı gibi birtakım eksiklikler ortaya çıkıyor. Bunlar uzun vadede sağlık sorunlarına yol açıyor. Yani vegansanız eksikleri takviyeyle gidermeniz gerekiyor.

Dr. Elizabeth Boham: Biz bu hastayla konuştuk ve hem kendi sağlığı hem de çevre hakkında kendini iyi hissedeceği bir ara yol bulmaya çalıştık. Biraz daha hayvansal protein ekledik. Pegan diyetine geçti. Ayrıca demir ve aminoasit takviyesi aldı, çünkü acil desteğe ihtiyacı vardı. Demir takviyesi verdik. Emilim için C vitamini verdik. Öğünler arasında aminoasit verdik ve saçında büyük ilerleme oldu.

Farklı hastalar, farklı durumlar var. Yine 35 yaşında bir

başka kadın hastam vardı. Saç çizgisi geriye çekiliyor, tıpkı erkekler gibi tepesindeki saçlar dökülüyordu. Âdet düzensizliği vardı. Öte yandan çenesinde ve karnındaki kıllar için lazer epilasyona başlamıştı. Bir yıldır hamile kalmaya çalışıyordu. Ayrıca 10-15 yıl önce biraz kilo aldığını ve o kiloyu bir daha veremediğini anlattı. Fazla kiloları karın bölgesindeydi.

Bel-kalça oranı biraz yüksek çıktı. Tam bir polikistik over sendromuydu; saç dökülmesinin sebebi insülin direnciydi. Açlık insülini 5 olması gerekirken 15'ti. Çok fazla insülin ürettiyordu. Kilo verememesinin, hormon düzensizliğinin sebebi buydu. Testosteronu ve DHEA'sı biraz yüksekti; erkek tipi saç dökülmesine yol açan da buydu. Aynı sebepten dolayı âdet ve doğurganlık sorunu vardı. Rafine ve işlenmiş karbonhidratlardan uzak tutmaya çalıştık. Hatta normalde kötü olmayan bazı işlenmemiş karbonhidratları bile diyetinden çıkardık, çünkü ona iyi gelmiyordu.

İnsülininiz çok yüksekse karbonhidrat toleransınız düşük olur. Esmer pirinç, karabuğday ve kinoa gibi sağlıklı karbonhidratlar olsalar bile fark etmez. Önce insülini düşürmek gerekir. Bunu yapınca da kadınlık hormonları yeniden dengelenir; kilo verirsiniz ve saçlarınız yeniden çıkar. Âdetiniz düzene girer. Bu hastanın da saçlarında gözle görüldü bir iyileşme oldu; ardından hormon dengesine kavuştu ve hamile kaldı. Sırf diyeti ni değiştirerek.

Dr. Mark Hyman: Bazen akla gelmeyen şeyler de insülin direncini etkileyebiliyor. Mesela bu hastada BPA'dan bahsetmiştim. Avrupa'da yasak olan bir madde. BPA'nın insülin direnci ve saç dökülmesiyle ilgisi ne?

Dr. Elizabeth Boham: BPA, yani bisfenol A, bir sert plastik. Su şişelerinin ve kutuların yapımında kullanılıyor. Meme kanseri üzerine bir araştırma sırasında deney tüplerinin sonuçlara ettiği tespit edildi. Çünkü deney tüpünün yapısındaki BPA sonuçları saptırıyordu. Bunlara zenoöstrojen diyoruz; yani östrojen reseptörünüze etki eden, ama aslında dışarıdan gelen östrojenler. Bugün, BPA'nın insülin direnci ve diyabete de yol açabildiğini biliyoruz.

Dr. Mark Hyman: Yani kurşun, cıva, arsenik, BPA, başka plastikler, çevresel toksinler diyabete yol açabiliyor. Bunlar çok önemli ve karmaşık. Sadece şeker ve nişasta yemekten olmuyor. İlla plastik şişe olması da gerekmiyor, kredi kartlarında bile var. Bunlara dokunmaya çalışıyorum.

Dr. Elizabeth Boham: Poşet çaylarda bile bir tür mikro-plastik kullanılıyor. Üstelik BPA'sız şişe bulsanız bile onlarda da farklı plastikler kullanılıyor. Bu yüzden cam veya paslanmaz çelik şişeler kullanılmalı. Bunu bahsettğim hastaya da uyguladık. Bu toksinlere maruz kalmaması gerekiyordu. Su şişesi bile hastaya zarar veriyordu.

Dr. Mark Hyman: Çok faydalı bir sohbet oldu. Erkekseniz ve giderek kelleşiyorsanız, erkek tipi kelliğe mücadele etmek zor. Belki ancak saç ekimiyle ve bazı ilaçlarla mümkün. Ama diğer saç dökülmelerinin birçok sebebi olabilir. Hormonlar, şeker, insülin direnci, tiroid, gluten. Protein ve farklı besinlerin eksikliğinden kaynaklanabilir. Sızdıran bağırsak veya diğer iltihap sorunları yüzünden olabilir. Ve bunların çözümü var. Teşekkürler Liz, görüşmek üzere. •

Unutulmuş en önemli gıda: Su

Dr. Ayşegül Çoruhlu

info@aysegulcoruhlu.com

Suyun gerçek bir 'gıda' olduğunu, hatta tüm diğer gıdalardan daha çok ihtiyacımız olduğunu unutuyoruz. Sadece biz değil, tıp dünyası da 'gıda piramitleri'ne suyu eklemiyor. Sanki onu 'garanti' listede vardır gibi görüyor. Oysa bakın yeterince su içmemek sizi; kalp, böbrek, diyabet gibi hastalıklara ve hızla yaşlanmaya dahi nasıl götürüyor.

Vücudun yeterince suyu olmasına hidrasyon diyoruz. Hidrate olmak için içtiğimiz su vücutta nasıl yolculuk yapıyor bakalım:

Su içtiğimizde, bir gıda olarak, o da diğer gıdalar gibi bağırsaklardan bir emilim süreci geçiriyor. Ki bu 'bağırsaktan emilme' işinin sürpriz bir ayrıntısını ilerleyen paragraflarda okuyunca sanırım sevineceksiniz.

Su, bağırsakların mukozasından emilip kana geçiyor. Kan ve damarlarla, dokulara ve hücrelere taşıyor.

Vücuttaki suyun miktarları şöyle; (70 kiloluk bir erkek için)

1 Dolaşımda yani plazmada : bu yaklaşık 2.5 litre

2 Damarların içinde değil ama hücrelerin arasında, dokuda 11 litre

3 En çok olduğu yer ise hücrelerin içi, yaklaşık 30 litre.

Peki suyu nasıl kaybediyoruz? Terle, idrarla, nefes buharıyla ve dışıyla.

Susuzluk ne yapar?

Suyu alma ve suyu tutma arasında bir denge söz konusu.

Su dengesi için vücudumuzda 'reseptörler' var. Reseptörler bir tür anten olarak durumu ölçüyorlar. Bunlar iki tiptir: Biri damarlardaki mevcut suyun yani kanın basıncını ölçen baroreseptörler (barometreden aklımıza gelebilir, basınç ölçer); ikincisi osmoreseptörlerdir.

Osmotik basınç ölçen osmo reseptörler, suyun hacmini değil içindeki maddelerin yoğunluğunu ölçüyorlar.

Madem su ölçen antenler var, bunlar nasıl aktive olur:

Ya su kaybederiz; aşırı terleme, kusma, ishal ve kan kaybı ile su kaybı gibi; ya da kanın içinde olması gereken maddeler azalmıştır, sodyum gibi. Tuzun (NaCl) vücutta su tuttuğunu hepimiz biliriz.

Bu reseptörler az su içtiyse aktive olurlar ve iki hormonu dörterler; biri vazopresin biri angiotensin 2.

• Bu ikisinin görevi suyu tutmak için gereken herşeyi yapmaktır:

- İdrarı azaltırlar.
- İdrarla atılan sodyumu azaltırlar.
- Terlemeyi azaltırlar.
- Damarları daraltırlar.
- Damar daralması tansiyonu yükselterek vücudun su kaybına destek olmaya çalışır.

Şimdi buraya kadar teknik konu gibi gözüktü ancak mesele şimdi başlıyor:

Suyla ilgili sorunumuzu oluşturan şey şu;

• Bizim reseptörlerimiz suyu az içtiğimizi veya çok kaybettığımızı erken anlar.

• Reseptörlerin devreye soktuğu özellikle vazopresin (su tutan hormon diyelim) erken devreye girer.

• Fakat; susama hissi tüm bunlar-

dan GEÇ devreye girer. İşte çoğumuzun sorunu budur.

Hidrasyon yetersizliği başladığı an ile bunun susama hissi olarak devreye girdiği an arasında zamansal bir gecikme var. Yani hem su tutma hormonları aktif, yukarda sayılan işlere başlamışlar, hem de siz daha susamamışsınız.

Yapılan çalışmalar çoğu kişinin bu ara devrede yaşadığını gösterir. Bu oran popülasyonda yüzde 50'lere varabilir.

Peki bu durumda ne olur? Yukarıda bu iki hormonun bizi korumak çabasıyla yaptıklarını okuduk:

İdrarı azaltırlar, koyu işeriz. Teri azlatırlar, az terleriz. Tükürüğü azlatırlar, ağzımız kurur, kocar.

Tansiyonu artırmaya çalışırlar.

Ve daha önemlisi eğer su tutma hormonu vazopresin arttı ise bunun yandaşı stres hormonu kortizol de artar. Normal çünkü vücut su kaybı ile 'stres' düğmesine basar. İşin içine kortizol girdi mi; hikaye, diyabetten kiloya, kalp hastalığından böbrek hasatlığına, enfeksiyonlara yakınlıktan hızlı yaşlanmaya kadar gider.

O halde ne yapacağız. Susama hissi hormonlardan sonra devreye girdiği için su içmek için susamayı beklemeyi bırakacağız.

Genel olarak günde minimum 8 bardak su önerilir, litre hesabına gerek olmadan güne yayararak suyu içeceğiz

İdrarımız koyu ve kokulu ve miktarı az ise daha çok içeceğiz.

Terimiz, ağız kokumuz varsa daha çok içeceğiz.

Kas kramplarımız varsa daha çok içeceğiz.

Baş ağrısı, halsizlik hissediyorsak daha çok içeceğiz.

Suyu tek içemiyorsak onu içilebilir kılmaya çalışacağız.

İşte şimdi yazının başında hoşla gidecek sürpriz kısmına geldik.

Süprizden önce yine kısa bir biyokimya girelim:

Suyu içtiğinizde onun bağırsağınızdan içeri geçmesi için ne lazım biliyor musunuz: biraz tuz, biraz şeker.

Suyun bağırsaktan emilimi sodyumla olur (tuz). Ama sodyum emilimi için biraz da glikoz (şeker) lazımdır. Bu üçü beraber işi hallederler. Bilirsiniz, ishal ile çok su kaybı olduğunda o kişiye (içtiği su hücrelerine geçebilsin diye) tuzlu şekerli içecek verilir. İshal anında bağırsak kendi sodyumunu geri alamaz, dışıyla kaybeder, o yüzden tuz eklenir. Biraz şeker de sodyumun emilimini artırır.

Buradan nereye geldik; yaz boyu aşırı sıcaklarda içeceğimiz suyu 'mikro limonata' halinde içebiliriz. Mikro demek çünkü abartıya yatkınız, abartmamız için 1 litre suya bir pinç denen, iki parmak arasında tutabileceğimiz miniklikte tuz ve bir o kadar şeker atıp içebiliriz. Elbette bol limon, nane vs istediğimizi ekleyebiliriz (Bu miktarların dahi sorun olacağı tansiyon, kalp ve şeker hastaları bu öneriyi uygulamazlar...)

Tuz-şeker işini tekrar vurgulayalım, miktarın çok minicik olması lazım, ve tuz ve şekerin eşit miktarda 1/1 oranında olması lazım.

Ben her su içmeden önce 1-2 zeytin yiyorum. Dilime şeker değdiriyorum.

Suyun gıda piramidinde en geniş yeri kaplaması lazım. Sağlık için bu kadar ekonomik ve kolay bir yol düşünemiyorum.

Büyükle hep ne der: Su getirenleriniz bol olsun. •

PROVINCETOWN PLAJI 4 Temmuz Bağımsızlık Günü kutlamaları için bu plajda yaklaşık 60 bin ABD'li bulundu. Kutlamalara katılmak için iki doz aşı olma şartı vardı. İki doz Biontech ya da Moderna aşısı olanlar gönül rahatlığıyla, maske mesafe kuralını bir kenara bırakarak eğlendiler. 4 Temmuz'dan sonraki 3,4 gün içinde 882 kişi Covid semptomları göstermeye başladı. Testler sonucunda hepsinin Delta varyantıyla enfekte olduğu anlaşıldı. 7'si hariç hepsi hastalığı hafif atlattı. Ancak aşılardan Delta varyantında bulaşı önlemediği ortaya çıktı. Bunun üzerine ABD'de aşılı olsun olmasın herkese maske şartı geri döndü.

'Artık yeni bir savaşın içindeyiz'

New York Times ve Washington Post'un ele geçirdiği CDC'nin kurum içi yazışmasına göre Delta varyantı özellikle çocuklar arasında çok kolay yayılan suçiçeği hastalığı kadar bulaşıcı. Uzmanlar Delta için "hiper-bulaşıcı" tabirini kullanıyor. Buna rağmen aşıllılar arasında Delta'ya yakalanma oranı yüzde 1 dolaylarında seyrediyor. Ancak virüsü kapandıran, aşısızlar kadar bulaştırıcı oluyor. Bu nedenle maskelerin ülke genelinde yeniden takılmaya başlanması önemle tavsiye ediliyor. Belgede, "Artık yeni bir savaşın içindeyiz, bu eskisinden farklı bir savaş olacak" ifadesi kullanılıyor.

Yerli halk Delta'yı nasıl yendi?

Hindistan'da Delta varyantı hayatı felç edip binlerce ölüme sebep olurken ülkenin güneydoğusunda bulunan ve yerli halkın modern hayattan uzak yaşam sürdüğü 37 bin nüfuslu Nicobar Adaları'nda tek bir vaka bile görülmedi. 11 küçük adacıktan oluşan bölgede en donanımlı hastane deniz yoluyla 30 saat mesafede olmasına rağmen beklenen kâbus yaşanmadı. 24 Mart'ta Hindistan'da 21 gün sokağa çıkma yasağı ilan edildiğinde Nicobar'ın yerel liderleri Kamorta Adası'nda bir araya geldiler. 11 adanın ileri gelen isimleri, halkın balıkçılık ve hindistan cevizi toplamak için bile evlerinden çıkartılmaması konusunda uzlaştı. Çoğu eğitimsiz olan Nicobarlılar'a "Dışarıda çok tehlikeli bir virüsün kol gezdiği, dünyanın en kudretli devletlerinin bile buna çözüm bulamadığının" söylenmesi kararlaştırıldı. Gönüllüler adalarda vatandaşların evden çıkmasını engellemek için konuşlandırıldı. Gıda ihtiyaçları mobil araçlarla sağlandı. Bu sayede adalarda tek bir Delta vakasına rastlanmadı.

%97

CDC'nin yayınladığı son veriye göre ABD'de Covid nedeniyle hastaneye yatanların yüzde 97'si aşısızlar. Bu rakam Türkiye'de de yüzde 95 olarak açıklanmıştı.

Delta ile ilgili bildiklerimizi alt üst eden plaj

ABD'de 4 Temmuz Bağımsızlık Günü eğlencesi düzenlenen Massachusetts eyaletindeki Provincetown plajı, "aşıllılar koronavirüsü bulaştırmıyor" tezinin çöktüğü yer oldu. Koronavirüsün Delta varyantı, iki hatta üç doz aşı olduğumuz durumda bile normalin 1000 katı virüs yükü taşımamıza ve yakınlarımıza bulaştırmamıza sebep oluyor

ABD'de salgın hastalıklarla mücadelenin bir numaralı kurumu olan CDC, Mayıs ayında iki doz aşı Amerikalıların maske ve mesafe kurallarına uymak zorunda olmadıklarını duyurmuş, milyonlar maskeleri atmıştı. Ancak 4 Temmuz'da ABD Bağımsızlık Günü için Massachusetts eyaletindeki kutlamaların düzenlendiği Provincetown plajı, Delta varyantıyla ilgili bilim insanlarının tüm bildiklerini tersine çevirdi. 60 bin kişinin katıldığı kutlamalara katılım şartı iki doz aşı olma- tı. Çoğu mRNA aşılarıyla (Biontech ve Moderna) aşıları olan gençler mas- kesiz ve mesafesiz olarak eğlendi. Restoran ve cafe'lerde eski gün- lerdeki gibi zaman geçirdi. Ancak ilerleyen günlerde hiç beklenmeyen bir şey oldu. Kutlamalara katılan ve

katılanlarla temas halinde olan 882 kişi belirtiler göstermeye başladı ve Delta varyantıyla pozitif çıktı.

Hindistan'daki veriler doğruladı

Daha önce yapılan tüm araştırmalar aşıların orijinal koronavirüs ve Alfa (İngiliz) varyantı için bulaşı engellediğini ortaya koymuştu. Yani aşıları kişiler virüsü kapsalar bile virüs yükleri çok hafif olduğu için hastalığı kimseye bulaştırmıyorlardı. Ancak Provincetown'daki bu durum bilim insanlarını yeniden düşünmeye sevk etti.

Gerçi Hindistan'da yapılan araştırmalar, aşıları olanların da Delta'yı bulaştırdığına yönelik bulgular içeriyordu ama uzmanlar suçu bu ülkedeki aşılarla buluyordu. Hindistan, aşılamada Astrazeneca, yerli aşı Covaxin ve Rus Sputnik V aşısını kullandı. Yani hiçbir Biontech ve Moderna gibi mRNA teknolojisiyle üretilen aşılar değildi. mRNA aşılarının bu aşılarla göre bulaşı engellemede çok daha etkili olduğu düşünülüyordu. Ancak Provincetown bu kabulü yıktı.

Provincetown'daki tek olumlu veri, 882 vakanın hemen hemen tümünün hastalığı çok hafif atlama- sı oldu. 882 vakanın sadece 7'si hastanede tedavi gördü.

Biden yeniden maskeyi taktı CDC uzmanlarının 882 vaka üye-

rinde yaptığı incelemede Delta'nın orijinal virüse ve diğer varyantlara göre solunum yolunda 1000 kat daha fazla virüs yükü oluşturdu- ğunu, bunun da aşılı da olursa bulaşa sebep olduğunu belirledi. Bu tespitin hemen ardından Ma- yıs'taki 'maskeleri atın' kararı tersi- ne döndü. Beyaz Saray maskelerin geri döndüğü ilk yer oldu. ABD Başkanı Joe Biden kameraların karşısına yeniden maskeli çıkmaya başladı. Kamu çalışanlarına aşı zorunluluğu getirildi. Reddedenler her hafta test sonucu bildirmek zorunda olacaklar.

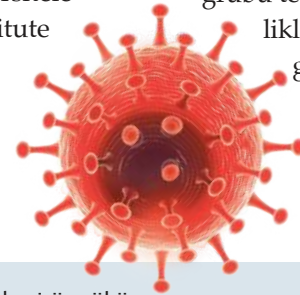
'Aşılar çizme gibi'

Kanada'daki Saskatchewan Üni- versitesi'nden enfeksiyon hastalık- ları uzmanı Angela Rasmussen bu durumu 'çizme' örneğiyle anlatı- lor: "Bir göle çizmeyle giderseniz çizmeniz ayağınızı ıslanmaktan ko- rur, ancak derine gittikçe çizmenin üzerinden su içeri girmeye başlar ve ıslanırsınız. Provincetown'da yaşananlar tam da bu durumu yansıttıyor."

MIT: Parti sona erdi

Dünyanın en prestijli üniversitele- rinden Massachusetts Institute of Technology'nin (MIT) yayın organı Technology Review de son gelişmeyi endişeli bir yazı ile okuyucularına duyurdu:

"Fransız Guyanası'ndaki altın madeni işçileri, Provincetown'da eğlenen gençler, Hintli sağlık çalışanları... Birbirlerinden binlerce kilometre uzakta olsalar da iki ortak yanları var. Hepsi iki doz aşıly- dı, hepsi aşı olmalarına rağmen Delta'ya yakalandı ve yakınlarına bulaştırdı. İşte bu, normale dönme planları yaparken alarm zillerinin yeniden çalmasına sebep olan bir gelişme. Haftalardır buna yönelik haberler geliyordu. CDC Başka- nı'nın "Delta'ya yakalanan aşıllılar, aşısızlar kadar virüs yükü taşıyor. Bu nedenle hastalığı bulaştırıyor- lar" sözleri ile resmen doğrulanmış oldu. Paris'ten Fransız Guyanası'na giden bir bilim heyeti, buradaki bir Güney Amerikan altın madeninde- ki işçilerin Biontech ile aşıları olma- larına rağmen nasıl Covid-19'a ya- kalandıklarını inceliyordu. Aşıların gemiyle buraya getirilirken zarar görmüş olma ihtimali bile değeren- dirildi. Ama nafiye... Aşılarla sorun yoktu. Hiçbiri hastalığı ağır geçir- medi ama madencilerin yüzde 60'ı gamma (Brezilya) varyantıyla en- fekte oldu. Dünya genelinde aşıllılar arasında buna benzer 10 farklı bulaş grubu tespit edildi. CDC, özel-

likle Provincetown'dan gelen verilerin ardın- dan "Parti sona erdi" diyerek maskeleri geri getirme kararı aldı."

Delta neden bu kadar tehlikeli?

Scientific American dergisi son sayısında Delta'nın şimdiye dek karşılaşılan virüslerden neden çok daha tehlikeli olduğu sorusunu masaya yatırdı. İşte şimdiye dek tespit edilen sebepler: Delta varyantı taşıdığı mutas- yonlar nedeniyle orijinal Wuhan

virüsünden yüzde 30 daha bulaştırıcı olan İngiliz (Alfa) varyantından bile yüzde 60 daha bulaştırıcı. Bu nedenle orijinal virüsten iki kat daha hızlı yayılıyor.

Kendini kopyalama hızı diğer varyantlara göre daha yüksek. Delta taşıyan kişilerin vücudunda

1000 kat daha fazla virüs yükü olduğu tespit edildi.

Aşılarla rağmen bulaşma- sının nedeni ise L452R adı verilen bir mutasyona sahip olması. Bu mutasyon Delta'nın Covid antikor- larından 'kaçabilmesine' olanak sağlıyor.

%40

Salgının sona yaklaştığını düşünenlerin oranı Haziran ayında yüzde 89'ken bu ay Delta nedeniyle yüzde 40'a geriledi.

Aşılar mı daha iyi koruyor, hastalığı geçirmiş olmak mı?

Çevrenizde son zamanlarda daha önce hastalığı geçirmiş olan kişilerin yeniden virüs kapptığını, ya da iki doz aşısını olmuş yakınlarınızın pozitif çıktığını duyuyor olabilirsiniz. Peki Delta varyantına yakalanmamak ya da yakalanılsa bile hastalığı hafif atlatmak için hangi grup daha şanslı? Aşılı olanlar mı yoksa hastalığı geçirmiş olanlar mı?

İşte bu sorunun yanıtını dünyanın en saygın hastanelerinden biri olan Johns Hopkins uzmanları verdi. Virolog Sabra Klein'a göre mRNA aşıları (Biontech, Moderna gibi) daha uzun ve daha güçlü bir koruma kalıncı oluşturuyor. Hastalığı geçirmiş olanların aşılarının bağışıklık düzeyine ulaşabilmesi için bir doz aşı olmaları şart. Sadece hastalığı geçirip atlatmış olmak yeni varyantlara karşı düşük koruma sağlıyor. Çünkü virüsü kapalı kişi o virüse karşı bağışık oluyor. Yani bağışıklık sistemi tek bir düşmanı tanıyor. Oysa aşı, virüsün farklı türlerine karşı da bağışıklık

sistemini ele geçirmeyi sağlayacak bilgiyi aktarıyor. Yani farklı düşmanlara karşı da savaş verme yeteneğini kazandırıyor.

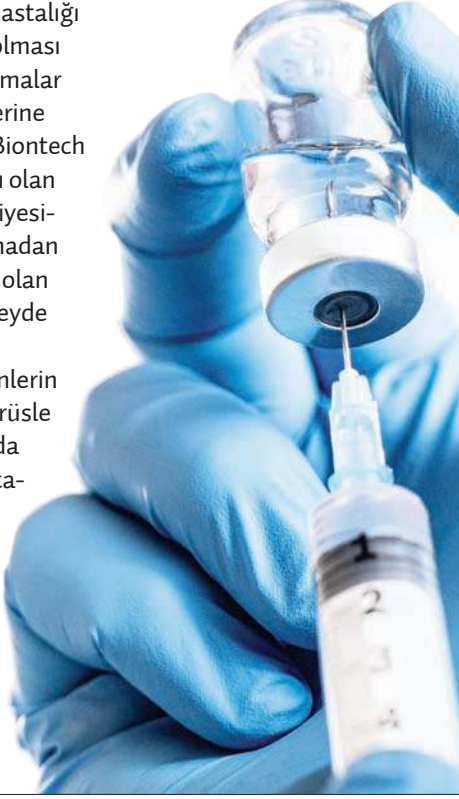
Nokta atışı

Doğal bağışıklık yani hastalığı geçirme yoluyla vücutta oluşan antikor aşılar kadar uzun süreli koruma sağlamıyor. Bu nedenle hastalığı geçirenlerin de aşı olması şart. Yapılan araştırmalar hastalığı geçirip üzerine 6-8 ay sonra 1 doz Biontech ya da Moderna aşısı olan kişilerin antikor seviyesinin virüse yakalanmadan iki doz bu aşılarından olan kişilerle benzer düzeyde olduğunu gösterdi.

Hastalığı geçirenlerin bağışıklık sistemi virüse tekrar karşılaştığında antijen denilen parçalarını hedef alarak onu yok etmeye çalışıyor. Aşı ise en büyük antijen olan ve virüsün hücreye bağlanmasını sağlayan spike proteinini

hedef alıyor. Böylece virüs mutasyon geçirse de aşı doğal bağışıklığa göre daha iyi sonuç alıyor.

Hastalığı ağır geçirenlerde hafif geçirenlere oranla bağışıklık daha kuvvetli oluyor. Ancak her durumda zamanla antikor seviyesi düşüyor ve yine aşıya ihtiyaç oluyor. •

Mecaz değil, ciğerlerimiz yanıyor

Dr. Özlem Cankurtaran

cankurtaranozlem@gmail.com

Ülkemizin güzelim ormanları gündürdir alev yanıyor. Sanki ciğerimiz yanıyor gibi hissediyoruz hepimiz. Mecazi anlamı çok büyük tabii ki ama biliyor musunuz tıbben de orman yangınları direkt ciğerlerimizi etkiliyor. Tabiatın nefes alması gibi bizim nefes almamız da zorlaşıyor ve ciddi solunum problemleri oluşuyor.

Orman yangını dumanı, özellikle çocuklar, yaşlı yetişkinler ve astım, KOAH, bronşit veya kronik kalp hastalığı ve diyabeti olanlar için son derece zararlı. Orman yangını dumanında bulunan birçok kirleticiden biri, havada asılı duran, çok küçük katı ve sıvı parçacıkların bir karışımı olan partikül kirliliğidir. Ne kadar küçük? Hayal edemeyeceğiniz kadar. Bunların çoğu saç telinizin otuzda birinden daha büyük değildir. O kadar küçüktürler ki kolayca akciğerin derinliklerine girer ve yerleşirler. Partikül kirliliği astım krizlerini, kalp krizlerini ve felçleri tetikler ve ölüme yol açabilir.

Ayrıca orman yangını dumanı ek tehlikeler taşır. Kanserojen olabilen ve erken doğumlara da neden olan, reaktif kimyasal bileşiklerle doludur. Bu bileşikler aynı zamanda solunum yollarını strese sokarak onu, Covid 19 gibi ölümcül solunum yolu virüslerine karşı daha savunmasız bırakabilir. Umarım yangınlar bittiğinde o bölgelerde bir de Covid 19 patlaması yaşamayız. Bir çalışma, dumandan kaynaklanan partikül mad-

denin, akciğerlerde makrofaj adı verilen bir tür bağışıklık hücresi için özellikle zararlı olduğunu buldu. Orman yangını partiküllerinin, bu bağışıklık hücreleri için, diğer hava kirliliğinden kaynaklanan partikül maddelerden 4 kat daha toksik olduğunu gösterdi.

Ne kadar uzun yandığına bağlı olarak orman yangını dumanı en az 4 gün, haftalar hatta aylarca atmosferde asılı kalabilir. Bu durum dumanın kronik etkilerine sebep olurken, uzun mesafelere yayılmasına da fırsat verir. Size bu anlattıklarım ile ilgili iki çalışmaya yürüten Henderson, önceden solunum sıkıntısı olan kişilerin genellikle en çok risk altındaki olduğunu söylüyor. Hatta çalışmaları, bazılarının şiddetli bir orman yangını mevsimi yaşadıktan sonra asla tamamen iyileşemeyeceğini gösteriyor. Bununla birlikte, yeni doğan bebekler, tehlikeye maruz kalan diğer gruptandır. Akciğerleri hala gelişmekte olduğundan, duman zehirlenmesine karşı son derece savunmasızlardır ve yaşam kalitelerini etkileyecek sonuçlarla karşılaşabilirler.

Meslek hastalığı

Orman yangını dumanı nedeniyle vücuda gerekli olan oksijeni almak daha zor olabilir. Oksijen akciğerlere giderken alveollere (hava ile kan arasında ince bir bariyer oluşturan hava kesecikleri) yönelir ve kılcal

damarlardan kana geçer. Vücut duman gibi bir tehditle savaşırken, hava keseleri mukusla dolar ve oksijen transferine engel olur. Bu vücuttaki bütün organları etkileyecek bir durumdur.

Bir travmayla yüz yüze geldiğimizde bağışıklık sisteminizin zayıfladığını artık hepimiz biliyoruz. Yapılan araştırmalarda, yaz aylarında duman soluyan kişilerde yıl içinde 3 ila 5 kat daha fazla grip vakası tespit edilmiş.

Korunmasız nüfuslara ek olarak, itfaiyeciler bir dizi mesleki tehlikeyle karşı karşıyadır. İtfaiyeciler, yangınlarda diğerlerinden daha yüksek seviyede ve daha uzun sürede hava kirleticilerine maruz kalırlar. Bu da azalmış akciğer fonksiyonu, iltihaplanma ve diğer solunum sistemi sorunlarının yanı sıra, yanıklardan kaynaklanan fiziksel yaralanmaları içeren sağlık risklerine yol açar.

Orman yangını dumanının yakın ya da uzak temasta bulunan herkeste görülebilen belirtileri ise şöyle:

- Baş ağrısı ve baş dönmesi
- Bilişsel fonksiyonlarda azalma
- Gözde iritasyon, kızarıklık ve görmede bozulma
- Burun akıntısı
- Öksürük, nefesinin kesilmesi, boğaz ağrısı
- Hava yolunun daralması
- Kan damarlarında daralma ve

- kalp hastalıkları riskinin artması
- İnme ve inmeden ölme riskinin artması
- Göğüs ağrısı, abartılı soğuk algınlığı belirtileri, zatüre, amfizem, kronik bronşit, bronşial astım
- Akciğer kanseri
- Mide bulantısı, kusma ve mide kanseri
- Alerji ve astım. •

COVAX programı tam bir fiyasko oldu

Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü'nün girişimiyle yoksul ülkeleri aşılama için kurulan COVAX inisiyatifi hedefin gerisinde kaldı. Örneğin 12 milyonluk Afrika ülkesi Benin'de günlük uygulanan doz sayısı sadece 267

COVAX aslında tam da Delta gibi varyantların ortaya çıkmasını engellemek için geçen yıl kuruldu. Dünya Sağlık Örgütü, zengin ülkelerde aşılama son hızla sürerken yoksul ülkelerin aşısız bırakılmasının yeni ve tehlikeli mutasyonlara davetiye çıkaracağı uyarısı yapıyordu. Nitekim bu uyarı Hindistan'dan çıkan Delta varyantıyla gerçek oldu. Çoğu Afrika'da bulunan gelir seviyesi düşük ülkelerde nüfusun en az yüzde 20'sini 2021 sonuna kadar aşılama hedefiyle yola çıkan COVAX programıyla bu ülkelere iletilen doz sayısı 163 milyon dozda kaldı. Oysa ki şu aylarda 640 milyon doz aşının ulaşmış olması hedefleniyor-

du. Daha da önemlisi, Afrika devletleri gelen sınırlı sayıda aşısı vatandaşlarına uygulamayı da başaramadı. Örneğin Çad'a ulaşan 100 bin doz Biontech aşısı COVAX'ın başarısı olarak ilan edilirken 5 hafta sonra Çad Sağlık Bakanlığı 94 bin dozun hala ellerinde olduğunu ilan ediyordu. 110 bin doz Astrazeneca aşısı ulaşan Benin'de günlük uygulanan aşısı 267'de kaldı.

ABD yönetimi 500 milyon doz Biontech aşısını COVAX'a bağışlarken 3.5 milyar dolarlık bu jestin tek şartı vardı. Aşılar havalimanına ulaştıktan sonra bunların özel soğutucularla transferi, kliniklere dağıtılması, vatandaşların kampanyalarla ikna edilmesi gibi en kri-

tik konular yerel hükümetlere bırakılmıştı. Ama öyle ülkeler vardı ki, havalimanından ülke genelindeki hastanelere aşısı dağıtacak araçlar için yakıt parasını bile karşılayamıyor.

New York Times'ın ulaştığı belgelere göre COVAX'a kayıtlı 22 ülkenin elinde şu an tek bir doz bile aşı yok. Bunun ana sebeplerinden biri COVAX'ın Hindistan'da Oxford Üniversitesi'nin izniyle Astrazeneca aşısını üreten Serum Enstitüsü'nden alacağı yüz milyonlarca dozun iptali oldu. Hindistan hükümeti, Delta varyantıyla vakalar patlayınca aşı ihracatına yasak getirdi. COVAX, şimdi Moderna ve iki Çinli aşı üreticisiyle aşı anlaşması yaparak bu açığı kapatmayı hedefliyor. Ancak bunun için G8 ve AB ülkelerinin söz verdiği finansmana ihtiyaç duyuyor. Halen COVAX programının elinde aşı alımı için 1.8 milyar dolarlık bir bütçe var. Oysa 3 milyar dolara ihtiyaç var. Şimdi Almanya, lojistik sıkıntıları çözmek için birçok ülkeye büyük soğutucular gönderecek. Ancak bazı ülkeler, şimdiden elektrik şebekelerinin bu soğutucuları kaldırmayabileceğini açıkladı.

Avrupa yoksullara sırtını çeviriyor

Avrupa Birliği Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, AB üyesi ülkeleri COVAX programına gerekli desteği yapmadıkları için ağır bir dille eleştirdi. Borrell, "1.5 milyar nüfusu olan Afrika'ya Avrupa'dan bağışlanan aşı

sayısı sadece 10 milyon. Biz nüfuslarımızın yüzde 60'ını aşıladık. Afrika'da ise aşı oranı yüzde 2-3. Peki bizim yerimize kim aşı gönderiyor? Çin. Afrika'yı bu şekilde göz ardı ediyor olmamızın küresel sonuçları olacak" dedi.

1.5

Covid-19 ABD'de ortalama yaşam süresinin 1.5 yıl düşmesine sebep oldu. Bu İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülen en büyük düşüş.

KATKISIZ DOĞAL PROTEİN KAYNAĞI
KORUYUCUSUZ YÜKSEK LİF
ŞEKER İLAVESİZ GLUTENSİZ
%100 DOĞAL

zuberlezzetler.com

#zuberlezzetler | #dahaiyigidadahaiyigelecek | #betterfoodbetterfuture

Cem
Say

twitter: @say_cem

Üniversite özerkliği nedir?

Anayasamızın 130. maddesinde üniversitelerin “bilimsel özerkliğe sahip” olduğu yazıyor. Ne demek bu?

Önce “bilimsel özerklik” lafını “sıfır özerklik” olarak anlamak isteyenleri aradan çıkaralım. Bunlar genellikle şöyle bir kelime oyunu yapmaya çalışır: “Bilimsel özerklik demek, laboratuvarında deneyinizi istediğiniz gibi yapmanıza, derste bilimi istediğiniz gibi öğretmenize kimsenin karışmaması demektir. Üniversitenin kendi kendisini yönetebileceği anlamına gelmez!” Bu gibilere genelde “Allah razı olsun, ben de deneyi nasıl yapacağımı sana soracağım diye korkuyordum!” deyip geçmek gerekir. Akademisyenlik işinin tanımı gereği, bir konuyu yüksek düzeyde öğretmesi ve yeni araştırmalarla o sahaya katkılar sunması beklenen uzmanlar, zaten o konuyu en iyi bilenlerdir; henüz bilmediklerini de herhalde bir devlet dairesinden falan değil, dünyayı saran bilim ağındaki meslektaşlarından öğrenirler. 130. madde “özerklik” derken bunu kastetmiş olamaz, çünkü anayasada zaten “Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir” diyen bir başka madde (27) var. Bu temel bir insan hakkı! Hem 130. madde “özerk” olanın teker teker hakları değil, “üniversite” olduğunu söylüyor.

Sözlüğe bakalım. “Özerklik” kelimesinin tanımı şu: “Bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomi, otonomluk”. Yetmiyor, sonraki satırda bu kelimenin kullanımına örnekler de veriyor. Neymiş o örnekler?

“Bilimsel özerklik. Üniversite özerkliği.”

Yani anayasa ne diyormuş? Üniversitelerin kendi kendilerini yönetme hakları varmış.

Üniversite kararları nasıl verecek?

Elbette “özerklik” ile “bağımsızlık”ın birbirinden farkını anlıyoruz. Üniversitenin bayrak çekip kendi ordusunu kurmasından filan değil, mesela bünyesinde hangi fakültelerin kurulabileceğini, hangi derslerin hangi hocalarca verileceğini veya akademik personel alımında kullanılacak ölçütleri kendi aklıyla belirleyebilmesinden, böyle şeyleri gece yarısı Resmi Gazete sitesinden öğrenmek zorunda kalmayacağından emin olarak uzun vadeli planlar yapabilmesinden bahsediyoruz. Özerklik bu demek.

Peki ama “dışarıdan” verilmemesi gerektiğini gördüğümüz bu kararları üniversite nasıl verecek? Üniversite kim?

Tabii ki bir kişi değil! Bin türlü farklı problemin çözülmesi gereken böyle karmaşık sosyal sistemlerde kararı tek bireye bırakmak hataya ve hatta felakete davetiye çıkarmak oluyor, görüyoruz. Zaten sözlük “bir TOPLULUĞUN kendi kendisini yönetmesi” demişti hatırlarsınız, o topluluğun başına gelen bir iktidar heveslisinin değil. Aşın yetkilendirilmiş bir kişi kendisini bir şey sanabilir, akademik kuralları çiğneyip keyfine göre insanları işten atmaya filan kalktığı bir “astıgım astık” moduna geçebilir. Mantıklı çözüm üniversiteyi oluşturan birimlerin (bölümler, fakülteler, enstitüler, vs.) kendi kararlarını tüm üyelerin katıldığı kurullarda tartışarak oluşturması, bunların eşgüdümünün de daha yukarıdaki kurullarca yapılması.

Özerkliğin bir nedeni var!

Bu sistem iyi çalışıyor ama sorumluluk istiyor: Hocalar ders, araştırma vs. yanı sıra bir yığın kurul ve komisyona da katılıyor. Yoruca ama demokrasinin nasıl işlemesi gerektiğine dair bir ders gibi düşünülmüş sahipleniliyor. Karşılıklı kontrol, kalite doğuruyor, herkes diğerlerine standartlarını yükseltme konusunda örnek oluyor, ortaya birisinin kaynı veya gözde tez öğrencisi olmanın kolktuk kapmaya yetmediği, liyakatin gözetildiği, ülkenin, dünyanın önemli bir değeri, saygın bir kurumu çıkıyor.

Anayasa bu yüzden üniversite özerk olacak demiş. Bu iyi bir kural. Geçmiş yüzlerce yıl önceye, devletlerin bilginin özgürce keşfedilip yayılmasından korktuğu çağlardaki ders niteliğindeki olaylara da yanyori. Bu özelliğe sahip üniversiteleri olan ülkeler uzun vadede kazanıyor.

Derdimiz bu. Üniversitenin rızasına sahip olmayan, onun eleğinden geçmemiş bir kişinin rektör atanmasının, onun da ülkenin gözbebeği bir kurumu hapishaneye çevirmeye kalkmasının anlamsızlığı, hiç gerekmemesine karşın 2021 Türkiye’sinde denendi, görüldü. Bu problem sürmesin diye Bulu’dan boşalan rektörlük makamına adaylığını açıklayan çok sayıda profesör, üniversite hocaları tarafından oylandı. Kimlerin üniversitenin rızasına sahip olmadığı görüldü; Bulu’nun ekibinin denendiği çoğunlukla reddedildi. Birbirinden farklı özellikleri olan birçok aday da okulun güvenliğini aldı. Anayasa da orada duruyor. Umarım bir an önce Boğaziçi’ni kirleten yeni demir parmaklıklar gider, haksız yere işinden atılan hocalarımız aramıza döner. ●

‘Siyasiler artık iklim krizini görmek zorunda’

Kuruluş dilekçesine hala yanıt bekleyen Yeşiller Partisi’nin 11 aydır kullandığı “Evimiz yanıyor” sloganı gerçek oldu. Bunu öngörmek bir kehanet değildi, çünkü kriz göstere göstere geliyor

ZEYNEP MİRAC
miraczeynep@gmail.com

Dört ay önce bu sayfada yazdığım cümle ne yazık ki hala geçerli: Türkiye’de Yeşiller Partisi kurulamıyor! 11 aydır İçişleri Bakanlığı’ndan kurulduklarını nescile eden belgeyi bekliyoruz ama tefail... Bakanlık ve Bakanlık görevlilerini dava ettiler ama sonuç çıkmadı.

Yeşiller Partisi’nin neden gerekli ve önemli olduğunu anlatacak onlarca cümle kurmak mümkün ancak 11 aydır haykırdığı sloganı aktarmakla yetineyim: “Evimiz yanıyor! Bu yangını söndüreceğiz!”

“Benden sonra tufan”, “Abartıyorlar”, “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın”lar havada uçuşurken mecaz gerçeğe döndü, evimiz cayıyor yanıyor ve yangını söndüremiyoruz! Marmaris, Hisarönü, Bodrum, Manavgat, daha niceleri gözümüzün önünde yandı. Ve bunlar olurken iklim krizinden başka her şey konuşuldu.

Çünkü Türkiye iklim krizi gerçeğinden kaçıyor. Paris Anlaşması’nı imzalayan 197 ülke arasında anlaşmayı onaylamayan altı ülkeden biriyiz. Diğerleri ise Eritre, İran, Irak, Libya ve Yemen.

Hal böyleyken ekolojik reform talebiyle ortaya çıkan Yeşiller Partisi, sürekli sistem dışında tutulmaya çalışılıyor. Oysa Fuat Keyman, bir ay önce Karar gazetesi için kaleme aldığı yazıda Yeşiller Partisi’ne neden gerekli olduğunu çok net anlatmıştı: “2020’ler dünyasının ‘ısınan dünya’ olması; iklim değişikliği ve küresel ısınma sorunlarının temel sorun haline gelmesi; ama aynı zamanda, bu alanda yapılacak çalışmaların ekonomik eşitsizlik ve işsizlikten temel gereksinimlere ve güvenliğe uzanan alanda yaşanan sorunların çözümü için kritik önem taşıması; ve yeşil partilerin giderek artan sayıda ülke siyasatlerinde ve küresel yönetişimde etkili ve kilit aktör konumuna gelmeleri, Türkiye’nin niye Yeşiller Partisi’ne gereksinimi olduğunun bir göstergesidir.”

Dokuz aydır ilk telefon
Yeşiller Partisi eşsözcüleri Emine Özkan ve Koray Doğan Urbarlı, 1 Temmuz günü başvurularıyla ilgili bilgi almak için İçişleri Bakanlığı’na gittiler. Güvenlikten geçtikten sonra ilgili birimdeki sorumlu memurla görüşmek istediklerini söylediler. Beklediler, beklediler, beklediler. Bu sırada da memurun telefonunu ısrarla aramaya başladılar. Memur onları kabul etmedi ama dokuz aydır ilk kez telefonu açtı.

Onlar aşağıda, o yukarıda geçen telefon konuşmasında memur dedi ki “Açtığınız davayı biz de sizin gibi takip ediyoruz ve işlem yapmak için dava sonucunu bekliyoruz”.

Bir hafta içinde Türkiye’de 180’den fazla yangın çıktı, 160’tan fazlası kontrol altına alındı. 6 ülkeden gelen hava araçları ve TOMA’larla da yangınlara müdahale ediliyor.

Telefonda görüştüğüm Emine Özkan, “Oysa biz davayı işlerini yapmadıkları için açmıştık zaten” diyor, “Kendi aramızda olan biteni değerlendirdiğimizde gördük ki, hukuki olarak hakkımızı aradığımız için cezalandırılmaya çalışıyoruz. Biz de bir imza kampanyası başlattık”.

28 Temmuz günü orman yangınları başladıktan hemen sonra Yeşiller Partisi bir açıklama yayınladı ve dedi ki “Olayın nedenleri üzerine düşünürken iklim krizini görmezden gelen tüm

açıklamaların eksik kalacağını savunuyoruz. İklim krizinin tetiklediği sıcak dalgaları ve kuraklık, orman yangınlarının temel nedenleri arasındadır. Avustralya’dan Sibiry’a, Kaliforniya’dan Kanada’ya birçok ülkede gözlemlenen ve korkunç doğa tahribatına yol açan orman yangınları iklim krizinin kaçınılmaz sonuçları arasındadır. Bu gerçeği görmezden gelemeziz.”

Oysa o sırada yangınların nedenleriyle ilgili birçok farklı iddia konuşuluyordu. İklim krizi en gerilerdeydi.

‘Adını koyduk’

“Size başımıza gelen olayı anlatayım” diyor Emine Özkan; “İklim krizinin nelere yol açacağını biliyoruz, yangının felakete dönüşeceğine dair bir öngörü zaten taşıyorduk. Adını hızlıca koyup

kamuoyunda yankı uyandırmak istedik. Ancak Twitter’da inanılmaz bir linçle karşılaştık. PKK’yi savunduğumuzu iddia eden akıl almaz bir trollemeydi...”

Bu lincin arkasında somut, gözle görümler bir fail arama beklentisinin yattığını düşünüyör Özkan: “İklim krizi hala toplum nezdinde çok soyut. Politik bağlantıları kurmak konusunda ne kadar zayıf olduğumuzu gördük. Olumlu taraftan bakarsak, iklim krizini ve ekosisteme dair bütünlüğü konuşmaya başladık. Yangınlar başladığında insanlar ağaç dikmek gibi bir motivasyonla hareket ettiler ancak uzmanlar hemen bunun doğru olmadığını anlattı. Daha önce İzmir yangınında da konuşulmuştu ama bu kez daha fazla ses getirdi ve insanlar doğru hareket edip etmediklerini sorgulamaya başladılar”.

Siyasetin karnesi zayıf

Siyasetin iklim krizi konusunda başanlı bir karnesi olmadığı çok açık. 28 Temmuz’da Resmi Gazete’de yayımlanan ve Turizmi Teşvik Kanunu’nda değişiklik yapıp orman arazilerinin turizm yatırımcılarına açılmasına olanak tanıyan yasa, karnenin son kingi...

Özkan son bir haftayı “felaket yaşandığında nasıl çözümler katabildiğimizin, yurttaşların bütün yükü kendi omzunda hissettiğinin, muhalefet dahil siyasetin güçsüz kaldığının göstergesi” olarak görüyor. “Şüphesiz ki daha bütüncül bir bakış açısına

Toplumlar daha farkında

● 2020 Eurobarometer araştırmasına göre AB üyesi ülkelerin vatandaşlarının yüzde 94’ü çevreyi korumayı önemli görüyor. Yüzde 91’i iklim değişikliğini ciddi bir sorun olarak görüyor.

● 2020’de Konda’nın yaptığı araştırmaya katılanların yüzde 51.5’i iklim krizinin Covid-19’dan daha büyük bir kriz olduğunu söyledi. Her 10 kişiden yedisi iklim değişikliği nedeniyle endişeli olduğunu ifade etti. İklim değişikliğinin insan faaliyetlerinden kaynaklandığını bildiğini söyleyenler ise yüzde 71.4’tü.

Emine Özkan

ihtiyaç var” diyor, “Çünkü iklim değişikliği verilerine bakınca felaketlerin artacağına biliyoruz”.

İçişleri Bakanlığı, kurulması önünde ciddi bir direniş gösterirken muhalefet partilerinin yaklaşımını sorduğumda ise “Resmen kurulmadığımız için rüştümüzü ispat etmekle ilgili bir duvar

var” diye cevap veriyor; “Bunu aşmak için elimizden geleni yapıyoruz”.

Bir duvar da ana akım medyayla aralarında yükseliyor. Alternatif medyaya ya da internet medyası daha fazla ilgi gösteriyor, ancak ana akımda ciddi bir sessizlik hakim. “Son günlerde ilişkide olduğumuz bilim insanları programlara çıkıp konuşuyorlar ama Yeşiller Partisi’nden siyasi bir perspektif ve politika duymakla ilgili herhangi bir taleple karşılaşmadık” diyor Özkan, “Bu kadar büyük bir felaket yaşanıyor ancak bize soru soran yok. Ya provokasyon ihtimali üzerine konuşuluyor ya da bilim insanlarını davet ediyorlar. İklim krizinin politik bağlantısı hep ihmal ediliyor”.

Bu felaket yaşanırken bize soru soran yok. Ya provokasyon konuşuluyor ya da bilim insanlarını davet ediyorlar. İklim krizinin politik bağlantısı hep ihmal ediliyor

İlgi yangınla sönecek mi?

Bir felaket yaşandığında o konuyla yatıp kalkıyor, sonra hızla unutuluyor. Deprem, bunun en iyi örneği. 28 Temmuz’dan bu yana yaşanan yangın felaketinin boyutu çok büyük. Sadece Türkiye değil, dünya da bu felaketin tam ortasında. Ancak tecrübelerimiz gösteriyor ki bu yoğun ilgi de yangınla birlikte sönecek. Bir sonrakine kadar...

Emine Özkan’a göre bu yaşananlar bir dönüşüm değilse de kırılma yaratabilir. Önceliklerin ve mevcut politikaların değişmesi gerektiğine dair bu küçük kırılmanın gerçek bir dönüşüm getirmesi için ise yol belli ki uzun:

“Türkiye, iklim değişikliği sorununu sözde kabul eden, ancak gerçekte bunu çözecek siyasi iradeyi ortaya koymayan bir hükümet tarafından yönetiliyor. Yeni seçim sürecinde Türkiye siyasetine kim yön verecek olursa olsun, öncelikle bu konuyu ele almak zorunda. Aksi takdirde öncelik sanılan diğer her şey bir hayale dönüşecek. İklim krizi her şeyi kesen, merkeze oturan bir konu. Siyasiler artık bunu görmek zorunda”.

İTHAL CEVİZİN YILLIK FATURASI: 250 milyon \$

Türkiye'de yılda 150 bin ton ceviz tüketiliyor, bunun 90 bin tonu ABD, Şili ve Çin'den geliyor

Türkiye'de en fazla tüketilen kuruyemişlerden olan cevizin yüzde 60'ının yurt dışından ithal edildiğini biliyor muydunuz? Aslında rakamlara bakıldığında ortada büyük bir tutarsızlık söz konusu. TÜİK ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de yıllık 225 bin ton ceviz üretimi yapılıyor. Buna karşılık tüketim ise yaklaşık 150 bin ton. Bu rakamlara göre Türkiye yaklaşık 75 bin ton üretim fazlasına sahipken her yıl 90 bin ton ceviz ithal etmek durumunda kalıyor. Rakamlarda ortaya çıkan bu çelişkiyi Ceviz Üreticileri Derneği Başkanı Ömer Ergüder açıklıyor: "Resmi rakamlara göre üretimimiz yıllık 225 bin ton. Tarım Bakanlığı yetkilileri tarafından bir bahçedeki tek ağaç bile sayılarak bu üretim rakamına ulaşılıyor. Oysa o tek ağaçta yetişen ceviz sisteme girmiyor. Ve ortadaki tablo ise bambaşka... Şöyle ki; Türkiye'de yıllık 150 bin ton ceviz tüketimi var. Bunun yaklaşık 60 bin tonu yerli üretim, 90 bin ton ise ithal ediliyor ve bunun ekonomik değeri ise yıllık 250 milyon dolar."

İthal cevizin vergi oranı yüzde 43'ten 4'e indi

Ergüder, derneklerine üye olan üreticilerin 35 bin dekar alan üzerinde 900 bin ağaç ile üretim yaptıklarını ve

ÜRETİCİ NELER İSTİYOR?

1. Ceviz İthalatında vergi oranı çok düşük. Artırılmalı.
2. Cevizde dikimden 8 yıl sonra ekonomik ölçekte ürün alınıyor. Kredi vadesi 10 yıla çıkmalı.
3. İhtisas gümrük kapısı oluşturulmalı.

kontrol edilerek ülkeye kabulü gerçekleştirilmeli. Çünkü çok uzun yolculuklardan geldiği için hem bozulma riski var hem de koruyucu maddelerin kontrolsüz kullanımı söz konusu olabilir. Denetim şart. Ayrıca ceviz üretimi yatırımı yaptığınızda ürün almaya 8 yıldan önce başlamayorsunuz. Bunun için banka kredilerinde vadeler buna göre belirlenmeli. Eğer bu önlemler alınrsa 10 yıl içinde, yurt dışına gönderdiğimiz 250 milyon dolar ülkemizde kalmaya başlar."

İthal cevizin lezzeti yok

Ergüder cevizin lezzeti konusunda da bir noktaya dikkat çekiyor: "Ceviz; ABD, Şili ve Çin'den ithal ediliyor. Türkiye'ye ulaşmaları ise 5-6 haftayı buluyor. Dolayısıyla bozulmanın ve küflenmesin diye içindeki nem oranı yüzde 4'lere indiriliyor. Oysa içi sulu cevizin aroması yüksektir, lezzetlidir. Yerli üretimde ise 48 saatte satıcıya ulaştırdığınız için nem oranını rahatlıkla yüzde 8'lerde tutabilirsiniz bu da size aroma olarak geri döner. İthal cevizde hem o kadar para ödüyoruz hem de lezzetsiz ürün alıyoruz." •

Teknolojiyle kutuplaşan yeni dünya düzeni

Tarihin hemen her döneminde güç odaklarını ordular ve zaferleri belirledi. Önümüzdeki dönemin bir numaralı tanımlayıcısı ise teknolojik üstünlük olacak. En büyük mücadele ABD ile Çin arasında

Dünya tarihini "savaşlar tarihi" olarak okumak mümkün. Binlerce yıl boyunca insanlar türlü çeşit sebepten, türlü çeşit yöntemlerle cephelerde kan dökmüş. Durumun bugün de farklı olmadığını sanabilirsiniz. Ancak bu esasen bir *odak kayması*. Çünkü yerkürenin büyük bir bölümü tarihte hiç olmadığı kadar *savaşsız* bir dönem yaşıyor. Çatışmadan gün yüzü görmeyen ülke ve bölgelerdeki durumun sebebi askeri değil; siyasi ve diplomatik. Yoksa bugünün kudretli orduları, yüzyıllar önce "Taş üstünde taş, omuz üstünde baş kalmayacak!" sloganıyla çarpışan Moğol İmparatoru Cengiz Han'ın hayal bile edemeyeceği türden imha araçlarına sahip. En sıradan örneğe bakalım: Şu an ABD'den Çin'e 9 ülkenin envanterinde, 13 binden fazla nükleer silah bulunuyor. Bunlar dahi tek başına yaşadığımız bu gezegeni "kozmik senaryodan" silmek için fazlasıyla yeterli.

Aklı hep savaşta olmasına rağmen kendine "*Savunma Sanayi*" denmesini isteyen sektörde 2021 yılı cirosu 2 trilyon dolar gibi dudak uçuklatan bir seviyede. Ancak aynı dönemde sadece perakende kategorisindeki e-ticaret harcamalarının 4,5 trilyon dolar olduğunu hatırlayınca algı değişiyor. Savunma sanayi emsalsiz bütçesiyle beslediği ARGE çalışmalarıyla hala pek çok bilimsel keşfe ve icadın beşiği durumunda. Ne var ki son dönemde savaş kadar etkin bir hakimiyet yöntemi var: "teknolojik üstünlük".

Savaşlar artık 'ticari'

2017-2021 yılları arasında görev alan ABD Başkanı Donald Trump ile gündeme gelen "ticaret savaşları" esasen altında dev bir teknoloji

rekabetini gizliyor. Üstelik kökeni kendisinden önceki ABD Başkanı Barack Obama dönemine dayanıyor. Özellikle yarı iletken alanındaki ABD üstünlüğünün devam etmesini salık veren çalışma raporu Trump döneminde cephesini çok daha geniş bir alana yayarak bugünkü halini aldı.

Ancak bizzat teknolojinin ülkeler arası karmaşık yapısı bu çabanın önündeki en büyük engel. Çünkü kurulmaya çalışılan yeni düzen, onlarca farklı ülkeden beslenen çabaların belirli merkezlerde toplanmasını öngörüyor. Bu hiç de kolay değil. Siyaseten kutuplaşmak nispeten kolay. Ancak bugünkü küresel düzende ekonomik ve teknolojik kutuplaşma neredeyse imkansız.

Bir örnek üzerinden düşünelim. Coronavirus pandemisinde baş gösteren "çip" sıkıntısının (Türkiye dahil) dünyanın hemen her otomotiv fabrikasında üretimi durdurmasının üstünden daha birkaç ay geçmedi. Üstelik otomotiv, buz dağının küçük bir tümesğinden ibaret. Önümüzdeki dönemde tanıtılacak yeni iPhone 13'ün dahi bu sebeple talebi karşılamakta zorlanması bekleniyor. Çamaşır makinelerinden uzay araçlarına kadar her alanda kritik öneme sahip çiplerin yüzde 87'sini Tayvan, Güney Kore ve Çin'deki iki elin parmaklarını geçmeyen sayıdaki fabrika üretiyor. Yüksek teknolojinin ihtiyaç duyduğu 400 nadir elementin yüzde 90'ını tek başına Çin karşılıyor.

Çin diğer taraftan ucuz işgücüyle düşük kalite üretim yapan

ülke algısını robotikten yeşil enerjiye uzanan 10 dikey endüstride yüksek teknoloji üretim merkezine dönüştürerek değiştirmeyi hedefleyen "Made in China 2025" girişiminde kararlı şekilde ilerliyor. Paralelinde 70 ülkeye yayılan bir yatırımla küresel lojistik ağını güçlendirecek "Belt and Road Initiative" adlı planı yürütüyor. Afrika kıtasındaki yatırım ve varlıklarıyla en büyük dış güç haline gelmiş durumda. Bütün bu gelişmeler ışığında doğal olarak ABD'de alarm zilleri çalıyor. Zira uzun vadeli

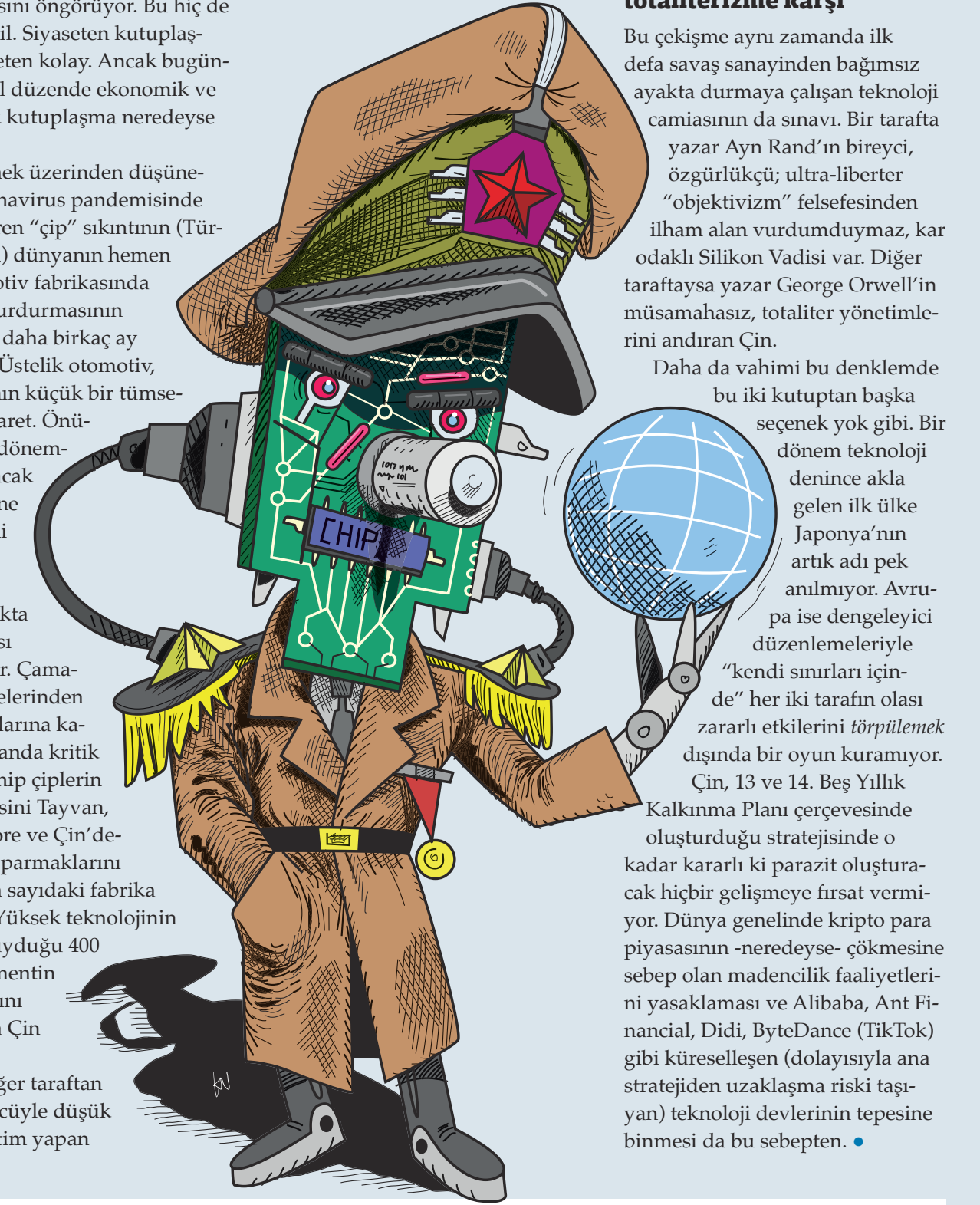
etkileri düşünüldüğünde bu adımlar Sovyetler Birliği'nin 1962'de Küba'ya (ucu ABD'ye çevrilmiş) füze rampaları yerleşmesiyle eş değer.

Yarının dünyasındaki hegemonyayı mobil iletişim ağları, yapay zeka algoritmaları, otomasyon robotları, yeşil enerji kaynakları, genetik mühendisliği, endüstriyel genetik tarım gibi yüksek teknoloji sektörleri tanımlayacak gibi görünüyor.

Liberalizm totaliterizme karşı

Bu çekişme aynı zamanda ilk defa savaş sanayinden bağımsız ayakta durmaya çalışan teknoloji camiasının da sınavı. Bir tarafta yazar Ayn Rand'ın bireyci, özgürlükçü; ultra-liberter "objektivizm" felsefesinden ilham alan vurdumduymaz, kar odaklı Silikon Vadisi var. Diğer taraftaysa yazar George Orwell'in müsamahasız, totaliter yönetimlerini andıran Çin.

Daha da vahimi bu denklemde bu iki kutuptan başka seçenek yok gibi. Bir dönem teknoloji denince akla gelen ilk ülke Japonya'nın artık adı pek anılmıyor. Avrupa ise dengeleyici düzenlemeleriyle "kendi sınırları içinde" her iki tarafın olası zararlı etkilerini *törpülemek* dışında bir oyun kuramıyor. Çin, 13 ve 14. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde oluşturduğu stratejisinde o kadar kararlı ki parazit oluşturacak hiçbir gelişmeye fırsat vermiyor. Dünya genelinde kripto para piyasasının -neredeyse- çökmesine sebep olan madencilik faaliyetlerini yasaklaması ve Alibaba, Ant Financial, Didi, ByteDance (TikTok) gibi küreselleşen (dolayısıyla ana stratejiden uzaklaşma riski taşıyan) teknoloji devlerinin tepesine binmesi da bu sebepten. •

Playstation 5 serinin en hızlı satan konsolu oldu

tasarımı Tensor çipi yer alacak.

- Yüzde 86,5'i Çinli Alibaba Grubu'na ait Türkiye merkezli e-ticaret devi Trendyol, 16,5 milyar dolar değerleme üstünden 1,5 milyar dolarlık yatırım aldı. Site geçtiğimiz yıl yüzde 66 büyüyün Türkiye e-ticaret pazarının yüzde 34'üne sahip.
- ABD / Teksas Üniversitesi, gündüz havadan topladığı nemi gece salan ve böylece kendi kendini sulayan bir toprak alaşımı geliştirdi. Buluşun tarımda yeni bir devrim etkisi yaratması bekleniyor.
- Japonya / Kyushu Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir deneyde farenin kök hücrelerden üretilen yumurtalıkta, yine kök hücreden üretilen yumurta döllendi. Böylece ilk defa bir doğum süreci, o türün bedeninden bağımsız olarak gerçekleşti.
- Kafatasına yerleştirilerek beyin ile bilgisayar arasında

bağlantı kuran bir implant geliştiren Synchron adlı girişim, insan üzerinde deneyler yürütmek üzere izin aldı. Cihaz özellikle felçli hastaların yaşam kalitesini artırmayı hedefliyor.

- ABD / Houston Methodist Hastanesi'nde manyetik dalga yayan bir metal kask ile ölümcül beyin tümörü bulunan 53 yaşındaki hastanın kitlesi üçte iki oranında küçültüldü.
- ABD / Yale Üniversitesi tarafından yürütülen bir çalışmada, memeli türlerin "doğum öncesinde dahi"

içine doğacakları dünyaya dair rüyalar gördüğü ortaya çıktı.

- Adidas, İtalyan gözlük üreticisi Marcolin ile birlikte sporculara özel geliştirdiği 3D CMPT adlı güneş gözlüğünü tanıttı. 3D yazıcılarla üretilen gözlük sadece 20 gram ağırlığında.
- "Real Oversight Board" adlı gönüllü topluluk tarafından yürütülen bir çalışmada Covid19 aşılara karşı yürütülen yanlış bilgilendirmelerin dünya genelinde toplam 12 kişiden yayıldığı ortaya çıktı.
- 10 milyon satış barajını geçen Playstation 5, Sony'nin bu rakama en kısa sürede ulaşan oyun konsolu oldu. Satış rekoru 2000 yılında piyasaya sürülen ve 155 milyondan fazla satan Playstation 2'de.
- Kanada'nın kuzeyindeki McKenzie Dağı'nda dünyada yaşamış en eski hayvan olduğuna inanılan 890 milyon yıllık bir fosil bulundu.
- Bill ve Melinda Gates bu haftaki görülen duruşmalarının ardından resmen boşandı.

• Çin Yüksek Halk Mahkemesi ülkedeki ticari kuruluşların yüz tanımlama gibi biyometrik verilerini toplamadan önce kendilerinden onay almalarını şart koştu.

• İran Meclisi, ülkedeki tüm internet kullanıcılarının kayıt altına alınmasını ve VPN kullanımının yasaklanmasını öngören yasayı onayladı.

• Merkez Bankası'nın karşı çabasına rağmen Nijerya, ABD'den sonraki en büyük bireysel kripto para pazarı haline geldi.

• Google 1 Eylül'den itibaren Android cihazların uygulama merkezi PlayStore'dan seks odaklı eşleştirme uygulamalarını kaldıracağını duyurdu.

• Tak-çıkart yöntemiyle parçaları kolayca değiştirilebilen "Framework Laptop" adlı dizüstü bilgisayar 999 dolar etiketle piyasaya çıktı.

• Facebook, Ray-Ban tasarımlı bir "artırılmış gerçeklik" (AR) gözlüğü piyasaya sürmeye hazırlanıyor. Cihaz eşleşecek bilgileri cep telefonunuzdaki uygulamasından yansıtacak.

• Google, kendine ait cep telefonu serisi Pixel'in 6. neslini tanıttı. Yeni modelde ilk defa şirketin kendi

Toplumda demokrasi talebi var mı?

BEKİR AĞIRDİR
bagirdir@gmail.com

Geçen haftalardaki bir Oksijen yazım üzerine bir okurum not gönderdi. Dikkat çektiği konu, bir gazeteye röportaj veren ünlü bir mutfak şefinin «Mutfak demokratik bir yer değil» ifadesiydi. Diyordu ki “gözlem yapacak kadar yaşadığım Avrupa’da, bırakın restoran mutfaklarında çalışanları, hemen her alanda insan davranışlarına kadar sinmiş demokrasi kültürünün, ilkokuldan itibaren nasıl verildiğine çok şahit oldum.”

Bu çerçevede çokça sorulur ya da sorgulanır, “Bu toplumun demokrasi talebi var mı?” Soruyu böyle formüle edince, dünyanın hangi ülkesine, hangi toplumuna gitssek, “eşitlik, adalet, özgürlük, hukuk, şeffaflık, katılım” gibi değerleri sorsak, hangisi hayır der ki.

Nitekim Türkiye’de de sorduğumuzda; her 100 kişiden 69’u “Devlet, tüm özgürlükler ve başörtüsü, cinsel yönelim gibi her türlü kişisel tercih konusunda, bu tercihler ne olursa olsun tarafsız kalmalıdır”, 62’si “Vatandaşların ait oldukları grup, kültürel kimlik ya da cemaatler olarak yaşayabilmeye özgürlükleri tanınmalıdır”, 85’i “her vatandaşın ait olduğu grup, kültürel kimlik ya da cemaatler tarafından maruz kalabileceği baskılara karşı devlet müdahale edebilmelidir”, 76’sı “ Yargı devleti değil, bireyi korumakla yükümlüdür ve bu anayasaya konmalıdır”, 57’si “anayasal hak ve özgürlükler Terörle Mücadele Kanunu ve benzeri hiçbir özel kanunla sınırlandırılmaz” önermelerine onay verir.

Asıl sorumuz gereken soru şudur bence: Toplumun, her bireyin naturesına içkin olan eşitlik, adalet, özgürlük gibi talepleri neden siyaset üzerinde etki ve enerji üretecek bir de-

Yalnızca son bir haftada yaşanan orman yangınları, seller, olimpiyatlarda kadın voleybol takımının galibiyetleri, Konya’daki aile katliamı etrafında yaşananlara bakın, ortak ufku kaybolmuş, “biz” duygusu parçalanmış, tasada, kederde, sevinçte bile ortak duyguları eksik olan bir toplumuz artık

mokrazi talebi haline dönüştürebilecek örgütlenmeyi, hareketi üretmiyoruz? Sorun demokrasi talebinin olup, olmaması değil talebin zayıf veya güçlü, örgütlü veya örgütsüz olması meselesidir.

Muhatap birey değil siyasiler

Hiçbir toplum ya da birey değerler dünyasında eşitliğe, adalete, özgürlüğe, kendine dair kararlara katılmaya itiraz etmez. Sorun bu değil. Sorun toplumun bu taleplerinin vücut bulmasının, güçlenmesinin, karar vericileri etkileyecek kapasiteye ulaşmasının önündeki yasal engeller kadar ruhi ve zihni eşiklerin ne olduğu, bu eşiklerin nasıl aşılabacağıdır.

Soruyu böyle sorunca sorunun muhatabı toplum değil, toplumun entelektüel sermayesi ve demokrasi talebini hayata geçirecek olan siyasi aktörler olur. Yani bence sorumluluk sade bireylerin değil, toplumun yumuşak gücü olan eğitimlilerin, aydınların, entelektüellerin ve siyasetçilerindir. Sorun Türkiye’de de diğer ülkelerde de demokratların sorunudur.

Özellikle ekonomik krizin, pandeminin ürettiği can derdinin, doğal afetlerin ve bilumum ağırlaşan sorunların altında olan, umutlarından çok bireysel hayatlarına dair kaygı ve endişeleri ağır basan sade bireyler böyle sıkışık zamanlarında yol göstermesini, öneriler ve çözümler üretmesini beklediklerine bakarlar.

Türkiye’de toplumun yeniden bir “biz” duygusu, ortak bir gelecek tasavvuru ve birlikte yaşama iradesi geliştirebilmesi için devletin ve yönetim sisteminin demokratikleşmesi şart. Hele bugünkü keyfiliğe, merkeziyetçiliğe, otoriterliğe daha fazla yönelmiş ve tüm sorun yönetme refleksleri yok olmuş sistemin, bürokrasinin ve hukukun demokratik ilkeler esas alınarak yeniden yapılması gerek.

Bunun da yolu, demokrasiyi sadece makbul partilerin var olabildiği çok partili sistem ve seçimlerin yapılabilen olması olarak görmek değil, demokratikleşmenin olabilecek en geniş anlamıyla ele alınması ve hayata geçirilmesi... Bu da zihniyetlerimizin, kurumlarımızın ve kurallarımızın eş zamanlı olarak demokratikleşmesi demek. Bunlar arasında en zorlu kuşkusuz zihniyetlerimizin değişmesi, çünkü yönetim mekanizmalarını ve bürokrasiyi değiştirmeye benzemiyor. Toplumsal zihin haritalarının, değerlerin ve gündelik hayat pratiklerinin değişmesi demek ki, hiç de kolay değil.

Karşımızda üç ayrı Türkiye var

Toplumun yüzlerce yıllık tecrübeyle oluşturduğu zihin haritaları, hayat pratikleri, alışkanlıkları, korkuları, algıları ve beklentileri var. Bunların bir kısmı etnik kimlik ve inanç aidietinden, bir kısmı içinde bulunduğu ekonomik koşullardan ve sınıftan, bir kısmı gelenek görenek gibi ortak deneyimlerden, bir kısmı da güncel meselelerden besleniyor. Güncelden beslenen davranış ve tutumların en büyük kaynağı ise yaşanmakta olan kimliklere sıkışma ve kutuplaşma.

Bugün, toplum gelecek hayali, ihtiyaç ve talepler dizisi itibarıyla üçe bölünmüş durumda. Karşımızda muhafazakarlar, sekülerler, Kürtler şeklinde şemalaştırabileceğimiz, coğrafi-siyasi-ekonomik-sosyolojik olarak da haritalanabilecek, açıklanabilecek üç Türkiye var.

Türkiye toplumu gecikmiş bir modernleşme ve kentleşme sürecini biraz savruk, biraz da ikircikli yaşıyor. Yürüyüşünü dura kalka sürdürmek istiyor

Yalnızca son bir haftada yaşanan orman yangınları, sel baskınları, Olimpiyatlarda kız voleybol takımının galibiyetleri, Konya’daki aile katliamı etrafında yaşananlara bakın, ortak ufku kaybolmuş, “biz” duygusu parçalanmış, tasada, kederde, sevinçte bile ortak duyguları eksik olan bir toplumuz artık.

Bu yüzden toplum değişim ve demokrasi konusunda kararsız ve ikircikli bir görüntü veriyor. Toplum pek çok paradoksal duyguyu ve ihtiyacı aynı anda yaşıyor.

Özgürlükler değil devletin güvenliği

Türkiye toplumu gecikmiş bir modernleşme ve kentleşme sürecini, biraz savruk, biraz da ikircikli yaşıyor. Mehteran yürüyüşünün bu toplumdan çıkmasının elbet bir hikmeti var. Belli ki yürüyüşünü dura kalka, bastığı yerden emin olarak sürdürmek istiyor. Teorilerin, modellerin çelişkili ve paradoksal sandığı şeyler belki de toplumun melez ya da hibrid alanlarını oluşturuyor. Yani kategoriler ve kümeler arasında geçişin yaşandığı alanlar onlar.

Toplumsal tutum ve davranışlarda ikircikliliği gösteren alanlardan birisi değerler ile pratikler arasındaki yanılma. Yukarıda bazılarını not ettiğim bulgulara bakınca toplum değerler, ilkeler üzerinden bakınca oldukça eşitlikçi, çoğulcu görüntü veriyor. Ama gündelik hayat pratiklerine bakıldığında özgürlükleri değil devleti ve güvenliği önceliyor.

“Devlet, tüm özgürlükler ve başörtüsü, cinsel yönelim gibi her türlü kişisel tercihler konusunda, bu tercihler ne olursa olsun tarafsız kalmalıdır” diyenler yüzde 69, “Vatandaşların ait oldukları grup, kültürel kimlik ya da cemaatler olarak yaşayabilmeye özgürlükleri tanınmalıdır” fikrinde olanlar yüzde 72 oranında. Ama buna karşılık yüzde 45 insan yasa dışı örgüt üyesi birisine, yüzde 13

İktidar ülkeyi ve sorunları yönetme kapasitesini de niyetini de kaybetti... Muhalefet ise düzene değil iktidara muhalefete sıkışmış halde. Tüm bu çaresizlikten çıkış ise yeni bir ortak umut, ortak heyecan, ortak başarı üretmekle mümkün. Bunu da gençler ve kadınlar inşa edecek

insan eş cinsel birisine, yüzde 7 insan dinsiz birisine “bir polisin veya devlet memurunun gerekirse kötü muamele etmesini” normal sayıyor. “Devletin kendi vatandaşlarına fiziksel şiddet uygulamasını normal ve kabul edilebilir bir şey” olarak görenler yüzde 33 oranında.

Toplumun hukukun üstünlüğüne olan inancı çok düşük. Deneyimleriyle öğrendiği hukukun “hayatı düzenleyen” değil “hayatı denetleyen” mekanizmalar, kurallar olduğu yönünde. “Hâkimler, savcılar, polisler karşındakilerin zengin mi fakir mi olduğuna göre farklı davranıyor, işlem yapıyor, karar veriyor” kanaatinde olanlar yüzde 54 oranında. “Suç işlemedikçe kanunların ve mahkemelerin beni koruyacağına inanmıyorum” diyenler yüzde 33 oranında.

Birey olmak mı yurttaş olmak mı?

Türkiye toplumu birey olmak konusunda son derece gayretli, arzulu. Bireysel sorunlarını çözmek söz konusu olduğunda formal veya informal, etik veya etik dışı her yolu meşru görüyor. Ama ortak hayat, sokağındaki, mahallesindeki, şehrindeki sorunlar söz konusu olduğunda o gayret ve arzu yok oluyor. Birey olmak konusundaki arzu yurttaş olmak konusunda gözlenmiyor. Çünkü devlete, devletin yargısına, güvenlik güçlerine güvenmediği için ortak alanda eylemsizliği tercih ediyor. Arzularıyla deneyimleri, değerleriyle pratikleri, istekleriyle karşılaştıkları, bireysel hayatları çıkarlarıyla ortak hayatın kazanımları arasında ikirciklilik, tedirginlik baskın çıkıyor.

Devlet ile yurttaş, demokrasi ile refah, özgürlük ile güvenlik arasında sıkışmış bir toplum var karşımızda.

Türkiye toplumu ikircikli bir toplum. Belki bu toplumun bu karakterini dikkate alarak yeni okumalar, anlamlandırmalar

yapabilesek özlemlerini, umutlarını, korkularını, öfkelerini anlamak ve yeni bir cevap, hayal, iddia üretebilmek için sağlam ve tutarlı bir başlangıç noktası belirlemiş olacağız.

Fakat sorun ülkenin tüm bu sorunlarına çare üretmesi beklenen entelektüel ve sosyal sermayesinde de tüm bu ikirciklilikler geçerli. Son bir haftada yaşanan olaylara sosyal medyadaki tepkilere bakınca çare bulması, siyaset üretmesi gerekenleri de sade bireylerle benzer bir ruh halinde oldukları görülüyor.

“

Devlet ile yurttaş, demokrasiyle refah, özgürlük ile güvenlik arasında sıkışmış bir toplum var karşımızda. Gerçeklikle ilişki bozulmuş durumda

Bir yandan gerçeklikle ilişki entelektüel dünyada da siyasi aktörlerde de bozuluyor. Son bir ayın tüm sorunları gösteriyor ki iktidar ülkeyi ve sorunları yönetme kapasitesini de kaybetti niyetini de... İktidarın tek önceliği ve her bir iç veya dış dinamığa, olaya bakışı kendi iktidarını sürdürme fırsatı ya da riski üzerinden. Muhalefet ise düzene değil iktidara muhalefete sıkışmış halde.

Tüm bu çaresizlikten çıkış ise yeni bir ortak umut, ortak heyecan, ortak başarı üretmekle mümkün. Bu yeni ortak umudu ya da demokrasi hareketini ise gençler ve kadınlar inşa edecek. “Sizce hangisinin olduğu bir toplumda can ve mal güvenliği daha kolay sağlanabilir” diye sorulduğunda 18-28 yaş aralığındaki her 100 gençten 31’i kalınmış ekonomi, 50’si işleyen hukuk düzeni, 18’i özgürlükçü ortam fikrinde. Aynı 100 gencin 67’sine göre “devletin güvenliği değil vatandaşın can ve mal güvenliği öncelikli olmalı.”

KARİYER UFKU

Televizyon yarışmalarında standart olarak bir kesinlik zorlaması vardır. “Emin misiniz? Son kararınız mı? Bu mudur?...” türünden sorularla yarışmacı hem kararını netleştirmeye zorlanır hem de fikir değiştirmeye kapısı tamamen kapatılır. Bir bilene de sorsa, arkadaşlarıyla da görüşse sonunda nihai bağlayıcı karar vermek zorundadır yarışmacı.

Üniversite sınavları da bir yarışmadır ve sonucunda da bir puan elde edilir. Yöntemi, tek doğrunun olduğu ve inandırıldığı sistemi, puan sistemini..., ileride çok daha fazla tartışmak üzere bir kenara bırakın. Eldeki puan ilk on-on beş

bin hadi yirmi beş binde değilse, karmaşa başlar. Değil okula başlamak, konuşmayı öğrendiğin günden itibaren “büyüyünce ne olacaksın” sorusu Demokles Kılıcı olarak insanın tepesine dikilir. Sınav puanını alınca da insan o soruyla en acımasız şekilde karşılaşır: “Büyüyünce ne olacağım”. Bu pek de ona kalmış bir karar değildir. Olamaz. Puanın karşılığında “olabilecekleri” tanımlıdır. Onları da şehir, ücret ya da burs vb. parametrelere göre inceltince “olabilecekleri” netleşir. Hatta “olsun da hangisi olursa olsun yeter ki üniversite olsun” demek durumunda kalılır. Eski yüzyılın “evde kalmış kız kuruları” gibi. Toplum değerlendirmeleri, başarılar olarak gördüğünün uzağında kalanlar için bağnaz ve vahşidir.

Ama genelde iskanlanan konu bir yeri “kazanmanın” aslında kazanmak olamayacağıdır. Zaten sadece üçte biri makul eğitim verecek akademik donanıma

sahip okullardan birine bile girilse, “kazanma”nın içi ne kadar doldurulabilir tartışılır. Beklentiler ve olabilecekler arasındaki fark uçuruma doğru evrilmekte.

Öncelikle üniversitelerin bir meslek okulu, meslek kazanma yeri olduğu algısı ciddi bir sorundur. Genel kabul bu yönde olsa da, akademia’nın bilim ile uğraşma işlevini bırakmaması gerekir. Ama ağırlıklı olarak bırakır. Hele ne kadrosu, ne yapısı, ne organizasyonu... buna yetmeyen onlarcası aslında meslek kazandırmak konusunda da sığırdır, geridedir. Özellikle sosyal bazı konularda yirmi yıl geriden gelir. Bırakın geleceği, günün aktüel konu ve ihtiyaçlarının gerisinde, eski yüzyılın kişileri tabanlı bir eğitim vardır. Derste, kitapta anlatılanı aynen geri anlatmaya dayalı sınav ve kriterleri net olmayan not sistemi de cabası.

Altmış yıldır benzer şekilde ilerlenirken, bu dönemde en büyük kınılma yaşıyor. Dönüşüm, bir başka şey haline gelmeyi ifade ediyor. Bu defa dönüştürme hayatın neredeyse her alanında

ve her alanında. Var olanların üzerine kendi sıkıntılarını getiriyor. Üstüne dünya en acayip ekonomik fazırlardan geçiyor. Teknolojinin ne yöne, nasıl ve hangi hızda evrileceğinin izlenmesi bile zor. Bu dönüşümü yönlendiren ve çevrelerindeki ülkelerin dışındakiler için ne olacağını kestirmek daha da zor. Bir yandan Nesnelerin İnterneti, Yapay Zeka, Davranışların İnterneti, öte yandan Web 3.0, arttırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, mekansal internet... Ne zaman ne olacağını öngörmek neredeyse imkansız. Her şeyin üstüne bütün dünya pandemyle boğuşuyor. Zaman dondu. Pandemi bir dönem geleceği, günün aktüel konu ve ihtiyacıların gerisinde, eski yüzyılın kişileri tabanlı bir eğitim vardır. Derste, kitapta anlatılanı aynen geri anlatmaya dayalı sınav ve kriterleri net olmayan not sistemi de cabası.

Pandemi sonrası zaman tekrar akmaya başlayınca belirsizlik dönemi de başlıyor. Global siyasi dengeler, uluslararası şirketler, şirketlerde yepyeni organizasyon yapıları, işleyişler... üstüne iklim değişimine karşı yeni iş ve yaşama düzeni. Yatırımların sonuçlarının bile başta iklim olmak üzere çözümlere etkisine göre değerlendirilmesi. Yapay zekanın üstleneceği

işler. Verinin merkeze oturmasıyla yapılacaktır. Arttırılmış gerçeklikli sosyal platformlar, oyun, eğlence ve e-ticaretin yakınsaması, kripto paralar, tek disiplinde uzman bile olursa kısa kalınacak olması, çok disiplinli olma gereği... Tam bir belirsizlik ortamı. Belirsizlikte yenilikler tehdit olarak görülmeyle başlanır, açık olunmaz. Belirsizlik ve ona bağlı kaos ortamı karar vermeyi zorlaştırır, geciktirir, tolerans azalır, özgüven erozyona uğrar.

Bu ortamda gencecik insanların geleceği, hayatlarının geri kalanını şekillendireceğini düşündükleri kararları vermesi isteniyor. Öte yandan netleşen bir gerçek var: “Kariyer ufku” artık on beş yıl. Yani bugün var olan, geçerliliği olan işlerin on beş yıl sonradan itibaren neye dönüşeceği bilinmiyor. İnsanların dünyanın on beş yıl sonra geleceği durumu öngörüp, o durumda nerede ne yapmak istediklerine karar vermeleri, buna erişebilmek için de bugün nereden başlayıp ne yapacaklarına karar vermeleri gerekiyor.

Belirsizlikte yapılması gereken

de belli aslında. Dünya on on beş yılda bir değişiyorsa, herkesin on yıllık dönemlerde yeniden güncellenmesi gerekiyor.

Sadece mesleki olarak değil, olan biteni doğru anlamak, uyum sağlayabilmek için kültürel olarak da güncelleme gereği kaçınılmaz.

Ama buna ne kurumlar ne akademia ne de sistemler uygun değil. Dönüşümde ve duran zaman çalıştıktan sonra teknoloji ve iklim doğrultusunda yeniden düzenlenmiş iş ve güncel hayatta tutunabilmek buna bağlı.

“Geanjisleer” diye kibirle ötekileştirilen, harflere tıklımayla çalışılan insanların işinin ne kadar zor olduğunu farkında mıyız? Tavsiye bile imkansız. Tavsiye verenler hep dünyanın sabit, sadece öğrencinin hayatının ve seçimlerinin değişken olduğunu varsayıyor.

Sizin kariyer ufkunuz ne kadar? On beş yıl sonra tufan mı?

Bugün üniversite ve bölüm seçmek durumunda olsanız ne yapardınız?

Yoksa dünya da siz de sabit misiniz? Hep?●

İsfahan'da tahayyül

İsfahan ile İstanbul arasında şaşırtıcı benzerlikler var. Nakş-i Cihan Meydanı ile İstanbul'daki At Meydanı örneğin... Yeniçerilerin isyanlarda At Meydanı'na çıkışları aklıma geliyor. Nakş-i Cihan neden isyan mekan olmadı, halbuki ne güzel olurdu. Belki olur!

Ali Yayıcıoğlu

İki hafta önce şehri yürümek ve çizmek üzerine bir tartışmadan sonra Mart 2019 yılında Patricia ile İsfahan ziyaretimdeki bir günde, Nakş-i Cihan Meydanı'ndan Mescid-i Cami'ye yürüyüşümüze ve o yürüyüş esnasında çizdiğim bir Mescid-i Şah skecinden bahsetmiş, çizimi de paylaşmıştım. Ondan önceki iki yazıda da İran ve Türkiye tarihlerinin ne kadar iç içe geçtiklerini tartışmıştım. Bu iç içe geçmişliğe rağmen, 16'ncı yüzyıldan itibaren İran ve Osmanlı imparatorlukları arasındaki rekabet sonucu, İran ve Anadolu'nun ayrışması, bu iki coğrafya arasındaki siyasi ve dinî sınırların keskinleşmesi meselesine değinmiştim. Bu sınırların hiç de imparatorlukların iddia ettikleri kadar keskin olmadığını not ederek tabii ki. Ve bir Osmanlı tarihçisinin Osmanlı dünyasına İran'dan bakmasının ona verdiği hazzı ve özgürleşmeyi paylaşmıştım. Bu yazıyı okuyan dostların önceki yazıları da okumuş olmalarını umuyorum.

Uzatmadan İsfahan yürüyüşümüze devam edelim, ne dersiniz? Ama bu yürüyüş sırasında özellikle İstanbul ve İsfahan arasındaki şaşırtıcı benzerlikler ve kontrastlar üzerinde de durmak hiç fena olmaz.

Yeni Culfa

Yine dönmek kaydıyla Nakş-i Cihan Meydanı'ndan başlayalım. 17'nci asır başlarında İsfahan'ı Safavi İmparatorluğu'nun yeni başkenti yapan Şah Abbas'ın inşasına başlayıp hanedanun ve Safavi elitlerinin devam ettirdiği meydan, Kayseriye adlı büyük *bazar*, camiler, devlethane yani bürokratik binalar, birbiri ardına sıralanan *çahar bağ* isimli içinden su geçen dörtgen bahçeler ve ön cepheleri *talar* ismindeki süatlı teraslarla donatılmış saraylarla eski merkezden güneye doğru yürüyüp Zeyende nehrine ulaşmanız sadece 10 dakikayı alır.

Zayende nehri bugünkü İsfahan'ı ikiye ayırır. Arada taşan bu nehir üzerine yine 17'nci yüzyıl başlarında inşa edilmiş köprülerden ilki Allahverdi Han Köprüsü'dür. Otuz üç araklı ve eyvanlarla örülü bu enfes yapıdan geçerken (şimdilerde Si-ve-se Pol, yani otuz üç köprüsü deniyor) insan bu köprünün bânisini düşünmeden edemiyor. Allahverdi Han, Abbas'ın önde gelen mareşallerinden ve idarecilerinden Gürcü asıllı bir mühtedi *gulam*, yani kuldu. Safavi İmparatorluğu'nda da aynı Osmanlılar gibi bir dönemden sonra mühtedi kulların etkinliği gözükmektedir. İşin doğrusu, 17'nci yüzyılda Şah İsmail'in yoldaşları, Kızılbaş-Türkmen aşiret elitlerine karşı Gürcü ve Ermeni asıllı *gulamların* öne çıkması ve Kızılbaş elitlerin tasfiye olmasa da taşraya çekilmeleri Osmanlı

Bu resmi İsfahan'ı görmeden üç dört sene önce yapmışım. Ama meydanı da kondururmuşım. Etraftaki Yeniçeri bürküllü arkadaşlara turist muamelesi yapıp, şehrin bir İsfahan tasfiri olduğunu varsayalım mı?

İmparatorluğu'nun yüz-yüz elli yıl önceki gazi aileler ve kullar arasındaki gerilimleri andırır.

Zayende nehrini geçip karşı yakaya ulaştığınızda Yeni Culfa'ya (Nev Culfa) da ayak basmış olursunuz. Yeni Culfa, yine 17'nci yüzyılda Şah Abbas'ın Tebriz yakınlarındaki eski Culfa'dan (ya da Juğa, şimdi Azerbaycan sınırları içindeki Nahçıvan) getirdiği Ermeni tüccar ailelerinin kurduğu bir mahalle. Günümüzde İsfahan'ın en güzel, en renkli semtlerinden biri. Yeni Culfa'daki Surp Amenapirgic Katedrali'ne (Vank) giden yolda yürürken İran'daki camileri andıran kubbesini gördüğünüzde, onu camilerden ayıran şeyin çinilerle bezenmemiş olduğunu anlamış olmanız lazım. Surp Amenapirgic Vank harika bir 17'nci yüzyıl İran-Ermeni yapısıdır ve biraz Ermeni tarihi ile ilgileniyorsanız bu *vankın* hatırası sizi bütün dünyada dolaştırır. İran ipeğini dünyaya pazarlayan Nev Culfa'lı Ermeni tacirlerin Akdeniz ve Batı Avrupa'dan Hint Okyanusu'na hatta Uzak Doğu Asya'ya, Ache Sultanlığı'na uzanan küresel hikâyesinin merkezi işte bu *vank* ve etrafındaki mahalledir. *Vank*'ın içindeki fresklerden bahsetmeyeceğim. Ama *vank*-müzede sergilenen arşiv ve objeler herhangi birini, özellikle küresel tarihle ilgileniyorsa mest eder. Bu müzede sergilenen az sayıdaki Safavi evrakı muhtemelen 1722'de Afgan Hotak Hanedanı tarafından İsfahan'a yapılan saldırıda yok olan Safavi İmparatorluğu arşivi eğer

kalsaydı, elimizde olacak hazinenin boyutları hakkında fikir verir. (Muhtemelen o zaman ben Osmanlı tarihçisi olma tercihinde bulunmazdım!).

Kaliforniya Üniversitesi'nden meslektaşımız Sebouh Aslanian'ın çalışmalarından tanıdığım Yeni Culfa Ermenilerinin hikâyesi benim çalışmalarımın birini teşkil eden ve İran seyahatinden altı ay sonra ziyaret ettiğim Eğin'deki (Agn/Kemaliye) 18'inci yüzyıl Osmanlı Ermenilerinin hikâyesi ile birleşecektir. İleride Oksijen okurları ile paylaşmak istediğim Eğinli Ermeniler de Yeni Culfa'lılar gibi küresel olmasa da imparatorluk ölçeğinde çok güçlü bir ticaret ve finans ağı kurmuşlar ve Osmanlı İmparatorluğu ekonomisinin 17'nci yüzyıl krizini atlatıp 18'inci yüzyılda sürdürülebilir bir ticaret-finans nizamı kurulmasında öncü rolü üstlenmişlerdir. Eğinli Batı Ermenileri ile Yeni Culfa'lı Doğu Ermenileri arasındaki iş ortaklıklar ve akrabalıklar hâlâ çalışılmayı bekliyor.

Patricia ile Yeni *vanka* yakın bir kafede oturup *vankın* resmini yaparken aklıma İstanbul ve Galata arasındaki benzerlik geldi. İsfahan ve İstanbul arasındaki "müşabehe" o kadar şaşırtıcı olabilir ki, bir anda, Yeni Culfa'nın aslında İsfahan'ın Galatası olduğunu düşünebilirsiniz ve tabii Zayende nehrinin de Haliç... Bu yanıltıcı da olsa eğlenceli bir zihin egzersizidir ama Patricia'ya göre İsfahan'ı ziyaret eden Osmanlıların abes fantazileri olarak nitelendirilip gülüp geçilir.

Meydan-ı Nakş-ı Cihan

Nev Culfa'dan merkeze geri dönmeye ne dersiniz? Gerçi Nev Culfa'daki kafelerin, mağazaların ve duvar resimlerinin tadına doyum olmaz. Yine de... Patricia ile merkeze geri yürüyüşümüzde çok kötü bir yağmura yakalandık ve 17'nci yüzyılın diğer güzel köprüsü Pol-i Hacu'dan geçemedik. Sonraki günlerde de bu köprüyü geçmek kismet olmadı. Ne büyük gaffet! Geçen gün Türkiye'deki Safavi dönemi İran tarihinin kaynaklarına hâkim olan az sayıdaki meslektaşlarımızdan Şefaattin Deniz'in "İsfahan yazınızda köprüleri yazmalısınız" emrini tam yerine getirmesem de şunu söylemem lazım, İsfahan aynı Paris gibi şehri ikiye bölen nehrin üzerindeki köprülerin şehri. Her köprüden geçerken ayrı bir zevkle yürüyorsunuz ve adeta şehir hakkındaki gözlemlerinizi on dakikalık köprü yürüyüşlerinde dengeleyorsunuz.

Meydana gelelim. Bu satırları yazmak hiç kolay değil. Lütfen özellikle Meydan hakkındaki bu iki üç paragrafı okurken, İsfahan'a gitmediyseniz, bir yerlerden Nakş-ı Cihan Meydanı'nın farklı açılardan çekilmiş resimlerini bulun ve o resimlerin eşliğinde okuyun.

17'nci yüzyıl Şah Abbas'ın İsfahan'ı her yönüyle meydan etrafında şekillenmiş. Meydanın bir tarafında devlethane, bahçeler ve saraylar, diğer tarafında ise *bazar* ve yerleşim yerleri. Kuzeye doğru, geçen yazıda anlattığım, eski merkez ve Selçukluların tekmil ettiği dev Mescid-i Cami. Güneyde ise nehir ve Yeni Culfa. Seksen

üç bin metrekairelik alana yayılan meydanın etrafı eyvanlarla örülü. Dikdörtgen şeklindeki meydanın bir ucunda Şah Abbas'ın yaptırdığı dev Mescid-i Şah Külliyesi. Meydanın batı tarafında, duvarların az çok ortasında ise Âli Kapu adlı yine önü *talar* ile kaplı terasın olduğu saray. Âli Kapu'nun karşısında ise Meşhedli Şii alimi ve Şah Abbas'ın kayınpederi Şeyh Lutfullah'ın yaptırdığı Şeyh Lutfullah Mescidi. Şah'ın meydanı temaşa eylediği Âli Kapu aynı zamanda meydanın devlethane, dörtgen bahçeler ve saraylara geçişi simgeliyor. Meydan etrafındaki eyvanlardan meydana giriş yapılan çeşitli kapılar...

Âli Kapu'nun terasına çıkıp, meydana dakikalarca baktığımı hatırlıyorum. (Daha sonra okuduğum Sussan Babaie'nin *Isfahan and its Palaces* kitabını keşke terasta nutkum tutulmuş şekilde meydana bakmadan önce okusaydım -bir gaffet daha!). 17'nci yüzyılda bir hükümdar neden böyle bir meydan yaptırır ve kurduğu yeni şehri bu meydanın etrafına inşa ettirir. Yoksa, bana tespitleri eğlendirici ama bir yönüyle de - ne deyim - grotesk gelen Columbia Üniversitesi'nin ünlü İran edebiyatı tarihçisi Hamid Dabashi (şu aralar İbn Haldun Üniversitesi'nde de online ders veriyor sanırım) haklı mıydı? Meydan 17'nci yüzyılda Safavi rejiminin kurduğu bir kamusal hatta demokratik nizamı mı simgeliyordu? Meydan yönetilenlerin yönetenlerle bulunduğu, beraber birbirlerini seyrettikleri, eğlendikleri ve vakit geçirdikleri, kamusal ve demokratik bir mekân mıydı?

Hamid Dabashi meydanın, Şah Abbas ile Safavi İmparatorluğu'nun Kızılbaş-Türkmen aşiretlerinin egemenliğinden kurtulup daha sonra Nadir Şah ile tekrar İran'a hâkim olacak Türk-Moğol göçebe siyaset geleneğinin bir antitezi olan,

“İsfahan'ı hiç görmediyseniz bir yerlerden Nakş-i Cihan Meydanı'nın farklı açılardan çekilmiş resimlerini bulun ve bu yazıyı lütfen o resimler eşliğinde okuyun...”

şehirli bir kamusal alanı simgeliğini düşünüyor. Öyle miydi gerçekten? Aslında İran'daki meydan geleneği Akkoyunlular zamanında Tebriz'de başlamış mıydı? Tebriz ilk önce Akkoyunluların arkasından Safavilerin baş şehriydi. Daha sonra Safavi merkezi Kazvin'e taşındığında orada da meydan inşa edilmemiş miydi? Peki neden Uzun Hasan Tebriz'de bir meydan inşa ettirmişti? Eğer Hamid Dabashi'nin İsfahan'daki meydanı adeta Helenik ve Pers geleneklerinin ilginç bir sentezi gibi görme eğilimini İran milliyetçi Romantizmi eleştirisi ile bir kenara atmıyorsa, meydan, Uzun Hasan'ın karısı, Bizans İmparatorluk soyundan gelen Teodora Megale Komnene'nin etkisiyle yaptırdığı bir

Roma-Türkmen sentezi neden olmasın? (Bu akla ziyan fikirleri meydanı seyrederken defterime not etmişim.)

Ama daha ilginç bir konu var: Nakş-i Cihan ve İstanbul'daki At Meydanı arasındaki kafa karıştıran benzerlik. Benzerliğe bakın. Topkapı Sarayı'nın avlularından çıkıp Babu's-saadet ve Bab-ı Ali'den (yani Âli Kapu) geçip, Ayasofya'nun yanından At Meydanı'na geldiniz. Ve tabii diğer tarafta Kapalıçarşı... İbrahim Paşa Sarayı'nın konumu ile Lutfullah Mescid'in konumunun benzerlikleri akla ziyan. (İbrahim Süleyman'ın Damadı, Lutfullah ise Abbas'ın kayınpederi). Hatta İstanbul'daki Divan Yolu ile sarayları Allahverdi Han Köprüsü'ne bağlayan gezinti yolu arasındaki ilginç paralellik... Tabii ki iki şehrin topografyasındaki farklılık At Meydanı ile Nakş-i Cihan arasındaki ilginç benzerliği hemen görmemize engel olabilir. Ama eğer, biz İstanbul tarihinde Ayasofya'ya da Topkapı Sarayı'nı yerine At Meydanı'nı tekrardan merkeze oturtmaya çalışırsak, İsfahan ve İstanbul'un bir arada saklanmış bir kamusallığın tarihini saklandığı yerden çıkartabiliriz. (Defterden notlar: “Yeniçerilerin ve onlara destek veren halkın isyanlarında Et Meydanı'ndan At Meydanı'na geçişleri aklıma geliyor ve daha neler. Tabi neden Nakş-i Cihan Meydanı isyan mekanı olmadı, halbuki ne güzel olurdu. Belki olur!”)

Nakş-i Cihan hakkında söylenecek söz bitmez. Mesela Şah Abbas'ın 1622'de Hüzmüz'de mağlup ettiği Portekizlilerden, 1623'te Bağdat'ı Osmanlılardan aldığı zaman, Osmanlı ordusundan ele geçirdiği 110 topu meydandaki Âli Kapu önünde sıralaması ve 110'un ebceci hesabının İmam Ali'ye denk gelmesi. Ya da kendini Kelb-i Estan-i Ali, yani Ali'nin eşiğinin köpeği, olarak tanımlayan Şah Abbas'ın bu Meydan'la beraber Osmanlı sultanlarının tersine Sarayda saklanmayı değil, mümkün olduğu kadar görülebilen ve seyredilebilen bir hükümdar olma arayışı. Ve tabii Mescid-i Şah'la ilgili olarak, Safavi ülkesinde 12'nci İmam'ın yokluğunda Cuma namazının kılınmasının doğru olmayacağı fikrinin Abbas ile bir kenara bırakılması ve onun sonucu ilk defa Safavi hükümdarlarının mescid yaptırma başlaması.

Gelecek hafta biraz da 17'nci yüzyılın Safavi tarihçisi İskender Münşi'den gidelim istiyorum. Şehrin kuruluşunu ve sonraki vakaları çok güzel anlatıyor. Bu arada yeni bitirdiğim bir kitap, Kathryn Babayan'ın Abbas dönemi İsfahanı'nı bir homoerotik kamusal alan olarak anlattığı *The City as Anthology* kitabı... Hoşunuza gideceğine eminim. Ve tabii Çehel Sütun Sarayı'ndaki duvar resimleri... Bana İsfahan için bir hafta daha verin. Sonra bakalım, belki biraz İran'dan, yeniden dönmek şartıyla, çıkar, bir Eğin'e uğrazın.

Yangınsız ve sorumluluğu çam ormanlarına “hemen de yanıyolarlar” diye ataların sesini duymadığımız güzel bir hafta sonu diliyorum. •

İçin için yanan bitkiler

Bahçe düzenlerken yangına karşı önlem almak gerektiği gerçeğini unutmamak lazım. Kızılçam gibi yangını yayabilecek ağaçlar yerine için için yanarak alevi tutan reçinesiz, yağlı türler tercih edilmeli

Evi yanmayanın da içinin yandığı, olan bitenden aklımızın da yanmaya yaklaştığı felaket haftalarındayız. İnsan, hayvan, doğa diye ayrıramıyorum ben, tüm yanan canlar için ağlıyorum ama üzölmek yetmiyor. Kim yaktı, nasıl yandı, kim söndüremedi gibi konular zaten uzun uzadıya tartışılacak, bir de biz bulandırmayalım ancak bireysel olarak bahçemizi hazırlarken, bitkilerimizi seçerken kendimizi ve evlerimizi korumak için neler yapabiliriz ona bakalım.

Öncelikle permakültür çalışmalarında ev ve evin etrafındaki alanlar muntkalara bölünüyor, yangın hatları, sıcak hava ve hakim rüzgarın yönü dikkate alınarak evle bitkiler, büyük ağaçlar arasında belirli mesafeler bırakılıyor, tüm bitkiler, malç için kullanılacak malzemeler, varsa kuru saman, odun gibi malzemenin saklanacağı yerler ona göre seçiliyor.

Yanmaya hevesli türler

Bazı türler, mesela Akdeniz bölgesinde yaygın reçinelî Kızılçam hafif ve çabuk yanıp kül olduğu için tercih edilen odun türü değildir, çıra olarak daha çok sevilir! 45 dereceleri gördüğümüz yaz aylarında reçinesi ile çıra gibi yanmaya oldukça hevesli olduğu için önümüzdeki yıllarda Akdeniz’deki varlığı sorgulanabilir. Akdeniz havzasının daha az yağmur, daha yüksek sıcaklıklarla devam edecek iklim değişimine uygun şekilde yeşertilmesi fikri yeniden ele alınmalı. Ama öncelikle biz kendi bahçemize alev alev yanarak yangını yayan değil, için için yanarak tutan reçinesiz, yağlı türleri dikmeye bakalım. Ağaç

dallarının eve değmemesi, hatta uzakta olması, kuru dalların, samanların, odunların evin yakınında bulunmaması önemli.

İyi sulanan, iyi bakılan bir bahçenin, hemen tutuşmayacağı, en azından yardım gelene kadar eve sıçramadan önce bir miktar vakit kazandırabileceği bilgisi önemli. Yangın ihtimali olan bölgelerde peyzaj ve malç için kolay tutuşabilecek ağaç kabukları veya çam ibreleri yerine çakıl ya da taş kullanmak en çok önerilen önlemler arasında. Biz de bahçeyi yaparken permakültür prensiplerinden yola çıkarak eve yakın olan birinci muntkamızın yazın termik rüzgar alan, poyraza da açık bir kısmını olabildiğince ağaçsız ve çakılla düzenlemiştik. Elbette hızla esen poyraz ve 45 derece sıcaklık ile bu önlemler devede kulak, yine de biz kendi yapabildiklerimizi yapalım. Ormancılar canla başla her yere yetiştirmeye çalışıyorlar ama bir yere kadar, lanet yangın sırayla çıkmıyor. Devlet babadan da yardım değil vergilerimizin karşılığını beklerken kafamıza her an çay paketi düşebilir.

Akdeniz bölgesine uygun yangın önleyici değilse de en azından yangın geciktirici bazı ağaç, ağaçcık, çalı ve yer örtücülerini yazıyorum. Bilimsel adlarını yazmaya mecburum, zira Türkçeleri değişken. Bazıları biraz arsız kabul ediliyor.

Bergenia, evin 10 metrelik çevresine dikipileceklerinizden.

Almadan evvel iklim uygun mu dışında, sorumlu vatandaş olarak az su istemesine ve istilacı olmamasına dikkat edebilirsiniz.

1. bölge: Evin 10 metrelik çevresine dikipilecek kendi yanarken ateş yaymayan, için için “yanıp”, alev alev tutuşmayan türden yer örtücüler, çok yıllık bitkiler ve sarmaşıklar.

Lipia, Zinnia, Achillea, Acanthus, Heuchera, Bergenia, Penstemon, Carex; Ceanothus, Ajuga, Bermuda, Festuca, Gazania, Hedera helix, Potentilla, Tropealum, Veronica, Vinca, Viola, Zoyzia, Agapanthus, Artemisa, Canna, Sedum, Senecio (Aslında tüm sukulentler), Margaret, Digitalis, Euryops, Eğreltiler, Hereocallis, Hosta, Liriope, Ebegümeci, Geranium, Philodendron, Phormium, Strelitzia, Calla, Campsis, Clematis, Üzüm, Ficus pumila, Jasminum, Parthenocissus, Trachelospermum, Wisteria. **Not:** Bir iklimsel “kerteriz” olarak ekleyeyim, gölge az diye Hosta, bayılmadığım için Potentilla dışında hemen hepsi Muğla’daki bahçemde mevcut. Bazılan soğuğa hassas, kışın seraya giriyor.

2. bölge: Yani evin etrafındaki 10 metreden sonraki alan. Yangın köprüsü olmayacak şekilde ağaçların birbirine değmemesi önemli. Rüzgar varken iş ki alevi tutasın ama olsun! Buradaki bazı bitkiler birinci bölgede de kullanılabilir, bahçeniz ufak ve 2. bölge mesafesi yok ise aşağıdaki

Sukulentlerin tümü tutuşmayan türlerden.

bitkilerin derin araştırmasını yaparak ve evinizin en uzağına yerleşecek şekilde ağacın büyüdüğünde ulaşacağı tacının maksimum çapını hesaba katarak seçmelisiniz.

Ağaç ve çallılar: Camellia, Escollenia, Gardenia, Dietes, Ga-ura, Kniphofia, Nerium, Arbutus unedo, Hibiscus, Ligustrum, Philadelphus, Photinia, Pittosporum, Rhododendron, Azalea, Rosa, Syringa, Thevetia, Viburnum, Lagerstroemia, Fraxinus, Ficus, Cornus, Cercis, Betula, Acer, Meyve ağaçları, Dracaena, Feijoa, Palmiye, Macademia, Pistacia, Quercus, Tamarix, Yucca, Podocarpus, Schinus molle. Bunların da asit sever türler dışında birçoğu bahçemde mevcut. Bunlardan başka bitkiler de vardır elbet. Niyetim biz ne yapabiliriz için bir bakış açısı önermek. Bitki detayındaki derin bilgiye ulaşmak ise çağımızda ansiklopedi sayfası çevirmekten çok daha kolay. Yeter ki niyet olsun. •

Yeni parfümler derin sulardan

@valeriedayan

Mitolojik cazibe: Burberry Hero:

Burberry’nin uzun bir aradan sonra çıkardığı ilk parfüm Hero, kısa sürede son zamanların en çok konuşulan kampanyalarından birine imza attı. Ünlü oyuncu Adam Driver’in görkemli bir atla birlikte denize doğru koşup birlikte yüzdüğü ve sonunda bir centaur, yani insan başlı at formundaki mitolojik yaratığa dönüştüğü filmin yönetmeni Jonathan Glazer. Burberry kreatif direktörü Riccardo Tisci, parfüm ve kampanyanın insan ve hayvanların ilkel güdülerine göz kırptığını söylüyor: “Duygu ve gücü aynı anda, büyük bir incelik ve derinlikle taşıyabilen Driver, Tisci’ye göre yeni nesil maskülenliğin eforusuz bir temsilcisi. Bir dakikalık kampanya filminin yarattığı gündemin ardında iki sebep sayabiliriz: Bir parfüm reklamındaki mitolojik bir karakterden etkilenmeyi beklemeden takipçiler üzerindeki çok etkisi ve filmde yalnızca siyah bir pantolon giyen Driver’in alışlageldik Hollywood yakışıklılığı çizgisi dışındaki cazibesi. Parfümör Aurelien Guichard’ın yarattığı odunsu ve baharatlı kokunun içeriklerinde bergamot, ardıc meyesi, karabiber ve iç

Kozmetik sektöründe geçtiğimiz haftanın gündeminde heyecan verici yenilikler vardı. İki erkekler için, biri cinsiyetsiz olan parfümlerin ortak noktası ise su

çeşit sedir bulunuyor. Burberry Hero koleksiyonunda after shave balm, deodorant ve ikisi bir arada duş jeli ve şampuanı da satışa çıktı. **Cesur yelkenci: Prada Luna Rossa Ocean:** Adam Driver’in interneti çok edişinden yalnızca 24 saat sonra, bu kez Amerikalı oyuncu Jake Gyllenhaal’un Prada’nın yeni erkek parfümü Luna Rossa Ocean’ın yüzü olduğu açıklandı. Chernobyl dizisinin yönetmeni Johan Renck’in çektiği kampanyanın mekanı ise yine açık sular. Kısa filmde, Gyllenhaal yelkenli ile okyanus ortasında çetin bir yolculuğa atılan ve fırtınaları aşarak, yeni ufukları temsil eden kıpkırmızı bir aya ulaşan, sınır tanımayan bir modern zaman maceraperestini canlandırıyor.

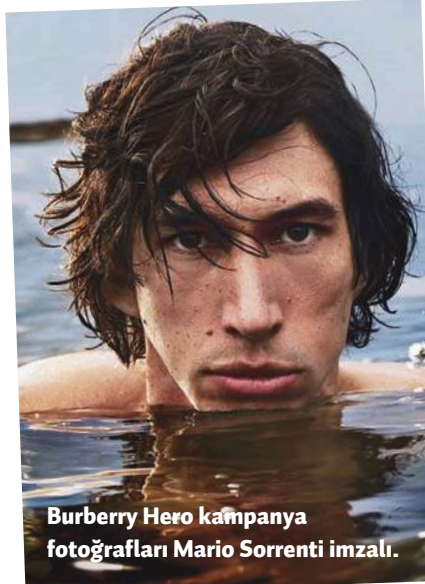

Sınırlı sayıdaki su dolu parfüm poşetleri Dover Street Market ve Comme des Garçons mağazalarında.

Luna Rossa, aynı zamanda İtalyan yelken takımının da adı. Anne Flipo ve Carlos Benaim’in ortak çalışması olan parfümde bergamot, pembe karabiber, lavanta, safran, vetiver, misk ve paçuli notaları var. Prada’nın L’Oréal lisansı ile piyasaya sürdüğü ilk parfümden beklenti oldukça yüksek. Son olarak, ilginç bir detay: Ay metaforu şu sıralar yönetmen Renck’e ilham veriyor olmalı; nitekim geçtiğimiz yıl çektiği Chanel N°5 reklamında da Marion Cotillard’ın ayda dans ettiği

sahneler yer alıyor **Su içinde: Comme des Garçons Sunscreen:** Güneş kremi, okyanus dalgaları ve Venice Beach ilhamları ile güneşli bir yaz gününü işleyemeyi hedefleyen parfüm, Comme

des Garçons ile Los Angeles’lı streetwear markası ERL’in ortak çalışması. Parfümör Nelly Hachem Ruiz, çalışmalarını yaklaşık iki yıl süren parfümde yaz nostaljisi hissini yakalayabilmek için üst notalarda bergamot yağı ve “güneş akordu”, kalbinde zambak, şeftali ve güneş çiçeği, dip notalarda ise misk, sedir yağı ve hindistan cevizinden oluşan bir karışım yarattı. Çiçeksi odunsu misk sınıfına giren, cinsiyetsiz parfüm SPF’in, geçtiğimiz günlerde içi su dolu lazer kesim bir poşetin içinde sınırlı sayıda üretilen özel edisyonu satışa çıktı. SPF hikayesi ile yazlık bir havada olsa da, her koku lansmanı kült statüsüne sahip olan Comme des Garçons’un yeni parfümünün de zamansız bir etkiye sahip olacağını tahmin ediyor. •

Burberry Hero kampanya fotoğrafları Mario Sorrenti imzalı.

Rihanna’nın parfümü yolda

Fenty Beauty ile kozmetik sektöründe çok kısa sürede kendine kalıcı bir yer edinen Rihanna, yeni parfümünü 10 Ağustos’ta dünya ile paylaşmaya hazırlanıyor. Şarkıcı, daha önce “ünlü parfümleri” kategorisinden birkaç koku piyasaya sürmüştü, ancak Fenty Parfum, yeni markasının çatısından çıkardığı ilk olfaktif kreasyon. Louis Vuitton’un

başparfümörü Jacques Cavallier Belletrud’un tasarladığı tatlı ve baharatlı parfümde misk, manolya, turunc, yabanmersini, paçuli, sardunya ve Bulgar gülü notaları var. Saydam kehribar ve kahverengi arası bir tona sahip şişenin kendisini yansıttığını söyleyen şarkıcı, cinsiyetsiz kokunun feminenlik ve maskülenlik arasında bir denge kurduğunu ekliyor.

Muayenelerin rahat geçmesi hazırlığa bağlı

Diş, göz, kulak ve patiler üzerinde çalışarak köpeğinizi fiziksel temasa duyarısızlaştırıp veteriner stresini azaltabilirsiniz

Kedi ve köpeklerimizin bu hayattaki en büyük çekincelerinden birisinin klinik ziyaretleri ile orada yapılan bakım ve tedavi işlemleri olduğundan bahsetmiştim. Bu onları strese sokmakla kalmıyor, uygulamanın ve tedavinin de zorlaşmasına sebep oluyor. Hem güven sağlayabilmek hem de onları fiziksel temasa duyarısızlaştırabilmek için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini paylaşacağım.

Kafa bölgesi daha hassas ve köpeğinizin huylanabileceği bir bölgedir. Ağız ve diş kontrolü yapılmasına alıştırmak için önce bir elinizi köpeğinizin çenesinin altına, diğer elinizi de üstüne koyun ve “sakin” deyip ödüllendirin. Sonra aynı teması yaparken ağzını iki elinizle tutma süresini uzatıp tekrar ödüllendirin. Burununu sıkmadan ve ağzına bastırmadan tutun. Eğer huzursuzlanır veya kaçmaya çalışırsa süreyi kısaltıp yeniden deneyin. Altan ve üstten ağız bölgesini tutarken ağzını zorlamadan açmayı deneyin. Sakinse ödüllendirin. Aynı şekilde dudak kenarlarını açın. Alt çenedeki parmaklarınızla alt dudağı, üst çenedeki parmaklarınızla üst dudağı yukarı çekin, dişlerine de dokununuz. Bu her durumu 5-10 saniyelere kadar uzatarak deneyin, sakın kaldıkça ödüllendirin.

Kulak içinden huylanırlar

Göz muayenesini yapabilmek veya gerektiği durumda damla damlatabilmek için bir elinizle köpeğin kafasını alttan tutun. Diğer elin işaret ve başparmağı ile gözlerden birinin üst ve alt göz kapağını hafifçe 1-2 saniye tutun ve “sakin” diyip ödüllendirin. Yine kademeli olarak süreyi uzatın ve bu alıştırmayı iki göz için de yapın. Bazen damla damlatmış gibi şeyi damlatma pozisyonunda tutup ya da merhem sürecekmış gibi pamukla gözün üstüne hafifçe sürüp sakinse ödüllendirin.

Kulak içi, huylanırlar bölgelerden biri olduğundan kulağa damla damlatılması onları biraz rahatsız eder. Bir elinizle köpeğinizin kulağını kaldırın, kulak bölgesini okşayın ve sakinse ödüllendirin. Sonra kulak içini açıp iç bölgeye de dokunmanız anında tepkisiz kalıyorsa ödül verin. Kafasını sallarsa veya kaçmaya çalışırsa zorlamayın. Sakinleşmesini bekleyip yeniden deneyin. Parmagınızı kulak kanalının içine sokmayın; sadece etrafındaki dış alana dokununuz. Bu esnada kulak temizleme solüsyonu damlatma, pamuk ile kulağın görünen bölümünü temizleme alıştırmaları da yapıp sakın anları ödüllendirebilirsiniz.

Hedef, her hamlede sakinlik

Patilerinin tutulmasına alıştırmak için öncelikle patisine dokunup ödüllendirin. Bunu birkaç kez tekrar ettikten sonra patisini sıkmadan tutun ve ödüllendirin. Her defasında patiyi elinizde tutma süresini uzatıp ödüllendirebilirsiniz. Ardından parmak araları ve pati altı gibi bölgelere de kademeli olarak dokunup daha sıkı tutarak, sakinse ödüllendirin. Burada amaç her hamlenizde sakın kalabilmesini sağlamak. Panik olduğu bir durumda zorlayarak tutmuyor ya da ödüllendirmiyoruz. Muayene eder ya da tırnak keser gibi hamleleri ve kullanılan ekipmanları da köpeğinize tanıtmamız önemlidir. Tüm bunları yaparken “sakin” komutu ile bu anı ilişkilendirerek ödüllendirme yapabilirsiniz. Böylece kliniğe gittiğinde de başına kötü bir şey gelmeyeceğini anlayacaktır.

Sağlıkla bir arada olabileceğimiz bol patili günlere... •

Victoria'nın sırrı kalmadı

ECE SÜKAN

Kadın ve erkek üzerindeki yerleşmiş algının, kadınları bir hediyeye paketi gibi süsleyerek erkeklerin beğenisine sunmanın sosyal etkilerini görmezden gelmenin sadece kendini kandırmak demek olduğu, çağdaş ve güncel kültürel diyalogun içerisinde olabilmeyin sorumluluk almak gerektirdiği ve modadaki bu iklim değişikliğine adapte olmanın hatta bu diyalogu yeniden yazmanın gerekliliği son yıllardaki kolektif deneyimlerden öğrenilmiş oldu.

90'lardan beri gerçekleştirdiği dev prodüksiyonlu şovları, markanın elçisi olan tek tip supermodel melekleri, erkek egemen beğeniye hitap eden yaklaşımı ile dünya iç giyim pazarının liderlerinden biri olan Victoria's Secret, ününü borçlu olduğu ve savunduğu bu tedavülden kalkmış tanımlamalar yüzünden son yıllarda imaj olarak düşüşe geçmişti. Klşe erkek

fantezileri üzerinden tabiri caizse sirkvari kostümlerle sundukları seksi iç çamaşırları ile yeni dünyaya hitap eden rakipleriyle yarışamayacakları, düşen satış grafikleri ile de belli olmuştu. Bir de üzerine markanın sahibi Les Wexner'in hüküm giymiş pedofil ve kadın ticareti suçlusu Jeffrey Epstein ile olan yakın ilişkisi de yatırımcılar açısından zorlayıcı büyük bir etken olmuştu.

Dünyadaki ve sektördeki tüm bu iklim değişikliğinin getirdiği maddi manevi zorunluluk ile Victoria's Secret markası da seçimini yaparak yeni bir strateji ile piyasaya döndü.

Marka yeni yapılanma ve buna paralel geliştirdikleri kampanya stratejisi için ilk defa vücut ölçüleri değil başarılarıyla ünlü 7

kadını elçisi yaptı. İçlerinde cinsiyet eşitliği aktivisti futbol oyuncusu Megan Rapinoe, Brezilyalı trans model Valentina Sampaio, serbest kayakçı Çinli Eileen Gu, büyük beden temsilcisi Paloma Elsesser, Sudanlı mülteci top model Adut Akech, kadın fotoğrafçılar kolektifi #Girgaze'in kurucusu Amanda de Cadenet, Hintli aktör, teknoloji yatırımcısı Priyanka Chopra Jonas'ın olduğu kadınlar moda tarihinde görülmuş en keskin dönüşü tüketiciye aktarmak için "VS Collective" çatısı altında bir araya geldi. 'Seksi'

olmanın tanımını, özgün ve güçlü kadın özellikleriyle bütünleştirmeyi hedefleyen bu yeni marka elçileri grubu, yürütecekleri kampanyalar ile, erkeklerin değil kadınların ne istediğine odakla-

nan bir dizi söylem ve aksiyonda bulunmayı vaad ediyor. Kadınlara tek bir lensten bakma dönemini kapatan ve koleksiyon çeşitliliklerini arttırmayı hedefleyen marka, spor giyim, hamileler için emzirme sütyenleri gibi ürünler, büyük beden ve daha önce 'seksi' olarak tanımlamadıkları tüm alanlara da giriyor. Hatta geçtiğimiz anneler gününü tarihlerinde ilk defa hamile bir kadın görseliyle kutladılar. Yakın zamanda da bir podcast serisi ile kadınlar arasında çeşitli diyaloglar başlatıyorlar.

Aslında Victoria's Secret'in kültürel etkisi, içinde bulunduğu endüstrinin bir ürünü. Şirketin Amerika'nın kadın iç giyim pazarındaki payı Euromonitor International'a göre 2015'deki yüzde 35 gerileme üzerine geçen yıl yüzde 21 azalmasına rağmen yine de sektördeki en güçlü şirket. Tabii markanın eski yöneticisi Cynthia Fedus-Fields'ın da belirttiği gibi, marka yeni yönde ilerlerken bugüne kadarki kadın ve seksilik

algısı ile 7 milyar dolarlık bir iş hacminin dayandığı müşteriye de korumanın dengesi önemli olacak. Bu süreçte de yeni söylemlerin tutarlı aksiyonlarla desteklenerek tüketicide güven duygusu sağlaması gerekecek. Bunun için de vitrindeki yeni kampanya sözcülerinin dışında ilk adımlarını sosyal ve kültürel değişimlere tepki vermekte geciktiklerini şeffaflıkla kabul ederek ve markanın yeni yönetim kadrosunu biri hariç tümünü kadınlardan oluşturarak atıyorlar. Yani yeni çağda zaman aşımına uğrayan Victoria'nın sırrını daha fazla tutamıyorlar. •

YAPAY ZEKÂ
GERÇEK SAĞLIK

GERÇEK WELLNESS

BAĞIRSAKLARINDA

 ENBIOSIS

Enbiosis'in benzersiz yapay zeka temelli mikrobiyom analizi ile vücudunun ihtiyacı olan mükemmel dengeyi evinin konforunda yakala, içindeki sağlığı ortaya çıkar.

0850 840 77 93

